L 3.468

Toldy Géza

Szerecsenszótár.

Művelt közönségünktől helytelenül használt vendégszavak gyüjteménye.

Bővített és helyesbített különkiadás
a „Varázsrontó“-ból.

Budapesten.

Kilián Frigyes Utóda
kir. magy. egyetemi könyvkereskedése.
1910.

SZEDEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Magyar Nyelvtudományi Intézet Könyvtára
Lelt. napló VI a 553
szám.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Magyar Nyelvtudományi Intézete

Szegedi Tudományegyetem Szeged.
Magyar Nyelvtudományi Intézetének Könyvtára
Felvétel szám: 3264

SZTE Egyetemi Könyvtár
J000819271

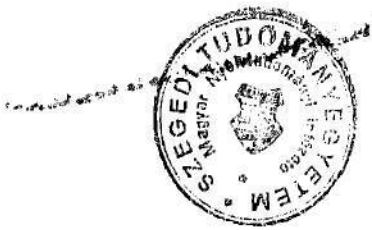

Cikkmutató.

Első rész. Tájékoztató.

1. cikk. Elüljáró elmélkedés 5
2. cikk. Korszakok a koruk szellemétől elmaradt nemzetek művelődésében 7
3. cikk. Görögtűz és verőfény 10
4. cikk. Költött dicsőségek 13
5. cikk. Nyelvünk fejlődésének mai állapota 20
6. cikk. Egy picinke tévedés 23
7. cikk. Pótolhatatlanok 26
8. cikk. Vendégszavaink jelentése 33
9. cikk. Vendégszavaink ábrázata 36
10. cikk. Vendégszavaink írómodja 44
11. cikk. Vendégszavaink kiejtése 51
12. cikk. Vendégszavaink kiejtését ismertető jelzéseim 61

Második rész. Szótárak.

I. Helytelen jelentéssel használt szavak tára 66
II. Helytelen alakkal használt szavak tára 108
III. Közkeletű angol szavak tára 147
IV. Uj magyar kifejezéseim tára 158

Rövidítéseim magyarázata.

I. és II. szótáramban használt külön rövidítéseim magyarázata a 66. oldalon, a csupán II. szótáramban használtaké pedig a 108. oldalon található.

e.: európaiasan.
f.: furcsául.
h. é.: hozzáértve [„tudniillik"].
i. m.: idézett munkája.
kk.: középkori [latin].
mt.: megtalálható [„lásd"].
o.: oldalon vagy: oldalán.
t. t.: tüzetesen tárgyalva [„lásd bővebben"].
vk.: voltakép.

Első rész. Tájékoztató.

1. cikk. Elüljáró elmélkedés.

„Les opinions sont comme les clous, plus on tape dessus, plus on les enfonce" [Az emberek véleménye olyan mint a szög: minél tovább kalapálunk rajta, annál mélyebbre fúródik], — mondja Dumas.

Ám holmi alkalmatlan szög eltakarításának épenséggel nem egyetlen — kiváltpedig nem legbiztosabb — modja a kopácsolás. Hiszha kirántom, örökre megszabadulhatok tőle!

Művelt úri közönségünk gondolkozásán követtem el nemrég ilyes kísérletet, amikor „Varázsrontó" című munkámmal vendégszavaink megbecsülhetetlen értékébe vetett hitét igyekeztem belőle kitépni.

Most e munkám néhány részének különkiadásával ismétlem merészkedésemet.

Jól tudom ugyan hogy bármely írástudó ember ledorongolhatja adataimat egész határ Konversations-, Familien-, Haus-, Flur-, Schul- és Taschenlexikon-nal, sőt tudom hogy adataik akárhányszor hajszálnyira egyeznek egymással; hitemet azonban bajosan fogja velük megingatni, merthogy az én világtól elmaradt meggyőződésem szerint van aki jobban tud francsul [franciául] a németnél: a francs [francia],[1]) aminthogy van

[1]) A kései latin F r a n c i a kifejezés — amely a latin „francus" [frank] szótól ered — voltakép országnév. Az olasz (Fráncsiá-nak ejtve) ma is így érti. Nálunk tehát nyilván valamelyik nagytekintélyű bárbár ősünk tudatlansága avatta nép nevévé.

Pedighát alakja sem illik nyelvünkhöz. Hisz amily szépen csöng az „ia" képző a latin meg az olasz nyelven, amelyeknek egyezik a jellemükkel, oly idétlen és cifra a miénken.

Hangzós ragjainkkal meg épenséggel csodás hangkapcsolatokat teremt. A „franci*áé*" meg a „franci*áéi*" csöngése bizony semmiféle nyelven se ragadna el bájával; a miénken legkevésbé. Leggyakoribb kapcsolatai pedig: „Franciaország" meg „franciául" egyik éktelenebb a másiknál. Népünk emezt „francijávul" alakkal használja tehát *v* betü közbebökésével enyhítette valamelyest hangzóinak a torlódását; amazt magunk se tudjuk kiejteni, hanem „Franc*jo*ország"-ot mondunk helyette.

Aztánmeg rettentően kirí megszokott kaptáink közül is. Úgyebizony sem azt nem mondjuk hogy „norvégiául" sem hogy „dániául" sem azt hogy „szerbiául"? Pedighát a „franciául" szakasztott másuk. Ámhogy gyerekkorunkban verték a fejünkbe, megszokása pedig eltompította nyelvérzékünket: nem érezzük éktelenségét . . .

Ha nyelvünk mostani „nemzeti" szellemével keresnénk szót mai „franciá"-nk helyére, nyilván a „francózus"-ra lyukadnánk ki, merthogy mainapság nyelvünk „nemzeti"

aki jobban tud britül, olaszul, arabul: a brit, az olasz, az arab. Sőt akad itt-ott másegyéb is amihez jobban értenek nálánál.

Német tudományon hízott „európai" tekintélyeinkben persze viharos derültséget gerjesztek e gyerekesen merész nézetemmel. Hogyhát nagytekintélyű vidámságuk nyomtalanul el ne sodorja kisded munkámat: minden egyéb előtt az alapját kell megásnom. Ez pedig nem oly gyerekmunka hogy egy lélekzetre elvégezhetném: sokszázéves iszapot kell utamról szétkotornom, amíg kemény talajba vághatom csákányomat...

szelleme ilyenkor a német kifejezés meglatinosításával szokja a „magyar" kifejezést „megteremteni".

Én a magam parasztos érzékével a „francs"-ot gondoltam össze, amelynek csöngése bizonyára sokkal magyarosabb a „franciá"-nál. Sőt kisüthetjük hogy rokonsága is akad, mégpedig árja nyelvekben: az olasz „francese" (francséze) meg az angol „french" (frencs).

Jónak érzem annak ellenére hogy bírálóim általános szörnyüködéssel fogadták, sőt egyikük épenséggel „ízléstelen"-nek nyilvánította. Kár hogy nem mondta meg, vajjon miért érzi annak. Talán a „fr" sérti az ízlését? Merthát szent igaz hogy tősgyökeres magyar szóban nincs helyén; dehisz szónak époly kevéssé törzsökös magyar mint a jelentése. Ésvajjon mennyivel ízetlenebb mint mai „franciá"-nkban? Nyilván az „ancs"-csal vétettem hát az épízlés ellen. Nopedig ilyes bűnt előttem is követtek el nyelvünkön. Péld. akik a „parancs"-csal, a „kullancs"-csal meg a „rikkancs"-csal éktelenítették el. De egyéb mulasztás is terheli kényesízlésű bírálómat: hogy nem fejtette ki mai „franciá"-nk értelmességét és szépségeit. Hapedig nem az volt a szándéka hogy megvédje: hogy nem pipált le olyan uj kifejezéssel amely mind „franciá"-nkat mind „francs"-omat sírba taszíthatta. Pedig biztosítom hogy örömem semmivel se lett volna zavartalanabb az övénél, ha megcselekszi.

2. cikk. Korszakok a koruk szellemétől elmaradt nemzetek művelődésében.

Fejlődő nemzet művelődése szakasztott olyan mint a fejlődő gyermeké.

Amikor a baba eléri gagyogó korát, azon kezdi hogy amit a nagyoktól hall, pici szájával utánuk mondja — ahogy tudja. Hogy mi az amit utánuk mond, nem érti. Csak később, amikor többször tapasztalja hogy ugyanazoknak a tárgyaknak szeme elé kerültekor ugyanazok a szavak csendülnek meg fülecskéjében, hatol lassankint a látottak és hallottak kapcsolatának megértésével e szavak jelentésébe. Így indul meg elméjében a tapasztalatok gyüjtésének legkezdődőbb [legkezdetlegesebb] menete: *a tétlen*[1]) *ismeretszerzés.*

A gyermek szelleme azonban nem sokáig elégszik meg ilyes renyhe megfigyeléssel. Mihamar érdekelni kezdik az egyideig csupán távolról szemlélt tárgyak külső tulajdonságai s a maga tapasztalataival igyekszik őket megismerni. Amikor a gyermek megkísérli, vajjon az ő kacsójában is lobot vet-e a gyujtó? vajjon az ő feje is belefér-e nagyapó kürtőskalapjába? — szárnyának ilyes csapkodásai a nagyoktól ellesett módon történnek ugyan, ámde eszecskéjének valamennyire tudatos működéséről s akaratának független cselekvésre törekvő hajlongásáról tanuskodnak. Ez *az utánzó ismeretszerzés* állapota, amely a tétlent és a tevékenyt — jelenségeik egyesítésével — áthidalja.

Ezután az iskola következik, ahol az ifjut másoknak a külső világ rejtett tulajdonságairól szerzett tapasztalataival igyekeznek megismertetni. E tapasztalatok azonban annyira meghaladják értőképességét hogy a belétömött ismeretek javarészének velejét és jelentőségét csak tökéletlenül, sőt némely részüket épenséggel nem értheti meg. E megemésztetlenül beletuszkolt ismeretek aztán annyira megterhelik agyvelejét hogy sem ideje nem marad független gondolkozásra sem ereje. Helyesen mondhatjuk hát ezt az időt *a gépies ismeretszerzés* korának.

A független gondolkozásnak az iskolai tanulással megszakított folyása csak akkor indul meg ujra amikor a meglett ember lerázza az iskola porát és munkájaközben igyekszik érvényesítgetni mások tapasztalataiból

[1]) „Európai" magyarsággal: „szenvedő". Nekem azonban sehogyse fér az eszembe ez a kifejezés, merthogy sose láttam olyan csemetét akinek elborult az arca, ha tapsifülest mutogatva „nyuszi"-t emlegettek neki.

merített [elméleti] ismereteit, amelyek csupán ekkor válnak vérévé. Csak e *tapasztaló ismeretszerzésével* elevenednek meg belédermesztett ismeretei annyira hogy *függetlenül és hasznos, tartós műveket* alkothat velük.

Ilyfélekép halad a koruktól elmaradt népek művelődése is.

Amikor a csecsemőkorát élő nép eszmélni kezd, a magánál hatalmasabb és haladottabb nemzetek életének mindtöbb jelensége ragadja meg figyelmét. Érdeklődése csöndes szemlélődésre ösztönzi: ami eléje kerül, meglátja; ami fülébe csöng, meghallja. Megnyílik az eszméléssel járó tétlen ismeretszerzés kora.

Serdülő nemzet már tudva törekszik a korukat vezető nemzetek intézményeinek és szokásainak megismerésére. Amint pedig megismerkedik velük, szükségüket kezdi érezni. Fiatalos nekibuzdulásában azt hiszi hogy époly naggyá válnék meghonosításukkal mint akik megteremtették. Ámhogy intézményeiket és szokásaikat gyökereik ismerete s jelentőségük átértése nélkül utánozgatja, kétszeres csalódást kell megérnie, amikor hamarosan ráébred hogy az ő szükségletei nem egyek ama nagy nemzetekéivel éshogy a maga hiányos tapasztalaival helytelenül ítélte meg intézményeik és szokásaik mivoltát és jelentőségét is. A gyujtó, amellyel nem tud bánni, megpörköli kezét; nagyapó kalapja, amelyet nem az ő fejére szántak, vállára sülyed. Megéri az utánzó kísérletezések, a tökéletlen alkotások korát.

Törekvő nemzetet ily kudarcok arra serkentenek hogy másokétól különbözőnek megismert viszonyait megvizsgálja és hozzájuk illő műveket alkosson. Ámhogy ezt csak komoly szakismerettel valósíthatja meg, a magánál fejlettebb nemzetek kész gondolatai s intézményei helyett tudásukat igyekszik tőlük megszerezni. Eme törekvésével pedig ráköszönt a gépies ismeretszerzés, a tanulás kora.

Csak a tanulással magáévá tett igazi tudás, karöltve a belőle kibontakozó komoly munkakedvvel, tehát: *képesség és akarat*, nempedig *sejtelem és vágyakozás* nyithatja meg valamely haladó nemzet igazi nagyságának: *a független nagy alkotásoknak* az időszakát . . .

A mi művelődésünk ma — úgy látom — a második és harmadik korszak közti átalakulás állapotában sinylődik. Annyi érzékünk már van hogy megismerjük, mily végzetes tévedéseket követtünk el idegen intézmények változatlan meghonosításával; viszonyaink helyes megítéléséhez és korunk szellemének megértéséhez azonban még hiányzik a kellő tudásunk. Ehhez még — sajnos — éretlenek vagyunk . . .

Amikor az elmaradt népek közé sorozom magunkat, hátramaradtságunkat csak a korunk *vezető népeitől* történt elmaradásunkra értem.

Merthát bizony vaskos tudatlanság vagy szemérmetlen hivalkodás nélkül nem követhetünk el akkora merészséget hogy megállapodott műveltség dolgában akár a brithez akár a francshoz, némethez, olaszhoz hasonlítsuk magunkat.

Ezen azonban nincs mit szégyenkeznünk; hisz amit e nemzetek — [merthát alkotásaival az olasz is óriás hozzánk képest] — százéveken haladtak, mi sokmindent néhány tízéven pótoltunk belőle.

Ámpersze ők nehezebb munkát végeztek nálunknál: hisz mi készen találtuk náluk, amit nekik meg kellett teremteniük . . .

Haladásunkközben át kell esnünk az átalakulásnak azon a korszakán is amelyben ma vergődünk, mertha az egyik foka természetes fejlődésünknek, bizonyára előzete [föltétele] is.

Egész nemzet haladásához nagy idő kell. Földünk nem hord hátán kis nemzetet — [hozzánk képest a niponi (japán) is nagy nemzet] — amely az utolsó félszázéven akkorát haladt mint mi. Sőt többet haladtunk mint amennyi egészségünkre válhatott . . .

3. cikk. Görögtűz és verőfény.

A kisdiáknak földünk legokosabb embere: az ő tanítója. Hisz habozás nélkül felel meg minden kérdésére s minden felelete merő bölcsesség.

Hamármost ez a derék férfiu folyton azt harsogná a kisdiák fülébe, hogy ő nemcsakhogy korának legokosabb teremtése hanem valóságos világcsudája akinél dicsőbb és bölcsebb férfiut földünk nem hordott, nem hord és nem fog a hátán hordani, — s városkájában ugyanezt zúgná felé édesapja, édesanyja, bácsikái, nénikéi, frojlájnja, szóval mindenki: a kisdiák képzelete mihamar aranyos székbe ültetné a tanító bácsit s mindmagasabbra tolva, hamarosan a felhők közt találná ragyogó fénnyel övezkedő alakját.

Ily kisdiákos szemmel zengjük mi százévek óta a német halhatatlanság dicsőítő danáit, amelyeknek épen nem szerény szerzője: maga az ünnepelt, leglelkesebb karvezérei [karmesterei] pedig: nagyfejű kolomposaink.

E lelkes dalok bércen-rónán megcsendülő ünnepi zajával harsogom én szembe a rideg igazság tompító szózatát, hogy kideritsem: mi bennük a való, mi a — költemény.

Ahogy pedig tüzetemhez [kitűzött munkámhoz, e.: „föladat"-omhoz] fogok, nem szállok vissza a hellén és a római szellemi élet ragyogó példáira; csak ott kezdem amikor a germán faj a művelt népek sorába kezdett emelkedni. Fürkésző tekintettel keresem azt a kort amelyben műveltségének a szellemével olyaskép uralkodott a nagyvilágon mint a 16. században az olasz, a 17.-ben a francs avagy korunkban [Waterloo óta] a brit.

Hiában keresem, mert ahol találhatnám, a germán nép világi hatalmának legragyogóbb korában: marakodó leventék meg babonás aranykotyvasztók voltak szellemi életének zászlósai; amikor pedig világra terjedő uralma szétfoszlott: akkorát lélegzett az emberiség mintha lidércnyomástól szabadult volna s mohó szomjusággal szívta a megujodott római szellem üdítő lehelletét.

Nálunk persze minden tudás ősi forrásának német munkákat szokás idézni, merthogy minden tudományunkat német munkákból merítjük. Pedighát amikor Prag-ban az első német egyetem megnyílt, az olaszok és francsok *százévek óta* virágoztak . . .

Mostpedig fussunk végig hamarosan ama nagy alakokon akik legtöbbet lendítettek korunk szellemi életén.

Nem a magam lovát dicsérem, amikor azon kezdem hogy valamennyi tudásunk közt a legigazabb, a legérdekesebb s a leghasznosabb: a természettudomány. Egén két vakító napot látok tündökölni: Newton-t és Galilei-t. Egyikük se német. Legfényesebben ragyogó csillagai pedig: Franklin, Watt, Stephenson, Volta, Laplace, Lavoisier, Ampère és Edison, akik közt díszes hely illeti meg Humbold-ot, Bunsen-t és Kepler-t is. E téren tehát előkelő helyet foglal el a német tudomány; futtatók nyelvén rossz harmadiknak vagy jó negyediknek mondhatnók.

Nem így a természetrajzban, ahol nincs egyetlen német aki Jussieu, Linné, Buffon, Cuvier fényes társaságába beválik . . .

Amily ékesen bizonyítja emberi szellemünk elevenségét a természettudomány haladása, annyira meg kell döbbennünk tökéletlenségén, amikor a tapasztalat dúsantermő mezejéről „tudomány"-os képzeletének fellegei közé rugaszkodik. A világ ugyan — amely a fejébevert ősi hagyományokra esküdözik — térdreborulva bálványozza e tudományos képzeletek közt botorkáló oktalan elméket, amelyeket közönségesen „bölcselő"-knek szokás hívni. Sőt szent igaz, hogy aki e fellegtipró nagy szellemekhez, a tudósvilág Ikárosz-aihoz hozzá akar és hozzájuk tud őrülni, ritka élvezetet lelhet az eleven valóságtól elrugaszkodott regéiken, amelyek érdekességét tetemesen növeli hogy maguk époly komolyan hitték őket mint követőik. Épeszű ember azonban szánalmat érez tehetetlen vergődésükön.

Ámhogy — köztudomás szerint — *eszes* emberek szoknak leggyakrabban megőrülni, könnyen érthető hogy józan pillanataikban — amikor földet tapostak — sok okos dolog is került ki tőlük.

Sőt *okos* ember is akadt köztük elvétve. Olyikuk épenséggel vakító fénnyel árasztotta el kora sötétségét, mint Bacon, Locke, Descartes, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Darwin, Spencer, akik közt válogatott gondolataikkal ott tündökölnek a német bölcselet büszkeségei: Kant, Leibnitz, Fichte, Schelling és Hegel is . . .

A német nemzetnek egyik legértékesebb tulajdonsága: világszerte ismert lankadatlan szorgalma. Ez teremtette meg Meyer és Brockhaus remek ismerettárait, amelyek ámulatbaejtő gonddal foglalják össze korunk tudományának közérdekű adatait. Utolérhetetlennek azonban csak a német földgömbnek és vidékének avatatlan közönsége híreszteli őket, amely vajmi keveset tud akár a 31 kötetes francs „Grand Encyclopédie"-ről avagy Larousse-nak 15 kötetes szintén francs „Grand Dictionnaire Universel"-jéről, akár a 34 kötetes angol „Encyclopedia Britannica"-ról, akár Boccardo 23 kötetes olasz „Nouva Encyclopedia Italiana"-járól, amelyek tudományos értéke semmikép se csekélyebb akár Meyer akár Brockhaus „Konversations-Lexikon"-áénál, terjedelmük pedig az utolsóé körülbelül mégegyszer, a többié mintegy háromszor akkora . . .

Korunk gyógyító tudományának — amint tudjuk — Vesalius, Harvey, Sydenham, Morgagni, Pinel, Bichat, Lister, Semmelweiss, Pasteur és Virchow vetették meg az alapját. Az utolsó köztük az egyetlen német.

A jogi tudomány terén Róma jogászai óta sehol nem alkottak világraszóló művet; nincs hát oly név sem — Németföldön époly kevéssé mint egyebütt — amellyel e cikkem fényes névsorát gyarapíthatnám.

A szépirodalom óriásai: Dante, Shakespeare, Milton és Byron közt egyenlő jogon — par inter pares — foglal helyet az emberiség egyik legélénkebben lobogó szelleme: Goethe. Sőt ha kedvelném az ilyes hasonlatokat, sokoldalusága miatt az irodalom Michelangelo-jának mondhatnám.

Amily kiváló hely illeti meg a világ irodalmában a német lantosokat [mégpedig Goethé-n kívül — bár az imént említett nagy alakok közé nem sorozhatók: — kivált Schiller-t és Lessing-et], oly kevés dicsőséget aratott a német szellem korunk legkapósabb irodalma, a romándírás [a regényírás] terén. Bulwer, Dickens, Scott, Thackeray, Hugo, Daudet, Verne és Turgenyev munkái kincsei az egész világnak. A német romándírás helyi halhatatlanjainak azonban hazájukon kívül csak olyan vaksi magyarok közt van kelete, akik elhiszik a németnek, hogy munkáik remekművek. Pedig Ebers az egyetlen köztük aki a legelsők sorában foglalhat helyet.[1])

A szobrászat nagy mesterei, Donatello, Sansovino, Michelangelo, Bernini, Cellini, Canova, Goujon, Thorwaldsen fényes társaságában épenséggel hiába keresünk német nevet, aminthogy a festőművészet terén Perugino, Lionardo da Vinci, Correggio, Michelangelo, Raffaello, Tiziano, Guido Reni, Rubens, van Dyck, Rembrandt, Murillo, Poussin ragyogó alakjai közé se sorozható se Dűrer, Cranach, Holbein, se honi festőink atyamestere: Piloty, se Cornelius, se Kaulbach . . .

Annál fényesebb üstökösei tündökölnek a németnek a zeneköltés egén, ahol Händel, Bach, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Mendelssohn és Wagner halhatatlan munkáival annyira uralkodik hogy az olaszon kívül nincs nemzet amely megközelíti . . .

[1]) Ebers pedig nem volt tősgyökeres német [e.: „fajnémet"] merthogy zsidó családból származott; aztánmeg romándjainak tárgya közt csak elvétve akad német, merthogy jobbára Egyiptom történetéből merítette őket.

4. cikk. Költött dicsőségek.

A német léleknek egyik legjellemzőbb tulajdonsága: az érzelmesség. Ezt a mélyen gyökerező tulajdonságát rögzítik meg előbbi cikkem adatai is. Ahol a *valósággal* kell foglalkoznia — mint péld. a természetrajzban — leghátul kullog az úttörők közt; sőt ahol egyébkép előkelő helyet foglal el: a szépirodalom terén is menten gyámoltalannak bizonyul, mihelyt olyan ágára veti magát amely a valóság színére törekszik, mint a romándírás. Ám ahol a *sejtelem* uralkodik — a költésben, a zenében, a bölcseletben —: legelül halad.

Ahol *érzést* kell kifejeznie, remekel; ahol azonban *valóságot* kell alkotnia, kölcsönvesz vagy — csempész. Merthát az a rengeteg tudomány amelyet a magáénak híresztel, vajmi csekély kivétellel idegen szellemek nagy szorgalommal összegyüjtött termékeinek átdolgozása.

Hapedig ernyedetlen buzgóságával a valóság köztelen [közvetlen] kutatása helyett magánál rátermettebb idegen szellemek segítőtársává szegődik: nyilvánvaló hogy alkotó szelleme hiányosságának az érzete készti rá.

Ámhogy *alkotó szellemet csak a valóságra támaszkodó független gondolkozás teremthet*, tevékenységének segítő jelleme viszont megmagyarázza, mitől nem izmosodik szorgalmához mérten nemzeti szelleme?

Node amily szerény helyet foglal el a német a magánál műveltebb nemzetek sorában független tudományos alkotásaival, annyira megérdemli az elismerést *idegen gondolatok megmunkálásáért és továbbfejlesztéséért* mint könyvmoly, tudománytáros és segítőtudós.

Ilyes tevékenységeközben persze hatalmasan kifejlődik rendszeressége, amely azonban egyszersmind jelentős akadályává válik teremtő ereje megizmosodásának, merthogy *a teremtő erő ismeretlen dolgokat valósít meg, a rendszeresség pedig ismert dolgok keretébe illeszkedik.*

A német alkotótehetség hiányosságának legsúlyosabb bizonyítéka, hogy bár annyit tanul és dolgozik mint földünk hátán bizonyára egy nép sem — annyit hogy örökös ellensége, a francs elismerő bámulattal hívja a türelem legszertelenebb fokát „patience d'allemand"-nak [német türelemnek] — a világraszóló lelemények [„találmány"-ok] és találmányok [„fölfedezés"-ek] terén alig akadunk német névre.

Kivált hiában keresünk a találmányosok [„fölfedező"-k] soraiban olyan németet akit a maga földgömbjén kívül együtt emlegetnének a brit, a francs, orosz, olasz, svéd, dán, éjszak-amerikai nagy utazókkal.

Vajmi szerény szerep jutott a németnek a nagyszabású lelemények [„találmányok"] megalkotóinak ragyogó névsorában is, merthogy a német a leleménynek jobbára a fordítottján görnyed. A lelemény uj valóságot alkot. A német pedig jobbára régi valóságokon rágcsál és elemeikre igyekszik őket szétbontani. Gyakran esik meg hogy elhomályosít vele olyasmit amit mindenki ért.

A brit tudomány a valóságra rakodik; a francs belőle gyöngyözik; a német — amikor *a maga lábán jár* s *alkotni akar* — vagy alatta vagy fölötte vagy előtte vagy mögötte gomolyog. Bizonyára nem puszta véletlen, hogy a robogót [f.: „mozdony"-t] brit, a lebegőhajót [e.: „léghajó"-t] francs, a kutató sugarat pedig német tervezte össze.

Hogy a német mennyire érzi s mennyire fájlalja tehetetlenségét, arról látható hogy a maga halvány dicsőségét mások leleményességének a termékeivel igyekszik megaranyozni. Tehát megfordítja a „Si fecisti, nega" [Ha cselekedtél valamit, tagadd!] elvét: „Si non fecisti, affirma" [Ha nem cselekedtél semmit, erősködj!].

E célra persze azok a lelemények voltak legalkalmasabbak amelyek eredetét homály födi. Így esett meg hogy „lelemény"-ei legjaváról csak jóval kitalálásuk után találta ki hogy ő volt a kitalálójuk.

Legrégibb köztük: a puskapor. Szerzőjének Ancklitzen Konstantin ferences barátot szemelte ki, akit elevenkorában röviden [szerzetesnevén] „Berchtold"-nak hívtak. Hogypedig nagy kedve telt az elemző tudományban [e.: „vegytan"-ban], bizalmasan „der schwarze Bartel" [fekete Bertold] néven emlegették. Ezt komolyították át holta után „Berchtold Schwarz"-ra. Ennek a huncutságnak azonban a történet adatai mihamar nyakába zúdították a „sárga veszedelm"-et, merthogy Ancklitzen Konstantin születésekor a csínai régen ismerte a puskaport. A német ugyan e történeti valósággal szemben ahhoz az ismert fogáshoz folyamodik hogy nekiront a csínainak és ráolvassa hogy ezt a mesét az ő dicsőségének az elkaparításáért találta ki nagy ravaszul. Adósunk marad azonban annak a megcáfolásával hogy a csínainak a tatár ellen viselt hadjáratán, 1232-ben mindakét hadviselő fél vígan lövöldözött puskaporral; a tatár is, aki használatát megtanulta a csínaitól. Sőt az arab már Lissabon ostrománál 1147-ben dolgozott puskaporos lövedékkel. [Az ő leleménye a puska is amelyet „madfa" néven ismert.] Schwarz Bertold tehát 1300-ban kissé elkésve születődött hozzá hogy a puskaport kitalálja.[1]) [2])

[1]) Mindez rég eldöntött dolog. Csak a német nem akar róla tudni; nomeg persze a mi német földgömbön botorkáló vaksi „tudós"-aink, akik hű szövetségesek modjára ma is olyas megdönthetetlen érveléssel esküdöznek Nagy Mesterük dicsőségére hogy e történeti adatoknak az egész világ elfogulatlan tudósaitól hitelesnek elfogadott bizonyítékait „Lessing se látta".

[2]) Ennélfogva Schwarz Bertold époly kevéssé tarthat számot e dicsőségre mint a hatalmas Schwarzenberg hercegi családnak az az ivadéka akivel a következő történetke megesett. Egy cseh város iskolájának látogatásakor egy fiu sehogyse tudott megfelelni tanítójának ama kérdésére hogy ki találta ki a puskaport? — amiglen mögötte ülő társának félreértett sugására nagy garral bökte ki hogy: „Fürst Schwarzenberg". Tanítója persze nagy zavarba esett e váratlan feleletre; ámde mihamar összeszedekezett és oktató hangon szólt oda a fiuhoz: „Seine Durchlaucht stammt wohl aus einer höchst achtbaren, uralten Familie, aber das Schiesspulver hat sie nicht erfunden." [Főméltósága ugyan kiváltkép tisztelni való ősi családtól származik, a puskaport azonban nem találta ki.]

Kevésbé merész hazugság — sőt inkább csak tódítás mint hazugság — a németnek az a kérkedése hogy a betünyomást Gutenberg találta ki, holott Csínában már a 6. században ismerték, Európában pedig a 12. században terjedt el. Ahhoz pedig hogy Gutenberg [kivált a betük szétszedésével] jelentősen tökéletesítette, nincs szükség tódításra; hisz szíves készséggel elismerjük hogy hatalmasan lendített vele az egész emberiség művelődésén.

A gyujtó kitalálásának a dicsőségét a német — ahogy tudjuk — tőlünk kobozta el. Tekintélyével könnyen megtehette. [Mi persze Röntgenjétől hiában igyekeztünk viszont a kutató sugarat elhódítani: hiányzott hozzá a tekintély.]

Annak a tusának amelyet a német leleményesség napjainkban vív a halhatatlanságért, eleven tanui vagyunk mindnyájan.

Most kétéve a német Tantalosz szinte ujjával érintette már a dicsőség pálmájának feje fölé boruló gyümölcsét. A hol ide hol amoda bólingó ágak azonban hirtelen másfelé hajoltak.

Hejbizony keserves csalódást kellett szegény fejének megérnie, amikor annyi erőlködés után amennyivel a légszelő művek tökéletesítésén, kiváltpedig a kormányos röpülő kitalálásán vajudott, a nagy dicsőség egyszerre kisiklott karmai közül . . .

Amikor honi „társadalmi tudós"-aink a rendujítók [szociálisták] tanításairól regélnek, jobbára német talajból sarjadtaknak híresztelik őket.

Pedighát elméleteiknek a csírája Rousseau-ban fogamzott meg, aki „Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes" [Értekezés az emberek közti különbözőség eredetéről és okairól] című dolgozatának második részét emígyen kezdi:

„Le premier qui ayant enclos un terrain, s'avisa de dire, ceci est à moi, & trouva des gens assez simples pour le croire, fut le vrai fondateur de la société civile. Que de crimes, de guerres, de meurtres, que de misères & d'horreurs n'eut point épargné au Genre-humain celui qui arrachant les pieux ou comblant le fossé, eut crié à ses semblables: Gardez-vous d'écouter cet imposteur! Vous êtes perdus, si vous oubliez que *les fruits sont à tous, & que la Terre n'est à personne.*" [Aki legelőször cselekedte meg hogy körülkerített egy területet s azt merészelte róla mondani hogy: „Ez az enyém", — és akadt olyan együgyü emberekre akik elhitték: ez az ember volt a polgári társadalom megalapítója. Hej, mennyi gazságot, háboruskodást, gyilkosságot, inséget és borzalmat hárított volna el az emberiségről, aki e cölöpöket kiránva s az árkokat telehányva, odakiáltotta volna bajostársainak: Ne higyjetek ennek a csalónak! Végetek van, amint megfeledkeztek róla hogy *a gyümölcs mindnyájunké, a föld pedig senkié.]*

Ámde ennek a legujdonabb [legmodernebb] tudománynak nemcsak a csírája támadt francs talajból, hanem ott keltek ki alapvető tanításai is. Hisz Saint-Simon, Fourier, Cabet, Blanc és Proudhon teremtették meg különféle árnyéklatait.[1]) Ezeknek a független gondolkozóknak a világos

[1]) Francs ember, Pierre Leroux, alkotta [1832-ben] a „socialismus" [eredeti alakjával: socialisme] kifejezést is, amelyet az „individualismus" [egyediség] fogalmával szemben a „collectivismus"-hoz [vagyonközösség-hez] hajló jelentéssel használt.

okoskodásait foglalták aztán német böngészők olyan homályos rendszerekbe ahol alkalmassá váltak a legsajnosabb károngásra [f.: visszaélésekre]. Jelentős új gondolatot — a vagyoni érdek mindenhatóságának hirdetésével — csupán Marx vitt közülük a kérdésbe, aki ilykép vált korunk legelterjedtebb rendujító tanításainak vezető tekintélyévé . . .[1])

Ha nemünk művelődésének a történetén végigtekintünk, a németen kivül hiában keresünk hozzámérhető hatalmas népet amelynek épenséggel nem volt nemzeti építőművészete. Az egyiptomi, az aszir, a hellén, a római, az orosz, arab, hindu, csínai, niponi egytül-egyig talált a maga lelkében olyan húrokat amelyek pengését — amint Jean Paul (Zsaoñ Pol) mondaná — „épületté dermeszt"-ette. Csak a német élősködött végig más független ízlésű népek alkotásain, amelyekből „deutscher Renaissance-, Baroc-, Rococo-" sat. „Stil"-jét összemesterkedte.

Amióta a német a művelt népek közt szerepel, földrészünkön három jelentős ízlés uralkodik az építőművészet terén: a román, a gót és az uj életre keltelt római [a renaissance]. A Gondviselés egyedül az utolsót kimélte meg közülük a német szellem hódító kisérleteitől.

A román építőmodort — amint tudjuk — a frank nép fejlesztette a gall földön talált római emlékekből. Legremekebb terméke: a cluny-i (klüni-i) apátság ősi temploma. A német pedig — amint péld. Brockhaus ismerettárában olvashatjuk — fönnen hirdeti hogy: „Der romanische ist ein *echt deutscher* Stil." [A román *valódi német* modor.] Háthisz szent igaz hogy a frank nemzetség hajdan valamikor germán volt; ámcsak amíg gall lakótársai közt szőrén-szálán el nem veszett; azok a római emlékek azonban amelyekből a román ízlés fejlődött, sose voltak germánok.

Ha a német nem röstelte hogy a román modor megteremtésének a dicsőségét magának igyekezzék elkaparítani, csodálkozhatunk-e vajjon rajta hogy a „gót" ízlés felé is kiterjesztette hosszu ujját?

„Schaut die majestätischen Wölbungen, die schlanken, zierlichen Pfeiler, welche die trotz ihrer gewaltigen Grösse so luftig erscheinenden Massen dieser Bauwerke tragen, und euer Herz erfreut sich an dem Gedanken, dass *dem Geiste unseres Volkes* diese neue, erhabene Kunstrichtung entsprungen ist." [Tekintsetek végig ama fölséges boltozatokon és ékes karcsu oszlopokon amelyeken e hatalmas és mégis könnyed épületek nyugszanak, hadd viduljon szivetek attól a gondolattól hogy ez az uj, magasztos művészet *a mi népünk szelleméből* szökkent ki.] E lelkes szavakat egy nagy népies munkából idézem. Egy csomó német tudós állt össze a megírásához s a leleményeket ismerteti a német művelt közönséggel. Feszült érdeklődéssel keresem benne a német szellem iméntemlített „kiszökkenés"-ének történeti adatait, amelyek igen szépen fűződhetnének e szívhezszóló bevezetéshez; sehol semmi nyomuk. A németes gót építőművészet remekeinek az

[1]) Marx se volt egyébkép német ivadék [e.: „fajnémet"]. A napvilágot mint a Szentirásban is szereplő zsidó Mordechai család tagja pillantotta meg és maga vált hűtlenné mind ősi vallásához mind ősi nevéhez.

ismertetése következik helyette, élükön a kölni székesegyházzal. Hogyne telnék el e fényes dicsőségtől „das wackere deutsche Herz"? És Nagy Mesterének mellével hogyne domborodnék versent a „biederer Ungarmann" keble?

Sőt kis híja hogy a német művészvilág a dicső gót atyafiság révén „germanischer Stil"-nek nem nevezte el ezt a modort, mintahogy egyik nagyfejű kolomposa, Rumohr, a híres művészettudós javasolta.

Pedighát alig van több köze a gótokhoz mint Pilatusnak a „Hiszekegy"-hez. Hisz az avatottak a Balkánon és vidékén kívül mindenütt [tehát a Spree, Isar és Elster partján is] nagyon jól tudják hogy a gót modor nem Nürnbergben szülődött, sőt Buxtehude-ban sem, hanem Francsország északi részén ringott a bölcsője [s egyik legjellemzőbb vonása, a törött patkóra emlékeztető csúcsosív a román és a mór ablakhajlás összeolvasztásával keletkezett], legrégibb emléke pedig a Dagobert alapította saint-denis-i apátságnak 1140-ben épült temploma, amelyhez egymásután sorakozott a noyon-i, châlons-i sat., köztük a Nagyasszonyunk — Notre-Dame — nevével ékeskedő [1163-tól 1177-ig épült] párisi székesegyház.

Nevére pedig Olaszföldön tett szert, ahol eleinte „gotica architettura" [gót építőművészet], majd röviden „gotico" [gót] néven emlegették, merthogy oly időben [a 13. századben] került oda amikor Olaszországban mindent bárbárnak tekintettek ami éjszakról jött, a „gót" pedig gyüjtőneve volt mindamaz idegen jövevényeknek akik a római műveltség rombadöntésén mesterkedtek. A „gotico" tehát gúnyos jelzőnek szülődött és a 18. századig voltakép „otrombá"-t jelentett. Nemzeti diadalívhez bizony vajmi silány alap, mégha szó se fér hozzá hogy a „gót" építészet legnagyobb — és bizonyára egyszersmind egyik legremekebb — alkotása: a kölni székesegyház Németföldön termett.

Korunkban — amint látjuk — a német képzőművészet holmi igazán uj „nemzeti" modor megteremtésén görnyed. Ennek már a neve, a „Sezession" annyira nemzeti hogy sehol nem ismerik a német földgömbön kívül. Megalapítói is egytül-egyig németek. Mindössze a terméjét meg a szellemét szedték kölcsön. Hisz amikor a német földgömbön [1893-ban] a müncheni, később pedig a berlini s a wieni elszakadás [Sezession] megesett, az elszakadtak szabad [ujdon] modorának igazi megteremtői: Monet, Sisley, Degas, Renoir és társaik rég a maguk útján haladtak. Sőt emezek elődjei: a természeteskedő [naturaliste] és hatásfestő [impressionniste] művészek: Bastien-Lepage, Corot, Courbet, Manet s híveik még régebben. A szobrászatban szintén francs művész [Rodin] alapította meg a szabad modort.

Csupán az építkezés terén halad e csapáson a német legelül. Ámhogy itt époly kevéssé tud magából meríteni mint egyebütt: az ősi aszir, hellén, byzantiumi s niponi vázoló modor emlékeiből válogat és összeboronálásukkal igyekszik kifejleszteni azt az uj „nemzeti" irányzatot amely — követői szerint — a természetességet s az egyszerüséget keresi. Ámhogy ritkán talál rájuk, jobbára csak a keresést érezzük alkotásain; hapedig olykor rájukakad, legott meghamisítja őket. Így vált e modor a „természetesség és egyszerüség" hajszolásával a mester-

kéltség és keresettség iskolájává.[1]) Ez a magyarázata, miért láthatunk híveitől oly ritkán igazi művészalkotást. Hanyatló szellemű s feslett erkölcsü követői pedig — akik a rútat, fonákot és aljast kürtölik szét a természetesség legtisztább megnyilvánulásának — kifakasztották belőle végső fattyuhajtásait: a nyavalygó s mocsoktúró modort, amelyek „művészet"-té avatásával beteges hóbortjaikat és kérkedő arcátlanságukat igyekeznek aprópénzre váltani. Tagadhatatlan sikere művészetüknek hogy uj érzéseket ébresztenek vele: az ürességét és a nyugtalanságét, aminthogy egyhang [harmonia] híján hasztalan törekednének másfélére; fonák és szennyes alkotásaik pedig hol undorunkat hol megvetésünket keltik föl, hol szánalommal enyhítve hol ily enyhítő árnyéklat nélkül.

Emiatt vonul e modor hátra az iparosművészet [e.: műipar] terére, ahol leginkább érvényesülhetnek életrevaló oldalai: a terme természetessége s a szerkezet egyszerüsége. Itt aztán további elemmel bővül ez a német „nemzeti" irányzat, amikor a kényelmesség keresésével az e téren legfejlettebb brit minták utánzásához folyamodik.

A „festőművészet"-ben eddig a hívogató- [f.: falragasz-]festés terén vált be legfényesebben. Itt ihlette aztán meg Delacroix-t ama szellemes meghatározásához hogy „L'affiche est une fanfare de couleurs ébauchée d'un balai ivre". [A hívogató: részeg söprüvel odacsapott színharsona.]

Az épitőiparban persze époly ritkán ér a művészet határáig mint egyebütt. A búboskemence megrakása nem művészet; akkor se, ha színes cserépből készítjük vagyha peremét megaranyozzuk avagy ha furcsa lapokat nyomkodunk az oldalába.

Ime így jár a német alkotó buzgalom: amikor *nemzeti művészetet* akar teremteni, *nemzetközi iparra* lyukad ki.

Merthát erre az — általán szólva — iparrá csökkentnek mondható művészetre csak annyira illik a „nemzeti" jelző amennyire olyan divatjukat múlt idegen mintákra érthető amelyek utánzásához nem kell független alkotó erő, amelyek tehát leginkább illenek a német szellemhez. Így teremtette meg a német a *művészetnélküli művészetet* — ha francs volnék: *art sans art*-nak mondanám — amelyről hirtelen meggazdagodott művészetpártolókkal könnyen el lehet hitetni hogy valódi művészet, mégpedig „nie dagewesen" [soha nem látott] művészet.

Node akad ennek az uj modornak a csatlósai közt telivér német lélek is aki a Szentírás jeleneteit német ruhába bujtatott alakokkal örökíti meg a német földgömb számára. Nyilván boldogult Horváth Istvánunk szelleme szállta meg ecsetjét. A gondolat tehát régi volt itt is és idegen...

A német nemzet szellemi életének zászlósait hazafias érzésük sarkalja avatatlan honfitársaik lóvátételére: hisz nemzetük erőérzetét igyekeznek tódításaikkal növelni.

Ámvajjon mi készthetí rá a mi szellemi életünk nagyhangú kolomposait, hogy e hazug idegen bálványokat imádtassák tekintélyükhöz

[1]) Merthát a képzőművészetben voltakép az egyszerüség ellenkezik a természetességgel. Hisz a legegyszerübbnek tetsző valóság is tömérdek oly jelenség együttes hatásának a szövedéke amelyek javarészéről érzékeink és értelmünk korlátoltsága miatt sejtelmünk nincs. Hahát a képzőművészet egyszerüségre törekszik, csak a természetesség rovására teheti; viszont ha a valóság megörökítését tüzi ki céljául, gondolnia se szabad egyszerüségre.

jámborul bízó közönségünkkel? Bizonyára semmi egyéb mint lelkük mélyén gyökerező bárbárságuk. A német — mint minden nagy nemzet — tele van nagyságának érzetével. Amekkorának azonban a mi németlelkű „európai" atyánkfiai hiresztelik, talán maga sem érzi magát.

Ha mondvaszerzett szertelen tekintélyét valódi értékének kutatásával megbolygattam, azért tettem, hogy nyájas olvasómmal elhitethessem azt a *valóságot* hogy a német szellem korántsem lebeg oly utólérhetetlen magasságon mintahogy elfogult nagyságaink hiresztelik. [Persze oly alant se mint ahova egyik-másik tudatlan németfalónk szidja.]

Aki e kérdésről elfogulatlanul akar és tud ítélni, el kell ismernie hogy a német bizony tág téren szerzett hervadhatatlan érdemet korunk művelődésének az előremozdításával, mert bármily bizonyos hogy a haladásunk útját álló hegyeket mások robbantották szét, ő fáradt legtöbbet törmelékeik elhordásán és talajának egyengetésén.[1])

Kiváltpedig ha végigtekintünk korunk nemzetein s azt fürkésszük vajjon melyik történt közülük legszaporábban előre, vak aki nem látja hogy a legrohanóbb — szinte féktelennek mondható — haladás jelenségei földünk egész kerekségén a yankee-nél, a magunk földrészén pedig a németnél mutatkoznak.

Éjszakamerika viszonyai merően különböznek a mieinktől. Amikorhát példát keresünk a magunk haladásához, okosan cselekszünk ha elsősort az ujjáalakult német nemzetre vetjük a szemünket, mégpedig annálinkább mert — lázas buzgóságának némely múló káros tünetét figyelmen kivül hagyva — át kell látnunk hogy jó úton halad. Nekünk pedig kivált amiatt kínálkozik alkalmas példának mert most kezd tanuló éveiből alkotókorába átlépni, tehát épmost fejezi be azt a korszakot amely ránk mostanság készül virradni, és hozzánk egy egész korszakkal közelebb esik akár a francsnál akár a britnél.

Jobbára okosan cselekszünk hát, ha mi is igyekszünk *úgy* tenni mint ő. Nem cselekszünk azonban okosan, ha *azt* akarjuk tenni amit ő tesz, mert ha *azt* tesszük, nem *úgy* cselekszünk.

A német mamár, amióta a valódi nagyság útján történt előre, nem utánozza — annyira s oly kevéssé megértve mintahogy mi őt utánoztuk és utánozzuk, azelőtt sem utánozta — magánál társadalmi műveltség dolgában sokkal haladtabb brit és francs szomszédjai példáját, hanem kiválasztja tőlük szerzett tudásából, ami viszonyaihoz illik, hogy zsenge tehetsége szerint a maga lassan ébredő nemzeti szellemével párosítsa. Így igyekszik idegen terméből nemzeti műveket alkotni.

Amig pedig nem cselekszünk mi is így, öblöstorkú nagy hazánkfiai hiában áltatják magukat és hiszékeny híveiket nagyságunk hazug dicsőítésével: állhatatos munka nélkül, ünnepi beszédekkel époly kevéssé fogják megteremteni mintahogy a német hiában igyekezett a maga földgömbjén kívül eső világgal elhitetni hogy ő az egyetlen „Kulturnation", holott nemzeti teremtő ereje annyira hiányos hogy e sűrűn emlegetett fogalmának a kifejezésére is idegen szavak kapcsolatára szorul.

[1]) Olykor persze megesik, hogy kelleténél mélyebbre ás és földalatti útvesztőbe téved. Másutt talajvizet fakaszt s a tőle támadt ingoványon lidércfények imbolyognak. Olykor a földön felejti gereblyéjét, amelynek a fogára lépünk. Node azért van szemünk hogy lássunk vele; tartsuk hát nyitva: így könnyen elkerülhetjük minde veszedelmeket

5. cikk. Nyelvünk fejlődésének mai állapota.

A nyelv az általános műveltségnek olyan eszköze amely egyszersmind alkotórésze; tehát: szerve — akár a madárnak a szárnya vagy a száguldónak [automobilnak] a hajtógépe [motorja].

Ennélfogva a nyelvnek végig kell élnie a fejlődés mindama korszakait amelyeken az általános művelődés áthalad.

Amikor valamely nép ki készül bontakozni ősi vadságából s magánál műveltebb népekkel keres érintkezést, gyakran gyűlik meg a baja olyan fogalmakkal amelyeket nem ért. Eleinte megértetlenül gagyogja utánuk kifejezésüket amelyet olyan jelentéssel használ aminőt belőlük kiérezni vél s úgy torzít el amint sejtelme sugalja s nyelve könnyebben birja.

Haladó korában már tudva igyekszik szókincsét gyarapítani. Ámhogy hiányzó kifejezéseinek független megteremtéséhez nem elég értelmes, fejlettebb népek nyelvéből merít: egyik szavukat változatlan alakjával és jelentésével fogadja nyelvébe, másikukat utánozza; persze amint tőle telik: szószerinti átfordításával.

Műveltségének fejlődésével azonban megébred lassankint nyelvének szunnyadó szelleme, amely mihamar föllázad e silány munka folytatása ellen s örökén megilletó uralmáért síkra száll.

Megítélésem szerint nyelvünk — épúgy mint egész művelődésünk — a 2. és 3. korszak közti átváltás [e.: „átmenet"] állapotában senyved.

Fülünket már sérteni kezdi akárhány olyan eredeti és fordított idegen szavunk, idegenes szókapcsolatunk és szófűzésünk amelyet nemrég bámész vademberek modjára a műveltség jelensége- sőt mértékeként tiszteltünk. Sőt — bár gyéren — a 3. korszaknak is kelnek harcosai akik hadat izennek a nyelvünkben nyüzsgő pogány fordításoknak s a magunk nemzeti szellemével megteremtett szavak és szólások meghonosításán fáradoznak — „európai" bárbárjaink nagy vigasságára . . .

— Hátszen mi tagadás benne, szólal meg ilyenkor az „európai" nagynyájasan, nagyon szép dolog volna, ha bolondos nyelvcsőszeink kívánsága szerint a magunk szavait használhatnók ahelyett a sok fene idegen helyett; ámde koldus ez a mi zsenge nyelvünk a mi gondolataink gazdagságához képest. Ugyan hol találhatnánk mi benne szavakat hol mélységesen tartalmas hol könnyeden tovasikló idegen kifejezéseink pótlására? Hát tessék például ezt meg azt meg amazt a mi kanásznyelvünkön kifejezni! . . . — No igen, hátszen szónak ez is szó; sőt valamennyire meg is közelíti a fogalmat, . . . de csak valamennyire:

hiányzik belőle az a... hogy is mondjam... úgy van, hiányzik belőle az a valami amit a francs az ő utólérhetetlen szellemességével *je ne sais quoi*-nak (zsönsze koà-nak) szok mondani.

Nohát igen tisztelt „európai" uraim, erre a sápogástokra épeszű ember alig felelhet egyebet mint hogy a magatok ügyefogyottságával hivalkodtok akkor is ha nyelvünk szegénységén keseregtek, akkor is ha más nyelvek gazdagságáról regéltek, mert ahogy e szegénységet ti — szegény gazdagok! — érzitek és ahogy e gazdagságot ti — gazdag szegények! — élvezitek: rikító bizonyságát valljátok hogy nem tudjátok, mit beszéltek.

Bizony-bizony mondom néktek: nagyon tévedtek, ha azt hiszitek hogy amikor nyelvünkre kenitek a magatok gyarlóságát, akár szellemetek gazdagságát akár nyelvünk szegénységét bebizonyítottátok vele.

Merthát nincs e honban árva csak ti s nincsen koldus csak a ti szellemetek, amely kóbor ebként rágódik úton-útfélen talált idegen hulladékokon.

Nyelvünkre hiában csaholtok: páratlan gazdagságát nem fogyasztjátok vele. Kincseit hasztalan pusztítjátok: bősége megapasztva is mérhetetlen marad.

Oly mérhetetlen hogy aki igazán érti a „je ne sais quoi" kifejezést, nem szorul rá magyar beszédközben, merthát azt hogy „nem tudom mi" [ha jobban tetszik: „nemtommi"] vagy „meghatározhatatlan valami", anyja nyelvén is kinyögheti; sőtha „rejtelmes árnyéklat"-ról beszél, tökéletesebben fejezi ki vele gondolatát...

Ámpersze egyik napról a másikra nem lehet semmiféle nyelvből ezer meg ezer kifejezést kiirtani. Sőt időmultával sem, amíg éltető szellemük nem száll sírba.

Nyelvünk mai átváltó korszakának az a rendeltsége [e.: rendeltetése] hogy nyelvünk ujjáteremtésére készülődjék. Tehát legsürgősebb tennivalója: hogy a rákövetkező korszak munkája elől eltakarítsa az akadályokat. Ezek közt pedig a magunk bárbár szelleme a leghatalmasabb. Ha sírba akarja taszítani: elsősort *megismerésére* kell törekednie. Ezért szükséges hát hogy „vendégszókincs"-ünket számonvegyük, selejtes részét szélnek eresszük, megmaradó részét pedig helyesbítsük és használatán folyton őrködjünk.

Hamajd aztán derekasan végezzük munkánkat: minélinkább közeledünk a végéhez, annálinkább megébred értelmességünk és megtanuljuk, hogyan kell megbecsülnünk azt a kincset amelynek megbecsülésére ma még oktalanok vagyunk.

Minde munka persze szaktudományunk tennivalója. Szaktudományunk azonban éretlen hozzá. Sőt átváltó korszakunk egyik legsürgősebb tennivalójára, a nyelvünkbe férkőzött idegen szavak jelentésének és alakjának helyesbítésére sem ért még meg. Hisz — amint látjuk — a „megszokás" sivár homokbuckáin gunnyaszt és hagyományos pogányságunk ápolásával foglalkozik.[1])

Hapedig üdítő szellőt szimatol, fejét a nyakába húzza s hallgat.

[1]) Aki tehát honi [germán] szaktudományunkból táplálkozó szó- és ismerettárakból akar ilyes kérdésen eligazodni, bárbár meggyőződését rögzíti meg vele.

Így péld. nemzeti ismerettári tudományunk tanítása szerint a nagy hárinassal [terc-cel] kezdődő hangsor „a nyugateurópai zenerendszerben" d u r [keménv] nevet

visel. Hát én sem azt nem tudom, mit ért ez ismertetés szerzője nyugateurópai zenerendszernek; sem azt, mit Nyugateurópának. Azt azonban tudom hogy az efféle hangsort a zene szakkifejezéseinek a hazájában, Olaszországban „maggiore" [a „moll"-t pedig „minore"], Portugálban „maior" [amazt „minor"], Spanyolországban „mayor" [és „minor"], Francsföldön „majeur" [meg „mineur"], Britországban pedig „major" [és „minor"] néven éshogy *csupán* ily néven ismerik.

A francs cardon (kárdóñ) szót a német és a nyomán haladó magyar ismerettárak részint „vad árticsóká"-nak részint „spanyol árticsóká"-nak mondják, holott a cardon épenséggel nem árticsóka, hanem olyan bogáncsfaj amelyet csak rokonság fűz az árticsókához; vadnak se mondható, merthogy üvegházban tenyésztik, nem is okvetetlenül spanyol, mert a spanyol árticsóka csak egyik faja a sok közül.

A hazánkban szülődött jucker kifejezést honi ismerettári tudományunk „egy magyar félvérfajtá"-nak magyarázza. Az „egy" nyilván arravaló hogy valamikép ménesre ne értsük. Hogy „magyar": nem igaz [merthogy osztrák rencekmintája, a lipizza-i: spanyol-nápolyi keverék, a honiból pedig a legjava brit mén és arab kanca, csekélyebb értékű faja meg brit mén és magyar kanca ivadéka]. Hogy „félvér": nem elég [hisz nem akármilyen félvér]. Hogy „fajta": ez sincs így [mert a jucker-lovat idomítása *teszi azzá, nempedig származása; hisz idomításának egyik leghatékonyabb eszközétől*: az ostorhegyével művelt legyezéstől kapta nevét is].

Francs szótárainkból pedig megtanulhatjuk péld. azt az érdekes dolgot, mikép válik a látogatókabát [redingote] felöltővé [paletot-vá]? Amikor a francs-magyar szótáros a redingote-hoz ér — amelyről persze sejtelme sincs hogy mi fán terem — megkeresi a „Fremdwörterbuch"-ban s örömmel böngészi ki belőle hogy németül: „Gehrock" [nyilván merthogy a német csak olyankor ölti magára amikor elmegy hazulról, otthon pedig házikabátban gunnyaszt]. Nomost: gehen = menni; bizonyára: hazulról elmenni. [Nagyon helyes, szótáros uram!] Dehát mi a fenének ölt valaki kabátot, ha elmegy hazulról? Táncsak nem ül otthon ingujjban? Ejnye no: hát bizonyára hűvös az idő odakint és megfáznék az istenadta, ha nem öltene... felsőkabátot! Szótáros urunk lelkes heurékázással homlokára csap és fürge tollal iktatja munkájába hogy: „redingote, f. felöltő".

Vendégszószótártárosaink pedig idegen szavak költésével is foglalkoznak, mintahogy péld. II. szótáramban a rekuzé-nál látni fogjuk.

6. cikk. Egy picinke tévedés.

A *barbarosz* kifejezés Hellászban olyan emberre értődött aki nem tudott hellénül. Nyilván hangutánzó szónak termett: az idegen nyelvek érthetetlenvoltát akarhatta éreztetni, olyaskép mint a mi „karatyol"-ásunk meg „csacsog"-ásunk.

Ósi jelentése tehát: „idegennyelvű". Csak később, a perzsa háboruk idején szegődött hozzá az a gyűlölködő árnyéklat amellyel hol csupán műveletlenségre hol vadságig sőt kegyetlenségig fokozódó nyerseségre értették.

Rómában ama népeket tisztelték meg a „barbarus" névvel amelyek nem voltak részesei sem a hellén sem a római műveltségnek; legszívesebben Róma ellenségeit, köztük kivált a germánt. „Barbarus"-nak hívták továbbá az olyan rómait aki idegen szokást majmolt, nyilván merthogy nemzeti műveltsége hiányosságát tanusította tökéletlenkedésével.

Nem enyészett el azonban e kifejezés eredeti jelentése sem. Mind a hellén mind a római folyton használta olyan idegenre értve is aki tökéletlenül beszélt hellénül vagy latinul.

Olyan bárbárt azonban nem ismert se Hellász se Róma aki a maga nyelvén beszélt idegen modjára.

Sőt a német meg a magunk példája nélkül a bárbárságnak ez a fajtája mindmostanáig ismeretlen volna.

Hisz az emberiség történetében olvasható vadságok közül a vandáloké volt a legféktelenebb; olyasmit azonban róluk sem olvashatunk a történetjegyzők [krónikások] regéiben hogy szilajságuk a maguk kincsének pusztítására sarkalta őket.

Ekkora vadságot majdcsak a mi német földgömbünk művelődésének története fog ivadékaink elé tárni. Alkalmasint „tetézett vandálság", egyetlen kifejezéssel talán „germánság" vagy „magyarság" néven fog róla megemlékezni.

A Kárpátok alján ma „európaiasság"-nak mondjuk és rettentő nagyra vagyunk vele. „Bárbár"-nak meg az olyan embert hívjuk akinek a gyomra nem bírja el az efféle „európaiasság"-ot.

Hogy Nagy Mesterünket százévek óta mily olthatatlan szomjuság gyötri társadalmi előkelőségének fejlesztésére: „Varázsrontó"-mban számos példával világítom meg. Ehelyütt csak egyet említek közülük.

Amikor XIV. Lajos hatalma a francs nyelvet a nemzetközi érintkezés

hivatalos nyelvévé avatta s a Richelieu-től alapított Académie Française megnyitotta az avulhatatlan remekművek alkotásának korát: Németföldön mindenki francsul igyekezett gagyogni s a német beszédbe szőtt francs kifejezések száma a műveltség súlymérőjévé [f.: mérlegévé] vált. Christian Weise uram pedig gyüjteményt szerkesztett olyan francs szavakból: „mit denen die deutsche Sprache ausgeziert werden könnte" [amelyekkel a német nyelvet meg lehetne ékesíteni]. Tehát az idegen szavakat tudatos tevékenységgel talicskázta nyelvébe, hogy előkelőségén lendítsen . . .

Ennek az előkelőségnek váltunk rabjává mi is, amikor a némettől tanultunk „nemzetközi"-ül. Azt a maga külön nemzetközi nyelvét tanultuk meg tőle amelyet egyebütt sehol e világon meg nem értenek. Úgy jártunk hát vele mint Korpádi a „Szökött katoná"-ban: francs helyett tótra tanítottak.

Ezt persze nagy ámulattal tapasztalja a honi szerecsen, amikor hajótörés vagy vasúti szerencsétlenség következtén olyan idegennel kerül össze aki nem német.

Itthon — balkánvidéki „néptörzs"-ének kimagasló alakjakép — az eget vívja „nemzetközi" tudományával. Sőt *ezen a téren* fényes *alkotásokkal* is büszkélkedhet, merthogy itt nemcsak *azt* cselekedte *amit*, hanem *úgy* is cselekedett *amint* Nagy Mestere tőn: hisz otrombaságait dúsan tetézte a magáéival.

Bárbár mesterének bárbár utánzásával tehát kétszeres bárbár [űberbárbár?] modjára viselkedik.

A németnek immár megkavarodott a gyomra ettől a tömérdek szeméttől és értelmességének fejlődésével mindszaporábban igyekszik tőle megtisztulni. Mi azonban még régi példáján buzdulunk és napról-napra új furcsaságokkal tömködjük tele bögyünket, hogy kívülről antul tekintélyesebbnek lássék.

Hazánk tehát lassankint egyedüli piacává válik a német vendégszóipar avuló termékeinek.

Nemsokára aztán — mintahogy az egyebütt hitelüket vesztett cifra gajdolatokkal [megértetlen „jelszavak"-kal] közéletünkben cselekedjük — egyedül fogunk büszkélkedni e *balkáni áru*val, a német álműveltség kiselejtezett ereklyéivel. Egy-két tízév multán pedig lekopik majd róluk a „Made in Germany" [Németországban készült] jelzés is, amelyet egyébkép ma is csak az avatott szem tud rajtuk végigbötüzni.

Ekkor aztán egészen a miéink, csak a miéink lesznek.[1]) Hazánkon kívül nem lesz e nagyvilágon hely ahol megértsék őket . . .

[1]) Ennek az állapotnak már mainapság is nem egy „érdekes" példája figyelhető meg. Székesfővárosunk egyik nagyszállójának az időzőjében [hall-jában] nemrég köztelen tanuja [e.: „fültanu"-ja] voltam a következő párosbeszélgetésnek amelyet egy úrias modorú német szállóvendég folytatott a kapussal.

A német vendég [ujja közt látogatójegyet szorongatva]:

— Herr Portier, geben Sie mir mal ein E n v e l o p e für meine Visitkarte! [Kapus úr, adjon kérem a névlapomhoz borítékot!]

A kapus úr [oktató nyájaskodással]:

= Der Herr wünscht wohl ein B r i e f c o u v e r t? [Talán levélhez való abroszt kíván Uraságod?]

Úgy járunk velük mint Fontenelle a metafüzikával. Csupán kedvtelésképp foglalkozott vele — épúgy mint mi a vendégszótudománnyal — s egy úriasszonnyal szövetkezett művelésére. Amikor pedig számot vetett tapasztalatairól, őszintén megvallotta hogy művelődésük első évében époly pompásan megértették egymást mint más őket; a másodikban márcsak maguk értették egymást; a harmadikban pedig egymást sem értették meg.[1])

Ilyesfajta kerékvágáson döcög a mi „természetentúli" vendégszótudományunk is amelynek ezidőtt — úgy látom — második korszakát éljük; egymást még megértjük vele valahogyan; maholnap azonban egymást se fogjuk megérteni. Hogypedig a magunk „koldusnyelv"-ét lassanként egész elfelejtjük, jelekkel fogunk egymással beszélgetni. Ez lesz aztán az „európaiasság" fényes diadala! Hej mekkora áhítattal pislant majd föl hozzánk földünk többi nemzete!...

Ha az idegen szavakkal művelt „európaias" elbánásunkra további példát keresünk, Afrika szerecsen népeihez kell érte fáradnunk, amelyek a francs meg az angol nyelvvel művelnek ilyes „európai"-askodást.

A két eset közt mindössze annyi a különbözőség hogy az ébenszínű „európai" másnak a nyelvét csavarja el, a sápadtképű szerecsen pedig a maga édes honinyelvét teszi csúffá.

Vajjon melyikük a nagyobb ... „európai"?

[1]) Voltaire a metafüzikát „le roman de l'esprit"-nek [a szellem romándjának] mondta. A vele foglalkozó tudósról pedig úgy nyilatkozott, hogy: „C'est un homme qui croit avoir bien instruit ses lecteurs, quand il leur a donné la migraine." [Olyan ember akinek szent meggyőződése, hogy derekas tanításban részeltette olvasóját, ha fejét megfájdította.]

Bajos eldönteni, vajjon a metafüzikában több-e a romándosság avagy a mi vendégszótudományunkban. Hahát amaz a szellem romándja, ezt bátran nyilváníthatjuk „az értelmetlenség romándjá"-nak [Voltaire nyelvén: „le roman de la sottise"-nak].

7. cikk. Pótolhatatlanok.

„Pótolhatatlan"-nak [istentelen magyarsággal: „nélkülözhetetlen"-nek] voltakép csak olyan szót mondhatnánk amelynek jelentése nem volna más szóval kifejezhető.

Ám aki bárminő szót — akár honit akár idegent — pótolhatatlannak érez, magában keresse a hibát, merthogy vagy nem érti azt a szót vagy nem ismeri a maga nyelvét vagy pedig az értelmessége hiányos. Jobbára pedig mindaháromok együtt kelti meggyőződését.

Merthát épenséggel nincs oly idegen szó amelynek jelentését nemcsak épúgy, hanem jobbára világosabban, szabatosabban, találóbban, tehát helyesebben és érthetőbben ki nem fejezhetnők a magunk nyelvén. Hisz amikor keletkezett, szerzőinek mind a tudása mind a nyelve jobbára sokkal fejletlenebb volt mint a miénk mostanság. Aztánmeg legnagyobb részük nem első kéztől, megalkotóiktól került hozzánk, hanem olyan idegenektől akik gyakran félreértették őket. Tetemes részük pedig annyira megavult hogy épenséggel nem fejezi ki azt a fogalmat amelyre ma értődik, mert időmultán egészen megváltozott az a fogalom amelyet hajdan helyesen fejezett ki. Tehát csak megszokásuk tartja bennük a lelket.

Nagyon gyarló ítélőtehetséget árul hát el az olyan „európai" aki menten nyelvünk szegénységéről sápog, mihelyt valamely idegen kifejezést szótagról-szótagra nem forgathat át honinyelvünkre. Kiválthogy jobbára *kész* honi kifejezést találhatna helyére. Ámpersze nem mindig egyetérőjét, merthogy különböző viszonyok különböző fogalmakat teremtenek, az észjárás pedig hozzájuk alkalmazkodik. Más népek esze tehát másféle kerekeken jár. Csak a németé meg a miénk forgolódik összevissza.

Amire pedig kész kifejezés nem akad szókincsünkben, a magunk istenadta eszével teremthetjük meg. Ne akarjunk hát erőnek erejével fordítani s ne követeljük uj kifejezésünktől hogy hajszálnyira egyezzék elődjének mind terjedelmével mind jellemével, merthogy nem elengedhetetlen kelléke hogy minden tökéletlenségét szemünkbe tükrözze.

Hisz amikor idegen kifejezés helyére honit keresünk, leginkább az nehezíti meg munkánkat hogy az idegen kifejezés annyira eltérítette gondolkozásunkat természetes útjától hogy alig birunk rá visszazökkenni.

Nagyon egyszerü példára hivatkozom. Hónapjainkat világszerte ősi római nevükkel szokjuk megjelölni [mégpedig oly okosan hogy a kilence-

diket hetediknek, a tizediket nyolcadiknak, a tizenegyediket kilencediknek a tizenkettediket tizediknek hívjuk[1])]. Akik magyar kifejezést kerestek helyükre: a velük megörökített pogány istenek és szertartások emlékét keresztény szentjeink és ünnepeink nevével akarták helyettesíteni. Akik függetlenebbül gondolkoztak: évszakaink nevéből igyekeztek nekik uj nevet kivasalni. A „Nagyboldogasszony hava" és társai azonban épúgy papiroson maradtak mint a „Télhó" és pereputtya. Róma példája nélkül talán eszünkbe se jutott volna hogy hónapjainkat megkereszteljük. Magunktól tehát nyilván első, második sat. hónapról beszélnénk [aminthogy *írásban* ép mainapság mindgyakrabban találkozunk a számozással]. És ez volna legegyszerübb, legtermészetesebb és legértelmesebb nevük. Fejünket se kellett volna rajta törnünk. Róma példájától pedig fejtöréssel se tudtunk ráakadni . . .

Egy névtelen olasz művészlélek mondása szerint minden márványbuckó méhében egy-egy remek szobor rejtőzik. Ámpersze érteni kell a kihántásához. Node nálunk hol akad vajjon szobrász aki ily kemény termével bíbelődjék? Sokkal kényelmesebb dolog szalonnás gipszremekek közt pipázgatni s azt híresztelni hogy a durva márványban a hiba! . . .

Amit az imént vendégszavaink értékéről mondtam, épúgy szól az idegen szakkifejezésekre mint bármely más idegen szóra. A korunkban termettekre épúgy mint a régiekre.

Az ősi tökéletlenségükkel tündöklő szakkifejezések közül az avatatlan közönség kivált a gyógyítótudomány tágas mezején kaszálgatja vendégszókincse garmadáit. Hogy épitt akad a legtöbb üres, gyermekes, babonás, sőt együgyü szakkifejezés, persze álmában se jut eszébe: hisz képzelete egyaránt a tudományosság aranyos fényével övezi őket.

A latin s c r o f u l a — hellén képzővel megduzzasztva: szkrofulózisz — kifejezés például, az emsét jelentő „scrofa" kisebbített alakja, amiatt értődik mirigydaganatra mert az ilyes nyavalyával sínylődő beteg nyaka annyira megduzzad hogy alig föst hosszabbnak mint — az emséé.

A b a c t e r i u m meg — a hellén „baktron" [pálca] kisebbített alakjának, a „baktérion"-nak korunkban összeügyeskedett latin változata — voltakép „pálciká"-t jelent, mégpedig nemcsak amikor a „bacillus" néven ismert botocskákról van szó, hanem olyankor is amikor a „mikrokokkosz" meg „spirobacterium" néven ismert gömbikéket meg srófikákat értjük vele.

Vajjon hol található ilyes szakkifejezésben a vele értett fogalom igazi mivoltát jellemző tartalom? Hol egy csipetnyi „tudomány"? Hol hát egy mákszemnyi tudományos érték?

Nodehisz a tudósvilág épemiatt tünteti ki figyelmével az ódon nyelveket. Értett nyelven röstelnie kellene értelmetlenségét és ügyetlenségét. A holt nyelvek szelleme azonban ma senkiben sem él. Nincs aki tiltakozzék a rajtuk elkövetett pogánykodáson, amely olykor határos a hihetetlenséggel. Holt nyelven hát bármi oktalanság elcsúszik.

Hogy kivált nálunk mekkora avatottsággal szokás a szakkifejezések-

[1]) Sőt Francsföldön a „7-bre, 8-bre, 9-bre" és „10-bre" *számjellel* is megrögzíti e helytelenné vált számozást.

ről tárgyalni, alig igazolhatnám hamarosan oktatóbb példával mint közés magánjogászaink egyik ilytárgyú vitájának ismertetésével.

Aki nem röstelné a velejáró fáradságot, könyvekre való termét gyüjthetne össze jogászvilágunk kis és nagy kitünőségeinek a vita tárgyáról összenyilatkozott bölcsességeiből. Sűrün foglalkozott vele mind jog- mind nyelvtudományt művelő szaksajtónk, sőt napilapjaink is hozzászólogattak a kérdéshez. Arról volt szó, vajjon a latin „motivum"-nak [voltakép a német „Motive"-nak] melyik nemzeti kifejezésünk a helyes egyetérője [egyenértékűje]: az „indokok", a „megokolás" vagypedig az „okok"?

Az első nyilván a „Beweggrűnde" átforgatása, ép magyar elmével azonban alig érthető egyébnek mint „hindu ok"-nak. [Olykor tehát nagyon jellemző kifejezés.] A második a „Begrűndung", a harmadik a „Grűnde" szakasztott mása.

Quartum per se non datum erat. Csupán papiroson szegődött hozzájuk időmultával [az „indokok" nyelvi helyesbítésekép] az „indító okok" meg az „indítékok".

A vita berekesztésekép egyik napilapunk mély meggyőződéssel nyilatkoztatta ki, hogy: „hamár az *annyira kifejező* motivumokkal egyértékű eredeti jelzőnk nincsen", leghelyesebb ha az „indító okok"-at használjuk; hisz „vígasztalásunkra lehet, hogy ilyennel más nemzetek sem rendelkeznek, még a németek sem, pedig azoknak *három millió katonájuk* van. Azok a latin szót használják ma is".

Hát én sokmindenféle „európaiasság"-ot olvastam már össze életemben, a három míjó katonához foghatót azonban nem egyhamar.

Node lássuk a kérdés tudományos oldalát.

A törvény meg az ítélet megokolása úgyebizony érzéssel párosult gondolkozás gyümölcse? Hisz voltakép ama valóságok [f.: tények] és lehetőségek számonadását értjük vele amelyek a törvény meg az ítélet rendelkezésével megnyilvánuló akaratot igazolják. Ez az akarat pedig alkotójuk akarata. Hisz csak érző eszes valód [f: érzéki észlény] tud érezni meg gondolkozni. A törvény pedig époly kevéssé érző eszes valód mint az ítélet.

Amikor hát okaikról szólunk, voltakép ama döntő okokra gondolunk amelyek megalkotójuknak az akaratára hatottak.

Indítékaira azonban megalkotójuknak se gondolhatunk, merthogy „indíték"-nak lelkünk belső működését értjük. A törvénynek meg az ítéletnek pedig semmi köze megalkotójuk lelki életéhez. Eszerint csak okaikról beszélhetünk, mégpedig „okok"-nak is csupán ama döntő valóságokat és lehetőségeket értve amelyek alkotójuk elhatározását megérlelték.

Hogyan eshetett hát vajjon meg hogy a római — minden idő legremekebb jogásza — törvény meg ítélet m o t i v u m-airól, indítékairól gagyogott?

Bizony sehogy. Hisz a „motivum"-ot mindössze a középkor jogászai kezdték „indíték"-nak érteni.[1]) Igazi latin nyelven indíték, rugó = motus (mótusz). Megokolás pedig = probatio [igazolás].

[1]) Rómában [„mozgató" jelentéssel] csak melléknévnek használták, mégpedig csupán kézzelfogható tárgyra értve.

Node jerünk tovább. Nem tudom vajjon a botokud meg a tikitiki nyelvben akad-e honi kifejezés a „Motive" jelentésére. A magunk földrészén azonban nem ismerek oly nyelvet ahol nincs.[1]) [Az olasz ugyan tudtommal csupán a „motivi"-t használja, ámde neki ez honi kifejezése]. Sőt — amint láttuk — Nagy Mesterünknek is akad, mégpedig a már említetteken kívül egy fordítatlan hagyott negyedik is: a valamennyiüknél értékesebb „Entscheidungsgrűnde" [döntő okok].

A magunkéi közül — amint tudjuk — jogászaink hindu szelleme leginkább ahhoz szít amelynek jelentése leghelytelenebb, ábrázata pedig bohóságba illő lehetetlenség.

Pedighát nem sok bölcsesség kell becsületes honi kifejezésének megteremtéséhez. Amikor a törvény, az itélet okai megszülődnek, ugyebizony meghányják-vetik őket? Nem természetes dolog-e hát, hogy foglalatukat „okvetés"-nek hívjuk?

Most pedig nyugodj békésen, szegény kis holtanszült csemetém!... Ha egy-két százévvel korábban vagy később cuppantalak világra, talán akad aki pártodat fogja. Mai közszellemünk óriásai, hazánk „európai"-jai azonban — okos szemüket rádmeresztve — elfojtott vihogással dugják össze tar koponyájukat, aztán előszedik német szótárukat és meggyőződnek hogy hiában keresnek benne „Grundschmiss"-t, majd „egyhangúlag leszögezik" hogy az „ok" nem ágy hogy „megvessék", és szilaj rikoltozással perdülnek körülted „gúnytánc"-ra, hazánk európaijai, közszellemünk óriásai...

Minél zavarosabb képzetet kelt bennünk valamely vendégszó, annál pótolhatatlanabbnak érezzük. Jobbára ebben rejlik a magyarázata hogy miért fogadunk elégedetlenkedéssel bárminő világos és határozott kifejezést amely helyettesíthetné. Az a világosságát zavaró járulék hiányzik belőle amelyet közönségesen „árnyéklat"-nak vagy „zamat"-nak mondunk.

Ilyes „árnyéklat"-ot vagy „zamat"-ot leggyakrabban és legerősebben olyan szóban érzünk amelyet több rokon jelentéssel használunk, azonban kapcsolatukat nem értjük világosan, merthogy nem ismerjük ősi jelentését.

Tessék péld. a „pikáns" jelentését olyanoktól kérdezni akik nem tanultak francsul. Alkalmasint jobbára oda lyukad ki feleletük hogy ez olyan telivér francs fogalom amelyet bármely más nyelven hiában igyekeznénk kifejezni. [Ők ugyan egyet sem ismernek közülük a magyaron meg a németen kívül, ezt azonban bizonyosan tudják.] Pedighát a piquant (pikaoñ) szóban rejlő „telivér francs fogalom"-nak minden árnyéklata híven kifejezhető a mi koldusnyelvünkön; hisz ősi jelentése semmi egyéb mint „csípős" [piquer magyarul = csípni]; árnyéklatait pedig hol „fűszeres"-nek hol „étvágygerjesztő"-nek hol „ingerlő"-nek, „kívánnivaló"-nak avagy „borsos"-nak [magyarán: „paprikás"-nak], „sikamlós"-nak, „csintalan"-nak mondjuk a magunk nyelvén. Aki egyebet ért benne, vagy magyarul nem tud az istenadta vagy francsul, vagy sem így nem tud sem amúgy.

Ámpersze aki „pikáns"-ról gagyog, helyére illő honi kifejezésünk

[1]) Péld. francsul: „considérant" (kóñszidéraoñ). [A mi „nemzetközi" jogtudományunk tanítása szerint ugyan: „motifs"; ámhogy ezt Francsföldön csak a sarkonálló s bakonülő „jogászvilág" érti megokolásra, nyilvánvaló hogy „nemzetközi" jogtudósaink itt is örökös „buch"-jaikból merítettek]. Angolul és spanyolul: mt. I. szótáramban.

hiányosságát nem megértett, hanem megértetlen részén érzi. Amikor péld. „sikamlós"-ra érti, leönti holmi „étvágygerjesztő" mártással s a „sikamlós"-hoz érzi az ízét. Képzetét persze zamatosabbá teszi vele, tisztaságát azonban megzavarja. Emiatt tökéletlen aztán neki a magyar kifejezés amelyben hasztalan keresi e zamatot.

Node a „piquant" igazi jelentésében valósággal megtalálhatók az imént elsorolt árnyéklatok. Tehát csak olyasvalakiben kelthetnek zavaros képzetet aki összekeveri őket.

Kérdezzünk meg azonban olyan atyafit aki nem tanult latinul, vajjon mit ért a p r e s s i o szóban? Amikor pedig végighallgattuk tudományos fejtegetését, mondjuk meg neki hogy „pressio" magyarul: „nyomás". Bárhol egymás helyére rakhatjuk őket: egy hajszálnyi változás sem esik meg vele a jelentésen. Ám a „de" bizonyára ritka helyen maradna el. Egyikük a nyomás célját keresné hasztalan honi kifejezésünkben, merthogy latin egyetérőjét *politikai* nyomásra érti; a másik a modját, mert a „pressio" szerinte *erkölcsi* nyomást jelent; a harmadik a mértékét, merthogy emezt *erős* nyomásra magyarázza, — kiki annak a jelzőnek a zamatjával amellyel leggyakrabban szokja kedves lapja ékesíteni.

Ilyenkor tehát kiki maga színezi a fogalmat — ez feketére, az szürkére, amaz vörösre. Ezt az árnyéklatot keresi aztán hasztalan honi egyetérőjében.

Sőt megesik hogy amikor olyik honi kifejezésünk árnyéklata hajszálnyira egyezik a helyén terpeszkedő idegen szóéval, amiatt elégedetlenkedünk vele mert egyikükét sem értjük meg.

Van-e vajjon a világnak annyi kincse amennyiért az európai szerecsen m a t t helyett [ruha színéről szólva] „halvány"-t vagy „bágyadt"-at avagy [bútor fájáról beszélve] „fénytelen"-t mondana? Ha azonban megkérdezzük tőle, vajjon mi a csudát ért ebben a „pótolhatatlan" idegen szóban, aligha csikarhatunk ki tőle egyéb feleletet mint bamba hallgatást. Pedig királyos játékban [e.: sakk-ban] hányszor dörgi oda ellenfelének a s a h h m a t t-ot! Ámpersze megértetlenül, merthogy perzsául dörög. Pedig ha érdekelné a dolog, megtudhatná hogy „sáh mát" jelentése körülbelül: „A királynak vége." Ugyane „mát" szónak az ivadéka a francs „mat", az olasz „matto" s a német „matt", amely bágyadtat, halványt, fénytelent jelent. A mi „*hal*vány"-unk pedig épúgy sejteti a „halál" fogalmát mint a perzsa „mát".

Hátbizony nem tudom, tudatlanság kell-e hozzá több vagy nagyképűség, hogy olyan emberek panaszkodjanak „árnyéklat" hiányáról akik a legközönségesebb nemzetközi kifejezéseknek világszerte elterjedt világos jelentése ellen vétnek akkorákat mintahogy nálunk tudóstól és nemtudóstól lépten-nyomon tapasztalható? — meghogy nyelvtudósok keseregjenek rajta, hogy péld. a német s c h l a g f e r t i g szónak a mi „bárbár" ázsiai nyelvünkön nincs egyetérője. Másutt, ahol az emberek gondolkoznak, mindenki megütköznék ily badar beszéden. A mi kuruc nyelvtudósaink azonban ilyenkor patakokat sírdogálnak össze „koldusnyelvünk" szegénységén. Az persze egyiküknek se jut eszébe, hogy ahány megértetlenül magábaszítt idegen kifejezés egyetérőjét keresi hiában a magunk nyelvén, annyi honi kifejezésünkét kutatná hasztalan bárhol másutt.

Hát ugyan hol a magunk „európai" példáján kívül mégegy — csak egyetlenegy — amely kínzópadra hurcolja nyelve szellemét, hogy a német nyelvnek akár ezt akár ezer meg ezer hasonló ízig germán kifejezését utánozhassa? Hol a miénken kívül a világnak mégegy nyelve, amely a németen kívül semmiféle más nyelvtől meg nem tűrt szószerkezetek majmolásával irtó hadjáratot visel a maga szellemének egészséges szülöttjei ellen?

Vajjon hol az az „európai" nyelv, amely a „schlagfertig" fogalmát erre a német kaptára ki tudja fejezni? Hol rajtunk kívül amelyik törekszik rá? Hol az amelyik hiányát érzi? Hol, amelyik hiányán kesereg?

Nem idézem azt az egész halom lehetetlennél lehetetlenebb „magyar" kifejezést amelyet „nyelvtudós"-aink a „schlagfertig" pótlására elkövettek; az embernek minden hajaszála égnek kell hogy meredjen tőlük.

Nopedig ahogy a németen kívül minden más nép megél e kifejezés nélkül, mi is bizonyára el lehetnénk nélküle, mégpedig annálinkább mert silány fordítására se szorulunk, ha a magunk nyelvén akarjuk jelentését kifejezni. Merthát amikor a német „schlagfertig"-ről beszél, a magyar azt mondja, hogy: „helyén van a nyelve". Node az „európai" magyarnak okvetetlenül melléknévre van szüksége. Hát az is akad. A „schlagfertig" embert a magyar hol „ügyes vitatkozó"-nak, hol „fürgenyelvű"-nek, a „schlagfertig" választ meg „talpraesett"-nek mondja. „Schlagfertigkeit" pedig magyarul: „vitatkozó tehetség"; olykor: „lélekjelenlét". Ám akinek mindez nem elég, hanem mindenképen fordításra szomjazik, azt is kicsiholhat a mi „koldus" ázsiai nyelvünkből. Schlagfertig: „vitáratermett"; Schlagfertigkeit: „vitáratermettség" . . .

Hátbizony aki megkísérli hogy értelmesen gondolkozzék és elhatározza, hogy csupán oly kifejezést használ gondolatai közlésére amelynek mind jelentését mind alakját annyira ismeri mintahogy *minden értelmes és épízlésű embernek* kell ismernie minden kifejezést amelyet ajkára vagy tollára szed: hamarosan rettentő pusztítást vihet véghez a maga idegen „szókincs"-én, amely jobbára úton-útszélen ragadt rá akár a bojtorján.

Merthát ahogy művelt társadalmunk károng e megmérhetetlen kincsünkkel: *művelődésének épenséggel nem eszköze, hanem nyűge*, mintahogy vendégszavaink elhatalmasodása se műveltségünknek a jelensége, hanem bárbárságunké.

Ez a nyitja hogy *olyanok kardoskodnak uralmukért leghevesebben akik épen nem vagy sekélyesen ismernek idegen nyelveket.* Hisz ők éreznék leginkább hiányukat, merthogy legkevésbé értik jelentésüket; hiában igyekeznének hát beléjük sejtett zavaros fogalmaikat a magunk világosan érthető szavaival kifejezni. Emiatt híresztelik ütött-kopott seregüket „nemzeti szókincsünk" ereklyéinek, varázsuk bolygatását pedig szentségtörésnek.

Óriás tévedést ringat elméjében vendégszavainknak az a buzgó pártolója is aki *mainapság* az előkelőség ismervének tekinti őket: hisz annyira köznapiakká váltak hogy ép a tanulatlan ember nem tudja nélkülük gondolatait megértetni.

Elhatalmasodásukon persze nagyot lendít az az összevisszatanulgatás amelyet az idegen nyelvekkel viszünk véghez. Az életben vajmi kevés

embernek nyílik rá alkalma hogy „tudomány"-ának hasznát vegye Sőt ahol tehetné: elzárkózik tőle. Node tudománya pénzébe került mint az oláhnak a szappana. Hogyhát benne ne rekedjen, egymással eteti meg, — ahogy tudja. Ámhogy máskép nem tudja, magyar beszélgetése közben vagdossa egymás fejéhez.

Hogy minő remeknél-remekebb átdolgozással és mily mesés kiejtéssel cselekszi, majd később fogjuk látni.

S mindez az áldatlan erőlködés azért folyik hogy *megértetlenül* és *ízléstelenül* — gyakran *ostobán* és *otrombán* — fejezzük ki gondolatainkat, holott a magunk nyelvén *megértve* s *takaros alakkal* tehetnők...

A párisi Notre-Dame bizonyára remek alkotás. Csodálatra ragad a londoni Westminster-Abbey borongós szépsége is, aminthogy áhítattal gyönyörködünk a kölni székesegyház összeillő változatosságának fönségén, mélyen meghat a wieni Szent-István-templom hatalmas komolysága s ámulatra készt a veneziai Szent-Márk-templom gazdag pompája is. Értékes ősi remekmű egytül-egyig.

Ámde fejtsük le a Notre-Dame kőrózsáit, szaggassuk ki a Westminster-Abbey boltozatának zsenge erezetét, tördeljük le a kölni székesegyház vízokádó kecskefejeit, bontsuk ki a San-Marco csillogó rakottas-munkáit, szedjük szét az „alte Steffl" tarka paláit és rakjuk őket székesfővárosi Szent-István-templomunkra, — vajjon magasztosabbá válik-e velük?

Márpedig szegény magyar nyelvünkkel ilyesféle modon bánnak el akik mainapság mindenféle nemzetközi szócafattal össze-visszacicomázzák.

Akik pedig a kőrózsákat nemzetiszínűre festegetik, a kecskefejek bajszát kipödrik, a rakottasokat tulipános keretbe foglalják, a palákra pedig sujtást rajzolnak: vajjon remeknyelvünket akarják tán e mesés csodákkal megteremteni?...

8. cikk. Vendégszavaink jelentése.

„Ein Tier, eine Frucht, eine Blume erkennen wir in ihrer Gestalt; was sie sind, erscheinen sie uns. Würde aber der von der Natur eines Rebhuhns, eines Himbeerstrauchs, einer Rose eine wahre Anschauung haben, der nur eine Rebhuhnpastete, Himbeersaft und Rosenöhl kennen gelernt? So ist es aber mit den Wissenschaften, mit allen Dingen, die wir *mit dem Geiste* und nicht *mit dem Sinne* auffassen: zubereitet und verwandelt werden sie uns vorgesetzt und in ihrer rohen und nackten Gestalt lernen wir sie nicht kennen". [Ha állatra, gyümölcsre, virágra vetjük tekintetünket, igazi valóságával jelenik meg előttünk mindegyikük. Ámde szerezhetne-e vajjon helyes fogalmat a fogoly, a málna, a rózsa mivoltáról, aki csak pástétommá, szörppé, olajjá átdolgozva ismerné? Így vagyunk a tudománnyal és minden egyébbel, amit *szellemünkkel*, nempedig *érzékünkkel* ismerünk meg: elkészítve s megváltozva kerülnek elénk; leplezetlen, nyers, igazi alakjukat pedig nem ismerjük meg.]

Börnének ez a találó hasonlata ráillik vendégszavainkra is. Merthát aki gondolkozik, bizonyára nem képzeli róluk hogy készen termettek pástétomnak, szörpnek vagy szagosítónak.

Ami vendégszavunk hát csupán hagyomány, hír szárnyán került hozzánk [amelyek jelentését tehát nem ismertük meg érzékünkkel], csak homályos fogalmat kelthet bennünk; ahogy pedig szájrul-szájra száll és megszokott fogalmainkhoz rokonodik, épenséggel kész martalékává válik sejtelmünkből szétbontakozó képzeletünknek.

I. szótáramban százszámra található rá példa. Ehelyütt csupán néhány *sorozatos* esetet ismertetek.

A hellén-latin nimbus szót mainapság világszerte üdvözítőfény jelentéssel szokás használni.[1]) Mi jobbára „varázs"-nak értjük. A „varázs"-t jelentő francs prestige (presztízs) kifejezést pedig „tekintély"-re értve használjuk, holott tekintély francsul: autorité (ótorité).

Tétjét födözni francsul: „couvrir sa mise" (kuvrír szá míz). Németül: „guberieren". Tehát nálunk: guberálni. A „kuvrieren" meg a kuvrírozni kifejezést pedig a *művelt* európai a francs „gaufrer" (gófré — meleg vassal vagy hullámos hengerrel mintázni) jelentésével használja. [A *műveletlenje* „guvrírozás"-ról meg „govrírozás"-ról gagyog].

[1]) Vk.: esőreálló felhő; ilyenbe burkolództak hajdan az ókor istenei, amikor villámlástól és dörgéstől kisérve el akartak tünni; így értődött aztán rejtelmes isteni hatalomra, a keresztény világban pedig a szentek fejét övező fényre.

A tekecsőszt Francsföldön pointeur-nek (poeöñtőr-nek) hívják. A német földgömbön marqueur-nak (márkőr-nak). A „pointeur"-t pedig rakóra értik, holott rakó igazi francs nyelven: „ponteur", a „marqueur" pedig árujelző munkást jelent.

Idegen kifejezések használatával kiváltkép sokmindenféle változás esik meg jelentésük *terjedelmén.* Ámhogy joggal róhatjuk-e meg használatukat miatta: esetenkint döntendő el. Így péld. nem nagyot vétünk vele az értelmesség ellen, ha olyik vendégszavunkat örökös példánk követésével tetemesen megszűkített jelentéssel használjuk: péld. ha az általán boltot jelentő olasz „traficco"-nak trafik-ká csonkított alakját csupán dohányosboltra, a bárminő gyakorlatot jelentő francs étude (étűd) kifejezést csak zenegyakorlatra, a kutyát jelentő brit dog (dag) szót pedig csupán szelindekre értjük.

Azok a nagyképű szerecsen tekintélyeink azonban akik péld. Shakespeare „last not least" (lászt nöt líszt — végső, ám nem utolsó) mondását angol tudományuk fitogatása végett mindenüvé odabiggyesztgetik ahol valamit elsorolnak, akár elsőt akár utolsót akár középsőt hagytak a végére, bárbárságukról tesznek vele bizonyságot.

Az se nagy botlás péld., ha a hellén epigon szót — persze Nagy Mesterünk követésével — épencsak korcsutódra értjük, holott mostanság a német földgömbön kívül általán bárminő ivadékot jelent [Hellászban meg eleinte csak a Tébé-nél elesett hét hős utódjaira, később pedig csúfolódva Nagy Sándor hadvezéreinek, a diadohosz-oknak ivadékaira értődött], avagyha Németföldön a „Polier"-t, nálunk pedig a pallér-t komoly címnek használják, holott francs eredetijük, a „parlier" (párlyijé) voltakép „fecsegő"-t jelent, tehát a pallért csak a háta mögött szokás vele megtisztelni [merthogy nagyurasan össze-vissza parancsolgat, habarcsos lapátot azonban a világért sem venne kezébe; hivatalosan a „maître-ouvrier", munkavezető cím illeti meg].

Amelyik európai magyar azonban „számlája szaldírozásá"-ról gagyog és számadása nyugtatását érti vele, oktalanságáról tesz bizonyságot, merthogy a szaldírozás az olasz „saldare" ige származéka, ez pedig nem nyugtatást, hanem fizetést jelent. Nálunk dívó „nemzetközi" jelentésére nyilván Wienben tett szert, ahol a kereskedővilág a „dankend saldiert" [köszönettel megfizetve] kifejezéssel szokja számadását nyugtatni. Ha csak annyit kanyarítanának alá hogy „saldiert", egy szóval se róhatnók meg őket miatta; hiszha megfizették számadásukat, helyesen mondhatják megfizetettnek. Udvariasságuk azonban köszönetük kifejezésére készti őket. A maguk nyelvén bizonyára azt írnák oda hogy „dankend erhalten", nempedig hogy „dankend bezalt". A megértetlenül odabiggyesztett „dankend saldiert"-tal azonban kettős ostobaságot művelnek: először mert *a fizető* nevében hálálkodnak, másodszor mert *ők* fejezik ki [fizető] vevőjük hálálkodását . . .

Errare humanum est [A tévedés emberi gyarlóság], — mondá a római. Aki azonban tévedésének megismerése után hivatkozik e mondásra, arra rámondhatnók: Sed permanere in errore animale. [Ám tévedéséhez ragaszkodni állathoz illő oktalanság.]

Az avatatlan közönséggel akárhányszor megesik hogy félreért olyan vendégszót is amelyet helyesen használ: amikor hozzá hasonlóan csengő-

szóval magyarázza jelentését, holott semmi közük egymáshoz. Az ilyes tévedés persze, merthogy a jelentés magyarázatára szorítkozik, puszta sejtelem, más előtt tehát ritkán szok nyilvánulni.

Vajjon hány vendégszótudósunk akad tágas hazánkban aki a latin constellatio [alakulat, helyzet] kifejezést nem a latin „cum" [vele] s a latinnak sejtett német „stellen" [állítani] kapcsolatának érzi? Pedighát állítani latinul nem „stellare", hanem „sistere". A „constellatio"-ban pedig a latin „stella" rejtőzik, amely „csillag"-ot jelent, merthogy a „constellatio" vollakép csillagász-kifejezés, amely a napnak és valamelyik bolygónak vagy a napnak és a holdnak egymáshoz elfoglalt helyzetét jelenti s a csillagértőknek [e.: csillagjósoknak] a csillagok állásához fűzött következtetéseitől értődik általán „alakulat"-ra.

A francs miniature (miniátűr — picimű) pedig a latin „minimum" [legkisebb] származékakép él a közképzeletben, holott annyi köze sincs hozzá mint Pilatusnak a Hiszekegyhez, merthogy Pilatus a Hiszekegyben ott van, a „minimum"-nak azonban egy porcikája sincs a „miniature"-ben, amely a latin „minium" [vöröspor] szótól ered, jelentésének pedig az a magyarázata hogy a kéziratok díszes kezdőbetüit régente [az ókor vége óta] vörösporral festegették; emiatt hívta az olasz az ily porból készült festékkel véknyan rajzolt betüt és aprólékos gonddal készült rajzot „miniatura"-nak, a francs pedig jelentésének továbbtágításával az apró festményt, majd bármiféle apró művészi tárgyat „miniature"-nak.

Ilyes sejtelmek persze csak olyankor kerülnek napfényre amikor a velük terhelt kifejezést holmi pogány „európai" átfordítja a maga nyelvére. Így állapíthatjuk meg péld. hogy a hellén „kentaurejon" latinos alakját, a centaurium-ot Németföldön a latin „centum" [száz] és „aureum" [aranyos] kapcsolatának magyarázták, aztán aranyát [húsz franc-jával] átszámították forintra s így szülődött meg a német „Tausendguldenkraut" [amelyet mi — nyilván „Tausend*guten*kraut"-nak értve — „ezerjófű"-re forgattuk tovább]. Pedighát a hellén amiatt hívta „kentaurejon"-nak mert azt hitte róla hogy Hiron kentaur akadt rá először ...

Vannak kifejezések amelyek jelentésének magyarázatát senki se tanulta, mégis mindenki tudja. Ilyen kifejezés péld. a francs incroyable (eöñkroajöjábl). Hisz aki egy pillantást vet az incroyable öltözetére, menten megérti a nevét. Pedig helytelenül érti, merthogy nem ruhájáról ragadt rá hanem ama fölkapott szólásából szakadt ki hogy: „C'est incoyable, ma paole d'honneu". [Becsületemre mondom: lehetetlen.]

9. cikk. Vendégszavaink ábrázata.

Jövevényszó sorsát vendéglátó gazdájának a szelleme intézi.

Minél mokányabb e szellem és minél idegenebb tőle a jövevény ősi jelleme, annál gyökeresebb munkába veszi elécsöppent vendégét: egyikét megtoldja, másikát megcsonkítja; itt kidob egy hangot, ott beiktat; majd domborít, majd homorít rajta s addig mesterkedik amíg kedve telik látásán . . .

Így bánt el hajdan a hellén a bárbár szavakkal s így alakította a római rajtuk kívül a helléneket is a maga szája ízéhez. Nagyon okosan tették. Sőt az olasz, a francs, a brit mainapság épily okosan cselekszik az ajkára csöppent idegen szavakkal. Okosan cselekednénk hát mi is, ha így tennénk.[1])

Mi azonban az ellenkezőjét műveljük . . .

A hellén s a római, akiknek műveltsége fönnenlobogó szövétnekkép szórta fényét az egész világra, olyan népek szavaiba lehelték a maguk hatalmas nemzeti szellemét, olyan népek szavait zománcozták meg a maguk nyelvének ősi bájosságával amelyekhez képest ők kisistenek voltak.

A német azonban — amint láttuk — soha nem volt a világ egyetlen művelt népe. Sőt csupán korunkban kezd magánál haladtabb szomszédjai műveltségének az emésztésén s utánzásán túlemelkedni. Nemzeti *szelleme* hiányáról világszerte híres. Sőt nemzeti *érzést* is fujtatóval kell belélehelni. A jövő zenéje tehát nemzeti *érzéke* is.

Valamennyi érzéke közt pedig nyelvérzéke a legtökéletlenebb. Ámhogy legtöbbet koptatja, páratlan szorgalmával megérte hogy mainapság Németországban találhatók földünk legkiválóbb nyelvtudósai.

[1]) Hisz akárhány világszerte elterjedt szó így vált az őt magábafogadó nyelv igazi kincsévé. Eredeti alakját — nyilván egyszerüvoltánál fogva — valamennyiük közül legépebben őrizte meg a szemi [fénic és héber] nyelvekből a hellénbe, latinba s onnan továbbcipelt „szahh". A rabbik — ahogy Abraham a Santa Clara mondja — azt tanították róla hogy a bábeli nyelvzavarban az egyetlen szó volt amelyet mindenki megértett, mert — úgymond Abraham a Santa Clara — „als der Obriste Baumeister auß Ungeduld umb seinen Sack geschryen, Willens mit demselben hinweg zu gehen, also hat ein jeder das Wörtl Sack verstanden, und also nach seinem Sack geeylt: dahero das Wörtl Sack in allen Sprachen gleich". [Amikor a főépítő türelmetlenül úti zsákjáért kiáltott hogy odábbálljon vele, mindenki megértette a z s á k nevét s érte sietett: ez a magyarázata hogy a „zsák" szócska minden nyelven egyenlő.]

Tudósainak a tudománya azonban nem nagyközönségéé. Aztánmeg:

. . . grau ist alle Theorie
Und grün des Lebens gold'ner Baum.

[Szürke minden elmélet; zöld csak az élet aranyos fája] — zengi nagy költője . . . Tessék a németet meghallgatni, amikor idegen nyelven beszél!

Sőt *nemzeti* nyelvérzéke is ingatag. Hisz egy határ tájszólásból összeforrasztott nyelve ma is erjedőfélben van.

Nyelvérzékének tökéletlenségét tükrözik szemünkbe százéveken át halomragyűjtött vendégszavai is: sem eredeti alakjukat nem tudta megóvni sempedig a maga nyelvébe nem tudta őket beolvasztani, hanem össze-visszatorzította ábrázatukat.

Ám végtére megnyílt a jobbik esze s röstelkedve látta át hogy amint eddig nem boldogult idegen szószörnyetegeivel, nyilván ezentúl is hasztalan erőlködnék velük. Nekifogott hát nyelve megrostálásának. Elég ritka szitát választott hozzá: szinte csövestül hullanak át rajta az enyészetnek szánt szörnyetegecskék. A német nyelv pagonya pedig megtelik buzgó szófaragókkal, akik a vesztett „kincs" pótlására targoncaszámra tolják ki a „dojcse ájhé"-k gallyaiból faricskált vaskos kifejezéseket. [Zulus fordításukat pedig néhány hét mulva fönnen zengi a magyar „irodalmár".] Ami a szitában akad, abból is hamarosan elkészül a negyed-, fél- vagy háromnegyednémet szó: megannyi felemásképű csudabogár, a magyar „irodalmár" ujdon vendégszókincsének lázas sietséggel átráncigált megannyi ékessége.

Merthát a „művelt" magyar nyelvnek a magyar „irodalmár" az a szemfüles gyorsszállítója aki „nemzetközi" kinccsel elárasztja; persze Osztrák- meg Németföldről keríti, mégpedig jobbára *olyan eltorzított alakkal amely sokkal inkább sérti a magunk nyelvének szellemét mint amennyire eredeti alakjával bántaná.*

Régente — amíg józan gondolkozásunkat, épízlésünket és istenadta nyelvérzékünket nem fojtotta el a tudálékosság — az ajkunkra vetődött idegen szavakat nyelvünk megannyi kincsévé csiszoltuk. Őseinkben, akik a gyűlést jelentő hellén „szünódosz"-ból *zsinat*-unkat, a latin „paganus"-ból és „reliquia"-ból *pogány*-unkat meg *ereklyé*-nket; a szintén latin „globus"-ból [a golyóbis"-on át] *golyó*-nkat, a német „Bernstein"-ból, „Schinken"-ből, „Schulter"-ból, „Zuber"-ból és „Grosohen"-ból *borostyán*-unkat, *sonká*-nkat, *sódar*-unkat, *csöbör*-ünket és *garas*-unkat teremtették, épeszű emberek voltak. Olyan magyar szavak ezek egytőlegyig mint a *pinty* [amely a kk. latin „pincio"-tól származik]. Mi eszelős lázárok vagyunk. Ajkunkon szinte nyüzsög az idegen kifejezés, néhány éve meghonosult „ricsaj"-unkon kívül azonban tízévek óta nem került ki közülük olyan magyarképű szó hogy igazlelkű magyar ember kedvét lelhesse rajta. Azoktól a „magyarosítás"-októl amiket mainapság követnek el vendégszavainkon, a jó Isten óvja meg szegény magyar nyelvünket! . . .

Aki holmi honi forrásokból kanalazott német nyelvtudománnyal indul neki a „világ"-nak: Osztrák- vagy Németországnak, hamarosan meggazdagszik avval a keserü tapasztalattal hogy ott egész másképp

beszélnek/németül mint ahogy együgyü eszével képzelte. Merthát mint minden nyelvnek, elevenen más a képe a németnek is mint írásból magyarjancsisan végigbötüzve.

Idegen ember péld. csak tapasztalatával tanulhatja meg hogy délen a „hartes *b*"-t meg a „hartes *d*"-t jobbára lágyan, viszont éjszakon a „weiches *p*"-t meg a „weiches *t*"-t többnyire keményen szokás kiejteni és hogy a *k* meg a *g* használatával szintén gyakran esik meg efféle cserélgetés.[1])

Emiatt gagyog az „európai" magyarember „cserkészés" helyett p i r s é l é s-ről [hisz a francs „berser" (berszé) ferdojcsolását, a „birschen"-t is „hartes *p*"-vel szokás kiejteni]. S nem törődik vele hogy vörösboros teájába mártogatott p i s k ó t á-ját is megkeményítette a német [a francs „biscotin" (biszkoteőn) nemzeti kiejtésével]. Aztán egy t u c a t kártyát szed elő zsebéből [hisz a német szintén „hartes *t*"-vel vág neki a francs „douzaine" (duzeen — tizenkettőnyi) teuton másának, a „Dutzend"-nak] és vígan a d u t t í r o z, [merthogy a francs „atout" (átu, ütő) kifejezésnek „aduttieren" a „nemzetközi" igés alakja]. Azt a zenebonát pedig amellyel pitymallatkor élte kedves párja fogadja: p a t á l i á-nak mondja [hisz az olasz „battaglia" (bátályiá, harc) első hangját „világszerte" *p*-nek ejti a „művelt európai"]. Node:

Az örömnek levegőjét
Megtisztítja bánat,
A kizajlott búfelhőkön
Szép szivárvány támad, —

zengé koszorus költőnk.

Lass regnen, wenn es regnen will,
Lass jedem seinen Lauf;
Denn wenn's genug geregnet hat
So hört's von selbsten auf, —

gondolja háboruságba keveredett európai magyarunk. És nem téved. Búfelhői hamarosan szétoszlanak, amint alkonyatkor k a d r o p p-jában kotorászni kezd és aggódó hitvesének kérdő tekintetére egy énekesszínházi páholyjegyet lobogtat a szemébe válaszul . . .

Honinyelvünknek egyik jellemző magafélesége hogy nincs egyetlen tősgyökeres szava amely több mássalhangzóval kezdődik.

[1]) Amikor péld. a Salzkammergut-ban utazgató tulipános magyar nem érti meg porosz útitársát, ha „auf einen Augenblick" a „Kuhkoch"-ját kéri kölcsön: megrőkönyödve tapasztalja hogy több hasznát venné az életben, ha a „Kraniche des Ibykus", a „Ring des Polykrates" és társaik összemagoltatása helyett a fülét szoktatták volna hozzá hogy a „Gucker"-nak nem „kukker" a remeknémet kiejtése, hanem „kúkohh."

Sőt a Németország déli részén és Osztrákországban uralkodó [délinémet] kiejtésnek is vannak ilyes rejtelmei. Így péld. hogyan igazodjék el rajta az ember, vajjon a déli német miért hívja a süteményt „Gepekk"-nek, nempedig [mintahogy szittya nyelvérzékünk súgja] „Kebekk"-nek és miért érti a „Kebekk"-et podgyászra? — meghogy miért mondja a ruházatot „Bekleidung" helyett „Pegleitung"-nak és miért érti a „Bekleidung"-ot kiséretre?

Idegen szóban is nehezükre esett hát apáinknak, amikor mindjárt az elején két mássalhangzóval kellett megbirkózniuk. Jobbára úgy segítettek a bajukon hogy hangzót raktak eléje. Így vált nálunk a latin „schola" iskolá-vá, az olasz „stallo" istálló vá, német „Strang" istráng-gá, a „Sturm" ostrom-má, a szláv „dvór" udvar-rá, a „sztolnik" asztalnok-ká. Másutt hangzót böktek a két mássalhangzó közé. Így lőn a latin „scrinium" szekrény-nyé, a „trifolia" [háromlevelű] turbolyá-vá, a „placenta" [lepény] palacsintá-vá; a német „Pranger" pelengér-ré, a „Schlacke" salak-ká; a szláv „brát" barát-tá, a „szluga" szolgá-vá, a „szvitnik" szövétnek-ké, a „klucs" kulcs-csá. Másutt kidobták az egyik mássalhangzót; így vackolódott át a német „Schwager" sógor-rá, a „Schwaegerin" pedig sógornő-vé, hogy ősi magyar „süv"-ünket meg zamatos honi „ángy"-unkat művelt nyelvünkből kitúrja. Sőt a gyógyítókenőre értett német „Schmier[e]"-nek túladtak mindakét mássalhangzóján, hogy ír-ré magyarosíthassák.[1])

A német nyelv ellenben annyira kedveli a mássalhangzók torlódását, hogy gyakran hangzókat dobál ki közülük Így péld. a byzantium-i udvarban főorvosra értett „arhiátrosz"-t Arzt-tá, a középkori gyorspostás teherhordó lovának a nevét, a hellén-kelta-latin „paraveredus"-t pedig Pferd-dé zsufolta össze. Sőt megcselekszi olykor hogy szó elejéről elhagyja a hangzót hogy kettős mássalhangzóval kezdhesse. Így vált péld. a latin „aestivale" [nyári] Stiefel-lé.[2])

A latin „asparagus" [csirág] kezdő hangzóját a nagy európai nyelvekben élő ivadékai — a francs asperges (ászperzs), az olasz asparagi (ászpárádzsi), az angol asparagus (ösperegösz) — egytül-egyig megtartották; csak a német „Spargel" ékeskedik fej nélkül. Emiatt fejetlen a mi spárgá-nk is.

Az arab „aszpanáh" [laboda], a tőle származó spanyol „espinaca" s ivadéka, a francs „épinard" (épinár) mindegyszálig hangzóval kezdődik. Ámhogy a német „Spinat"-ból hiányzik a hangzó: „művelt" nyelven mi is spenót-nak hívjuk a labodát. Pedighát akinek nem tetszik a „laboda": „paraj"-nak mondhatja.

Staféta volt persze hajdan gyorspostánk is, aminthogy most is svadrón a lovasszázadunk, spanyolett a forgózárunk, speceráj a fűszerünk és skárt a félrerakott kártyánk, merthogy a német nyelv szelleméhez inkább illett az olasz „stafetta", „squadrone", „spagnoletta", „spezieria" és „scarto" mint a francs „estafette" (esztáfeet), „escadron" (eszkádrőn), „espagnolette" (eszpányoleet), „épicerie" (épiszrí) s „écart" (ékár).

Ez pedig nem véletlen, merthogy a francs nyelvet Németföldön sokkal jobban ismerték az olasznál, kiváltpedig katonai szakkifejezéseiket szinte egytül-egyig a francstól tanulták; hahát „Schwadron"-ról beszél-

[1]) Később persze — „európaiasság"-uk megébredtével — az osztrák „Schmierkas" [lágysajt] smirkász alakkal került vendégszókincsünk tárába.

[2]) A „Stiefel" tehát voltakép „nyári" lábbelit jelentett. Ennek az a magyarázata hogy a csizma régente a lábszárat megóvta a kígyómarástól, erre pedig nyáron több szükség volt mint télen.

nek „Eskadron" helyett, nyilvánvaló hogy szántszándékkal pártoltak át olaszos alakjához . . .

Német szónak mindig törzsökén nyugszik a súlya, mintahogy péld. az *Eig*entum, Ge*daecht*nis, Be*richt* szavakon tapasztaljuk.

Francs szóé ritka eltéréssel utolsó tagján. Ott hagyja a német is francs vendégszavain. Ámha a szó egyetlen mássalhangzóval végződik s az előttelevő hangzó rövid, szükségét érzi hogy végső tagját terhének viselésére megerősítse. Ezt pedig vagy úgy cselekszi meg hogy hangzóját megnyujtja, vagyhogy mássalhangzóját megkettőzi. Előbbi műveletét csak a kiejtésen szokja megcselekedni. Az utóbbit betüvel is megrögzíti.

Mi minden szavunk súlyát első tagjára vetjük. Vendégszavainkét is. Nyomatékos tagjuk megerősítését se követeli nyelvünk szelleme.

Nincs hát rá szükségünk hogy a „groupe" (grup, csoport), — „troupe" (trup, csapat), — „frégate" (frégát, csatahajó), — „cocote" (kokot, nőcske) szót Nagy Mesterünk példájára kettős mássalhangzóval g r u p p-nak, t r u p p-nak, f r e g a t t-nak és k o k o t t-nak csattogjuk, kiválthogy tősgyökeres magyar szavaink közt keresve se találnánk hasonló ábrázatút, hamisítatlanul pedig a „grup" és a „trup" bizonyára inkább illenék honi „csap"-unk és „zsup"-unk, a „fregat" magyar „falat"-unk és „lakat"-unk, a „kokot" pedig „bot"-unk és „robot"-unk társaságába.

Ez a szóvégi kettőzés lassankint annyira vérévé vált a német vendégszótudománynak hogy valósággal közösgunyájává avatta a német nyelvbe sorozott francs szavaknak; olyanoknak is amelyek végső mássalhangzóját Francsföldön épenséggel nem szokás kiejteni, mint péld a „galop" (gáló, [lóháton:] vágtatás, [táncolva:] hajrá), a „bigot" (bigo, szenteskedő), a „capot" (kápo, vége) szavakét, amelyek megtalpaltan g a l o p p, b i g o t t és k a p u t t alakkal kerültek le a kaptafáról.[1])

Ha eredeti alakjukkal jutnak hozzánk, a „galó"-hoz nyilván hozzá se nyúlunk; hisz hajszálnyival se csöng idegenebbül mint a magunk „csaló"-ja vagy „való"-ja. A „bigo"-nak meg a „kapo"-nak pedig alighanem megnyujtottuk volna végső hangzójukat, hogy ilykép rövidesen „ingó"-nk és „rigó"-nk meg „apó"-nk és „csapó"-nk rokonává avassuk őket.

Ma szinte lehetetlennek éreznők őket germán kettős talpuk híjával. Époly lehetetlennek mint péld. a „baroque" (bárok, kanyaru) szót, ha nem a „vaffn-", a „gé-" meg a „sláfrokk"-hoz „nemzetköziesített" alakkal b a r o k k-nak, hanem „sarok"-unkhoz illő eredeti kiejtéséhez híven „barok"-nak irkálnók.[2])

Francsország ősi koronázó városa, Reims (Reöfisz) nevét pedig R á j m s z-nak olvassuk, holott nincs olyan nyelv a németen kívül ahol az „ei"-t *áj*-nák olvassák; mi se tesszük; hisz amikor „vér*ei*nk"-ről

[1]) Amúgy a német nyilván „gálop"-nak, „bígot"-nak és „káput"-nak olvasná őket. A francs „cabaret" (kábáre, dalosszinház) szót is nyilván emiatt használja a német irodalom K a b a r e t t alakkal; ha változatlanul „Cabaret"-nak vagy felemás modon „Kabaret"-nak írná, germán nagyközönsége alkalmasint Kábáret-nak ejtené ki [olyaskép mint péld. a wieni bérkocsis a „Hôtel Continental"-t *Hotel Kontin*ᵉ*ntál*-nak].

[2]) Sőt telivér európaiasságunk odaérzi olykor szó elejébe is a „rokk"-ot, péld. a szintén francs „rococo"-ba, amelyet apáink „roccoco"-nak irkáltak, amíg meglulipánosodva „rokkokó" alakot nem öltött.

beszélünk, ugyebizony nem ejtjük „vérájnk"-nek? Ujságíróink „európai" szelleme azonban — nyilván nemzeti folyamunk, a „Rhein" képére — írómodját is „Rheims"-szá magyarította. Ehhez pedig művelt embernek szánt német ujságban sem akadunk vigasztaló példára . . .

Nagy Mesterünk bárbárságának legékesebb megnyilvánulásai közé tartoznak kész idegen kifejezésekből más idegen kifejezések kaptájára továbbképzett gyártmányai. Persze jobbára francs terméből követte el őket. Vendégszóiparának ilyesfajta termékei közé tartozik péld.: a Privatier, Importeur, Exporteur, Friseur, Marineur, Détailliste, Baronesse, Amortisation, Piquanterie, Renommage, Blamage, Belletrist, Engrossist sat. Sőt idegen terméből gyártott kifejezésekkel is gazdagította a francs nyelvet, péld. az olasz „spedire" igéből [a tőle származó „spedizionere" büszke mellőzésével] összemesterkedett Spediteur-rel, a maga „staffieren" meg „stellen" igéjével szörkesztett Staffage-zsal meg Stellage-zsal sat. Minde gyönyörüségek persze — részint változatlanul részint latinossá magyarítva — ott virítnak egytül-egyig a mi „nemzetközi" kincsesházunkban is. Egyebütt azonban sehol e nagyvilágon nem ismerik őket.

Amikor másnyelvű kifejezést gyúrt át a német vendégszóipar franccsá, nem egyszer esett meg, hogy *kész* francs kifejezésre lyukadt ki vele. Mindössze jelentése tért el kész rokonáétól. A Rhein-on túl péld. a bárbárlatin „scatula" szóból készült chatouille [doboz] tengeri ingolára, az olasz „piumino"-tól származó plumeau [dunyha] tollasporolóra, az angol „trainer"-ből áthonosított traîneur [idomító] pedig vonszolóra értődik.

Nem kevésbé érdekes termékei a germán alkotó szellemnek francs szavak eggyékapcsolásával összemesterkedett kifejezései. Szinte érthetetlen, hogyan nem akad köztük — époly kevéssé mint a többi közt — egyetlen-egy sem amelyet a német földgömbön kívül megértenek. Ilyesfajta kifejezés péld. a Gardedame [vagy: Garde de Dames?], Reconnaissancevisite, Bonne supérieure, Bel-étage, Chambre séparée és társaik; aztán az en face és en profil, az en deux, tour-retour, tout égal, toute même chose, par adresse, par renommée sat.

A felemás Pairschub, Geniestreich, Selbstportrait, Hochparterre és hasonlósütetű társaik pedig változatosságukkal tündökölnek.

Node ha a Nibelungoknak [a köd fiainak] minde csillogó kincsén végigtekintünk, aztán pedig hozzámérjük a magunk vendégszókészletét, hivalkodás nélkül híreskedhetünk vele hogy méltó tanítványai vagyunk Nagy Mesterünknek. Hisz féltő gonddal halomra kuporgatott ékességeinek szakasztott mását jobbára megtaláljuk a magunk kincsesházában is; sőt fényes példájára magunk is lelkesen gyártottuk a „nemzetközi" szókincset.

Ámamíg ő egy romlásnak indult eleven nemzet hanyatló szellemének nyujtott segítő kart, a mi tulipános lelkünk az ódon római nyelvet árasztotta el korunk németté nemzetköziesült szókincséből latinná vedlesztett ékességekkel.

Hisz nemcsak a középkor germán-latin remekalkotásait őrizzük

nyelvünk, ősi ereklyéi közt hétfejű sárkány modjára,[1]) — hanem szellemüknek mamár *egyetlen* örököseiként kalapáljuk át a spanyol „tantos"-t tantusz-szá, a portugál „cocos"-t kókusz-szá, a francs „brochure"-t brosúrá-vá, a „livrée"-t libériá-vá, a „pruderie"-t prüdériá-vá sat. sat., amelyeknek napjainkban csőstül ömlenek nyomukba a „bourgeoisie"-ból Cicero szellemèhez simított burzsoázia s társai.

Uebung macht den Meister [Gyakorlat teremti a mestert], — úgymond Nagy Mesterünk. Nem csoda hát ha az ősi római szavak német ivadékait épily játszi könnyedséggel csavargattuk vissza latinra. Péld. a „Referat"-ot referatum-ra, az „Offert"-ot offertum-ra, a „Verdikt"-et verdictum-ra sat. Nem képzelhetek el olyan tunya rómait aki legalább hét napon és hét éjjelen ne forgolódnék a sírjában, ha meghallaná őket.

Aki pedig a latin nyelv ilyes „művelés"-ével megnyilvánuló pogányságunkat a román népek példájával akarja mentegetni, megfeledkezik róla hogy a román népek a római szellem vérszerinti örökösei, kiváltpedig hogy nyelvük a rómaitól származik.

Nemzeti szellemük ugyan időmultán modosította örökségüket, ámde *nemzeti szellem* modosította s e szellem *a maguké* volt. Így aztán római eredetű szavaik *nyelvük szerves alkotórészévé* váltak.

Mi azonban nem vagyunk római ivadék. A német sem az. Nyelvünk se származik a latinból. A németé époly kevéssé. Tehát mind a latin mind a román szavak jobbára rettentőn kirínak belőlük. Hogy elcsituljanak, régmegszokott idegenes kaptákra feszítjük őket s azt képzeljük róluk hogy így gyönyörüen illenek nyelvünkhöz.

Amikor a római birodalom sírbadőltével a latin nyelv szelleme megárvult, egymásután jelentkeztek nála az udvarlók. Évek jöttek, évek tüntek. A kis árva úgy ontotta a porontyot jobbra-balra mint a házinyúl. Ámhogy az évek százával meg ezrével kezdtek elviharozni kontya fölött, vigasztalói összeszedték kiki a maga kölykeit s a faképnél hagyták. Egyedül mi maradtunk meg állhatatos pártolójának. S a vén banya ma épúgy hozza nyakunkra az áldást mint régesrégen. Mi pedig majomi szeretettel öleljük bozontos keblünkre hólyagfejű, mirigydaganatos fattyait: hisz a magunk dicső szelleme vihog róluk szemünkbe . . .

Őseink a római latin nyelvet tették pocsékká latin gagyogásukkal. Ma nincs köztünk ember aki tűrhetően beszél latinul. Sőt nagyközönségünk legnagyobb része olvasni se tud. Aki pedig tud, olyan tőrülmetszett germán hanglejtéssel olvas hogy holmi megelevenedett római menten hideglelést kapna tőle.

Ám ami idegen kifejezés a nyelvünk hegyére kerül: francsot, spanyolt, angolt, zulut, tótot halomra latinná hamisítunk.

Hát mink nekünk vajjon a latin nyelv? Talán nemzeti nyelvünk? Hisz csacsogni se tudunk rajta. Avagytán *szelleme* él bennünk? Nokérem, ahol a művelt közönség eleje „referatum"-ról gagyog s a

[1]) Így olvashatunk aztán honi sajtónk hasábjain Istenurunk 1910. évében olyas gyönyörüségeket hogy: „A francia szomszédság nagy befolyással volt rá hogy a hollandus a mellette vazallus-sá sülyedt belgá-val még húsz esztendeig se élhessen együtt".

„humor"-t „humór"-nak mondja, ott a latin nyelv szellemének az emlegetése szelíden szólva: őrültség . . .

Korunk nyelveiből összeszedett vendégszavainkat egyébkép hasonló avatottsággal használjuk. Persze jobbára Nagy Mesterünk példájára. Olyikukat névelőstül, péld. a l'hombre-t meg az Eldorado-t. Másokat tulajdonító esetükkel, mint az à la guerre-t meg az à la grecque-et. Egy egész sereget többes alakkal. Amikor pedig többet akarunk velük kifejezni, második többesbe rakjuk őket. Így szülődnek a briganti-k, carbonari-k, lazzaroni-k, scampi-k, salami-k, alpes-ek, chevreaux-k, sous-k, pampas-ok, kéksz-ek, slipsz-ek, szkunksz-ok és társaik.

Vendégszavaink tarkaságát jelentősen gyarapítja német terméből olaszossá latinított roletá-nak, spaletá-nk, osztrák holmiból franccsá olaszított ricsett-ünk, továbbá ujdon nemzeti szellemünk független „nemzetközi" alkotásai: a jucker, a generálzaft meg a passzírozott rokkfór. Hogypedig műveltségünk haladásával mennyire tökéletesedik szépízlésünk, szembeszökően tanusítja egy határ német és osztrák kifejezés családias zamatú nemzeti kiadása: az eszcájg, csuszpájz, gríz-smárn, dunctopszt, zikkerhájc, puceráj, slampni, pofézni, kalucsni, stáckripli, núdlpflancedli, pukkedli, snekkedli sat.

10. cikk. Vendégszavaink írómodja.

A világ valamennyi írómodja közt az volna a legegyszerűbb s egyszersmind a legtökéletesebb ha úgy írnánk ahogy beszélünk.

Ily gyökeres ujításnak azonban mind elfogadásához mind megvalósításához függetlenebb szellem, fejlettebb értelmesség és általánosabb műveltség kellene mint amekkorával mainapság földünk bármelyik népe büszkélkedhet.

Idegen szavaink használatában pedig csak úgy valósíthatnók meg e rendszert: ha eredeti kiejtésüket ismernők.

Ehhez azonban nagyközönségünk époly kevéssé ért, mint eredeti írómodjukhoz. Tehát csak oly megoldást fogadhatna teljes megelégedéssel amely szerint tudás nélkül művelhetne olyasmit amihez tudás kell.

Igyhát az írómod egyelőre — néhány száz, talán néhány ezer évig — megmarad tudománynak. És — jónéhány hasonlósütetű haszontalan mesterséggel együtt — sok-sok nemzedékünk idejét és elméjét fogja céltalanul emészteni . . .

Helyesírásunk nemrég megesett utolsó szabályozásáig kiki úgy írta vendégszavainkat amint úri kedve sugalta.

Volt aki mindent történeti [etimologicus] modon írt. Nyilván tudóstársaságnak nézte nagyközönségünket. Volt aki a hangutánzó [phoneticus] írómodra esküdözött. És halomra gyártotta a csodabogarat.

Ez az állapot persze óriás fejetlenséggel járt. Azután heves viták következtek. Végtére pedig megszülődött helyesírásunk uj szabályzata, amelynek vendégszavainkkal foglalkozó része hol eredeti hol magyaros írómodjukat állapítja meg szabálynak. Tehát az aranyos középúton halad.

Rendelkezése szerint eredeti alakjukkal írandók: 1. amelyek idegen fogalmat fejeznek ki [példa.: cinquecento, renaissance, high life], 2. a szakkifejezések [példa.: praetor, adagio], 3. az idézetek [példa.: audiatur et altera pars]; magyarosan pedig: 1. a nép vagy irodalom nyelvén országszerte használtak [példa.: doktor, kánikula, akadémia, konzul], 2. nem latin vagy hellén betüvel iró népek szavai [példa.: cár, szultán, zsivió, cine mintye].

Én mindössze annyival térek el ez elvektől: hogy mindent magyarosan irok amit otthon nem latin vagy gót irójellel írnak [igy irom hát a hellén meg a görög szavakat is], 2. hogy a tulajdonneveket Róma s Páris kivételével törvényes alakjukkal használom.

Uj szabályzatunk alkalmazásán fáradozó tekintélyeinknek pedig nem

hiszek, merthogy fejetlenségük — úgy látom — nagyobb mint eddig volt. Hisz — kiki a maga „tudományos" hitvallása szerint — egyikük époly szűk teret engedne a magyaros írásnak mint eddig, másikuk tücsköt-bogarat végigmagyarosítana. Amaz gúnyos mosollyal fogad minden uj alakot amely először kerül a szeme elé. Ez mindent magyar gatyába bujtat, akár illik rá akár nem és mitse törődik vele ha honivá sutított alakjával ízlésünket sérti, sőt olyikuk nevetőizmunkat csiklandozza.

Uj szabályzatunkkal megállapított írómodunk tehát csak papiroson föst *vegyes*-nek; valósággal inkább *zűrzavaros*-nak mondhatjuk.

Ámha egységes szilárd rendszert nem tükröz szemünkbe, annál több suttyong benne kocsonyás állapotban.

Tudományosan következőkép különíthetnők el őket:

1. a [magyarnak híresztelt] idegen, jobbára német, gyakran latin hangíró rendszer [systema phoneticum forense, eminenter: germanicum, saepe: latinum],
2. a kaptarendszer [systema crepidarium],
3. a felemás rendszer [systema mixtum],
4. az összevisszatévedező rendszer [systema erraticum vulgare sive irregulare].

Vezetődanájuk valamennyiüknek a „hangutánzás". Ennek voltakép az volna a rendje hogy hazájukban dívó kiejtésüket aszaljuk betüvé s a magunk írómodjával cselekedjük meg. Ujdon „hangutánzó" írásunk nagytekintélyű apostolai azonban olyan *hangokat* utánoznak aminőket soha éltükben *nem hallottak*, merthogy jobbára *csak papirosról* ismerik őket. Elolvasásukhoz pedig nem értettek.

Így teremtették meg azt a maguk külön bárbár „tudomány"-át amelyen holtanapjáig sem igazodhat el az ember.

Az idegen hangíró rendszer jelenségére oly vendégszóban ismerhetünk amelynek eredeti írómodján más idegen betü vagy betükapcsolat berakásával esett változás. Ilyes jelenség péld. amikor a héber „sófl" [szegényes] szót németesen s c h o f e l-nak, a perzsa „sál"-t [nagykendőt] angolosan s h a w l-nak, a hellén „iszhiász"-t [ülőzsábát] latin modra i s c h i a s-nak, a francs „volontaire"-t [önkéntest] meg az angol „shilling"-et németesen v o l o n t a e r-nek meg s c h i l l i n g-nek [még európaiasabban: S c h i l l i n g-nek], az angol „pudding"-ot [mártottast] francs modra p o u d d i n g-nak, az orosz „szamovár"-t [teáskatlant] árjásan s a m o v a r-nak írjuk.

Efféle „európaiasság"-ok helyesbítését persze sokan furcsának érzik, merthogy idegen mártásba áztatott alakjukat szokták meg. Akinek azonban az indiánó eredetű „eszkimó"[1]) kerülne a szeme elé „Esquimaux" alakkal, ugyebizony megcsodálná? Lámpedig Széchenyi a mult százév első felén még így használta „Hitel"-ének tájékoztatójában. [„S e szüntelen vágyás következésében leend lassan-lassan a vad Esquimaux emberré."]

Francs vendégszavaink *végső* mássalhangzójának németes megkettőzéséről már előbbi cikkemben szóltam és kiderítettem róla hogy a német nyelv szellemének a műve.

[1]) Jelentése: „nyersen eszik". Az indiánó voltakép Labrador marti lakóira értette. Mai [tágabb] jelentésére földrészünkön tett szert.

Az angol „wagon" szót szintén német példára írjuk kettős *g*-vel. Hajdan valamikor így írták ugyan ősi hazájában is, ámha *mi* írjuk így és *ma* cselekedjük, nemcsak amiatt ostobaság mert ma már Britföldön épúgy egyetlen *g*-vel íródik[1]) mint Francsországban [ahonnan világszerte elterjedt], hanem mert sehol e nagyvilágon nem ejtette ki soha senki kettős *g*-vel. A német se. Magunk se.[2]) Mirevaló hát a w a g g o n-nal művelt szerecsen cifrálkodás? Kiválthogy „vagon"-nak írva szinte magyar szónak illenék oda „vagyon"-unkhoz.

E példák után csodálkozhatunk-e rajta hogy nemzeti „hangutánzó" modon írt szavainkban egymást érik olyan furcsaságok aminőre soha nem akadunk honi szóban, sőt akárhány olyan amely a magunk olvasószabályai szerint merő cifraság?

Így péld. a latin meg német szavakban — tehát vendégszótudósaink oktatása szerint idegen nyelveken „világszerte" — *ae*-vel írt hangot mi jobbára *e* betüvel írjuk, a német és latin *ae* pedig a magunk szabályai szerint két külön hangnak olvasandó. Ahol hát eredeti kiejtésük szerint is külön csengnek, semmi szükségünk holmi szétválasztó pontokra. A bolygókő [e.: lebkő] ujdon hellén nevében, az a e r o l i t[o s z]-ban[3]) époly kevéssé mint az [idegen nyelveken csupán zeneszerzőre értett] olasz m a e s t r o [mester] szóban, ahova csak a német szellem gyámolító gondoskodása rakosgatja. Mesterkedésének legderüsebb oldala hogy a honi vendégszótudós — épúgy mint a német nagyközönség — az efféle megkettőspöttyözölt szavakat mégis jobbára „eerolit"-nek meg „mesztró"-nak olvassa.

A kaptarendszer jelensége, amikor valamely szó írómodja hasonlóan csengő más kifejezéséhez idomul, mintahogy péld. a francs „suzerain" (szüzreëñ, hűbéres főúr) nálunk a szintén francs „souverain" (szuvreëñ, független) mintájára souzerain (szuzreëñ) alakot öltött.

A kaptarendszer keretébe holmi fiókrendszerkép illeszkedik *a tudálékoskodó modszer* [methodus doctiusculus]. Ennek a követésével íródik az angol „pony" (pouni, törpeló) Francsföldön — nyilvánhogy eredeti alakja nem föstött elég angolosnak — „poney"-nak, Németföldön pedig még továbbhaladva p o n n e y-nak, az angol „coke" (kó"k, pirított szén) pedig a német földgömbön — nyilván a „toast" (tó:szt, köszöntő) képére — c o a k s-nak.

A felemás rendszer az a telivér német lelemény amely szerint ugyanegy szónak egyik része történeti, másika hangutánzó modon íródik. Péld. a latin „loco" (lóko, osztrákul értve: ehelyt) l o c ó-nak, a német-francs „blamage" (blámázs, szégyen)[4]) b l a m á g e-nak, a francs „ridicule" (ridikül, tarsoly) r i d i c ü l e-nek, a német „Reichsrat" (rájhszrát, birodalmi gyülés) r e i k s z r á t-nak meg [jux-osan] r e i x r á t-nak, Salzburg város neve S z a l z b u r g-nak meg S a l c b u r g-nak sat. E rendszer jellemző

[1]) Elvétve ugyan megesik ma is hogy kettős *g*-vel írják, aminthogy ilyes avult szokás mindenütt tengődik egy ideig amig teljesen elenyészik.

[2]) Az angol mégúgy se, merthogy a *g* kettőzésével nyilván csak az elé eső [*a*-nak írt] *e* hang megrövidítését akarta elérni. Egyetlen *g*-vel szabályosan „uéjgn"-nek kellett volna a „wagon"-t olvasnia.

[3]) A hellén „eksz úranú litosz"-ról [égből poltyant kőről] beszélt.

[4]) Ha volna ilyen francs szó, nyilván „blâmage"-nak írnák (és blámázs-nak olvasnák).

vonásai: a tudatlansággal párosult hanyagság: kivált amaz, amikor a hangutánzó művészt cserbenhagyja munkájaközben a tudománya; ez pedig, amikor nem fordít kellő gondot munkájára. *Műveléséhez* nem kell hát sok tudomány.

Annál több kell kész termékei *használatához*. Hogy valamely szót idegen alakjával le tudjunk írni, elég ha eredeti képére emlékszünk; hogy hangutánzással aszaljuk betüvé, elég ha kiejtését ismerjük. Felemás modon írt vendégszavaink mindegyik részéről külön kell megjegyeznünk, hol haladt el mellette „nyelvünk nemzeti szelleme" tétlenül, hol bujt bele német, hol bujt latin, hol tót, hol francs, hol — ázsiai mezben?

Legdúsabban tenyészik divatárusaink kirakatában, árjegyzékében és hirdetésében.

Szerény példával kezdem. A „jupon" (zsüpóñ — alsószoknya) magyaros hangutánzó írómódja „zsüpon" volna. Felemás modra írva pedig [a „joupon"-ról és társairól nem szólva] mindössze két számbavehető változata képzelhető: a jüpon és zsupon. Tessék végigtekinteni kirakatainkon: övék a hatalom s övék a dicsőség.

A „blouse" (blúz, mellke) történeti írómodját hat európaias [ékezetlen] felemás változata kapcsolja össze a hangutánzó „blúz"-zal: a b l u s, b l o u s, b l o u z, b l u s e, b l u z e meg a b l o u z e. Az ázsiai zamatúakkal [az ékezettekkel] még több.

A „crème" [tejszínű] szónak tizenegy ily zavaros írómodja keríthető sorba: a c r ê m e, k r ê m e; k r è m e, c r é m e, k r é m e; c r ê m, k r ê m; c r è m, k r è m; c r é m és k r é m. Csakép igazi francs alakja ismeretlen nálunk; irodalmunkban épúgy mint kereskedőink közt. Aki pedig helyes hangutánzással — valamennyi változatánál egyszerübben — „krem"-nek írná, nyilván általános szörnyüködést keltene „tudatlanság"-ával.

A „costume" [1. jelmez, 2. öltözet] szónak eredeti s magyarosan „kosztüm"-nak írt alakján kívül tizennégy zűrzavaros változata szedhető csokorba, amelyek közül legkedveltebbek: a c o s t u m, k o s z t u m, c o s t ű m, k o s t ű m, c o s z t ű m, k o s t u m e, k o s t ű m e, c o s z t u m e s a k o s z t ű m e.

Hogy hány ilyes változat gereblyézhető össze a nálunk g o u v r é-vá vedlett, birodalmunk francs szaktekintélyeitől pedig „couvré"-vá helyesbített „gauíré" (gófré, mintázott, hullámos) szó felemás alakjából, csak holmi koszorus számtudós állapíthatná meg teljes bizonyossággal. Nem erősködöm hát nagyon hogy nem tévedtem amikor tizennyolc tudományos változatát számítottam össze. Azt azonban kirakatainkban látom hogy az életben épúgy írják 1. *g*-vel mint *c*-vel és *k*-val, 2. *ou*-val épúgymint *u*-val és *o*-val, 3. *é*-vel [az eé-s írómodrol nem szólva] úgy mint ée-vel.

A „peluche" [szálasbársony] szónak pedig eredeti s magyarosan „plüs"-nek írt alakján kívül a változatok számvetésének szabályai szerint épenséggel harminc törvényes változata akad, amint: 1. elejét *e*-vel vagy nélküle [*pel*-nek vagy *pl*-nek], 2. közepét *u*-val vagy *ü*-vel, 3. végét: a) *ch*-val, *s*-sel vagy *ss*-sel, b) *e*-vel vagy nélküle írjuk. E gazdag változatok közül [a „pleusch"-t, a „pluesch"-t és társaikat hallgatással mel-

lőzve] legkedvellebbek: a pluche meg a plüche, a pluch és a plüch, végül a peluch, a pelüch meg a pelüche.

Node mostmár elég volt a számtudományból.

Kisérjük el — ha van — feleségünket, ha nincs,... [no persze!... csitt!...]: nagynénénket valamelyik európai szintű divatárusunkhoz, mondjuk Mme Pimbêsche Károly-körúti Saale de Confektion-jába s boldogítsuk őket [feleségünket vagy nagynénénket és kétágú bankosszakála előtt végzett száraz kézmosással elénksiető „Mme"-unkat] egy tejszínű szálasbárony öltözettel, amely fönt csali eperszínű mellkét, alant pedig ugyanily színt játszó göndörfodros alsószoknyát rejt méhében. Mme Pimbêsche erről a crème peluche-costumeről, fraise-changeante blouse-ról és volant-gaufré-s jupon-ról szóló jegyzékét számításom szerint épen [6 × 30 × 14 × 8 × 8 × 6 × 2 × 18 × 2 =] 69,672.960 azaz: hatvankilencmíjó hatszázhetvenkétezer kilencszázhatvan felemás változattal, hapedig a *helyes* történeti s hangutánzó írásokat is számítjuk [69,672.960 × 512 =]: 35.672,555.520 azaz harmincötezerhatszázhetvenkétmíjó ötszázötvenötezer ötszázhúsz különféle modon szerkeszthető össze. És egytül-egyig igazolhatja őket vendégszóíró tudományunk mai elveivel.

Sokmindenféle furcsálkodás esik meg mainapság idegen betükapcsolatok helyettesítésével is. Kivált a *ch*-éval.

A vele jelzett krákogó hang alighanem kisázsiai népektől került a hellén, majd tovább a latin, innen pedig egyik-másik európai nyelvbe.[1])

Hogy Hellászban mikép ejtették, bajos volna megállapítani; *k*-nak vagy *h*-nak aligha, merthogy a *k* hangot kappával, a *h*-t pedig hásító jellel[2]) írták.[3])

Azt se tudom, vajjon Rómában mikép ejtették a *ch*-t. Épenséggel nem szentírás hogy úgy amint ma tanítják.

Azt azonban tudom hogy a mai román nyelvek közül nem ismeri a krákogó *h* hangot sem az olasz sem a francs sem a spanyol, a *ch*-t pedig mainapság olaszul [péld a „chicchi bichiacchi" (kikki bikiákki, terefere) kifejezésben] *k*-nak, francsul mássalhangzó előtt [mint a „technique" (teknik, tervesegyetem) szóban] szintén *k*-nak, hangzó előtt pedig [péld. a „charmant" (sármaoñ, bájos) szóban] *s*-nek, spanyolul [mint a „chicharo" (csicsáró, borsó) szóban] *cs*-nek szokás olvasni. Nem ismeri a brit sem aki a *ch*-t a maga szavaiban [péld. a „church"-ben (csörcs, templom)] *cs*-nek, idegenekben pedig [mint a „character"-ben (keriktör, jellem)] *k*-nak mondja.

Sőt a német sem ejti krákogva, hanem szó közepén vagy végén hol *hh*-nak, péld. a „Sache" (Száhhe, dolog) meg a „Fach" (Fáhh,

[1]) Keleti embertől kétszer hallottam kiejteni: egy kisázsiai töröktől meg egy kisázsiai örménytől; mindegyikük a torka mélyéből, nyeldeklőjét megrezgető krák gással hozta világra: olyas erőlködéssel mintha hosszu poros útról érkezve torkát köszörülné. A magunk betüjeleivel leghívebben *hr*-nak írhatnám hangjukat, amely nagyon hasonlított a gallizien-i zsidónémet tajszólás krákogó *ch*-jához. Talán nem következtetek hát helytelenül hogy voltakép szemiti [semita = Szem fia] hang. Sőttán az a sejtelmem sem egész oktalan hogy poros vidéken szülődött. Péld. Poros Arábiában?

[2]) „Aspiratio"-val, magyar „tudományos" nyelven szólva [nyilvánhogy „hehezni" szokunk kiejtésekor]: „hehezet"-tel.

[3]) Ma a görög a χ-t általán *hh*-nak, vékony hangzó előtt pedig [épügy mint a német] *jh*-nak olvassa.

szak), hol *jh*-hoz hasonló hanggal mint a „Strich" (Strijh, vonal), a „sicher" (szijhör, biztos) meg a „Heimchen" (Hájmjhön, tücsök), olykor az előttelevő hanggal *tyjh*-hez vagy *ttyjh*-hez hasonló hanggá olvasztva, péld. a „Maedchen" (Metyjhön, lány), a „Brőtchen" (Brőtyjhön, zsömleszelet) meg a „Schnittchen" (Snittyjhön, szeletke) szóban. Szó élén pedig *kh*-nak ejti ugyan, ámde itt sem a szemfi népek krákogásával, amelyhez hasonlót a gallizien-i zsidó tájszóláson kívül európai nyelven csak a helvét-németben hallottam, hanem szakasztott avval a hanggal mintahogy *k*-ját szokja ejteni. A maga modja szerint tehát ő is *k*-nak olvassa.[1])

A *ch* tehát olyan betüpár, amelynek *c*-je ugyan egyik-másik árja nyelvben mainapság mássalhangzó s mély hangzó előtt *k*-nak cseng, *h* előtt azonban sehol. A *kh* pedig olyan hangkapcsolat amely korunk ujdon nyelvei közül egyesegyedül a németben fordul elő elevenen, itt is csak szó élén, ahol *k*-nak vagy *ch*-nak íródik.

Minő hangot utánoznak hát azok a költőszellemű hangujítóink akik a *kh* hangeleggyel és betükapcsolattal igyekeznek nyelvünket meg-európaiasítani?

Hapedig nincs vele mit utánozniuk, minek cipelik a nyakunkra? Hát egészséges magyar embernek való az efféle hang? Vajjon erőnek erejével meg akarnak vele *keh*esíteni?

Nem látják, hogyan tüszköl tőle minden épérzékű magyar ember, merthogy az efféle nemzeti ajándék nem kell se testének se lelkének?...

Nyelvünk ilyes bárbár szellemmel tündöklő fejlesztőinek legfölkapottabb büszkesége — ahogy látom — a francs „genre" árvalányhajas ivadékának összeremekelt z s á n e r-juk. Eredetijét zsa°ñr-nak szokás olvasni. Magyarosan tehát le se tudjuk írni megszokott írójeleinkkel. Legjobban közelítenők meg csengését ha „zsan"-nak írnók.

Így írjuk-e hát?...

A „genre" amúgy írva telivér francs szó. Annyira telivér hogy öt betüvel írt hangjai közül a német egyetlen-egyet se tud helyesen kiejteni. Úgy olvassa hát ahogy bírja: „Schaner"-nak (sáner-nak). A „Schaner" tehát olyan „hangutánzó" modon írt szó volna amelynek egyetlen hangja sem egyezik eredetijével. Nyilván emiatt nem akadt olyan vakmerő ember egész Németországban aki a német nyelvszellemnek e rég megfogant magzatát világra merte segíteni. A német nyelvben tehát nincs ily szó. Csak ily kiejtés van.

Nálunk azonban a „Schaner" hatalmas pártfogókra talált, akik úgy vélik hogy ha „zsáner"-nak írják, egyetlen betüje helyesbítésével megengesztelik mind a francs mind a magyar nyelv szellemét.

A „Schaner" legalább német szó lehetne. A „zsáner" azonban époly kevéssé német mint amily kevéssé francs. Annyira ellenkezik mind a német mind a francs nyelv szellemével hogy bajos volna megmondani, melyikükével inkább. A mi nyelvünkétől pedig még sokkalta idegenebb mint bármelyikükétől; röptében épúgy mint papiroson.

[1]) Honi német nyelvtudományunk szerint ugyan a „Karl", „Kern", „Kirsche", „Kübel" szót Kârl-nak, Kern-nek, Kirse-nek, Kűbl-nek kell olvasni. Németországban azonban Khárl-, Kheern-, Khírse-, Khűbl nek ejtik őket.

A mi ujdonsült „zsáner"-unknál a wieni bérkocsis „Schan"-ja is helyesebb. [„So a Schick und so a Schan find't ma nur in Wean allan".]

Hogyan írjuk hát a „genre"-t magyarul?

Az én nagyon szerény, de bármi megalkuvástól ridegen elzárkózó nézetem szerint sehogy! Aki francsul nem tudja leírni, ne használja! Szóval se, ha nem tudja helyesen kiejteni. Aki nem tud arabusul, ne karatyoljon arabusul. [Kivált arabok közt ne, mert nagyon meg találják érte bámulni!]

Épeszű magyar embernek nincs rá szüksége. Hisz francs jelentései közül [amelyek a „nem"-et jelentő latin „genus"-ából fejlődtek] a nálunk ismerteket hajszálnyi eltérés nélkül kifejezhetjük a magunk becsületes épkézláb „faj"-ával és „modor"-ával, a „hasonló genre-ú"-t „egynemü"-nkkel, sőt zamatosabban, változatosabban és jellemzőbben hol „egyöntetü"-nkkel hol „egyveretü"-nkkel, „egysütetü"-nkkel, „hasonlószőrü"-nkkel, a németeurópaias „ez az én genre-om" — francsul „c'est mon type"[1]) — kifejezést „kedvemrevaló"-nkkal, egyetlen honi kapcsolata, felemás „genre-kép"-ünk helyett pedig [amit francs eredetijéhez híven olyan képre értünk amely se nem történeti se nem tájkép]: „életkép"-ről beszélhetünk.

Mirevaló hát az esetlen „zsáner"-rel művelt okvetetlenkedés? Vajjon hová teszi az olyan ember az épízlését aki ily idétlen betügubancokkal akarja nyelvünket „gazdagítani"?

Kiválthogy ily merész példának nálunk seregestül szakad nyomába a hasonlósütetü ujdonság és germánagyú kurucaink „európai" szelleme nyakra-főre savanyítja németté vendégszavainkat.

[1]) Mon genre: gondolkozásom, cselekvésem modjával megnyilvánuló ízlésem.

11. cikk. Vendégszavaink kiejtése.

A kiejtés általán szoros viszontasságggal kapcsolódik az írómodhoz. Ami helytelenség tehát egyiküknél megrögződik, jobbára hamarosan jelentkezik másikuknál is.

Ámpersze csak ahol ismerik a helyesolvasás szabályait.

A vendégszótudomány vadvirágos mezején azonban ez az ismeret jobbára ismeretlen, merthogy itt a kapta a főfő-mindenség.

Így hát külön hiba is bőven akad mind az írómodnál mind a kiejtésnél. Leggyakrabban olykép hogy a kivételt a főszabályhoz sorozzuk. Péld. a latin „tio" képzőnek általán: *cio* [a német földgömbön: ció] a helyes kiejtése, mintahogy az „exaltatio" [lelkesedés] meg az „indignatio" [megütközés] szóban tapasztaljuk. Sziszegő hang mögött azonban, péld. a „digestio" (digesztio, emésztés) meg a „suggestio" (szuggesztio, sugallat) kifejezésben, *tio*-nak cseng. A rómait épízlése sarkalta e kivételre. A sziszegő hangok halmozódását akarta vele megelőzni. A vendégszótudós azonban d i g e s z t i ó-jában és s z u g g e s z t i ó-jában époly vígan sercegteti a *tio*-t mint egyebütt.

Hasonló tudálékosságot művel aki francs szavak szóvégi *e* betüje elől lenyeldesi a mássalhangzót: hol amiatt mert nem tud róla hogy *e* van mögötte, hol mert nem tudja, mire való.[1]) Így csonkult nálunk a *redingote* (rödeöñgot, látogatókabát) r e d e n g ó-vá, a *poularde* (pulárd, hízlalt jérce) p u l á r-ra, a *fil d'Écosse* (fil Dékosz, szkot fonál) pedig [nagytudós vászon- és harisnyakirályaink tanítása nyomán] f i D e k ó-vá.

Ha a vendégszótudós gondolkozni szokna, leggyakrabban bizonyára az angol szavak használatán kellene a fejét törnie. Ekkora fényűzésre azonban alig akad nálunk példa, merthogy e téren mindenki kész tekintély.

Victor Hugo ugyan azt mondja hogy az angol szavak kiejtésének az a leghelyesebb modja ha egyáltalán nem ejtjük ki őket [s elrettentő például előhozakodik a *Southampton* névvel, amelyet szerinte hamisítatlan angolsággal S z t m p t n-nek kell olvasni]. Megfeledkezik azonban róla

[1]) Sőt helytelenül érti az *e* betü némaságát is, mert azt hiszi róla hogy mindig le kell nyelnie, amint péld. a „soierie" (szoárí, selyemnemü) meg az „oncle" (óñkl, nagybálya) szóban szokás; pedighát másutt nem vész el egészen, csak elbágyad, mintahogy a „porte-mine" (portö-min, gépes írószár) meg a „tante" (taoñtö, nagynéni) igazi francs kiejtése tanusítja. Hisz a némának is van hangja, csak tagolni nem tudja szegény értelmesen.

hogy angol szavaknál nem az a fő vajjon mikép használja őket valaki, hanemhogy egyáltalán használja őket.

Aki konyít valamelyest az angol nyelvhez, jól tudja hogy olyan szóról amely először kerül a szeme elé, soha nem tudhatja *bizonyosan*, vajjon minő szabály szerint olvasandó s vajjon nem épen kivétellel van-e dolga? Ily bizonyosságot szinte képzelni is bajos olyan nyelvben ahol majdmindegyik hangzó három-négyfélekép olvasható *szabályosan*.

Tessék mármost megítélni, miféle tekintély e téren olyan vendégszótudós aki nemhogy az angol nyelv *szelleméhez* konyítana, hanem akinek minden brit tudománya ötven-hatvan szóra szorítkozik amelyet jobbára helytelen kiejtéssel magolt össze s evvel a tudományával kész ismerősként esik neki bármely elétoppanó angol szónak.

Hátbizony amit mi művelünk a hozzánkvetődött angol szavakkal, abban se szellem nincs se rendszer, csak tudatlanság meg ügyetlenség.

Minden megszokott rosszhoz görcsösen ragaszkodó nyelvapostolaink ugyan ilyes vádakkal szemben honinyelvünk szellemével szoknak előhozakodni, adósaink maradnak azonban a magyarázatával hogy hol rejlik vajjon benne nemhogy „magyar nemzeti" hanem egyáltalán bárminő „nyelvszellem", ha a *club* [társulat] szót németesen k l u b-nak, a *lunch*-ot [villásreggeli-t] német szótárosoktól tanított vidéki angol kiejtéssel [löns helyett] l ö n c s-nek,[1]) a *rumpsteak*-ot [óriás szelet-et] pedig londoni modra [rampstéjk helyett] r a m s z t e k-nak olvassuk, holott mind londoni mind vidéki kiejtésük egész egyöntetű (az előbbi: klab, lans, rampsztéjk, az utóbbi pedig: klöb, löns, römpsztéjk).

Ha a nemrég hozzánkkerült *flirt* [enyelgés] kiejtését hibátlanul el tudjuk f l ő^{r}t-nek zengni, vajjon miért ragaszkodunk a *turf* (tő^{r}f, gyöp) szónak tanulatlan négerhez illő betüszerinti végigolvasásához? Ha a *reporter*-t (r^{i}p^{a}ó^{r}t^{ör}, hírgyüjtő-t) r i p o r t e r-nek hívjuk, miért idegenkedünk tőle hogy a *record*-ot (r^{i}k^{a}ó^{r}d, megörökítés-t) r i k o r d-nak ejtsük ki? — kiválthogy így hangzóinak egyhangja is jobban illik nyelvünk szelleméhez.

Ámpersze minde kérdésünkre Nagy Mesterünktől kellene feleletet kérnünk, merthogy az ő feneketlen tudománya rögzítette meg minde „nemzeti" magaféleségüket.

Shakespeare nevének írómodja hazáján kívül százéveken át valósággal divatok szerint változott. Sőt magában Britországban is csak ádáz háboruk után tisztázódott a kérdés annyira hogy korunkban mindössze kétféle írómodja kerül komolyan szóba: a stratford-i *Shakespere* s a londoni *Shakespeare*, amelyeket egyaránt „Séjkszpí^{r}"-nek szokás olvasni. Mi azonban — Nagy Mesterünk tanítására — S e k s z p í r-t avattuk „irodalmi kiejtés"-évé. Ez tehát nyelvtudósaink tekintélyétől szentesített sarkos szabály, amelyet holmi közönséges halandó hiában igyekeznék megdönteni.

Annál szembeszökőbb változatosság tapasztalható nálunk a *beefsteak*-

[1]) Merthát azt ugyan nagyon jól tudják a német szótáros urak hogy a „ch-"t az általános szabályok szerint *cs*-nek kell olvasni, annyira azonban nem terjed a tudományuk hogy a lunch-ban — épúgymint a punch-ban meg a lynch-ben — kivételkép *s*-nek ejtődik. Persze *mi*, amikor vendégszónak használjuk, bátran olvashatjuk — „kincs"-ünk és „tincs"-ünk példájára — *cs*-vel, merthogy a magunk nyelvéhez így illik jobban.

nek mind írásán mind a zamatos magyar b ü f t ö k-től a német földgömbön dívó „irodalmi" b i f s z t e k-en át a jövőszázévi csöpögővérű angol b i f s z t i k k-ig terjedő kiejtésén. Hisz a német mindentudás sugallatát kötős szemmel követő magyar embernek hiában esküdözik brit tanítója akár az üdvösségére, hogy Britföldön mindenki „bífsztéik"-nek ejti: nem hisz neki.

Székesfővárosunk egyik nyári színpadján mintegy húsz éve sok vígságot aratott egy világjáró brit bohóság, amely nálunk „Charlie nénje" címmel került színre.

Annyi derüs könnyet azonban talán hazájában se fakasztott mint amennyit holmi közénkvetődött brit utas kacagott volna össze, ha akkortájt végighallgatta volna szerencsen vendégszótudósainknak azt az erőlködését amelyet a *Charlie* [Karcsi] név kiejtésével véghezvittek. Egyikük C s a o r l í-nak olvasta, másikuk C s o a r l í-nak; a harmadik C s a o a r l í-t, a negyedik pedig C s o a o r l í-t nyilvánította tőrülmetszett brit kiejtésének. A legnagyobb tudós persze az volt, akinek legjobban rángott az ajka s legjobban összeráncolódott az orra. Pedighát a „Charlie" nevet Britföldön Csárli-nak szokás ejteni, olyan ritályos *á*-val akár nálunk a magunk „Károly"-át.

A magyar vendégszótudós azonban britebb a britnél, francsabb a francsnál és rómaibb a rómainál.

A *worcestershire*-i („usztörsir-i) levet pedig v o r c s e s z t e r-nek hívja. Vajjon mert csípős ízéről azt következteti hogy oldott cheshire-i [e.: chester] sajt van benne? Vagy azt hiszi tán hogy nevét brit létére tallyánosan kell olvasni? Annyi bizonyos hogy a mi közönségünknek — amely pedig szemhunyorítás nélkül birkózik meg a paprikás csirkével — ez a savanyu lé annyira kikezdi a nyelve hegyét hogy néhány falat kenyér se elég neki csipős ízének az elmulasztására: egész brit grófságot (shire-t) nyel rá le csilapítónak. Hátvajjon olyan értelmes ember aki nem tud angolul, nem hívhatná az ilyen kinosnevű holmit „brit lé"-nek vagy „brit ízesítő"-nek [relish-nek]?

Az efféle másnyelvű kiejtés egyébkép épen nem ritka jelenség a vendégszótudomány tarkavirágos mezején.

Mekkorát lendít péld. beszédünk előkelőségén, ha tücsköt-bogarat francs kiejtéssel vagdosunk egymás fejéhez! Péld. a perzsa *nargile*[1]) [vizespipa] szót n á r z s í l e-nek, még francsosabban n á r z s í l-nak olvasva. Francsföldön „narguilé"-nek írják és nárgile-nek olvassák. A mi francs kiejtésünkben tehát legalább mégegyszer annyi a francs szellem mint a francsföldiben.

Kara-Kul [Feketető] buhárai városnak onnan származó bárányborre[2]) értett tatár nevét a művelt francs *karakoul*-nak írja s kárákul-nak olvassa.

[1]) Nargil = kokoszdió. A víztartója régen ennek a héjából készült.

[2]) A karakul-i bárányból — amely Oroszországon át kerül a mi földiészünkre — csupa 3—5 napos állat bundája. [Idősebbnek a szőre hamar elveszti mind hullámos göndörségét mind fényének tartósságát.] Mainapság e bányafajt Németországban valamint Kecskemét városa bugaci gazdaságában is szép sikerrel tenyésztik. Amott „Persianer"-nek hívják a bőrét. [A Karakül-t pedig a közönséges apró tatár bárány bőrére értik.] Nálunk régebben „asztrahán" néven árulták. Most a [mesterséggel göndörített] asztrahani bárányborf hívják így kereskedőink [meg „perziáner"-nek].

Nálunk a karakül járja. Sőt aki nem tudja hova legyen a sok tudományától, épenséggel *caracul*-nak írja.

Napjainkban — úgy látszik — a hellén szavak francs kiejtése kezd nekilendülni. Mindmostig annyira gyér volt rá a példa hogy régivel hamarosan elő se hozakodhatok az *orheszter*-en meg az *energiá*-n kívül. Az elsőt[1]) Francsföldön „orchestre" alakkal ismerik és csak tanulatlan ember olvassa orseszt^{ör}-nak. A művelt francs pedig orkeszt^{ör}-nak ejti. Nálunk a *művelt* európai olvassa orseszter-nak. A másodiknak a francs változatát, az „énergie"-t meg helyesen ejti énerzsí-nek aki francsul beszél, visszalatinosított hellén alakját azonban csak honi vendégszótudományunk olvassa enerzsiá-nak. Ujkeletű példáink közül az *árejopágosz*[2]) ujdon csonkulatát eddig német egyszerűséggel „areopág"-nak mondtuk, mainapság azonban európaiasságunk fáklyásai — alighanem a francs „page" (pázs, apród) kaptájára — áreopázs-nak kezdik olvasni; a nyilván francs romándokból kihalászott „nostalgie" (nosztalzsí, hazavágyás, f.: honvágy) kifejezésnek véletlenül eredeti hellén alakjára kilyukadt visszalatinosítása: a *nosztalgia*[3]) pedig egyenest nosztalzsiá-vá furcsított alakkal került szerecsen úrinépünk vendégszókincsébe.

Kiváltkép sokat vét úritársaságunk olyik előkelősködő tagja három nyelv szelleme, sőt gyakran egyszersmind az épízlés ellen, amikor latin vagy latinossá furcsított kifejezéseket vagdos francsos kiejtéssel egymás fejéhez, péld. a *generosus*-t [nagylelkű-t] zseneróz us-nak, a *protegálás*-t [pártolás-t[protezsálás-nak, az *ignorálás*-t [semmibevevést] inyorálás-nak, sőt a *disztingvált*-at [előkelő-t] diszte^{ö}ñgált-nak, az *elegáns*-t [választós-t] èlèga^{o}ñs-nak mondja.

Ámpersze szertelen előkelőségük menten szétfoszlik amint Nagy Mesterünk fényes példája ötlik a szemükbe. Ilyenkor viszont a francs szót olvassák latinosan. Péld. a Francsföldön égbe kéredző *Mont-Blanc* (Móñ Bla^{o}ñ: „Fehérhegy") tőrülmetszett francs nevét Mont Blank-nak.

Örök példánk fényénél csendül meg ajkunkon francsosan [persze amolyan németeurópai kiejtéssel] egy halom angol szó is: péld. a *settlement* [szetlm^{ö}nt; 1. letelepedés, 2. megállapodás) szettlmán-nak [katonásan, a „reglemá" példájára: „szetlemá"-nak], a *budget* (budzsöt, költségvetés) hol büdzsé-nek hol büdzset-nek, a *check* (csek, fizetőlap sekk-nek, *Jenny* (Dzseni, Janka) Zseni-nek, a *jury* (dzsúri, esküdtbíróság) zsüri-nek, a *jockey* (dzsaki, lovas) zsokké-nak, a *fox-terrier* (faksz-ter^{iör}, borzűző) foksz terrijé-nek, a *single* (szing^{l}, egyetlen) szengl-nek.

A német nyelv szelleme — amint 9. cikkemben láttuk — a szónak

[1]) Igazi hellén alakja: orhésztra s voltakép táncolótért jelent. [Orhesztáj = táncolni.] Később: a színtér eleje [ahol a karok voltak]; aztán: a zenekar helye; végre: maga a zenekar.

[2]) Árész: a háboru istene. Págosz: halom. Tehát: Árész halma [amely farkasszemet néz az Akropolisz-szal]. Hajdan itt tanácskoztak Aténé birái. Neve aztán átszállt Hellásznak Szólóntól ujjászervezett ősi főbiróságára, amelyet korunkban is mintaképp szokás emlegetni.

[3]) Nosztosz = hazatérés. Algosz = fájdalom.

azt a tagját amelyen a hang súlya hever, hol hangzójának megnyujtásával hol végső mássalhangzójának megkettőzésével szokja támasztékhoz juttatni.

Emiatt visel a hellén *filoszofosz* [„bölcsességet kedvelő", tehát: bölcselő], *homogenész* [egynemü] valamint a hellén terméből készült ujdon *mikroszkop* [„aprót mutató": nagyító] száz meg száz hasonlószőrű hellén ivadékkal együtt nálunk is *filozóf*, *asztrológ*, *mikroszkóp* sat. ábrázatot, holott a mi hangunk súlya épúgy első tagjukon hever mint a magunk szavaiban s a mi nyelvünk szelleme époly kevéssé kívánja végső tagjuk megnyujtását mint a magunk pof, társalog, idegen, rokon, oszlop szavában.

Sült német kiejtéssel bujkál vendégszavaink közt a hellén „anónümosz" [névtelen] kifejezésnek nyilván holmi longobárd vagy vandál nyelvtudóstól *anonymus*-szá latinosított változata is, amelyet főnévkép — Nagy Mesterünk követésével — *anonímusz*-nak olvasunk, melléknévnek pedig az ujdon nyelvektől *anonym*-má csonkított alakját használjuk, amelyet — persze szintén Nagy Mesterünk példájára — *anoním*-nak ejtünk ki. Rómában „anonymos"-nak írták s ánónimosz-nak olvasták.

A régi jó időben lengyel testvérünk volt világszerte leghíresebb a latin szavak helytelen kiejtéséről. Olykor ma is fejére olvassák hogy:

Nŏs Pŏlŏnī nŏn cūrāmŭs quălĭtātĕm sўllăbārŭm.

[Mĭ lĕengyĕlĕk nĕm tŏrŏdŭnk szŏtăagŏknăk ă hŏsszăvăl.]

A miénkre épúgy ráidézhetnék hogy: Nŏs Gĕrmănī etc.

Eleink bizony — amint ma is tapasztalhatjuk öreg urainkon — a latin szavak kiejtésével sokkal különb érzéket tanusítottak nálunknál.

Korunkban már iskoláinkban belénk verdesik a németeurópai latin kiejtést, elsősort nyilván mert ezt vélik helyesnek, demeg talán mert az igazinál inkább sérti nyelvünk szellemét, tehát európaiságunknak ágyaznak meg vele; nomegtán avval az atyai szándékkal hogy amikor az életbe lépünk, bárbárnak ne nézzenek helyes kiejtésünk miatt.

Emiatt *gratulál* az európai magyar ahelyett hogy „grátulál"-na, holott a latin „gratulor" (grátulor, köszöntlek) *á*-ja époly hosszu akár a magunk „száguldoz" vagy „hátuláll" szavában.

A *próba* [vizsgálat, kísérlet] eredeti rövid *o*-ját viszont jól megnyujtjuk. Sőt úgy érezzük hogy latinos kiejtése semmikép sem egyeznék nyelvünk szellemével. Pedighát csak „szobá"-nkra kell gondolnunk hogy tévedésünk menten szétoszoljék.

A francs *crème* (krem, tejszín), *loge* (lozs, páholy), *garderobe* (gárdörob, ruhásszekrény; nálunk: ruhatár), *parasol* (párászol, férfinak való árnyékvető), *en vogue* (aⁿ vog, fölkapott), *frivole* (frivol, esenyős; nálunk: léha) sat. szókat szintén örök példánk követésével olvassuk *krém*-, *lózs*-, *gardrób*-, *parazól*-, *án vóg*-nak; pedig lám a mi szem, rozs, nagydob, pazarol, nyafog szavunkban semmi szükségét nem érezzük hogy egyetlen vagy utolsó hangzóját megnyujtsuk.

Sőt ahol Nagy Mesterünk valamelyik szó végső hangzójának meg-

nyujtásán kívül első hangját megrövidítette, híven ellestük Dicső Ajkáról ezt az eltolt kiejtését is és a *console* (kóñszol, tükrösasztal) meg a *compote* (kóñpot, párolt gyümölcs) szót époly tudományos biztossággal zengjük utána konzól-nak meg kompót-nak mint amikor az *automobile*-nak (ótomobil, száguldó-nak) az elejéről áttehénkedünk a végére, hogy hamisítatlan párisinak vélt kiejtéssel otomobíl-nak robogtassuk végig nyelvünkön.

Azokat a latin főneveket amelyek törzsöke megváltozott ragozásuk közben, a román nyelvek tárgyesetükből kihámozott alakkal szedték át szókincsünkbe,[1]) mégpedig olykép hogy tárgyesetüket megfosztották a ragjától. Így vált ki péld. a latin „nation-em" (nációnem), „praesident-em" (preeszidentem: „elülülő",[2]) „color-em" (kólórem) szóból a francs *nation* (nászijóñ, nemzet), *président* (prézidaoñ, fő), *couleur* (kúlőr, szín).

Így került latin törzsük utolsó tagjával együtt nyomatékuk is a végükre. Ott hagyta rajtuk — nyelve szellemének megtagadásával — a német is, amint péld. „Nation"-ján és „Praesident"-jén tapasztalhatjuk.

Az ő tekintélye révén férkőzött aztán nyelvünkbe egy csapat latinképűvé átszörkesztett különfélefajta ujdon kifejezés is a hang romános vetésétől megnyúlt végső taggal: péld. a [gőzös, benzines és villamos] motór-ok serege, amelyek csillaga nemrég tünt le vendégszótudományunk egéről. Velük együtt szállt sírba a kvárt-majór-ok [„őrnagyi négyes"-ek] vitéz szövetsége. Igyaztán az őrnagyoknak ebből a fajtájából épenhogy irmagnak maradt meg napjainkra a négy angol lord-majór kvárt-ja, amely mindössze rendíthetetlen humór-unkkal és cselekvéspótló beszédeink tenór-jával vígasztalódhat nagy elhagyottságában...

A mi hangvetésünk törvényei szerint — amint már említettem — minden szónak a súlya első tagján pihen. Tehát nem ugrál se jobbra se balra. Idegen szóban époly kevéssé mint a magunkéban. Ámahol Nagy Mesterünk példája fényeskedik, tüskén-bokron követjük imbolygását.

A hellén „átlétész" [birkozó] német ivadékának, az „Athlet" [vasgyúró; mainapság ezenkívül: edzett úriember] szónak a súlya utolsó tagján nyugszik. Tehát *é* hangja époly hosszu mint hellén eredetijében volt. Származékában, az „Athletik" [testedzés] szóban azonban hátrábbcsúszik a hang súlya s az *é* menten *e*-vé rövidül. Emiatt beszélünk aztán mi is atlétá-ról és atletiká-ról, holott hangunk súlya *at*létiká-nkban épúgy első tagján pihen mint *at*létá-nkban és hellén ősünknek, az „átlétiké"-nek második tagjában az *é* époly hosszu mint az „átlétész"-ben. Hasonló aprólékos figyelemmel cipeljük át kiejtésünkbe a német hangvetés következményét, amikor telegráf-ról meg telegrafálás-ról és [telefon helyett] telefón-ról meg [telefonozás helyett] telefonálás-ról beszélünk.

Örök példánk nyomdokán haladtunk akkor is amikor a latin *odium* (odium, gyűlölség) meg *odiosus* (odiózusz, áldatlan), *minister* (miniszter, kormányzó) s *ministerium* (minisztérium, kormányszék), *ratio* (rácio, ok)

[1]) Nyilvánmert ezt használták legsűrübben. Olyan műveletlen embertől aki tökéletlenül beszél idegen nyelven — nálunk kivált magyarul tanuló svábtól — mainapság is gyakran tapasztalhatjuk hogy a tárgyesetet használja néveset helyett.

[2]) Rómában: praeses.

meg *rationalis* (rációnálisz, okos) sat. szókat *ódium* és *odiózus*, *miniszter* meg *minisztérium*, *ráció* és *racionális* alakkal fogadtuk nyelvünkbe. Meg amikor a francs *routine*-t[1]) (rutin, 1. ügyesség, 2. ballangás, e.: slendrián) *rutín*-nak a német *rutiniert*-at [ügyes-t] pedig *rutinírt*-nak, az *en gros*-t (aᵒñ gro, nagyban) *ángró*-nak, a Németföldön gyártott *Engrossist* [nagyárus] kifejezést pedig *ángrosszistá*-nak olvassuk, holott Francsföldön amazt ejtik rövid *o*-val, emezt pedig — ha volna — hosszu *ó*-val olvasnák.

Amióta a német vendégszótudomány kiderítette hogy egyetlen *t* betüt nem szokás francs szó végén kiejteni, az „et" képzős francs szavak jobbára kettős alakkal gazdagítják a német nyelvet: változatlanul és megtalpaltan. Akinek hiányos a nemzetközi tudománya: a *bouquet*-t (búke, csokrot) Bukett, a *buffet*-t (bűfe, tálasszekrényt) Bufett alakkal használja. Aki azonban ért hozzá: *Bouquet*-nak és *Buffet*-nak írja s végső hangzójuk megnyujtásával Buk*eh*-nak (buké-nak) meg Büff*eh*-nek (büffé-nek) olvassa őket.

Alighanem a német nyelv igazi szellemének a sugallatára cselekszi: nemugyan mintha valami nagyon germános volna az efféle szóvégi *é* hang, hanem mert a Buhke meg a Bűlhfe rína ki nagyon a német nyelvből. Hisz ami francs szó *et*-tel végződik, egytül-egyig hímnemű; az *e* végű német szavak pedig mindegyszálig nőnemüek [péld. a Biene, Nelke, Borte, Enge].

A mi szavainknak azonban nincs nemük. Párját ritkító bárbárságot művelünk hát örök példánk követésével, kiválthogy magunknak alig van *é*-vel végződő tősgyökeres szavunk,[2]) *e*-vel végződő pedig egész sereg [péld.: gerle, csipke, pernye].

Hogy a *dossier*[3]) (dószijé, iratcsomó), *chaussure* (sószűr, lábbeli), *chauffeur* (sófőr, száguldós) sat. a német földgömbön *dosszié*-nak, *sosszűr*-nak, *soffőr*-nak sat.-nek, kiváltpedig az igazi francs kiejtésével „csészé"-nkhez szinte testvérül odaillő *essai* (észe, tanulmány) *esszéj*-nek, a *causeur* (kózőr, társalgó), *poseur* (pózőr, nagyképü), *fauteuil* (fótöj, karosszék), *chaudeau* (sódó, tejesmártás) sat. pedig *kozőr*-nek, *pozőr*-nek, *fotöllj*-nak, *sodó*-nak ejtődik: puszta tudatlanság. A germán és magyar színes úriközönség érzése szerint azonban tőrülmetszett párisias könnyedség. Sőt a Faubourg St-Léopold sötét úritársaságának az a része amely a *beauté* (bóté, szépség) szót *bothé*-nak mondja, szentül hiszi hogy a Faubourg St-Germain-ben épily európaias zamattal szok megcsendülni.

Amily otthonos a magunk nyelvében a hosszu *á* hang, annyira idegen a rövid [az *à*]. Rettentően illik hát hozzá, amikor a francs *as*[4]) (ász, egyszem, *passe-partout* (pász-pártu, álkulcs), *papier mâché* (pápjé másé,

[1]) A latin „rupta" [sc. via: tört, h. é.: út] kifejezéstől eredő „route" [rut, út kisebbített alakja, tehát voltakép „utacska": olyan ügyesség amelyet gyakorlattal [nempedig tanulással] szereztünk meg.

[2]) Hamarosan azt se tudom, van-e a „lé"-n kívül mégegy. [A „málé" török szó s voltakép tengerit jelent.]

[3]) A „dos" (dó, hát) szótól, mert hátán hordja a címét.

[4]) Voltakép latin szó [némelyek szerint az „egy"-et jelentő hellén „hejsz" ivadéka], amely Rómában súly-, pénz- sat. egységre értődött.

gyúrt papiros) és *fâché* (fásé, haragos) kiejtését *ássz*-szá, *pässz*-*pártú*-vá, *pápírmâsé*-vá meg *fâsé*-vá, az angol *partner* (pártnör, társ), *park*[1]) (párk, angolkert[2]) *start* (sztárt, nekiiramodás), *yard* (járd, 1. angol rőf, 2. lépés [91·4 szm.][3]) kiejtését pedig *pártner*-rá, *párk*-ká, *sztárt*-tá, *järd*-dá nemzetköziesítve csapkodjuk egymás fejéhez.

Ha a francs *bizarre* (bizár, furcsa) szót helyes kiejtésével használnók, olyan helyre magyar szónak föstene akár a „madár", a „bogár" meg a „csapodár". Node mit szólnának hozzá a német nyelvszövetségtől megállapított „nemzetközi" kiejtésre esküdöző „európai" tekintélyeink? Nyilván kicsinylő mosolygással rónák meg ázsiai „tehénpásztor"-hoz illő kiejtésünket és leereszkedő föntességgel oszlogatnák kegyes oktatásukat, hogy művelt európai kiejtéssel „világszerte" *bizárr*-nak szokás recsegtetni.[4])

Latin szóban az *s* betüt rajtunk kívül földünk minden művelt népe *sz*-nek olvassa. Mi hol *sz*-nek hol *s*-nek ejtjük ki.

Hahát tudós férfiu volnék és hazámnak takarmányra s babérra éhező lelkes és hű fia, immost dicsőítő dalra gyujtanék, mekkora nemzeti büszkeséggel töltheti el széles keblünket „nyelvünk ősi szellemének ezen érdekes megnyilvánulása". Az okát perszc „kifürkészhetetlen rejtelem"-nek, magát a jelenséget pedig a „rómaias és magyaros kiejtés csapongó váltakozásá"-nak mondanám.

Ámhogy se tudós nem vagyok sem éhség nem gyötör, lant helyett lámpást ragadok. Hisz vendégszótudományunk egyik legrejtelmesebb szakadékába készülök leszállni, csiszolatlan ázsiai lelkem pedig — bármennyire erőltetem — semmikép sem igazodik el rajta sötétben, vajjon hogyhogy és mivel magyarosabb a virtus [vitézkedés] a cirkusz-nál [lovasporond-nál] — avagyhogy melyik kurucosabb vajjon: a stílus [modor] vagy a himnusz [dicsőítő dal]? — a taktus [lüket] vagy a kaktusz [tüskés bunkó, gombóc sat.]? — a zérus [semmi] vagy a rébusz [fejtörő]? — a május vagy a bajusz? Ismerek ugyan magyar szavakat is amelyek *us*-sal végződnek: az Annus-t, Gizus-t, Bélus-t, Irmus-t, kutyus-t, cicus-t sat.-t; ezek azonban tudtom szerint szlávos becéző alakok. Ámamikor „taktus"-ról meg „zérus"-ról beszélünk, sem a „Takt"-ot nem becézzük, sem a „zéró"-t.

A német az *us*-t mindig németesen olvassa. Azok a derék fogadalmasok pedig akik őseinket oktatták latintudományra, alighanem minden *us*-t tótosan olvastak.

Imhol nemzeti nyelvünk szellemének az *us* kiejtéséről szóló főszabálya: *amire volt német példánk, németesen olvastuk; amire nem volt, tótosan.*

[1]) Amíg nyelvünk szelleme nem germánosodott el, ilyes hangcsoportban megnyujtottuk a rövid *a*-t is, amint péld. a latin „Parca" (Párka, a sors istennője) meg „Marcus" (Márkusz) nevek „párká"-vá s „Márk"-ká magyarosított alakján látható.

[2]) Pückler-Muskau herceg szerint: szellemített [f.: eszményített] természet.

[3]) Eredeti jelentése: vessző [németül: Gerte], aztán: mérőbot sat.

[4]) Hogy az európai magyar mennyire nemzetközinek érzi e német szellemet, léptennyomon elárulja idegennyelvü beszélgetése közben is. Péld. amikor francsul kotyog s a *baron* (bárófi) szót rövid *a*-val ejti ki, holott *á* hangja époly hosszu mint a magunk „báró"-jában.

Lám szó élén olyan gyönyörüen elsziszegjük az *s* betüt hogy Cicero cigánykereket hányna jókedvétől, ha meghallhatná. Ámamint *p* vagy *t* következik utána, menten kiderül, hogy nem latinul sziszegtünk, hanem németül: hisz a *spiritus*-t [borszesz-t] meg a *status*-t [állapot-ot] is a délinémet kiejtés szabályai szerint olvassuk s p i r i t u s z-nak meg s t á t u s z-nak. Tehát az *s* betüt ugyanabban a szóban hol így hol amúgy.[1]) Még érdekesebb megnyilvánulása nyelvünk szökellő szellemének, amikor összetartozó szavak végén ejti az *s*-et különféle modon, mintahogy a k a t e g ó r i k u s i m p e r a t i v u s z [parancsoló határozottság] kifejezésen tapasztalhatjuk. Ahogypedig e rejtelmes magaféleség okát fürkészszük, egy csapásra rábukkanunk annak a nyitjára is hogy mitől mondjuk a kerengést c i r k u l u s z v i c i ó z u s z-nak, nempedig *cirkulus vicióz*usznak vagy *cirkulusz vicióz*us-nak [aszerint vajjon a „kategórikus"-t amott amiatt olvassuk-e tótosan mert elül van vagy mert melléknév].

Ennek az érdekes esetnek a megfejtése avval kezdődik hogy amott a jelző elül jár, itt pedig hátul kullog. Hogypedig a német nyelvben a jelzőnek mindig elül a helye [a „Landsmann meinige"-hez hasonló szerkezetet mindeddig nem fogadta el az irónyelv], a „kategorischer Imperativ" nagyon szépen össze volt szerkeszthető, a „Zirkel vitiöser" azonban sehogyse vágott s a circulus vitiosus megmaradt németül is „circulus vitiosus"-nak. Kiejtésére tehát megvolt a német példa. A „categoricus"-éra azonban hiányzott, merthogy a latin melléknevekből a német mindig elhagyja az *us*-t. Magunkra hagyva pedig ilyenkor Szvatopluk szelleméhez fordulunk segítségért. Emiatt olvassuk hát az *s* betüt mellékneveink végén [amikor nem változatlanul használt többszós kifejezésben kerül a nyelvünk hegyére] mindig tótosan.

Hasonló oknál fogva k o n c i l i á b i l i s nekünk a *conciliabilis* [engedékeny] is. És így szülődnek „nyelvünk nemzeti szellemének ezen érdekes megnyilvánulása"-i. Merthát a „konciliábilis" evvel „magyarított" szóvá vált, úgy tessék rá nézni! Teringette, ha nem jártam volna valaha latiniskolát, szinte meg mernék rá esküdni hogy Árpád apánk hozta magával valahonnan az Ural tájékáról.

Sp-vel kezdődő ujdon vendégszavainkat is örök példánk lobogó fényénél olvassuk hol így hol amúgy; az olasz *storno*-t [megszüntetést] *s z t* o r n ó-nak, a *stiletto* [tőr; nálunk: tőrösbot] németes változatát *s t* i l é t-nek; az angol *speech*-et [mondalmat] *s z p* í c s-nek, fajbeli rokonát, a *sport*-ot pedig *s p* o r t-nak sat.

Jobbára a német olvasás szabályai szerint ejtjük ki az *sch*-t is a világ bármelyik nyelvéből közénkbotlott kifejezésben, holott a németen kívül nincs földünk hátán nyelv, amelyben *s*-nek olvassák. Így vált nálunk a latinosan írt hellén *schema* (szkémá, terv) meg *schisma* (szkizmá, szakadás) s é m á-vá meg s i z m á-vá, az olasz *scherzo* (szkerco, enyelgés)

[1]) Hogypedig e szabály csak szó elejére szól [szó közepén az *sp*-t és *st*-t délinémet modra is *szp*-nek és *szt*-nek szokás kiejteni], nem szorul bővebb magyarázatra, mekkorát vét nyelvünk nemzeti szelleme ellen az olyan ázsiai magyar aki a *minister*-t [miniszter helyett] m i n i s t e r-nek olvassa. Olyan kifejezésben azonban amelyet nem használ a német, a tótos kiejtés a szabály. Így péld. a h i s z t ó r i á-t [történet-et] *st*-vel olvassuk, mert nem használja a német. A h i s z t ó r i k u s-t [megtörtént-et] ellenben *szt*-vel, merthogy [„historisch" alakkal] Németföldön is ismerik, itt pedig így szokás olvasni.

sercó-vá,[1]) *Scheveningen* (Szkeveningen) németalföldi fürdő neve Sevening-né sat.

A *h* betüt is csak Németföldön szokás nyujtófának használni. Sült német olvasást művel tehát aki péld. *Ohnet* (One) francs romándíró nevét Óné-nak, az angol *John* (Dzsan, János) személynevet pedig Dzsón-nak olvassa.

A vendégszavaink kiejtésével megnyilvánuló fonákságoknak egyik jellemző példája, hogy az olasz *casino* (kàzíno, társaskör) szót kaszinónak, a *casetta* (kászettà, doboz) szót pedig kazettá-nak olvassuk, tehát egy *s*-et *sz*-nek, kettőt pedig *z*-nek ejtünk.

— Nodehát nálunk vajmi kevesen tanulnak olaszul olvasni, mondhatja olyik nyájas, de bamba olvasóm. Nem nagyot vétünk hát vele, ha nyelvünk nemzeti szelleme véletlenül a tallyánéval ellenkező modon nyilvánul meg.

= Nagy Mesterünk oktalan példájára, felelném rá époly nyájasan, de kevesebb bambasággal.

Node francsul ugyebizony seregestől tanult a „művelt európai"?

Ámha egy kissé az elevenjére tapintanánk tudományuknak, hamarosan meggazdagodnánk ama tapasztalattal hogy jobbára olvasni se tudnak szegények. Ha tudnának, a *quadrille* [négyes] szót bizonyára kádríj-nak ejtenék, nempedig kádrill-nak, viszont *Trouville* tengeri fürdő nevét nem olvasnák Truvil helyett Truvilly-nak...

Ha Iuvenalis szellemének a másvilágon kedve szottyanna hogy földi mesterségét folytassa s hozzám fordulna tárgyért, hamarosan alig kínálhatnék neki alkalmasabbat az idegen szavak kiejtésével művelt európaiaskodásunknál. Hapedig a javából keresnék hozzá példát, habozás nélkül a francs *grand hôtel*-t választanám. Tízévek óta szerecseneskedünk vele palotában és gunyhóban. Köztük tömérdeken akiknek francs tanítására egész vagyont hajigáltak ki szüleik az ablakon. Egyikük grándhotelnek mondja, másikuk grándotel-nek, ez gránhotel-nak, amaz gránotel-nak; a kényesebbje graañdotel-nak, a legeslegelőkelőbbjük pedig graañotel-nak. Pedighát csak egyfélekép lehet helyesen kiejteni: gra°ñtotel-nak, ahogy *minden francs* ejti, merthogy *közönséges olvasószabály* követeli így. Ezt a szabályt azonban nálunk — úgy látszik — senki sem ismeri. Node szeretném a világnak azt a kincsét látni amelyért az európai szerecsen „nagyszálló"-ról beszélne!

[1]) Ha a *schizzo* (szkicco, vázlat) németül nem „Skizze"-nek íródnék hanem „Schizze"-nek, ennek meg bizonyára sicc volna a „magyaros" alakja.

12. cikk. Vendégszavaink kiejtését ismertető jelzéseim.

Ha valamelyik olvasóm előbbi cikkem elolvasása után egyenest szótáramra térne át, nyilván mély meggyőződéssel olvasná rám azt a lesujtó vádat hogy vízről szavalok neki s bort öntök a poharába. Hisz könyvemet ugyan értelmes és művelt, de e téren avatatlan nagyközönségünknek szántam s épmost tiltakoztam, hogy a nagyközönség nem tudóstársaság. Mirevaló hát az a szőrszálhasogató gondosság amellyel vendégszavaink helyes kiejtésének megrögzítésére törekszem? Vajjon hány olvasómnak lesz hozzá érzéke hogy aprólékos megkülönböztetéseim jelentőségét átértse?

Hát én erre nem avval felelek hogy: debizony tessék nekifeküdni s szavaim helyes kiejtését betüről-betüre, hangrul-hangra úgy bemagolni amint szótáramban ismertetem. Sőt avval se kecsegtetem nyájas olvasómat hogy szótáram tüzetes áttanulásával nagy jártasságot szerez vendégszótudományunk dudvás mezején. Munkám épenséggel nem holmi „kis vendégszótudós a mellényzsebben", amelyből „24 óra alatt" bárki „tökéletesen" megtanulhatja vendégszavaink helyes használatát. Sőt aki végigtanulja, bizonyára sokkal kevésbé fogja magát tudósnak érezni mint addig.

Hisz helyes ábrázatuk megismerésével meglátja hogy változatlanul jobbára mennyire alkalmatlanok, nálunk dívó torzalakjukkal pedig mennyire esetlenek értelmes és művelt magyar ember nyelvéhez. Hogypedig mindegyikük mögött készen találja épkézláb magyar egyetértőjét, megmeggyőződik róla, mily könnyen meglehetünk nélkülük.

Aki pedig akár szótáramból akár máshonnan latin, olasz, francs, angol vendégszavaink közt ősi hazájuk nyelvének tüzetes ismerete nélkül akarna eligazodni, hasztalan erőlködnék rajta: ha szellemüket nem ismeri, hirtelenszerzett „tudomány"-a úgy elillan mint a kámfor.

Tessék végül meggondolni, hogy szótáram csupán szerény *példatár:* tehát épenséggel nem teljes gyüjteménye hanem csupán kisded tükre e téren összeverődött barbárságainknak.

Értelmes és épízlésű embernek pedig ki kell a maga „szókincs"-éből rekesztenie minden olyan kifejezést amelynek akár *helyes* jelentésével akár *helyes* alakjával nehezen békül meg, merthogy át kell látnia hogy az ilyen kifejezés *nem neki való.*

Sőt vendégszavaink tetemes része épenséggel nem való magyar embernek. Amikorhát péld. p a k e t t-unk [csomó-nk] alakjának helyesbítésekép brit ősét, a *packet*-et s ennek a francs származékát, a *paquet*-t

idézem s amannak a kiejtését pek¹t-nek, ezét páke-nek jelzem, nem arra akarom vele nyájas olvasómat tanítani, hogy *vendégszónak* akár így akár amúgy írja s olvassa, hanemhogy helyes alakja époly kevéssé illik nyelvünkhöz mint a bárbár német *Paket* magyarnak csúfolt bárbár utánzata.[1]) Ilyes példáimból tehát magának kell nyájas olvasómnak megértenie hogy temetőjüknek szántam szótáramat.

Hogy vajjon oly nyelven ahol különféle kiejtések dívnak, melyiküket jelezzem? — nem került sok fejtörésembe. Hisz e kérdésnek jobbára csupán francs és angol vendégszavainknál van valamelyes jelentősége; itt pedig könnyű volt a döntés, merthogy Francsország értelmiségének a színe-java párisi, Britországé pedig londoni kiejtéssel beszél s a vidéki kiejtés mindegyikhelyt évrül-évre hátrább-szorul.[2])

Ámpersze tulajdonnevek kiejtését úgy ismertetem amint hazájukban dívik. Tehát New York-ét nem európai angolossággal „*Nyu* Jaórk"-nak hanem amerikaiasan „*Nu* Jaórk"-nak.

A kiejtés modját pedig hamisítatlan magyarossággal igyekszem jelezni. Ámhogy a jelzésnek ez a modja mindeddig ismeretlen nálunk, meg kell jegyeznem hogy mert a magunk betüi közt nem ismerek sem *ae*-t se *ck*-t, *ch*-t, *sch*-t, *qu*-t, *x*-et, *y*-t, velük megszokott „magyaros" jelzésünkkel szakítok s az *ee*, *kk*, *k* vagy *h* vagy *hh*, *s*, *kv*, *ksz* és *ü* vagy *i* betüt használom helyettük.

Sőt azt is szíves figyelmére ajánlom nyájas olvasómnak hogy magyar ember az *a*, *ae*, *oe*, *ie* betüket nem *á*-nak, *ce*-nek, *ő*-nek és *í*-nek, hanem *a*-nak, *a-e*-nek, *o-e*-nek és *i-e*-nek olvassa; amikor tehát a „club" szó kiejtését klab-nak, a „maestro" szóét maesztro-nak, a „bohème"-ét boemnek, a „Niel" névét Niel-nek jelzem, jelzéseim nem kláb-ot, meesztro-t, bőm-öt, Níl-t jelentenek.

A magunk megszokott betüsorát csupán oly kiejtések ismertetése végett toldom meg egyéb jelzésekkel amelyek nem fordulnak elő nyelvünkben s emiatt közönséges betüjeleinkkel nem fejezhetők ki. E jelzéseim következők:

a = rövid „á" [mintahogy a palóc a „madár", a francs a „salon" szóban az „a" betüt olvassa], —

a° [francs szavakban] = a végén „o"-ra kanyarodó hosszu „a" [mintahogy a palóc a „madár" szóban az „á" betüt, a francs pedig a „rente" első „e"-jét ejti], —

ao [angol szavakban] = az előbbitől alig észrevehető árnyéklattal különböző hosszu hang [mint a „Kálmán" szó palócos kiejtésében az

[1]) Bárbár, merthogy amaz épúgy kirí a német nyelvből mint emez a magunkéból. Lám a francs „paquet" szintén idegen eredetű; ámhogy mind alakja mind csöngése illik a francs nyelvhez: semmikép se mondható bárbárnak.

[2]) A londoni kiejtés folytonos terjedésének legékesebben szóló bizonysága hogy mamár Éjszak-Amerika úritársaságának az elejét is meghódította, a maga angol nyelvét és kiejtését egyedül igazinak és helyesnek hirdető yankee nemzeti tanítás nagy keserűségére.

Nálunk azonban a Németföldön „irodalmi"-vá avatott ósdi vidéki kiejtés uralkodik, merthogy hozzánk — épúgy mint Németországba — jobbára vidéki „miss"-ek seregletek, akik a német földgömbön amiatt kapósak, mert olcsóbbak a londoniaknál. Ezek az élelmes vidéki „miss"-ek pedig avval teszik lóvá avatatlan tanítványaikat hogy a maguk kiejtését a brit „irodalom" és „előkelő világ" kiejtésének hiresztelik.

„ál" avagy az angol „all right" vagy „walkover" kifejezésben az „al" szótagra eső hang], —

$^{a}ó$ [angol szavakban] = az előbbinél [„r" betü előtt] valamivel mélyebbre szálló hosszu hang [aminőnek az angol „lord" szóban az „o" betü hangzik], —

ee = hosszu „e" [mintahogy a magyar ember az „erre" szóban az első „e" betüt, a francs pedig az „affaire" szóban az „ai" betüket ejti], —

é = rövid „é" [valamennyire hasonlóan mintahogy nálunk némely vidéken a kenyér, petty, seprü szóban az „e" betüt ejtik, és mintahogy a francs „élégant" szóban az „é" betük csengnek], —

$e^{ö}$ [francs szavakban] = a végén „ö"-be átcsapó se hosszu se rövid „e" hang [amint a „chagrin" szóban az „i" betü ejtendő], —

$^{e}ő$ [francs szavakban] = az „e" hang zamatjával megcsendülő „ő"-höz hasonló [egyetlen] hosszu hang [mintahogy a „coeur" szóban az „oeu" betük hangzanak], —

$o^{aöj}$ [francs szavakban] = az „o^{a}" végén „ö" hangot szinte csak sejtető ismert hanghullám [aminőn a francs a „royal" szó „oy" betüinek kiejtésekor siklik végig], —

jh [német szavakban] = lágy „h" hang [ahogy a „Mädchen" szóban a „ch" cseng], —

ñ [francs szavakban] = az orrból hangzó „n" [mint a francs „allons" szóban], —

t^{zsr} [angol szavakban] = ahogy az angol a „tr" betüket ejti [péld. a „trust" szóban], —

t és *d* [angol szavakban] = az angolul egyaránt „th"-vel irt kemény és lágy pösze hangok amelyeket ritka idegen szok megtanulni — bármily folyékonyan beszél egyébkép angolul — merthogy mind könyvéből mind tanitójából hiányzik hol az az értelmesség hol az a gondosság hol mindakettő, amellyel megfigyelhetnék és megmagyarázhatnák a modját, hogyan lehet őket összemesterkedni. Pedig nagyon egyszerü a titka. Figyeljük meg elsőbbed, mikép ejtjük ki az „sz" és „z" betüket. Ugyebizony fogsorainkat egymáshoz közelítjük, az alsónak középső fogaink közé eső réseit alul [inyünk fölött] gyöngén elfödjük nyelvünk hegyével s alsó fogsorunk födetlenül maradó fölső közein végigfujunk? Ha e fujáshoz szánk üregéből toljuk ki a levegőt, sziszegésünk *sz*-nek, ha gégénkből, *z*-nek hangzik. Ha mármost nyelvünk hegyét — ahelyett hogy alsó fogsorunk mögé raknók — fölső fogsorunk alá toljuk annyira hogy valamennyi metsző fogunkat gyöngén érintse s megkíséreljük előbb az *sz* aztán a *z* kiejtésénél megszokott sziszegést és zizegést: e hangok nem alsó hanem fölső fogsorunk közein hatolnak át és nem *sz*-nek és *z*-nek, hanem — ha szánkból fujtunk — kemény vagy — ha gégénkből — lágy angol *th*-nak hangzanak. Ezek a hangok pedig époly kevéssé mondhatók *sz*-nek és *z*-nek mint *tsz*-nek és *dz*-nek. Nálunk egyik-másik magaféle nyelvhibával sinylődő zsidó polgártársunk szokja őket leghívebben eltalálni; többnyire azonban a német nyelvet angolosítja meg velük, péld. amikor a körülte settenkedő kávéslegénynek odaszól, hogy: **D**ie Kellner, geben **D**ie mir ein Glas **T**uckerwatter, aber **d**ehr **d**űt! [Hej legény, hozzon egy pohár cukrosvizet, de jó édes legyen ám!]

Szintén *t*-vel jelzem a spanyol szavakban azt az [„e" és „i" betü előtt „c"-vel, egyebütt „z"-vel írt] pösze hangot amely alig észrevehető árnyéklattal különbözik a kemény angol „th"-től, mint péld. a nálunk német modra „Xeres"-nek írt és Kszeeresz-nek olvasott Jerez (Heret) szóban.

A futvást kiejtett valamint az elmosódó hangokat az általános szokás követésével apró betüvel írom, péld. a francs genre (zsaºñr) vagy az angol smoking (szmóuking), az olasz giardinetto (dzsiardinetto), a lengyel Sienkiewicz (Sienkievics) szóban.

Az angol szavakban jelentős számmal található zavaros hangok kiejtését — amennyire lehet — a most ismertetett jelekkel vagy — ahol így nem lehet — hozzájuk legközelebb eső saját megszokott betüinkkel igyekszem megrögzíteni.[1])

Ugyanily nemes egyszerűségre törekszem egyik-másik francs hang kiejtésének jelzésével. Péld. az étiquette [illedelem] kiejtését étikeetnek jelzem. Ugyanannyi joggal jelezhetném étiket-nek, a passé-ét époly helyesen pásszé-nak mint pászé-nek, merthogy amott az *e* hang a miénknél hosszabb, két *e*-nknél pedig rövidebb, emitt pedig az *sz* a mi egyszerü és kettős *sz*-ünk közé esik. Ilyes [másfélnyinek mondható] hangokat tehát „eᵉ" és „szˢz" jelzéssel kellene szabatosan kifejeznem. Ennyire bonyolódott jelzésbe azonban nem bocsátkozom, hanem az egyszerübbek közül választok: azt amely szemlélhetőbbé teszi hibánkat.[2])

Jelzéseim bizony gyakran tetemesen eltérnek német és honi szó- és ismerettárainkétól. Olykor az az oka hogy e táros urak nem ismerik szavaikat elevenen.

Aztánmeg a német sok idegen — kivált francs és brit — szó helyes kiejtését nem tudja jelezni a maga hiányos hangjaival, a mi gazdag hangkincsünkben pedig jobbára legaprólékosabb árnyéklatuk is megtalálható.[3])

A francs és a brit — kivált a brit — kiejtésről európai szerecseneink közt folyó számos „tudományos" vitának egyébkép gyakran az a nyitja hogy beszédközben egyik-másik szót helyzete szerint hol így hol amúgy szokás kiejteni. Sőt szabályok is vannak rá — idegenek számára, a főszabály azonban mindenkoron a nyelvérzék, amely akárhányszor hány fittyet az írt szabályoknak és — ha egészséges — mindig övé az igazság. Mert a nyelvre épúgy illik amit Montesquieu-nek „Essai sur

[1]) Ilyesféle zavaros [e.: átmeneti] hangok kiejtését persze jobbára máskép is jelezhetném mintahogy cselekszem; péld. a manager szóét menödzsör helyett manedzsernek. Jelzésem azonban — úgy érzem — jellemzőbb annál amelyet nem követek; kiváltpedig jobban simul az idegennek az angol nyelvről alkotott fogalmaihoz. Hogy olyik hangzó [péld. az „a" meg az „o"] kiejtését miért írom némelyik mássalhangzó [péld.: b, d, g, r, v előtt] *éj*-nek, *óu*-nak, másutt [péld.: p, t, k, f előtt] pedig él-nek és óu-nak, olyasvalakinek hiában magyaráznám aki nem ismeri az angol nyelv szellemét; aki pedig ismeri, nem szorul magyarázatomra.

[2]) Ilyesféle — ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes — hang voltakép a francs „on" szótag hangzója is, amely a mi rövid és hosszu *o*-nk közt helyezkedik el. Mi persze Nagy Mesterünk példájára jól megnyujtjuk. [Saison, sprich: Säsohng.]

[3]) Ámhogy a mi nemzeti tudományos munkáink jobbára német „Haus-", „Schul-" sat. Wörterbuch-okból ollózzák össze az idegen szavak kiejtésének a jelzését, Németföldön dívó kiejtésüket tanulhatnók meg belőlük. Node ezt se tanulhatjuk, merthogy tudósaink akárhányszor félreértik a német jelzést. Így szülődik azlán a mi „nemzeti" kiejtésünk.

le goût" [Értekezés az ízlésről] című munkájában a művészetről olvashatunk: „L'art donne des règles et le goût les exceptions; le goût nous découvre en quelles occasions l'art doit soumettre et en quelles occasions il doit être soumis." [A művészet szabályokat állapít meg; az ízlés eltéréseket. Az ízlés sugalja meg, mikor van helyén, hogy a művészet kerekedjék fölül, mikor hogy meglapuljon] . . .

Latin és német szavak kiejtését — szükségtelen munka megtakarítása végett — csupán olyankor ismertetem amikor széltén elterjedt helytelen kiejtésüket rovom meg; olasz és spanyol szavakét — szintén az imént-említett oknál fogva — csak amikor honi [nagyjában németes] latin olvasómodunktól eltér.

Hellén szavak kiejtését épenséggel nem jelzem, merthogy — amennyire lehet — egyenest a magunk szokott betükapcsolataival igyekszem őket papirosra vetni. E törekvéseket persze csak a szabatosság rovására valósíthatom meg. Legnagyobb hibáim azonban, amelyeket ilykép követek el a hellén nyelv szelleme ellen: hogy a nyujtott *e* hangot [amelyet Hellászban η-vel, Rómában pedig *ae*-vel írtak] „ee" helyett „é"-nek, meghogy a [hellénül χ-vel, latinul pedig *ch*-val írt] kemény *h*-t hol „k"-nak írom hol „h"-nak.

A ϑ-t pedig „t"-vé egyszerüsítem, kiválthogy nem tudom, vajjon hajdan igazán *th*-nak olvasták-e Hellászban, mintahogy mostanság tanítják. [Mai görög kiejtése az angol kemény th-éhez hasonlít.]

Második rész. Szótárak.

I. Helytelen jelentéssel használt szavak tára.

I. és II. szótáramban használt rövidítéseim magyarázata: [a] = arab, [b] = angol, [cs] = cseh, [f] = francs, [g] = hellén [ógörög], [h] = hollandi vagy flamand, [j] = niponi, [l] = latin, [m] = magyar, [n] = német, [o] = olasz, [p] = lengyel, [r] = orosz, [s] = spanyol, [sz] = szanszkrit, [t] = török, [w] = wieni, [zs] = héber.

Abonálni. Abonner: időszakos szolgáltatást rendelni *más számára.* **Abonens.** Abonnant (ábonaºñ): aki *más* számára *rendel* időszakos szolgáltatást. — **Rendelni** [a maga számára]: s'abonner [magyarul hát „abonálkozni" volna]. **Rendelő** [aki ilyet a *maga* számára *megrendelt*]: abonné (ábonné) [f].

Absolute: minden bizonnyal [l]. — **Semmiképen** [e.: „absolute nem"]: nullo modo [l], nullement [f].

Accord- (ákaºór-)**munka**[1]**:** rendelt munka. — **Darabszámra fizetett** [nálunk: akord] **munka:** travail à forfait, à la tâche, à la pièce (trávàj á forfe, á lá tás, á lá pijesz) [f].

Adoptálni [adoptare]: örökbefogadni. — **Alkalmassá átalakítani:** adaptálni [adaptare] [l].

Adieu (ádijő — Isten Vele[d, tek]) kifejezéssel a francs csak hosszu időre [örökre, évekre vagy legalább hónapokra] búcsuzik. Rövid időre szóló elváláskor azt mondja: Au revoir (ó röväar — viszontlátásra), à bientôt (á bijeºñtó — mielőbbre), à demain (á dömeºñ — holnapra) [f].

Agí szó nincs a francs nyelvben. **Acquis** (áki): ismeret. **Acquit** (áki): nyugtató. — **Nekibátorítás:** encouragement (aºñkurázsmaºñ), invite (eºñvit). **Nekibátorítani:** encourager (aºñkurázsé) [f].

Ahndung: megtorlás. — **Sejtelem:** Ahnung[2]) [n].

À jour (á zsúr): tájékozott. — **À jour** (á zsúr) [határozó]: karimásan [foglalt kő[3])], likacsosan [hímzett vászon, szegett kendő]. — **Karimás** [foglalás], **likacsos** [hímzés, szegés]: ajouré (ázsuré[4]) [f].

[1]) Accord = megállapodás.
[2]) Az „Ahndung"-ot olyik német is használja „Ahnung"-ra értve, de csak tudatlan.
[3]) A fenekes foglalással szemben.
[4]) Máskép [de csak hímzésre vagy szegésre értve]: fenêtré (fönetré). Jours = likacsok.

Akrobata [„magasan járó"] 1. lebegő táncos [g], 2. porondművész [nemzetközi jelentéssel]. — **Vasgyúró** [e.: erőművész]: 1. atlétész [g], 2. atléta [az ujdon nyelveken].

A la grecque (á lá grek — „görögös"): elpuhult. — **Törtvonalú hellénes szegődísz**: grecque (grek) [f].

À la guerre (á lá geer): háborusdi. — A német földgömbön ily néven emlégetett játékok közül azonban francsul: a tekézőt guerre (geer — háboru), a kártyást: jeu du content (zső dü kóñtaºñ — a megelégedett játéka) néven ismerik[1]) [f].

Album [„fehér"][2]): emlékkönyv [l]. — **Képfogatos könyv**: album de photographies (álbom dö fotográfí) [f].

Alfabet[3]): hellén betürend. — **Magyar betürend**: ábécé.

Alger (Álzsé, ritk.: Alzseer[4]): Algérie francs gyarmat fővárosa. — **Maga a tartomány**: Algérie (Álzsérí) [f].

Amateur mt.: connaisseur-nél.

Angazsálni mt.: engager-nál.

Anglia: régelavult latin szó. Amit vele értünk, helyesen: Nagybrit- és és Ájrország. Angolország az elsőnek egyik alkotórésze [l].

Antedatálni: közhasználatra alkalmatlan zavaros kifejezés.[5]) Magyarán „korábbrólkeltezés"-t mondhatnánk helyette [l].

Antikvár. Antiquarius: régiségtudós [l], antiquario: régiségbúvó, régiségárus [o], antiquaire (aºñtikeer): régiségértő, régiségárus [f]. — **Régi-könyves** [Rómában nem volt]: libraio che vende libri vecchi [o], bouquiniste (bukiniszt) [f].

Anzágolni. Ansagen: jelenteni. — **Füllenteni**: aufschneiden [n].

Apart. À part: külön-külön. — **Magaféle, szokatlan** [e.: „különleges"]: extraordinaire (eksztrãordineer — „rendkívüli"), original (orizsinál — „eredeti") [f].

Apparatus: készenlét [l]. **Apparat** (ápárá): pompa [f]. — **Készülék**: instrumentum [l], appareil (ápárej) [f].

Appartement (ápártmaºñ): tágas úri lakás. — **Kisebb lakás**: logement (lozsmaºñ). **Egyetlen szoba**: chambre (saºñbr), pièce (pjesz), cabinet (kábine) [f].

Aportálni. Apporter (áporté): elhozni. — **Visszahozni** [kutyáról]: rapporter (ráporté)[6]) [f].

Appellata: pannoniai latin gyártmány ami latinul értve holmi „fölebbezett ügyek"-et jelenthetne. — **Fölebbezés**: appellatio [l].

[1]) Merthogy aki nem akar tovább cserélni: „eleg"-et mond.

[2]) Rómában: ház falára illesztett gipszburkolat amelyre ecsettel hirdetést festettek [péld. a praetor edictum-át, az esküdtek névsorát.] A középkorban: az olasz pergamen [amelynek egyik oldala sárga vagy szürke, a másik krétás vagy meszes volt]. A középkor alkonyán: ily bőrlapok összefűzésével [jegyzetek vagy gyüjtemény számára] gyártott könyv.

[3]) Alfa = a. Betta = b.

[4]) Al Dzezair = a szigetek [arab nyelven].

[5]) Époly zavaros mint a „posztdatálni" s magyar forditásuk: az „előre-" meg „hátrakeltezni". Zavarosságuk oka t. t. „Varázsrontó"-m 178. és 179. o.

[6]) Az uszító szó azonban: „apporte" (áport — hozd el!)

Aprehendálni:[1]) neheztelni, de nem [általán] bármiért, hanem csupán képzelt sértésért [l].

Aréna [hellénül: porond]: 1. küzdőtér,[2]) 2. nyílt kerek színtér[3]) [g-l]. — **Nyári színház**: nyugati nyelveken a maguk neve, németül: Sommertheater.

Artista. Artiste (ártiszt): szépművész. — **Mulató- vagy porond-művész**: artiste de café-concert, de cirque (ártiszt dö káfé-kónszeer, dö szirk) [f].

Aspic (ászpik): kocsonyás hús [a hús és kocsonyás leve együtt]. — **Derme** [csak a leve]: gelée (zsölé) [f].

Attrape (átráp): kelepce. — **Ördöngős készülék** [e.: „vexír"-tárgy]: objet [p. e.: boîte] à surprise [obzse (péld. boát) á szürpríz — meglepetést rejtő tárgy (péld.: doboz)] [f].

Au gratin (ó gráteőñ) mt.: gratin-nál.

Auto-da-fé [portugal], **Autos-da-fé** [s] jelentése nem: máglyán lelt halál, hanem: hitnyomozó szék.[4])

Autor[5]): a héja bárbár-latin neve [l].[6]) — **Szerző**: auctor [l], auteur (ótőr) [f].

Bacoarat (Bákárá): francs városka híres üveggyárral; itt gyártott üvegtárgy. — **Kilences** [francs kártyajáték]: baccara (bákárá) [f].

Backfisch: rátott hal [n]. — **Süldőlány**: backfish (bekfis)[7]) [b].

Bagage (bágázs): málha, podgyász. — **Csőcselék**: canaille[8]) (kánáj), tas de gueux (tádgő — „koldushad") [f], Pack[9]) [n].

Baiser (bézé): csók. — **Német habosfánk** [Indianerkrapfen von Windmasse]: [grosse] meringue [à la crème] (grósz möreőñg á lá krem)[10]) [f].

Balkon. Balcone: falba eresztett támasztékon épült erkély.[11]) — **Oszlopon nyugvó erkély**: altana [o].

Ballottage[12]) (bálotázs): pótló választás [amikor az elsőn senkinek se volt általános többsége]. — **Szavazás** [társaskörben is, tagulfogadásról is]: scrutin (szkrüteőñ) [f].

[1]) Apprehendere = megfogni [l]. Appréhender au corps (áprèaoñdéró kór) = elfogni [f]. Nyilván e francs kifejezéstől ered az „apprehensio" szónak mindenütt sértő szándékot kereső [mindenbe belekapaszkodó] hajlandóságra értett németes jelentése.

[2]) Rómában az amphitheatrum keményrebunkózott küzdőterét homokkal hintették meg, hogy a gladiatorok el ne csússzanak rajta.

[3]) Francsföldön: régi római amphitheatrum [péld. a nîmes-i, az arles-i], Németföldön: nappali előadásra szánt födetlen nyáriszínház.

[4]) A latin „actus fidei" [„a hűség cselekedete"] kifejezéstől. A spanyol kínzó vallatások idején a hitehagyottal [e.: „hitszakadár"-ral vagy „eretnek"-kel] megejtett ünnepies befejező szertartás. A világi hatóságnak átadott szerencsétlen áldozat elégetése pedig csak a végrehajtása volt a vallató bíróság határozatának.

[5]) Helyesebben: astur [Asturiának, ez ölyvfaj ősi hazájának nevétől].

[6]) Római latinsággal: accipiter [maior].

[7]) Vk. olyan hal amelyet a halász visszadob a vízbe, mert fejletlen. [Back = vissza; fish = hal.]

[8]) A latin „canis" [kutya] szótól származó olasz „canaglia" francs változata.

[9]) Vk.: hadsereg mögött szállított holmi, majd: népség, aztán: általán csőcselék. A „bagage" nyilván ennek a fordítása.

[10]) „Meringue", mert Mehringen német helységből került Francsföldre.

[11]) A hegyesvidéki ónémet [althochdeutsch] „balco" [ma: Balken] származéka s voltakép „nagy gerendá"-t jelentett. Így értődött hosszu gerendának szabadlátást engedő szögellékére.

[12]) Ballotte (bálot — ma: boule): szavazó golyó.

Bandita: földbirtoknak a közönségtől elzárt területe [ahol másnak tilos a vadászat, halászat, madarászat, legeltetés sat.] — **Rabló**: bandito [o].

Bankrott. „Banca rotta" [o] és „banque route" (baºñk rut) [f] csupán büntetőtörvénybe ütköző [csaló vagy vétkes] bukást jelent.[1]) — **Ártatlan bukás**: fallimento [o], faillite (fájit) [f].

Barbarismus: 1. idegen szokások, kivált szólások megértetlen majmolása, 2. kegyetlenség. — **Müveletlenség**: ruditas [l].

Baronnesse (bároneesz) szó nincs[2]) a francs nyelvben. — **Báróné**: baronne (báron). **Bárónő**: Mademoiselle (Mádmoázeel), mint bármely más úrilány [f].

Bâtard (bátár)[3]): fattyu. — **Üvegeshintó**: basterne (bászterń) [f].

Beefsteak (bífsztéik), jobbára [többesben]: **Beefsteaks** (bífsztéiksz)[4]): rágós nyers hús az ökör hátuljából. Britországban a „stewed steak" (sztjúd sztéik — „párolt szelet") és a „beefsteak pudding", (bífsztéik pudíng) készül belőle. Azt a pecsenyét amelyet a német földgömbön hívunk „beefsteak"-nek [a marhavesésnek Britföldön „sirloin" (szörlaajn),[5]) nálunk pedig hol „bélszín" hol „vesepecsenye" néven ismert részét, amely azonban Britföldön sokkal puhább mint nálunk, mert az ökröt jobban táplálják és fiatalabb korában ölik le] igazi angol nyelven „fillet-steak"-nek (filöt-sztéik-nek) hívják[6]) [b].

Bel-étage (bel-étázs — „szép emelet"): ilyen francs kifejezés nincs. — **Első emelet**: premier étage (prömijéétázs), röviden: premier (prömijé) [f].

Bíjó [e.: billió] csak a német földgömbön értődik míjószor [e.: milliószor] míjóra, **Tríjó** [e.: trillió] pedig míjószor bíjóra. Másutt bíjó [máskép: míjár, e.: milliárd] = ezermíjó, tríjó = ezer bíjó, kadríjó pedig = ezer tríjó [f].

[1]) Már a régi Rómában szokás volt hogy az olyan pénzváltónak aki nem fizetett, összezúzták a pénzváltó asztalát [mensam argentariam]. A középkorban pedig Olaszföldön a bukott kereskedőnek meg bankosnak a padját roppantották össze nyilt piacon. Tört pad olaszul: banca rotta. — A bukottra csak a német földgömbön értődik.

[2]) Baroness (beernesz): 1. angol báróné, 2. független peer-lány [b].

[3]) Sejtelmem szerint a latin „basterna" szó honi megfrancsosítása. A római úrinők s a meroving királyok a basztarn-ok törzsétől megismert zárt kocsifajt hívták e néven.

[4]) „Ökörhússzelet". Nyilván amiatt került többesbe mert több apró szeletre osztva készítik. A francs is hol „bifteck"-nek hol „biftecks"-nek hívja.

[5]) Hajdan csak „loin"-nak hívták. Mai nevét a rege szerint II. Károly királytól kapta akinek oly jól esett hogy leventévé [Sir Loin-ná] avatta. Az ünnepi cselekedetet az angol Gambrinusról szóló „Ballad of the New Sir John Barleycorn" következő csengő rímekbe szedve örökítette meg:

Our second Charles, of fame facete,
On loin of beef did dine;
He held his sword, pleas'd, o'er the meat
„Arise thou, fam'd Sir-loin."

[6]) Érdekes dolog, hogy nálunk is dívó készítőmodját a brit szigeten „à la française"-nak [francsosnak], Francsföldön viszont „à l'anglaise"-nak [angolosnak] mondják. Pecsenyéjüknek mindössze a terméje különbözik egymástól, merthogy amott — amint láttuk — fartőből [sirloin-ból], itt színhúsból [filet de boeuf-ből] készül. Én a „beefsteak"-et egyik-másik vendéglőnkben nem tudom milyen húsra értett kifejezéssel „javaszelet"-nek, a „filet"-t [file-t] pedig „színszelet"-nek hívnám.

Biscuit (biszküi): kétszersült, angolos szárazsütemény [e.: teasütemény].[1]) — **Piskóta**: biscotin (biszkoteőñ)[2]) [f].

Blamálni. Blâmer (blámé): megróni. — **Magát blamálni, Blamage**: ilyes francs kifejezések nincsenek. — **Szégyenbe, kellemetlenségbe sodorni**: compromettre (kóñprometr), rendre ridicule (raoñdr ridikül); asszonyt: afficher (áfisé). — **Pórul járni**: se compromettre (szö k.), se rendre ridicule (szö r. r.). — **Bakot lőni**: faire une bévue, un pas de clerc (feer ün bévü, eőñ pádkleer).[3]) — **Szégyen, kellemetlenség**: honte (ónt) [f].

Blanquet (blaoñke): fehérhal. — **Üresen aláírt lap**: blanc-seing (blaoñszeny), carte blanche (kárt blaoñs). — **Aláíratlan nyomott üreslap** [németül: Blankett, nálunk: blanketta, péld. üres váltólap]: blanc (blaoñ) [f].

Blondine (blóñdin): kis szőke [takaros vagy csintalan lányka]. — **Szőke** [meglett nőről]: blonde (blóñd) [f].

Bonbonnière (bóñbonyijeer) voltakép cukorkatartót jelent ugyan, hazájának úriközönsége azonban mainapság *csak* fényes ízléssel elrendezett házacskára vagy lakásra érti. — **Cukorkatartó** [akár fémből akár porcolánból, fából, szövetből készült]: sac de bonbons (szák dö bóñbóñ, cukorkás szütyő)[4]) vagy bonbons (bóñbóñ, vk.: cukorka) [f].

Bonne supérieure (bon szüpériőr): német gyártmány. — **Oktatólány**: gouvernante (guvernaoñt) [f].

Botanizálni [növényvilágot könyvből tanulni] csak Németeurópában szokás erdőn és réten. — **Növényt gyüjteni** [herborizálni] azonban másutt is szabadban szoknak [g-l].

Bouloir (buloár): habarcskeverő rúd. — **Teafőző**: bouilloire (bújoár) [f].

Bouquet, „buke"-nak ejtve[5]): birka vagy kecske száján jelenkező rüh. — **Virágcsokor** ugyan szintén: bouquet[6]), így értve azonban „búke"-nak szokás olvasni [f].

Bowle (bóul): keverőtál. — **Gyümölcsösbor,** hideg: cup (kap), meleg: negus (nígösz) [b].

Boxer: öklöző [ember]. — **Öklözővas**: knuckle duster (nakl dasztör) [7]) [b].

Branche (braoñs): kereskedő- vagy ipar-ág. — **Szak** [más téren]: ressort (reszór) [f].

Brácsa. Braccia (brâccsiá): karok. — **Mélyhegedü**: viola da braccio[8]) [o].

[1]) Az angol nyelvben — ugyanígy írva de biszkit-nek olvasva — csak kemény süteményre értődik [a hajósok kétszersültjén kezdve a „fancy-biscuits"-en (fenszi-biszkitsz-en) végig a legkiválóbb „tea-biscuits"-ig (ti-biszkitsz-ig)].

[2]) Biscotte (biszkot): pirított kenyérszelet.

[3]) Vajjon a német „Blamage" nem az ugyanezt jelentő angol „to make a blunder" (tu méjk ö blandör) kifejezésből került-e ki francsnak?

[4]) Szütyő európaiasan: stanicli.

[5]) A francs „bouche" (bus — száj) származéka.

[6]) A német „Busch"-tól eredő „bosquet" (boszke — berek) változata amely eleinte facsoportra [bouquet de bois-ra], majd virágos mezőre értődött és csak időmultával tett szert nálunk is ismert jelentésére. [A mi „bokrétá"-nk szintén „bokor"-unktól származik s alighanem épen a „bukéta" képére szülődött.]

[7]) Francsul: coup de poing américain (kudpoeőñ ámérikeőñ — amerikai öklöző).

[8]) Szószerint: „karon tartott hegedü", szemben az elavult „viola da gamba"-val [a lábbal tartottal], amelyet a játszó [épúgy mint közeli rokonát, a violoncello-t (kisbőgőt)] térde közé kapva a földre állított.

Brigadier (brigadi'jé): lovaskáplár. — **Dandárfő**: chef de brigade (sef dö brigád) [f].

Brummer: bika [n]. — **Angol négykerekű zárt kocsi** [aminő a mi téli bérkocsink], kétüléses: brougham (brúm), négyüléses: double-brougham (dabl-brúm) [b].

Brünett. Brunette (brüneet): barna lányka. — **Barna** [meglett nőről]: brune (brün), [fiucskáról]: brunet (brüne), [meglett emberről]: brun (bröfi). — **Szöghajú**: châtain (sáteöfi) [f].

Bulletino: rövid [kivált: pápai] rendelet [o]. — **Bulletin** (bülteöfi): kis hivatalos jelentés [1. katonaságé csatájáról kormányának, 2. beteg előkelőség állapotáról környezetéé a közönség számára][1] [f].

Cab (keb): bármilyen [akár két- akár négykerekű] egylovas londoni bérkocsi. — **Elülnyíló londoni talyiga** [Lothair szerint: „the gondola of London" — londoni gondola]: Hansom-cab (Henzm-keb), röv.: Hansom[2]) [b].

Cabaret (kábáre): kocsma.[3]) — **Művészbarlang** [amilyen mindössze kettő van nálunk]: cabaret artistique (k. ártisztik). — **Tarka hangverseny** [ném.: Kabarett]: concert de cabaret (kófiszeerdkábáre). **Tarka színház** [ném. szintén: Kabarett]: cabaret chantant (k. saofitaofi) [f].

Caché mt.: kasírozott-nál.

Cadet (káde): hajdan olyan nemes ember aki közlegénynek szegődött a katonasághoz és altiszti fokig haladhatott.[4]) — **Hadapród** [nálunk: kadét]: élève d'une école militaire (éleev dün ékol militeer — katonaiskola növendéke) [f].

Cafetier (káftyi'jé): Francsföldön ritkán használt kifejezés. — **Kávés**: limonadier (limonádi'jé) [f].

Cake (kéjk): torta s egyéb puha sütemény. — **Szárazsütemény**: biscuit (biszkit) [b].

Calamitas[5]) [l], **Calamité** (kálámité) [f]: sok embert érő csapás, péld. árvíz, jégverés, rosz termés, háboru. — **Baleset**: accidens [l], accident (ákszidaofi) [f].

Camée (kámé): képeskő [nemeskő belevésett dombos (bas-relief) képpel]. — **Camaïeu** (kámájő): sávos képeskő [fölső sávján át másszínű alsó

[1]) Mindegyikük a latin „bulla" szótól, amelyet Rómában ereklyekép nyakon viselt boglárra értettek. Innen fejlődtek időmultán későbbi jelentései amellyel elsőbbed okiratról zsinóron lelógó pecsét tokjára [ha e tok arany volt: „bulla aurea"-nak, arany bullának hívták], aztán tokos pecsétre, végül pecsétes okiratra értődött. Ennek kétszeresen kisebbített olasz alakja: a „bulletino"; a „bulletin" pedig ennek francs változata.

[2]) Nálunk nyilván amiatt hívják „cab"-nek mert Londonban jobbára általán „cab"-ről szokás beszélni s ott megforduló atyánkfiai a „Hansom" különös nevének vélik. Nevét kitalálójától, Hansom építőművésztől örökölte, aki 1834-ben szerzett rá szabadalmat. Célja — amint tudjuk — hogy minél kevesebb hely elfoglalásával megkönnyítse a London utcáin kavargó óriási forgalom lebonyolítását; emiatt van csak két kereke s emiatt ül a kocsis a vendég fejebúbja mögött.

[3]) Eredete ismeretlen. Ámhogy hajdan lebuj-ra értették, talán nem tévedek hogy a „caverne" (kávern) változata, amely „barlang"-ot, kivált rablóbarlangot jelent.

[4]) Olykor — amint péld. Rostand „Cyrano de Bergerac"-jában látjuk — egész századdá verődtek össze. [„Les cadets de Gascogne" — a gascogne-i nemeslegények.]

[5]) A „calamus" [nádszál, gabonaszár] szótól; vk. olyan égiháboru amely letöri a gabona szárát.

sávjába vésett dombosképpel] [f]. — **Nemeskőbe vésett homorukép:** intaglio (intállyio) [o]. — **Vésett kő** [általán, tehát mindaháromegyütt]: gemma [g].

Camilla: heverőágy [s]. — **Székfű:** kamomilla[1]) [g-l].

Capuchon (kápüsóñ): kámzsa. — **Púposkő** [metszetlenül csiszolt nemeskő; nálunk: kapison]: cabochon (kábosóñ) [f].

Carbonnade (kárbonád): rácson [szószerint: szenen] sült pecsenye. — **Sertésborda** [e.: karmenádli]: côtelette de porc (kotleet dö pork) [f].

Cardon (kárdóñ)[2]): az árticsókához közelrokon bogáncsfaj[3]) [latinul: cynara cardunculus].[4]) — **Cardon** vagy **Carde** (kárd): e növény leveleinek ehető húsos nyelei s középső erei, a francs konyhának egyik kiválóan kedvelt cikke. — **Cardy** (kárdi): a cardon-nak máskép „spanyol cardon" néven ismert faja [f].

Carré (káré) mt.: karrírt-nál.

Carrière (kárieer)[5]): életpálya. — **Haladni** [németesen: „carriére-t csinálni"]: faire son chemin (feer szóñ smeöñ). — **Vágtatva** [németesen: „carrière-ben"] **lovagolni:** aller à fond de train, à bride abattue (áléá fóñ dö treöñ, á bríd ábátü) [f].

Carrossier (károszijé): kocsigyártó. — **Hintósló**[6]): cheval de haute taille (sval dö hót táj, nagytermetű ló) [f].

Carte-correspondence (kárt koreszpóñdaoñsz): levelezőlap. — **Postai levelezőlap** [nálunk: „korespondenc-kártya"] azonban: carte postale (kárt posztál) [f].

Cartouche (kártus): töltés. — **Töltéses táska:** cartouchière (kártusijeer). **Töltéses táska szíja** [nálunk mainapság: ágyustisztjeink keskeny aranyos díszszíja]: bandoulière (baoñdulijeer — „heveder")[7]) [f].

Casetta (kázettá): házacska. — **Doboz:** cassetta (kászettá) [o].

Causeuse (kózőz — „csevegő"): ívalakú párnázott kis hátas összeülő [f.: pamlag] két személy számára. — **Sugdosó** [szintén két személynek szánt] S alakú összeülő: vis-à-vis (vizávi), ha tűzdelt: confident (kóñfidaoñ) [f]. — **Körbülő:** centre-lanch (szentr léjns)[8]) [b].

Cello (csello): „cske" [kisebbítő képző]. — **Kisbőgő:** violoncello (violoncselló)[9]) [o].

Celluloid [cellula (lat.) = „sejtecske" + ejdosz (hell.) = „alak"]: 1. tartós fonálnem; 2. belőle készült szövet. — **Cellulose** [„sejtanyag"]:

[1]) A hellén „kamájmélon" [„földi alma"] szótól amelynek jelentését Plinius a székfű almaillatával magyarázza.

[2]) A „chardon" (sárdóñ — bogáncs) választósabban csengő változata.

[3]) Tehát nem faja az árticsókának, mintahogy a német s a nyomdokán haladó honi ismerettári tudomány tanítja.

[4]) A cardon legkeresettebb fajai: a [tüskés] „cardon de Tours" (k. dö Túr) s a [tüskétlen] „cardon d'Espagne" (k. Deszpány).

[5]) Eredeti jelentése: „versengőpálya".

[6]) Francsföldön is hívják ugyan „carrossier"-nak, ámcsak a lókupecek; a nagyközönség egyáltalán nem ismeri e kifejezést ily jelentéssel.

[7]) Hajdan [a 16. és 17. századben]: a muskátés töltéstartója, amelyre lövedékeit aggatta.

[8]) Francsul Németföldön: „milieu" meg „pouf", nálunk [„causeuse"-on kívül]: „rondeau". [Szó esik még róla ugyane szótáramban a „rondeau"-nál].

[9]) Viola = hegedü. Violone = „nagyhegedü". [Violino = „kishegedü".] Violoncello tehát szószerint: „nagyhegedücske".

az elefántcsonthoz hasonló rugalmas terme, aminőből péld. fésűt, bíjárgolyót, padlóterítőt gyártanak [h-l].

Centimeter: századméret. — **Mérőrúd, mérőszalag** francsul se helyesen „centimètre" [f].

Chambre séparée (saᵒñbr szépáré): osztrák szókapcsolat. — **Különszoba** [vendéglőben, kávézóban]: cabinet particulier (kábine pártikülyé) [f].

Champignon (saᵒñpinyóñ): gomba [bárminő]. — **Csiperkegomba** [latinul: agaricus campestris]: champignon de couche (saᵒñpinyóñdkus — „melegágyi gomba") [f].

Chansonnette (saᵒñszoneet): dalocska. — **Énekeslány** [mulatóbeli]: chanteuse [saᵒñtőz] [f].

Chargé (sárzsé) mt.: sarzsi-nál.

Charlotte (sárlot) mt.: „Schalotte"-nál.

Chassé-croisé (sászé kroázé): keresztező lejtés. — **Hivatalcsere** [ném.: „chassé-croisé"]: échange de places (ésaᵒñzs dö plász) [f].

Chateaubriand (Sátóbriaᵒñ): kiváló francs író neve. — **Közbensült** [két más marhaszelet közt rácson sütött vastag vajas marhaszelet (beefsteak) ropogós burgonyaszelettel és kontyvirágos (estragon-os, szakkifejezéssel: béarne-i) mártással]: [filet à la] Châteaubriant [vk.: „filet à la Châbrillant"[1]), à la sauce Béarnaise] [f].

Chatouille (sátúj): tengeri ingola.[2]) — **Doboz**: cassette (kászeet) [f].

Chaudeau (sódó): híg tejesmártás [híg crème]. — **Borosmártás-t** [„borsodó"-t]: a francs nem ismer. — **Borleves** [Francsföldön paraszt-étel]: soupe au vin (szup ó veöñ). — **Meleg bor** [vadászital]: vin chaud (veöñ só) [f].

Chenille (söníj) mt.: zsenília-nál.

Chiffon (sifóñ): rongy. — **Pamutvászon**: toile de coton (toál dökotóñ). — **Fehérnemüs szekrény**: chiffonnier (sifonyié) [f].

Chignon (sinyóñ): [valódi] konty. — **Vendéghajtekeres**: faux-chignon (fó-sinyóñ) [f].

Citronnade (szitronád): citromosvíz [f]. — **Cukros citromhéj**: citronata (csitronátá) [o], citronnat (szitroná) [f].

Civiliste (szivilisztˈ): aki polgári jogot tanul. — **Polgárember** [nálunk: civilista]: bourgeois (burzsoá). — **Udvartartás költsége** [nálunk: civillista]: liste civile (liszt szivil) [f].

Claque (klák): rugóskalapnak értve Francsföldön ritkán használt kifejezés. Ott a rugóskalapot [kitalálója nevén] „gibus"-nek (zsibüsz-nek) szokás híni [f].

Clique (klik): jellemtelen cselszövők szövetsége érdekük előremozdítása végett. — **Tisztes társulás**: coterie (kotrí)[3]) [f].

Closet (klóuzˈt — vk.: zárt hely): belső dolgozószoba. — **Könnyülő**: water-closet (uoatörˈ-klóuzˈt)[4])]b].

[1]) Kitalálójának, egy francs „főzőművész"-nek a neve.

[2]) Chatouiller (satújé) pedig = csiklandozni. Így esett meg hogy amikor egy francs társaságba keveredett német Europäer a királyné főkincstárnokát „grand chatouiller de la reine"-nek hívta, bárbár hallgatói egytülegyig „a királyné főcsiklandozójá"-nak értették.

[3]) A latin „quotus" [hanyadik?] szótól eredő ujlatin „quota" [hányad] származéka, tehát vk. olyan társaságot jelent amelynek költségét tagjainak a járulékai [„hányad"-ai] födözik.

[4]) Röviden: W. C. (dabl jú szí).

Coaks: a békák himnuszának visszatérő ríme. — **Pörköltszén** [e.: pirszén]: coke (kó^{u}k) [b].

Cognac: Charente-ban [Cognac vidékén] gyártott ószesz.[1]) — **Ószesz** [általán]: trois-six (troá-szi)[2]) [f].

Collectionneur mt.: connaisseur-nál.

Commerce-játék. Jeu de commerce (zsődkomersz): minden olyan játék amelyben bankos szerepel, tehát: koppasztó játék.[3]) — **Szórakozó játék:** jeu de société (zsődszoszieté) [f].

Commissio: versengés [l]. — **Bizottság:** consilium [l], commission (komisziófi) [f]. — **Megbízás:** mandatum [l], commission [f]. — **Boltjárás:** coëmptio [l], emplettes (a^{o}fipleet) [f], shopping (sap^{ing}) [b].[4])

Commotio [l], commozione [o]: izgatottság; commotion (komószióf): rázkódás [f]. — **Mozgás** [séta]: ambulatio [l], movimento [o], mouvement (muvma^{o}f) [f].

Compliment (kófiplima^{o}f)[5]): bók [szóval]. — **Üdvözlő meghajlás:** révérence (révéra^{o}fisz) [f].

Componista. Ilyes szó nincs sem a latin se semmiféle román nyelvben. — **Zeneszerző:** compositore [o], compositeur (kófipozitő^{r}) [f].

Comptoir (kófitoá^{r})[6]): fizető asztal, [nagy vállalatnál:] fizető szoba. — **Irószoba:** bureau (büró) [f].

Comptoiriste (kófitoáriszt): ilyen francs szó nincs. — **Kereskedő másolója** [ném.: Kontorist, nálunk: komptoárista]: commis aux écritures (komi ózékritű^{r}) [f].

Comtesse (kófiteesz): grófné. — **Gróflány:** Mademoiselle (Mádmoázeel), mint bármely más úrilány [f].

Conditeur (kófiditő^{r}): ilyen francs szó csak a német földgömbön tengődik. **Conditor:** alapító [l].[7]) — **Édességárus:** confettiere[8]) [o], confiseur (kófifiző^{r}) [f]. **Süteményes:** pâtissier (pátiszijé) [f].[9])

Conduite-lista. Ilyes francs szókapcsolatot csak Németeurópában ismerünk.[10]) — **Minősítő ív:** notes [secrètes] sur le personnel (not [szö^{k}kret] szür lö pierszonel — az alárendeltekről szóló [titkos] jegyzetek) [f].

[1]) Másutt készültet Francsföldön tilos ily néven kínálni.

[2]) Szószerint: „három-hat" [szesztartalmának jelzésekép].

[3]) Commerce = kereskedelem. Neve is kifejezi tehát üzelgő szellemét.

[4]) A „commissio" tehát francs jelentésével is csak úgy érthető boltjárásra, ha valaki vagy csupán *más megbízásával* vásárol vagy rendel, vagypedig ha *munkával* vagy kész holmi *megszerzésével bíz meg* kereskedőt vagy iparost.

[5]) Jelentésének magyarázata mt. II. szótáramban.

[6]) A latin „computare" [összeszámolni] igétől eredő „compter" (kófité — számolni) származéka.

[7]) Péld.: Romulus és Remus.

[8]) A „Conditor" nyilván a rég elavult olasz „conditore" germán mása. Olasz eredetije pedig alighanem a „candire" [cukorral párolni] igével összetévesztett latin „condire" [alapítani] ivadéka volt.

[9]) Ami nálunk a „cukrász" iparához tartozik, Francsföldön két külön ágra szakad: 1. a confiseur csak cukorral párolt gyümölcsöt és cukorkát [kivált „dragée"-t azaz: mandolást és hörpöst], 2. a pâtissier tortát, pastétomot, kávét, csokoládot, fagylaltot, hörpöt és üdítő italt árul.

[10]) Sőt egy fél százév óta elavult kifejezés a Német Birodalomban is ahol a „Qualifikationsberichte" [minősítő tudósítások] néven ismert intézmény került a helyére.

Confortable (kóñfortábl) [f], **Comfortable** (kamförtöbl) [b]: **kényelmes.** — **Kétüléses bérkocsi:** coupé (kupé) [f], cab (keb) [b].

Congrès (kóñgre): nagygyűlés. — **Hímzőrece:** étamine (étámin) [f].

Connaisseur (konészőr): **értő** [f]. — **Amateur** (ámátőr): kedvelő [f]. — **Collectionneur** (kolekszijonőr): gyüjtő [f]. — **Dilettante:** művelő [o].

Connexio [l], **Connexion** [f]: kapcsolat. — **Viszonyság** [e.: összeköttetés]: coniunctio [l], relation [f]. **Befolyás:** potentia apud potentes [l], relations [influentes] (rölászióñ [zeöñflüaoñt]) [f].

Coperta: párnahéj. — **Levélboríték:** busta [o].

Convent-nak [szabadkőművesek nagygyűlésének] csak a német tudomány területén hívják a francs **nemzeti gyűlés**-t. Hazájában és egyebütt „convention nationale" (kóñvaoñszióñ nászionál) néven ismerik [f].

Coterie mt.: clique-nél.

Coulance (kulaoñsz): ilyen francs szó nincs. — **Előzékenység:** facilité (fászilité) [f].

Couper (kupé): levágni. — **Átlyukasztani** [nálunk: „kupírozni" (utasjegyet)]: contrôler le billet (kóñtrólélbíje) [f].

Coupé (kupé): 1. ülésenkint nem kapható I.-osztályú vasúti fülke [kocsi végén], 2. kétüléses csukott kocsi.[1]) — **Vasuti szakasz:** compartiment (kóñpártimaoñ) [f].

Coupé-coffre mt.: kupékoffer-nál.

Couvert (kuveer) sokmindenfélét jelent francs nyelven. — **Levélboríték**-ot azonban nem, mert ezt Francsföldön „enveloppe"-nak (aoñvlop-nak) hívják.[2]) — **Szabottárú étkezést** [„teríték"-et] sem, mert ennek a neve meg: repas [déjeuner, dîner] à prix fixe (röpá [dézsőné, diné] á pri fiksz) [f].

Couvertírozni. Ilyes szó nincs sem a francs sem az olasz nyelvben. — **Borítékba rakni:** envelopper (aoñvlopé) [f], imbustare [o].

Couvrir (kuvrír): elfödni. — **Mintázni** [fodrozni, meleg vassal vagy hullámos hengerrel — nálunk: kuvrírozni, kovrírozni, guvrírozni s govrírozni]: gaufrer (gófré) [f].

Crayon (kreijóñ — „krétácska"): írószár bele. — **Gépes írószár** [csupasz béllel]: porte-mine (portö-min). — **Irónyél** [írótok — fával borított bélé]: porte-crayon (portö-kreijóñ) [f].

Creton (krötóñ): töpörtyü. — **Fehér vászon:** cretonne (kröton) [f].

Criquet (krike): sáska [f]. — **Kriket-játék:** kricket [krikött] [b].

Croquette (krokeet): rátott göröngy [étel] [f].[3]) — **Kerti golyósjáték:** crocket (krakit) [b], croquet (kroke) [f].

Cultusminister. Ministre du culte (miniszt dü kült): egyházi tisztviselő. — **Közoktatásügyi kormányzó** [nálunk: „kultuszminiszter"][4]): ministre de l'instruction publique (miniszt dö leöñsztrükszióñ püblik[5]) [f].

[1]) Coupé vk. = „elvágott", tehát: csonka. Nyilvánvaló hát hogy az elsőnek valamikor „compartiment coupé" [csonka szakasz], a másodiknak pedig „voiture coupée" [csonka kocsi] volt a teljes alakja.

[2]) Csomónak [f.: csomagnak] a göngyölékére [f.: göngyére] azonban szokás érteni.

[3]) Péld.: croquette de cervelle [velősgöröngy] sat.

[4]) Miért nem „közművelődési kormányzó" [„kultur-miniszter"]?

[5]) Az egyházi ügyek kormányzata [la direction des cultes] Francsországban nem az ő hatáskörébe tartozik, hanem hol egyik hol másik kormányzó [jobbára az igazságügyi] tennivalói közé kapcsolják.

Délicatesse (délikáteesz): gyöngédség. — **Csemege:** délicatesses (délikáteesz). **Eleségárus** azonban: marchand de comestibles (mársaᵒñdkomesztíbˡ) [f].

Demi-monde (dömimóñd — talmitársaság): az úri [„jó"] társaságból kicsöppent nőknek [courtisane-oknak] hozzájuk szegődő úri játékosokból s náluknál magasabbröptű kalandorokból toborzott társasága amely élőmodjával és szokásaival az előkelő társaság utánzására törekszik. [Dumas Fils].[1]) — **Ily társaság tagja** [férfi]: demi-mondain (dömimóñdeöñ), [nő]: demi-mondaine (dömi-móñdeen). — **Nőcske:** cocote (kokot — gyermeknyelven: „tyúkocska"). — **Ledér nő** [annak az ősi csapatnak („vieille garde"-nak) a tagja amely — Meilhac szerint — „se rend toujours et ne meurt jamais" (mindig meghódol és soha nem pusztul el)]: marchande de sourires (mársaᵒñddszurírˡ) [f].

Desserte (deszert): étkezés után elhordott ételmaradék. **Désert** (dézeerˡ): sivatag. — **Csemege:** dessert (deszeerˡ).[2])

Détailliste (détájiszt): olyan művész vagy író aki részek festésébe merül. — **Kiskereskedő:** détaillant (détájaᵒñ) [f].

Devisa. Divisa [o], Devise (dövíz) [f]: 1. küzdőjel, 2. küzdőmondás, 3. a kettő együtt. — **Külföldön fizetendő váltó:** cambiali estere [o], effets sur l'étranger (efe szürˡ létraᵒñzsé) [f], foreign bill (farˡn bil) [b].

Dilemma[3]): 1. szarvas okoskodás [választásra értve tehát: választás két lehetetlenség közt], 2. ált.: kínos választás két *súlyos* lehetőség közt [g]. **Alternative** (álternátív): választás két *elkerülhetetlen* lehetőség közt [f]. **Kettős választást általán** azonban egyikük se jelent[4]). **Választás:** hájrézisz [g], choix [f].

Dilettante mt.: connaisseur-nál.

Directe: egyenest, közbenjárás nélkül [l]. — **Nyíltan, magyarán:** aperte [mintahogy „bárbár" eleink is mondták] [l], franchement (fraᵒñsömaᵒñ), nettement (netömaᵒñ) [f].[5])

[1]) Tehát nem Venus papnőinek a serege, hanem kitaszítottak társasága [la classe des déclassées; csak olyanoké akiket volt honnan kitaszítani]. Nőtagjai valamikor megannyian az úritársasághoz tartoztak, amelyből szerelmük miatt, csupán miatta, csöppentek ki. Ez a társaság ott kezdődik ahol a hites feleség végződik s ott végződik ahol az eltartott szerető kezdődik. A hozzátartozó nő a szerelmet osztogatja de nem árulja, mégpedig nem olyanoknak akiknek ő tetszik, hanem akik neki tetszenek. [Dumas Fils: „Le demi-monde". Avant-propos.]

[2]) Vk.: asztalbontás. Mind a „dessert" mind a „desserte" a „desservir" [asztalról leszedni] ige származéka, az első, merthogy a csemege asztalbontás előtt kerül sorra. Csak a szerelem terén más a rend: „L'amour est un dîner qui commence par le dessert" [A szerelem olyan lakoma amely csemegével kezdődik], mondja egy szellemes francs.

[3]) Disz = kétszer. Lambánejn = venni. Tehát: kettős eset. A bölcseletben oly bizonyító modszer amely valaminek a lehetetlenségét két egyedül elképzelhető eset lehetetlenségével igyekszik megállapítani. [Ha *a* volna, vagy *b*-nek vagy *c*-nek kellene lenni; ámhogy se *b* se *c* nincs, *a* se lehet.]

[4]) Amikor tehát a sötét *ledi* azon tünődik, vajjon Firenzében kószáló lányát vagy Nice-ben tanyázó menyét látogassa-e meg pünkösdkor, nagyon helytelenül emleget „dilemmá"-t.

[5]) „*Directe* kikértem magamnak": nyíltan megmondtam hogy nem kérek belőle, [nagyobb nyomatékkal:] kereken visszautasítottam. „Nem *direkt* [auszgezágt] házi bál volt": hevenyészett házimulatság volt. Fogjuk mi még az efféle rögtönzött ricsajt „undirekt bál"-nak is hívni!

Diván [perzsa szó]: olyan rugóspad amelynek se háta se karja [a háta helyére párnákat szokás rakni]. — **Kanapé**: hátas és karos keskeny rugóspad [g-f]. — **Szofa**: olyan kerevet amelynek a háta két oldalán is végignyúlik [a]. — **Chaise-longue** (seez lóñgᵘ): heverő [f].

Docens [melléknév]: „tanító". — **Oktató tudós** [f.: egyetemi magántanár — ném.: Dozent, Privatdozent]: magister legens [l], agrégé à l'université (ágrézsé á lüniverszité) [f].

Dóm: kupolás templom. [f]. — **Székesegyház**: cathédrale [kátédrál] [g-f].

Double (dúbl — „dupla"): kettős. — **Bélelt**: doublé (dublé). A bélelt arany, ezüst tehát nem „double", hanem „doublé d'or" és „doublé d'argent" [f].

Dragant: a [hellén „tragosz" (bak) és „akanta" (tövis) szavakkal alkotott] francs „adragant" (ádrágaᵒñ — tehát: „baktövis" — tudományos madárnyelven: „bakszaru lepkeszeg") németes változata. Helytelenül hívjuk hát így német példára cukrossüteményeinknek azokat az ehetetlen díszítéseit amelyeket tortásaink az „astragalus" [magy.: bóka] különféle fajainak ragadós nedvével szoknak megdermeszteni s tarkára festeni. — **Ehetetlen díszítés**: ornements, fioritures, arabesques etc. de tartes (ornᵉmaᵒñ, fioritűr, arabeszkᵉ dᵉ tárt) [f].

Drap (drá): posztó. A posztót, amint tudjuk, sokmindenféle színűre szokás festeni. „Drapszínű" tehát sokféle színt jelenthet. — **Nyersposztó-színű** [röviden: nyersszínű]: beige (beezs) [f].

Draperie (dráprí) bárminő redőzet [redős szövetdísz]. — **Akasz koronája** [szövetdísze rudastól]: lambrequin (laᵒñbrᵉkeᵉñ) [f].

Drouot-szálló. A párisi „Hôtel Drouot" (Otel Druo) nem vendégfogadó, mintahogy egyik előkelő szinházunk fordítóművésze [e.: műfordítója] s színészei emlegetik, hanem Páris középponti árverőcsarnoka[1]) [f].

Duellum: háboru [l][2]) — **Tusa** [f.: párbaj][3]): certamen [l], duel (düel) [f].

Dzsu-dzsicu: boszorkányság. — **Cselvető birok** [nálunk: dzsiu-dzsicu]: dzsú-dzsicu[4]) [j].

Elsanzsírozni: „elváltoztatni". [Changer (saᵒñzsé) = változtatni].[5]) — **Eltüntetni**: escamoter (eszkámoté) [f].

Eltussolni: németes bárbár kifejezés. — **Elsímítani** [gazságot]: étouffer (étúfé — „elfojtani")[6]) [f].

Emballage (aᵒñbálázs): csomózás [f.: csomagolás].[7]) — **Göngyölék** [f.: göngy]: enveloppe (aᵒñvᵉlop) [f].

[1]) Merthát árverőcsarnok: „hôtel des ventes". Ezt pedig amiatt szokás „Hôtel Drouot"-nak hívni mert a rue Drouot-ra néz homlokával.

[2]) A „bellum" ősi alakja.

[3]) Hajdan: csata előtt, közben vagy után vívott páros tusa, péld. Dávidé s Góliáté, Eteoklészé s Polünikészé, a három Horatiusé s Curiatiusé.

[4]) Szószerint: a „ken-dzsicu"-val [a vívással] szemben „szelíd mesterség".

[5]) Eredetijét, a wegschanschieren-t nyilván a „changé-passé" [saᵒñzsé-pászé — megváltozott, eltünt] mondásból szerezte Nagy Mesterünk; a „changé" helyett azonban a „passé"-t tüntette el belőle.

[6]) A mi „eltussolás"-unk eredetije, a német „vertuschen" sejtelmem szerint ennek az elforgatása.

[7]) A művelet.

Endémia [„népben" (levő)]: helyi járvány [mint aminő péld.: a golyva, a váltóláz]. — **Epidémia** [„népen végig" (menő)]: dúló járvány [e. talán (a „dúvad"-nak s az „aszkór"-nak összeboronálásával): „dúkór" — mint péld.: a vöröshimlő, a szamárhurut, a szerecsenes európaiasság]. — **Pandémia** [„az egész népességen" (azaz: nagy területen) végigsöprő]: irtó járvány [péld.: a dögvész, a sárgaláz] [g].

En deux (aºfi dő): ketté.[1]) — **Ketteeskén:** à deux (á dő) [f].

Engager (aºfigázsé — vk. „elzálogosítani"): szerződtetni. — **Táncra kérni** [a német földgömbön: engagieren és angazsálni]: inviter à danser. [Je suis engagée: szerződtem. Táncra foglalkoztam: j'ai des invitations] [f].

Engrossiste (aºfigrósziszt): ilyen francs szó nincs. — **Nagykereskedő:** marchand de gros (mársaºfi dö gro) [f].

Entrée (aºfitré): belépés. — **Báli köpenyeg:** sortie de bal (szortí dö bál) [f].

Epidémia mt.: az endémia szónál.

Epigon: ivadék.[2]) — **Korcs nemzedék:** agenész genném a. — **Korcs utód:** agenész apogonosz [g].

Epoha: időpont.[3]) — **Korszak:** periodosz [„körül-út"] [g].

Espalier (eszpályijé): fasor. — **Katonai sorfal** [nálunk: spalír]: haie (hee) [f].

Europaeismus: nyugateurópai társadalomban élő értelmes művelt ember gondolkozó- s cselekvő-modja. — **Megértetlen idegen gondolatok összehabzsolása, idegen szokások, szólások dőre majmolása:** barbarismus [l].

Excessivus. Ilyes latin szó nincs. — **Szertelen:** immoderatus [l], excessif (ekszeszif) [f].

Expedíens. Expédient (ekszpédiaºfi — „kiláboló"): kibúvó. — **Segítőeszköz:** moyen (moáöjeöfi) [f].

Exprès (ekszpre): szántszándékkal. — **Express** (ekszpreesz): sürgős [f].

Existentia: létel. — **Megélés:** subsistentia [l].

Extrakabinett: német szókapcsolat. — **Külön helyiség** [gyüjteményé sat.]: cabinet privé (kábine privé) [f].

Égisz: Zeüsz förgeteget kavaró s villámot szóró ércpajzsa.[4]) Igyhát: vki égiszével = pártolásával, védelmével. — **Cégér:** szémejon [g].

[1]) En deux [ketté] a kenyeret szokás szelni. [On partage un pain en deux.] Je me suis mis en deux: majd megszakadtam [az erőlködéstől].

[2]) Epi = rá [h. é.: következő]. Gonosz = sarjadék. A hellén azonban csupán Tébé-nél elesett hét hősének utódjaira, csúfolódva pedig Nagy Sándor hadvezéreinek ivadékaira értette. Korcsnemzedékre meg korcsutódra csak a német „buch"-ok általánosították jelentését.

[3]) A művelt nyugaton ma is így értődik. Péld.: Fixez moi une époque. [Tűzzön számomra időpontot!]

[4]) Ájksz = kecske. Ájgisz: kecskebőrű védőpajzs.

Élite-bál: németes szókapcsolat. Francsföldön ismeretlen fogalom és kifejezés.[1])

Étui (étüi): tok. — **Zsójatartó** [ékszerdoboz]: écrin (ékrẽ̯ñ) [f].

Fâché (fásé — haragos) a francs is szok ugyan lenni; ámha **feszült viszonyba** kerül valakivel, nem mondja hogy „fâché"-ban hanem hogy „délicatesse"-ben (délikateesz-ben) van vele. — **Fasírozott** [haragos] húst[2]) is csak a német földgömbön szokás enni. — **Darált**: haché (hásé) [f].

Farmer (fármör) Britországban: haszonbérlő; Amerikában: független gazda [b].

Favori (fávori — „kedvelt"): angolos [bankos-]szakál. — **Cotelette** (kotleet): bordához hasonlító alakú favori[3]) [f].

Fiacre (fijákr): négyüléses csukott bérkocsi.[4]) — **Bérkocsi általán**: voiture de place (voátűr dö plász) [f].

Fiscalis [fiskális]: közvádló vagy kincstári ügyész.[5]) — **Ügyvéd**: advocatus [l].

Fixer (fikszé): megrögzíteni. — **Szemügyre venni** [nálunk: „fikszírozni"]: regarder fixement (rögardé fikszömañ) [f].

Flock: nyáj. — **Cölöp** [kerti golyósjátékban]: fock (fak)[6]) [b].

Flor: a pölyhös selymet jelentő francs „fleuret" (flöre) elferdítése. — **Gyászszalag** [férfi kalapján és karján]: crêpe (kreep).[7]) — **Gyászfátyol** [nő kalapján]: voile de deuil (voál dö dőj) [f].

Fondants (fóñdañ): omlós cukorka. — **Hörpös cukorka**: dragées (drázsé), népiesen: bonbons à liqueur (bóñbóñzálikőr) [f].

Fontaine (fóñtеen — „forrás"): vízimű-számba menő nagy szökőkút. — **Szökőkút** [általán]: jet d'eau (zse dó) [f].

Fournier (furnyijé): sütőkemencés. **Fournir** (furnír): szállítani. **Bois fourni** (boá furni): tömött fa. — **Keményfaburkolat** [nálunk: furnír]: plaque (plák). **Keményfával borítani** [nálunk: furnírozni]: plaquer

[1]) A hozzá legközelebb eső „bal paré" (bál páré) előkelőbb mulatságot jelent, merthogy az úritársaság legelejét egybegyüjtő fényes ünnepi — kivált udvari — táncoslakomára értődik. Általán bálnak is egyebet értenek Napnyugaton mint nálunk: nem virradtig és rogyásig tartó táncostivornyát hanem tánccal fűszerezett lakomás estet amely jobbára éjfél után két óra tájt ér véget. Egyszer évente Párisban is művelnek ugyan az úritársaság hővérű tagjai amolyan izzadóversengést mint aminőt a mi „élitebál"-unkon tapasztalunk, ott azonban nem „bal d'élite" [úribál] a neve, hanem „bal de l'opéra" [énekesszínház bálja].

[2]) Nyilván a francs „hachis" (hási — őrölt) és „farce" (fársz — töltelék) kifejezés összezagyválásával szülődött.

[3]) Francsföldön előre, nálunk hátra kanyarodik. [Hazánkban uraságaink inasai viselik amúgy.] A miénk — úgy tudom — lengyel eredetű viselet. Külföldön mainapság róla ismerik meg a magyart legbiztosabban.

[4]) Szent Fiacrius [francsul: Saint Fiacre] nevéről, merthogy az ő pajzsra festett képe díszlett Sauvage (Szóvázs) Miklós párisi lakos házán aki a 17. századév közepén Boisytól, Roannez hercegétől nyilvános kocsik járatására kapott kiváltságát megszerezte.

[5]) Jelentésének története mt. a „procurator"-nál.

[6]) A latin „focus" rövidítése. Nyilván a lencse két gyujtópontjára gondolt aki csinálta. Nálunk persze „Pflock"-nak [cöveknek] értődik.

[7]) A latin „crispus" [bodor] szótól.

(pláké). **Keményfával borított** [nálunk: furníros] **bútor**: meubles plaqués (möbl pláké)[1]) [f].

Foyer (foáöjé — „tűzhely"): a színházi közönség közös társalgóterme [a mi nagy színházainkban: ahol a süteményes tanyáz]. — **Gyülekező** [„előcsarnok"]: vestibule (vesztibül — a vele egyet jelentő latin „vestibulum" francsos alakja) [f].

Frac (frák): következkabát.[2]) — **Fecskefarkú kabát**: habit (ábi) [f].

Frequens: gyakori. — **Népes, látogatott**: frekventált [l].

[1]) Ha azonban a borítás rakottmunka: meubles en marqueterie (möblzaoñ márketrí).

[2]) Spanyolul meg németül ugyan „habit"-nak értődik, mi azonban nem öltözünk se spanyol se német divat szerint. Francsországban — ahol a veleértett ruhadarab szülődött — e jelentése a választmány [directoire] ideje óta korát multa s csupán következkabátra értődik [amit spanyol nyelven „casaca" (kászáká) néven szokás emlegetni]. Óriás tévedést ringatnak hát keblükben az olyan parlagi bálozó alakok akik hosszas tanakodás után szótöbbséggel döntik el hogy bátyjuk-uruk estjére „frakk-, klakk- és lakk-ban" fognak megjelenni, ha azt hiszik hogy holmi tőrülmetszett párisi szólással fejezték ki szándékukat, — merthogy francsul frakk = habit (ábi), klakk = gibus (zsibüsz), lakk [topán] pedig = [soulier] vernis (verni).

Régente [a fecskefark megteremtése előtt] mélyreszabott [e.: kivágott; vajjon honnan?] „jacquet"-ra értődött. Alighanem a „riding-coat" [„lovagló kabát", ma redingote] szövetjének a nevekép szállott rá. Merthát a spanyol „frac" legrégibb őse, a latin „floccus" voltakép „pöhöly"-t, majd gyapjuszálat s egyéb effélét, aztánpedig bolyhos szövetet jelentett. [Pöhöly francsul ma is: „flocon", bolyhos szövet provence-i tájszólás szerint ma is: floc.] A „floccus" kk. latin változata, a „froccus" pedig barátcsuhára értődött [nyilvánhogy bolyhos szövetből készült]. Ennek a csonkulata az angol „frock" amely hajdan lovaglóruhát jelentett, ma pedig „frock-coat"-tá (frak-kót-tá) bővülve a francs „redingote" egyetérője.

A „redingote" története pedig ott kezdődik hogy a 17. századv vége felé nehány fiatal brit úriember nagyon kényelmetlenül érezte magát lóháton akkor dívó „coat"-jában (kót — zsákosra szabott hosszu fölsőkabátjában). Összebeszéltek hát és meghagyták szabójuknak hogy ezentúl mind hátának mind oldalának az aljába hasítson hosszu nyílást: a hátáéba hogy lovaglásukközben kétfelé lógjon, az oldaláéba hogy kardjuk markolatát balsó hasítékán kidughassák. [Ma asszonynépünk viseli így, holott nincs mit kidugnia rajta.] Leleményüket, amelyet r i d i n g-c o a t-nak (rájding-kót — lovaglókabát-nak) neveztek el, a lovasurak mihamar országszerte fölkapták. Sőt nemsokára átkerült Francsországba is ahol eleinte vadászaton használták, később pedig gazdagon diszítve a XIV. Lajos idején viselt kabáttá fejlődött.

Lóháton azonban aljának elül lógó szárnya így is alkalmatlan volt. Emiatt hát széthajtották és csücskét [katonáéknál hátsó szárnyukét is] derekukra gombolták. Később e szárnyakról levágták előrehajtott részűket és megszülődött a francs j a c q u e t (zsáke — „jakabka"), amely nyilván valaminő Jakab nevű előkelőségtől örökölte nevét; ámhogy kitől, nem tudhatni. Díszes alakját XV. Lajos korából ismerjük.

A „jacquet"-ról később egy merész francs olló lekanyarította ősének, a „riding-coat"-nak kihajtása mögé eső részét is és megteremtette az államok külső képviselőinek a díszruháját: a f r a c-ot (frák-ot), amely a választmány [directoire] idején élte legfényesebb korát.

E ruhadarabok polgáriassá egyszerüsödött ivadékai a férfivilág ma dívó kabátjai: a „riding-coat"-ból lett r e d i n g o t e (rödeöñgot), a „jacquet"-ból alakult j a q u e t t e (zsákeet) s a „frac"-tól származó h a b i t (ábi).

Kabátjaink negyedik fajtája, a „sack" a középkori leventék páncélhuzatától, a „blouse"-tól (blúz — zubbony-tól) ered. Ennek a története Egyiptomban kezdődik, amelynek déli részén, Pelusium város vidékén a lakosság hajdan virágzó indigótermelést folytatott, legelterjedtebb ipara pedig vele kékrefestett öltözetek varrása volt. Amikor a keresztesvitézek Egyiptom tengerpartján megfordultak, fegyverzetükre — nyilván hogy kevésbé szenvedjenek a nap pörkölő hevétől — ilyen kék gunyát öltöttek, amelyet aztán eredete helyéről „pelusia"-nak hívtak. Ennek a neve rövidült aztán időmultán „blouse"-zá.

[E jegyzet a következő oldalon folytatódik.]

Friseur (frizőr): régelavult francs kifejezés.[1]) — **Hajbodorító:** coiffeur (koáfőr) [f].

Frisura. Ilyes szó nincs sem a francs sem az olasz nyelvben. — **Hajviselet:** coiffure (koáfűr) [f], pettinatura [o].

Frivole (frivol): léha [férfi; beszéd]; mulatós [asszony]. — **Sikamlós:** équivoque (ékivok). **Erkölcstelen:** immorale (immorál) [f].

Frizírozni. Friser (frizé): hajat göndörítni.[2]) — **Hajat rendbehozni:** coiffer (koáfé) [f].

Frou-frou (fru-fru): selyemsuhogás. — **Huncutka:** frisettes (frizeet) [f].

Gages (gázs; nálunk: gázsi): cseléd bére. — **Tisztviselő fizetése:** appointements (ápoeõñtmaºñ), traitement (tretmaºñ). **Tanítóé, orvosé, ügyvédőé:** honoraires (onoreer). **Művészé:** prix (pri). **Színészé:** engagement (aºñgázsmaºñ). **Katonatiszté:** solde (szold), paie (péj). **Közlegényé:** prêt (pree) [f].

Ma viselt férfikabátjaink neve földünk négy legműveltebb nyelvén meg a magunkén:

Angolul	*Francsul*	*Olaszul*	*Németül*	*„Magyarul"*	*Lehetne*
dress-coat (dresz-kóut)	habit (ábi)	giubba (dzsiubbá), marsina, abito	Frack	frakk	esti vagy esteli
dinner-jacket (dinör-dzsekit)	s m o k i n g (s z m ó u k i n g) *a)*				estike, mulató
frock-coat (frak-kóut)	redingote (rödeõñgot)	stifelius, redingote	Gehrock	gérokk, Ferenc-József-kabát, császárkabát	köntös, *b)* látogató, harang
morning-coat (maórning-kóut) *c)*	jaquette (zsákeet)	giacca (dzsiákká)	Jackett	zsakett	jákó
jacket (dzsekit), lounge (laundzs) *d)*	veston (vesztóñ)	giacchetta (dzsiákettá), giubetto (dzsiubetto)	Sacko *e)*	zakkó	zeke *f)*
covert-coat (kavört-kóut)	hosszu: paletot (pálto), rövid: pardessus (párdszű)	hosszu: paletot, rövid: soprabito	Ueberzieher, rövid: Paletot	felöltő űbercíger	bokaverő, paltó; tavaszi [kabát], őszi [kabát]
frock-overcoat (frak-óuvörkóut)	paletot-redingote (pálto-rödeõñgot)	paletot-redingote	Leibrock-Paletot	lord-kabát	kószáló

a) Az angol „smoking-jacket" (szmóuking-dzsekit — dohányzókabát) rövidítése amelyet Francsföldön avattak a „dinner-jacket" angol nevévé. Nyilván szakkifejezésnek nézték, holott brit embernek csak olykép kerül a nyelvére mint péld. nekünk a „dolgozó-" vagy „sétáló-kabát". — *b)* Régen: hosszu ünneplőkabát. — *c)* Szószerint: „reggeli kabát" [mert néhány éve csak délelőtt viselték]. — *d)* Vk.: „hanyag". — *e)* Eredetének ismertetése mt. „sacco"-nál. — *f)* Ma: 1. térdigérő szűr, 2. „spencer".

[1]) Olasz változata, a „frisore" is régen feledésbe merült.

[2]) Cheveux frisés (svő frizé) azonban nem csak bodorított hanem természetes göndör hajra is értődik.

Galanterie-(gálaᵒfitrí-)árura a leggalantabb francs se szok költeni, mert a **díszműves árut** [e.: „diszmű-áru"-t]: objets d'art (obzse dár), objets de luxe (obzsedlüksz), vagy articles de fantaisie (ártik[1] dᵒ faᵒfitézi) néven ismeri [f].

Galanterie-kereskedés is csak német és magyar földön terem. Francsországban a **díszárusbolt** [e.: „diszműárukereskedés"] hol „bazar"-nak hol a benne kapható árukról nevezkedik [f].

Galoche (gálos): nedvességtől megvédő fatalpú alacsony cipő[1]). — **Gumicipő** [e.: „kalucsni" vagy „sárcipő"]: caoutchoucs (kautsu)[2]) [f].

Gamache[3]) (gámás): az egész lábat, lábszárat, sőt a comb egy részét is elborító, vékony bőrből, posztóból vagy viaszos vászonból készült lábbeli, aminővel a 16. században a harisnyát védték a sártól. Ma azonban senki nem hord ilyet. — **Bokavédő** (amely a lábfejet is eltakarja): guêtres (geetr). **Lábszárvédő** (amely a lábfejet szabadon hagyja): molletières (moltyijeer) [f]. **Lovasnak való lábszárvédő:** leggings (leginsz). **Szalagokból csavart lábszárvédő:** puttees (patíz) [b]. Gamaschen meg kamásli néven csak a német nyelv uralmának a területén hívják őket.

Gardedame (sprich: Gardedahm): német gyártmány. A világnak azt a legmelegebben érző teremtését akinek áldott jó szívét oly mély részvéttel töltik el lánya barátnőinek [barátnői lányainak] a fogyatkozásai [mind a testiek mind a lelkiek] hogy ki nem fogy a rajtuk való sajnálkozásból: a százszemű **szoknyacsősz**-t Francsföldön chaperon-nak (sáprón-nak) hívják [f][4]).

Gardemonsieur (sprich: Gardemossiöh, volkstümlich: Gardemussieh). E duzzadó germán elmésséggel megteremtett kifejezést a német földgömbön nem a Gardedame urára szokás érteni, hanem vidám kópék aratnak vele könnyfakasztó kacagást. Kiváltha holmi nőkalap kerül a kezük ügyébe s a fejükbe nyomják, a veszedelem épenséggel fenyegetővé válik, hogy jámbor hallgatóik megszakadnak nevettüktől. Francsföldön a hím **szoknyacsősz**-t épúgy chaperon néven ismerik mint a nőneműt [f].

Gardírozni [őrizni] pedig tehenet, libát és egyéb ily hasznos állatot szokás Francsföldön. — **Őt kísérni** francsul: chaperonner (sáproné) [f].

Garderobe (gárdᵒrob): ruhásszekrény vagy úrilakásnak csupán ruhásszekrényekkel bútorozott helyisége. — **Nyilvános ruhatár:** vestiaire (vesztijeer)[5]). **Ruhakészlet** pedig csak a színészé [tehát: jelmeztára]: garderobe; másé: vêtements (veetmaᵒfi) [f].

[1]) A hellén „kálopúsz" szótól. [Kálon = fa. Púsz = láb.]

[2]) Nyilván ennek a szaga csavarja az embernek az orrát a német „Galoschen" osztrák változatában, a „Kalutschen" szóban is, merthát aligha puszta véletlen műve hogy a *g* épen *k*-vá, az *o* épen *u*-vá s az *s* épen *cs*-vé változott.

[3]) A spanyol „guadamacil" szóból amely hajdan Guadames [tripoliszi] városban, később Spanyolországban gyártott sajtolt kecskebőrre értődött.

[4]) Hajdan [a 17. századig] a mellre lelógó szövettel díszített „sapkácska", majd ilyet viselő „tisztes asszony".

[5]) Francs színházban és zeneművelőterem közelében is van ugyan a közönség számára „garderobe", hollétéért azonban nem szokás fönhangon érdeklődni. — Uriháznál hajdan a ruhatárban volt a hasonló rendeltségű helyiség. A francs orvosnak nyilván emitett első kérdése betegéhez, s'il va régulièrement à la garderobe? [rendesen jár-e a „garderobe"-ba?].

Garderobier (gárdörobijé), elavult kifejezés: ruhatárra ügyelő tisztviselő. — **Ruhatáros:** préposé[e] au vestiaire (prépózé ó vesztijeer) [f].

Garnierung. Garniture: pecsenyének ehetetlen díszítése [péld. petrezselyem]. — **Kerítés:** bordure (bordűr) [f.].

Gauner[1]**:** szakértelemmel és keresetkép elkövetett bárminemű vagyoni büntettekből élő gazember. — **Gonosztevő** [általán, tehát aki nem egyetlen keresetekép vagy nem szaktudással dolgozik e téren]: Schurke. **Csaló:** Betrűger [n].

Gazeuse (gázőz): 1. csipkehajtogató lány, 2. légnemű [f]. — **Pezsgő gyümölcslé** francsul: soda-water (szoudö uoatör), röviden: soda[2] [b].

Génie (zsêní): lobogó szellem. — **Lobogószellemű ember:** homme de génie (om dö zsêní), még gyakrabban: homme supérieur (om szüpêriőr) [f].

Geniestreich: felemás szó [f-n]. — **Vakmerő csíny:** tour de génie (túr dö zsêní) [f].

Genre. „Az én genre-om": németes szólás. Mon genre: szokásom. — **Kedvemrevaló:** mon type (móñ tip) [f].

Gezéresz [héberül: gezerah] helyes jelentése nem óbégatás, hanem: Isten büntetése [zs].

Giardinetto (dzsiárdinetto): kertecske. — **Vegyes csemege:** giardinetto di frutta [o].

Glaçure (glászűr) csupán: cserépmáz. — **Máz, zománc** [nálunk: glazúr]: vernis (verni), émail (êmáj) [f].

Gold-krém: badarság. Aranyból nem készül kenő. — **Hűtő kenő:** cold-cream (kóuld krím — „hideg krem") [b].

Gourmand: (gurmaoñ): falánk. — **Ízértő, ínyengőc:** fin gourmand (feöñ g.), gourmet (gurme)[3] [f].

Gouvernante (guvernaoñt): nevelőnő. Akinek azonban oklevele van vagy aki zenére, idegen nyelvre is oktat: institutrice (eöñsztitütrisz) [f].

Gratin (gráteöñ): pirított [„au gratin" készült[4]] étel kérge. — **Rács:** gril (gri). — **Zsömlemorzsa:** pain émietté (peöñnémiété) [f].

Grillage (gríjázs): vasrács. — **Pörkölt ív:** nougat (nugá)[5] [f].

Guerrilla (gerrilyá — vk.: „kis háboru"): csatázgatás [f.: csatározás]. Helyesen érthető tehát „szabadcsapat"-ra s így a „guerrilla-harc" szabadcsapat hadakozására. — **Szabadhareos** azonban nem „guerrilla" hanem: guerrillero (gerrilyeró) [s].

[1]) A héber „jáná" [csalni] szótól.

[2]) A szódával nem téveszthető össze mert ezt francsul „soude"-nak (szúd-nak) hívják.

[3]) Gourmet — régen: groumet — a homályos eredetű angol „groom" (grúm) kisebbített alakja s vk. borárusinast jelentett. Britföldön a „groom" ősi jelentése alighanem „fiu", majd „inas" volt; így értődött később mind ott mind Francsföldön lovasgyerekre.

[4]) Gratin vk. = kaparék [ételnek lábashoz sült alja; gratter = kaparni]. Au gratin pedig köröskörül tűztől ért készülékben megeső készítőmod amely ily kaparékot pirít az ételre.

[5]) A népies latin „nucatum" [diós] szótól származó délifrancs kifejezés [spanyolul: nogoda] amely időmultával terjedt át mézzel vagy cukorral pörkölt mandolára.

Hachée (hásé): egy kukacfaj. — **Húsos vajastészta:** hachis (hási) [f].
Hachée-fâchée (hásé-fásé). A francs nyelvben nincs sem ily szépen susogó szókapcsolat se „hachée" se „fâché" főnév. Hachée = összevagdalt. Fâchée: haragos. — **Húsos vajastészta:** hachis (hási) [f].
Hands off! (hendz af! — „el a kézzel!"): Ne báns[d]! Parancsoló tiltakozás támadás, beavatkozás ellen.[1] — **Föl a kézzel:** Hands up! (hendz ap!) Támadó szólás ellenszegülés megelőzése végett [kivált rablóé, rendőré sat.][2] [b].
Harmonika. Harmoniké [h. é.: tehné]: zenélőművészet [g]. — **Huziga:** Ziehharmonika [n], accordéon [f], accordion [b].
Haut-goût (hó-gú, tudálékosan: ó-gú, wieni elmésséggel: húgó): ételnek étvágycsiklandozó, kivált fűszeres tulajdonsága. — **Állottízű** [vadhúsról, magyarán: dögízű]: avancé (áva°ñszé), hasardé (házárdé), faisandé (föza°ñdé)[3] [f].
Havelock (hevlak)[4]: fehér mosó sapkahuzat hátul a nyakra lógó lebernyeggel amely a sapkán kívül a koponyát s a nyakszirtet is megóvja a nap hevétől [aminőt a brit katona visel délszakon]. — **Szárnyaskabát** [malaclopó]: Inverness cape (Invörnesz kéip)[5] [b].
Hochparterre: felemás szó [n-f]. — **Kisemelet** [e.: magas földszint]: rez-de-chaussée surélevé (rédsószé szürélvé — emelt földszint) [f].
Hokkedli. Hockerl: zsámoly. — **Mosogatószék** [Székelyföldön: kicsiszék] osztrákul: Stockerl.
Hôte favori (hót fávori): szeretett házigazdánk. — **A fogadóközönség reménysége:** grand favori (gra°ñ fávori) [f].
Hôtel garni (otel gárni)[6]: hazájában rég elavult francs kifejezés. — **Bútoros szálló:** maison meublée (mezőñ möblé) [f].
Hungarica-k: a magyar lányok. — **Régi magyar könyvek:** hungarica vagy hungaricum-ok [l].

Idiota: tanulatlan ember [h-l]. — **Együgyü:** desipiens [l].
Ignorálni. Ignorare [l], ignorer (inyoré) [f]: vmit nem tudni. — **Semmibevenni:** faire semblant de ne pas connaître, de ne pas voir (feer sza°ñblao̯ñ dönpá koneetr, dönpá voár) [f].
Indemnity (indemniti — vk. „büntetlenség"): a kormány mentesítése valamely alkotmánysértő cselekedetéért [kivált költségvetés nélküli gazdálkodásáért] terhelő felelősségétől [az országgyűlés pótló jóvá-

[1]) Jelentése gyakran egyezik a francs „laisser faire" (lészé feer — szabad vásár) kifejezésével. Amikor péld. az angol parliament a berlini államgyűlés előtt, a mult századv hetvenes éveiben Bolgárország függetlenségének a kérdésével foglalkozott, Gladstone Bolgárország számára „hands off"-ot kért. Azt akarta vele kifejezni hogy: ne álljuk útját Bolgárország függetlenülésének, hagyjuk szabadjára.

[2]) Britföldön ezenkivül kézemeléssel történő szavazásra is szokás érteni. Honi szerecsen tudományunk nyilván amiatt használja helyette a „hands off"-ot, mert „Hände auf"-ra érti, holott „auf" angolul „up", — „off" pedig nem „auf" hanem „weg".

[3]) A francsnak nincs rá főneve. Mi egyszerüen az „íz" szóval is kifejezhetjük péld.: „van-e *íze* az őznek?"

[4]) Henry Havelock [1795—1857] brit táborfőről.

[5]) Inverness: szkot grófság.

[6]) Chambre garni = bútoros szoba. Tehát hôtel garni: olyan ház amelyben bútoros szobák kiadók.

hagyásával]. — **Az országgyűlés engedelme,** hogy a kormány valameddig költségvetés nélkül gazdálkodjék az előbbi költségvetés keretében: vote on account (vóut an ökaunt) [b].

Infans [„nem beszélő"]: gyermek [l]. — **Spanyol kir. herceg:** infante [s].

Influenza: hatás.[1]) — **Lázas nátha:** grippe [o].

Instantia: buzgó sürgetés [l]. — **Hatóság:** instanza (insztáncá) [o].

Inszinuálni. Insinuare = „bekeblezni" azaz: vmely tárgyat egy másikba tolni; modosult jelentéssel: szándékunkat vagy nézetünket olyan ügyesen másba csempészni, hogy célzatunkat ne vegye észre hanem a beléojtott szándékot vagy nézetet a magáénak érezze. [Nyilatkozatról szólva: „szájába adni"].[2]) — **Gyanusítani:** suspicari [l].

Jalousie (zsáluzí; nálunk: zsalu)[3]): mozgóléces 1. faablak [amilyet hazánkban falun a téli ablak helyére akasztanak], 2. gördülő léc-sor [aminőt nálunk városban az ablakköz fölső burkolatába szokás illeszteni]. — **Mozgathatatlan** léces 1. faablak [nálunk faluhelyen téli ablak pótlására], 2. gördülő léc-sor [városban kívül sorakozik külső ablakunk elé]: persienne (perszien) [f][4])

Jingoismus [jingoism]: rajongó brit hazafiság [b]. — **Rajongó hazafiság általán:** chauvinisme (sóvinizm) [f].

Joujou (zsuzsu): gyermekjáték. — **Lógó** [csecsebecse]: breloque (brölok) [f].

Jour fixe (zsúr fiksz): határnap. — **Fogadónap** [régen: jour fixe]: jour de réception (zsúrdrészepsziőn), jour (zsúr) [f].

K betüvel kezdődő vendégszavaink jelentős része eredeti írómodjuk szerint *C*-vel írva található meg.

Kalucsni mt.: galoche-nál.

Kamásli mt.: gamache-nál.

Kanapé mt.: diván-nál.

Kaputos ember. Caput = fej [l]. Tehát minden ember „kaputos" akit nem fejeztek le. — **Úri sorbeli** [kámzsás esőköpenyeget, capote-ot (kápot-ot) viselő] **ember:** „kapotos ember" [f].

[1]) A csillagoké, merthogy hajdan a gyógyítótudomány az ő járásuknak tulajdonította a járványos betegségek támadását. Az olasz nyelvben azonban rég elavult az „influenza"-nak náthás lázra értett jelentése.

[2]) Az átojtott szándéknak vagy nézetnek épenséggel nem kell megróhatónak lenni, sőt akarhat valaki nagyon helyes és üdvös szándékot vagy nézetet másba átcsempészni, amikor csupán amiatt folyamodik e modhoz, mert meggyőződése szerint nem boldogulna máskép. Mi akik az „inszinuáció"-t „gyanusítás"-ra értjük — holott a gyanusítás az „inszinuáció"-nak csupán olykor jelenkező következménye — imént ismertetett igazi jelentését leggyakrabban a „szuggerálni" [sugalmazni] szóval szokjuk kifejezni; az „imputálni" [vkinek tulajdonítani], amikor — bár az „inszinuálás" honi jelentésénél valamivel enyhébben [gyanusító árnyéklat nélkül] — nem esenyős hanem célzatos ráfogásra értődik, szintén csak következményét jelenti az „inszinuálás"-nak.

[3]) Eredeti jelentése: „féltékenység", merthogy eleintén harem ablakára alkalmazott rácsra értődött. A „salugáter"-unkban „gáter"-rá nyujtott német „Gatter" [rács] is nyilván így került bele. Ma ugyan a német nyelvben nincs ily szókapcsolat; hogy azonban régebben volt, arról következtetem hogy „zsalu"-nk első hangja egyezik francs eredetijével, a „salugáter"-ét tehát nyilván a német nyelv szelleme dolgozta át *s*-sé.

[4]) Mt. még egy és más róluk ugyane szótáramban: a rolette, rouleau, II. szótáramban pedig: a salugáter szónál.

Karabiner: karabély [n]. — **Láncfej** [rugós kapocs]: porte-mousqueton (portö-muszkötőn)[1]) [f], Karabinerhaken [n].[2])

Karamáni terítő [akasz]: horgolásra emlékeztető munkával szőtt keleti terítő. Ami akasznak való likacsos terítőt a mi fez-es szemfi-ainkárulnak ilyen [vagy „caramagni"-vá olaszosított] néven, nem Karamánban, hanem Kisázsia más tartományaiban készül s igazi neve — merthogy lányok munkája — „küzkilim". [Küz = lány; kilim = rövidszálú terítő.] [t].

Karmenádli mt.: carbonnade-nál.

Karnis. Cornice (kornicse): oszlop párkánykoronája [o]. Ugyanezt jelenti a tőle származó francs „corniche" (kornis) és német „Karnies" [igazi német kifejezéssel: „Simsleiste"] is. — **Akaszrúd:** asta delle tende [o]; bâton à rideau (bátőnárídó[3]) [f]. — **Akaszkeret:** telaio per le tende [o]; bâti à rideau (báti á ridó) [f].

Karrírt. Carré (káré): négyszögletes. — **Mezős, kárós** [e.: „kockás"]: quadrillé (kádríjé) [f].

Kasírozni. Cacher (kasé): elrejteni. — **Ráfeszíteni** [vékony papirost (péld. képfogatot) vastagra — németül: kaschieren]: étendre (étaºfidr) [f].

Kasírozott. Caché (kásé): elrejtett. — **Utánzott** [színpadi kellék — németül: kaschiert]: truqué (trüké) [f].

Kataklüzma: világszerte ismert orvosi eszköz. — **Világfölfordulás:** kataklüzmosz [vk. csak: vízözön; modosult jelentéssel: földrengés is] [g].[4])

Kisztihand. Az ember kezefején tenyésző nyüzsgetenyészetet a kutya szokja nyelvével végigsöpörni. Nyilván tőle tanulta az ember hogy ilykép tanusítsa hűségét. Ennyi a szokásról „mint ilyen"-ről. A kifejezés „mint olyan" pedig afféle telivér osztrák szólás amely nem való értelmes és művelt ember szájába. Az ember vagy megcselekszi; így szükségtelen locsogás. Vagy nem; ekkor hazugság. Osztrák-Magyarországon kívül az egész művelt világon úr és paraszt egyaránt „jó napot", „jó reggelt" és hasonló jót kiván egymásnak üdvözléskép, aminthogy köszönetét is emberhez, nem pedig kutyához méltó modon szokja nyilvánítani [w].

Knoten [a francs „noeud" (nő) fordítása — „csomó"]: akármilyen kötnivaló [nem kész] nyakravaló, tehát nem csak evezős [„matróz"], hanem csokor [szalag] és széles [„plastron"-nak alkalmas (mellborító)] „écharpe" is [n].

Koffer. Coffre (kofr): bárminő láda, csakép úti nem. — **Utazóláda:** malle (mál). — **„Kézi koffer":** valise (válíz) [f].

Konstantinápoly: Byzantium fővárosának korát mult görög neve [g]. 1453 óta **Isztambul** került a helyére [t].

Kontraszignálni [contrasignare]: mástól már aláirt okiratot névírásával hitelesíteni, tehát más aláírásához a magáéval járulni.[5]) — **Aláírni:** szignálni [signare] [l].

[1]) Merthogy hajdan ilyes kapoccsal aggatták a lovasság puskáját [a mousqueton-t] a vállheveder [bandoulière] aljára.

[2]) Merthogy a mousqueton-t a mult századév második felében a carabine elszorította helyéről.

[3]) Nem pedig — amint nálunk mondják —: „tringle" ami az akasztól jobbára eltakart vasrudat jelenti.

[4]) A „kataklüzmosz" ősi hellén, a „kataklüzma" ujan gyártott görög szó.

[5]) Aki „*ellen*jegyzés"-nek fordította nyelvünkre, se tudta szegény, mit fordít!

Krakovianka: krakow-i hölgyecske. — **Krakoviak** (krákoviák): Krakow (Krákuv) városáról nevezkedő lengyel nemzeti tánc[1]) amelynek dallal kísért lejtése-közben ugyan a „krakovianka" szó gyakran csendül meg a táncolók ajkán, táncuknak azonban nem ez a neve [p].

Kujón. Coïon (kujóñ): gyáva pimasz. — **Huncut:** fripon (fripóñ) [f].

Kujonírozni. Coïonner (kujoné): 1. vkivel úgy bánni amint mamlasszal szokás, 2. vkit megcsalni [így értve pedig nem a csaló a „coïon" hanem áldozata]. — **Boszantani, gyötörni** [a német földgömbön: kujonieren, kujonírozni s kunérozni]: contrarier (kóntrárijé), tourmenter (turmaoñté) [f].

Kupékoffer: ujkeletű német szókapcsolat. Kupé francsul: compartiment, Koffer pedig: valise. — **Utitáska** tehát nyilván: „valise de compartiment" volna, ha a valise jelentése nem tenne fölössé bármi toldást [f].

Kurtírozni. Courter (kurté): vásárra vinni, árulni. — **Ló farkát rövidre nyírni:** écourter un cheval (ékurté reön svál) [f].

Kvittelni. Kvittírozni. Quitter (kité): elhagyni. — **Tartozást leróni** [nálunk: „kvittelni"]: acquitter (ákité). — **Szolgálatot elhagyni** [nálunk: „kvittírozni"]: quitter le service (kitélszervisz) [f].

Lambrequin (laoñbrökeoñ)[2]): ablak, ajtó vagy ágymennyezet akaszának a koronája [egész fölső díszítése: rudastól, szövetestől]. — **Ablakterítő** [ablak aljára akasztott szőnyeg, pokróc, hímzés] ritkán látható Francsföldön; alkalmas hely is csak nemrég épült házban kínálkozik számára, mert korábbi épületben [amint Németalföldön mindenütt] az ablak a padlónál kezdődik, ahol pedig van ablakalja, nagyon alacsony. Ám ahol kivételkép akad ily lakásdísz [amely nyilván a német „Stickerei am Fensterbrett"-et (könyöklőre terített hímzést) tiszteli ősének], ott se hívják „lambrequin"-nak, hanem „garniture de tapisserie" (gárnitűr dö tápiszrí) vagy rövidebben „chemise" (smíz) néven ismerik. [Ne tessék rajta elszörnyűködni: a „chemise" szó „terítő"-t is jelent Ploetz nyelvtanító könyvében olvasható jelentésén kívül] [f].

Lampion (laoñpióñ — „lámpácska"): ünnepi világításhoz használt mécses. — **Papiroslámpa** [minősége szerint]: lanterne vénitienne, chinoise (laoñtern vénisziен, sinoáz) sat.; csak a köznép nyelvén: lampion [f].

Lasso (lásszo): póráz.[3]) — **Pányva:** lazo (látó), [a cowboy nyelvén] larria, riata [s].

Last not least (Lászt nöt lísztt): Végső bár, ám nem utolsó [Shakespeare]. — **Végül:** at last (et lászt) [b].

Lavoir (lávoár): ruhamosóhely folyóvíz partján; mosóintézet. — **Mosdótál:** cuvette (küveet) [f].

[1]) A francstól tökéletesbített faja [Krakow francsos nevéről, „Cracovie"-ról]: „cracovienne" (krákovien).

[2]) A középkorban a vért alján [az ókori harcosok öltözetét utánozva] végigfutó színes szalagot, majd különféle lobogó sisakdíszt jelentett s alighanem a „lambeau" (laoñbó — cafat) szó valamelyik régi változatának az ivadéka. Nálunk dívó németes jelentésének nyilván abban rejlik a magyarázata hogy a német a „lambris" (laoñbri) szó származékának érezte s így értette az ablak alatti faburkolat takarójára.

[3]) Laccio (láccsio): hurok [o].

Leander: Hero szerelmesének, a világhírű úszódaliának a neve [g]. — **Borostyánrózsa**: oleander [Linné][1]) [g-o].

Lehnung: honi német szótárakban tengődő szó amelyet a német nyilván „támaszkodás"-félére értene. — **Zsold**: Lőhnung [„díjazás"] [n].

„Le style c'est l'homme" (Lö sztil sze lom): Buffon (Büfóñ) „Le style est l'homme même" (Lö sztil e lom meem — „A stílus az ember") mondásának világszerte elterjedt francs elferdítése amelyet ép ellenkezőjére szokás magyarázni mintahogy szerzője értette. Buffon mondásának az a veleje hogy az író munkájából csak írómodja igazán a magáé: *tartalma* az emberiség örökévé válik [f].

L'hombre: spanyol kártyásjátéknak voltakép egyik főjátszóját jelentő francs neve. — **Hármasjáték**: tresillo (treszilyó) [s].

Liberia: afrikai szerecsen köztársaság neve [l]. — **Inasruha**: livrée (livré) [f].

Lieutenant (liötnaᵒñ — „helyettes" [a századosé]): főhadnagy. — **Hadnagy** [nálunk lájdinánd]: sous-lieutenant (szuliötnaᵒñ) [f].

Lilaszínű. „Lilas" az orgona francs neve. Mi azonban az orgonát nem hívjuk „lilá"-nak. „Lilaszínű"-nk tehát époly ostoba kifejezés mint eredetije, a német „lilafarbig" [f-m].

Logis: lakatlan vagy idegen lakás. — **A magam lakása**, ha tágas: appartement (ápártᵒmaᵒñ), ha szűkebb: logement (lozsmaᵒñ) [f].

Lokalpatriotismus: német szókapcsolat. — **Kocahazafiság**: patriotisme de clocher (pátriotizmᵒdklosé) [f], parochialism (peróᵘkiᵒlizm) [b].

Lord Asquith (Lᵃóʳd Eszkuⁱt). Nagybritország mostani főkormányzóját [miniszterelnökét] honi sajtónk avatta főúrrá [lord-dá]. Otthon csak a Mr cím illeti meg. Igaz ugyan hogy „first lord of the Treasury" [főkincstárnok], ez a „lord"-ság azonban puszta cím, tehát nem jár peer-i méltósággal [b].

Lorgnette (lornyeet): színnéző, röviden: néző [f.: színházi látcső; gyönyörüen: dalszínházi kukucs]. — **Nyeles szemüveg**: lorgnon (lornyóñ)[2]) [f].

[1]) Az olasz „oleandro"-ból, amely alighanem ősi hellén nevének, a „rododendron"-nak [„rózsafá"-nak] a latin „laurum" [babér] és „olea" [olajfa] szavakhoz történt átfajulásával keletkezett.

[2]) A látás élesítésére használt eszközöknek nálunk gyakran összetévesztett francs nevei Eitzen-nak „Vom Missbrauch der Fremdwörter im Handel" [Leipzig, 1894] című füzetkéjében [13. o.] található csoportosítása szerint [azonban többrendbeli tévedésének helyesbítésével] a következők:

I. mindakét szemre valók:

1. face-à-main (fász-á-meöñ): hosszunyelű szemüveg;
2. binocle (binokl — lat.: „bini oculi" = mindakét szem): a) *rugós üveg*, röviden *rugós* [e.: csíptető]; b) *rövidnyelű szemüveg;* c) [nálunk nagyon ritkán látható] kétágú nyeles színházi szemüveg: *nézővilla;*
3. lorgnon (lornyóñ — „lorgner" = sandítani): a) *rugós* [magyarul „lornyó"-nak is mondhatnók], b) *rövidnyelű szemüveg* [ezenkívül: félszemnek való egyetlen lencse; másképp: monocle];
4. pince-nez (peöñsz-né): *„orrcsíptető";*
5. lunettes (lüneet — „lunette" [holdacska] = lencse): *pápaszem;*
6. lunette d'approche (lüneet dápros): a tárgyakat közelebbhozó messzenéző, tehát: *közelhozó.*

[E jegyzet a következő oldalon folytatódik.

Lorgnon (lornyóñ) mt.: lorgnette-nél.

Luszter. Lustre (lüszt[r]): csüngő [f.: csillár]. — **Fényes selyem-, gyapju- vagy kevert szövetnem** [nálunk lüszter]: lustrine (lüsztrin)[1]) [f].

Luxuriosus [l], **Luxurieux** (lükszürijő) [f]: buja. — **Fényűző:** luxuosus [l], luxueux (lükszüő) [f][2]).

Machiniste (másiniszt): színházi gépigazgató. — **Robogós** [nálunk: masiniszta]: mécanicien (mékánisz[i]jeöñ) [f].

Mademoiselle (Mádmoázeel — „kisasszonyom"): úrilánynak értve csupán megszólításkép vagy az említett személyt tüzetesen meghatározó szó előtt használható,[3]) péld.: Mlle ma fille (M. má fíj), lányom; Mlle Clo-Clo, Klotild úrilány. — **Úrilány** minden más esetben: Demoiselle (Dömoázeel — a latin „dominicella" [„kis úriasszony"] szótól). Helytelen beszéd hát: „A gyerekek a mademoiselle-el sétálni mentek" ahelyett hogy: a demoiselle-lel mentek sétálni. „Demoiselle", nem pedig „mademoiselle" a szitakötő népies neve is amelyre nyilván könnyed, fürge mozdulataival s a legpompásabb csipkét megszégyenítő selymesfényű tarka szárnyával szerzett érdemet. „Demoiselle" a szárnyas csónaknak [monoplane-nak] e hasonlat továbbfűzésével nemrég kapott ujdon neve is [f].

Maître de plaisir (meetördplezír): németeurópai szókapcsolat. — **Mulatságrendező:** amuseur (ámüző[r] — „mulattató") [f].

Maîtresse (meetreesz — úrnő, parancsoló): vkinek a kedvese. — **Eltartott nő:** femme entretenue (fám aöñtörtönű). — **Eltartott kedvese:** son amie (szóñnámí), sa bonne amie (szá bon ámí), sa petite femme (szá pötit fám) [f].

Major (mázsór): a számvitelen s az ujoncozáson őrködő törzstiszt. — **Ornagy** [gyalogságnál:] chef de bataillon (sef dö bátájóñ), [lovasságnál]: chef d'escadron (sef deszkádróñ) [f].

Malheur-jére (málőr-jére) csak a német meg a magyar szok játékban panaszkodni. A francs is mondja ugyan hogy: „Je joue de malheur" (Zsö zsú dmálőr), balszerencséjét azonban „guignon"-nak (ginyóñnak) vagy „déveine" (dévеen-nek) hívja.

Manoeuvre (mánövr): hadmozdulat [péld.: kanyarodás].— **Hadgyakorlat:** exercices militaires (egzerszisz militeer) [f].

Mancetta (máncsettá): borravaló. — **Vendégkezelő:** polsino (polszíno) [o].

7. lorgnette (lornyeet): szokott nagyságú színnéző [ezenkívül: félszemre való lunette d'approche több lencsével];

8. jumelle[s] (zsümeel — „ikrek") vagy double-lorgnette (dúbl lornyeet): nagy színnéző; futásnéző;

9. télescope (téleszkop): messzenéző;

II. félszemre valók:

1. monocle (monokl): *félüveg*;

2. longue-vue (lóñg-vű): a „jumelles"-nél távolabbra használható messzenéző.

[1]) Mindegyikük a latin „lustrare" [tisztítani] szótól ered és dísztárgyon, bútoron, szöveten mesterséggel szerzett fényétől jutott jelentéséhez.

[2]) Németül mindegyikük: „üppig".

[3]) Magában csupán a francs király bátyjának legidősebb leányát megillető cím.

Manchette (maᵒñseet): vendégkézelő. — **Inghezvarrt kézelő**: poignet (poáᵒnye) [f].

Mansard (maᵒñszárʳ): örvös galamb. — **Púpos háztető, födélalja, padláslakás, padlásaʰlak**: mansarde (maᵒñszárd) [1] [f].

Mariandl [w]. Marionnette (márioneet)[2]: orsó. — **Pergő kocka**: toton (totóñ) [3] [f].

Markírozni. Marquer (márké): megjelölni. — **Határozott** [németesen: „markírozott"] arcvonások: traits prononcés (tre pronóñszé) [4]. — **Súlyt vetni** [szóra]: souligner (szulinyé). — **Alakoskodni**: feindre (feᵒñdʳ). — **Jelezni** [vadat, kutyáról szólva]: être en arrêt (eetʳ aᵒñnáre) [f].

Maródi. Maraud[5] (máró): csavargó. — **Elernyedt**: las, fatigué (lá, fátigé). — **Beteg**: malade (málád) [f].

Masiniszta. Machiniste (máshiniszt): színházi gépigazgató. — **Robogós** [f.: mozdonyvezető]: mécanicien (mékániszijeᵒñ) [f].

Marqueur (márkőʳ): valaminő jelzéssel [péld. árukéval] foglalkozó ember. — **Tekecsősz**: [garçon] pointeur (poeᵒñtőʳ) [f].

Marsruta: németes szótákolat. — **Menetterv**: itinéraire (itinéreeʳ). — **Útszabás** [nálunk: „kötött marsruta"]: itinéraire obligé (i. oblizsé) [f].

Matador (mátádor[6]) — „ölő"[7]): bikaölő szolga[8] [9]). — **A bikabőszítés főszemélye** [aki a bikát leszúrja]: primera espada (primer espádà)[10] [s].

Match (meccs — vk.: vkinek v. vminek a párja): két versengő fél [személy vagy csapat] mérkőzése. — **Többé**: competing (kᵒmpíting) [b].

Matinée-nak (mátiné-nak) helyesen nevezhető a délutáni előadás Párisban, merthogy délután hat óra tájt vagy még később szokás ebédelni s a „matin" [reggel] vk. „ebédelőtt"-öt jelent, a délutáni

[1]) E kifejezést az avatatlan közönség jobbára Jules Hardouin-Mansard-nak (Zsül Hárdueᵒñ-Maᵒñszár-nak, 1646—1708), a versailles-i kir. palota építőművészének a nevétől származtatja, holott François Mansard-nak (Fraᵒñszoà M.-nak 1598—1666), a Carnavalet kastély alkotójának a nevéhez fűződik, noha hozzá is helytelenül, mert Pierre Lescot (Pieer Leszko, 1510—1571) egy százévvel korábban födte ilyen tetővel a Louvre régi szárnyát. François Mansard neve tehát csak divatba hozataláért ragadt rá.

[2]) Hajdan: Máriát ábrázoló szobrocska. Majd: 1. mozgóbáb, 2. orsó.

[3]) A latin „totum" [egész] szótól, merthogy amikor hat oldala közül a *T* betüs esik fölülre, a játszó minden betétet összesöpör.

[4]) A francs nyelvben is van ugyan „traits marqués" kifejezés, azonban különös ismervvel jelzett, péld.: himlőhelyes, tetovált arcra értődik.

[5]) A „maraud"-ból a harmincéves háboru idején került ki a „maraude" (máród — fosztogatás) meg a „maraudeur" (márodőʳ — fosztogató) ami akkortájt olyan elzüllött katonára értődött aki seregétől elmaradt hogy a nyomában támadt zavart fosztogatásra használja. Francsföldön ma is így értik. Németföldön „marode"-nak irva amiatt értődik beteg katonára mert az efféle „martalóc" jobbára betegség vagy kimerültség színlésével szakadt el seregétől.

[6]) Latinul: mactator.

[7]) Ölni spanyolul: matar.

[8]) Ha a primera espada nem találta ugyan szívén a bikát, ez azonban összeroskad, a szolgák besietnek és vadászkéssel adják meg neki a megváltó döfést [e.: kegyelemdöfést]. Az ilyen szolgát hívják Spanyolföldön „matador"-nak. [A bika bőszítésében azonban semmi része nincs.]

[9]) Modosult jelentéssel: 1. a tresillo [l'hombre] játékban főütő [mi is beszélünk „bikaölő" kártyáról]; innen [nempedig első jelentésétől]: 2. kolompos, főember [székesfővárosunk községi életében: „törzsfő"].

[10]) Spanyolországban ugyan a nép „matador"-nak is hívja; ám aki szembe szólítaná így, olyas nyájasságot tanusítana vele mintha mi valamelyik Kossuth-utcai vagy eskü-úti „fogkirály"-unkat „foghúzó úr"-nak címeznők.

előadás pedig jobbára egy vagy két óra tájt kezdődik. Nálunk azonban, ahol a nagyközönség jobbára déltájt ebédel, a „reggel" pedig „délelőtt"-öt jelent, a „matinée" két, három és négy órakor kezdődő délutáni előadásra értve, rettentően bárbár-ízű kifejezés.[1]) [f].

Matric. Matrix: homoru öntőminta [l][2]). — **Enyveskép:** métachromatypie [f], metachromatype [b].

Memento mori: Ne feledkezzél meg róla hogy meg fogsz halni! — **Gondolj a halálra:** Memento mortis! [l].

Ménage (mènázs): háztartás. — **Katona napi élelme** [nálunk: menázsi]: l'ordinaire (lordineer) [f].

Menu (mönü): étrend. — **Étlap:** carte du jour (kárt dü zsúr) [f].

Merci (mierszi — köszönöm): köszönöm, nem kérek belőle. — **Köszönöm:** grand merci (graoñ m.), merci beaucoup (m. bóku) merci bien (m. bijeoñ) [f].

Meteor. Meteórosz: légtünet. — **Bolygókő** [f.: lebkő]: meteórolit [g].

Mignon-sütemény: „kedves" sütemény. — **Tortácska:** tartelette (tártleet) [f].

Miss mt.: Mr-nél.

Mister mt.: Mr-nél.

Mistress mt.: Mr-nél.

Mobilis [l], **Mobile** (mobil) [f]: megmozdítható, ingatag. — **Mozgékony:** agilis [l], agile (ázsil) [f].

Modern. Moderno: ujdon. — **Divatos:** alla moda[3]) [o].

Molett. Mollet (mole): síma s lágy [szövetről, párnáról, kenyérről]. — **Dunci** [telt, formás]: dodue (dodü) [f].

Morganaticus házasság: balkézre kötött házasság.[4]) — **Bagolyhit:** Kebsehe [n], concubinage (kóñkübinázs) [f].

Motivum (mótívum): indíték [lelki rugó]. — **Okvetés** [törvényé, ítéleté]: probatio [l].[5])

[1]) Elmésségre azonban Francsföldön is nyílik alkalom a „matinée"-val. Péld. amikor családi tanácskozás folyik, mikorra hívják meg a ház serdülő leányának az ismerőseit s az egyik szülő megszólal:

— J'ai une idée! Prochainement nous allons donner une *soirée* qui aura lieu l'*après-midi*. [Ötletem van: adjunk a napokban *esti* mulatságot — *délután*!]

— On appelle ça une *matinée*. [Ilyesminek azonban *reggeli* mulatság a neve], — veti oda az érdekelt leányzó.

[2]) Új latin szó: a „mater" [anya] származéka s a domboru „patrix" [atya] nyomásával készült öntőmintára értődik.

[3]) Merthát sem a „moderno"-nek sem a „modern"-nak semmi köze a „divat"-hoz. Se testének se lelkének. Amaz a latin „modo" [imént] szócska származéka s „ujdon"-t jelent. Már a kései római írók használták „modernus" alakkal. Emez a „moderno" német csonkulata. Ami pedig ujdon, nem szükségkép divatos. Péld. a magyar építőmodor ujdon, de nem divatos. Viszont ami divatos, épenséggel nem mindig ujdon. Péld. a császári modor [empire-stil] divatos, ujdonnak azonban semmikép nem mondható.

[4]) Francsul: mésalliance (mézálijaoñsz — balházasság). Olyan *törvényes* házasság amely a feleség és a gyermekek öröklőjogát a férj nászajándékára [„Morgengabe"-jára] korlátozza. Így jutott nevéhez amelyet eleinte „matrimonium ad morgengabicam", később pedig „matrimonium ad morganaticam" alakkal használtak.

[5]) Francsul: considérant (kóñsziderañ), vk.: „meggondolva" [merthogy szövedéke jobbára e szóval kezdődik]. Angolul: 1. törvényé: preamble (príömbl), szószerint: „elüljáró", 2. ítéleté: reason (rízn), azaz: ok. Spanyolul „considerando" vagy „preámbulo". T. t.: a. 27—29. o.

Mr [csupán így, rövidítve „Mister" (Misztör) helyett]: úr. **Mrs** [csak e rövidített alakkal „Mistress" (Miszisz) helyett]: úriasszony. **Miss** (misz): úrilány. Egyedül bármelyikük csupán *megszólításra* használható cím, mégpedig **Mr**: [„uram"-nak értve] bárkitől, **Mrs** csupán inastól úrnőjéhez intézve, **Miss** nagyon ritkán. Egyébkép az elsőt meg a másodikat csupán nemzetségnév [családnév], a harmadikat jobbára személynév [keresztnév] előtt szokás használni.[1] [2]) **Úriember**: gentleman (dzsentlmön). **Úriasszony**: lady (léjdi). **Úrilány**: young lady (jang léjdi) [b].

Mrs mt.: az előbbi szónál.

Mysterium: titkos tudomány [g-l]. — **Szent színjáték**: ministerium[3]) [l].

Négligé (néglizsé): elhanyagolt[4]). — **Pongyola**: robe de chambre (rob dö saoñbör — szobai ruha), robe d'intérieur (rob deöñtériőr — otthoni ruha), déshabillé (dézábíjé — öltözetlen, h. é.: állapot) [f].

Neurasztenia [neuron = ideg; a = nem; sztenosz = erő — tehát: „nem erős idegűség" azaz: ideggyöngülés]: az idegeknek megerőltetésükkel szerzett múló gyöngesége[5]). — **Neuralgia** [neuron = ideg; algosz = fájdalom]: idegfájás.[6])

Nimbus: üdvözítőfény[7]) [l]. — **Varázs**: prestige (presztízs) [f].

Nipon [„Napkelet országa"] nem — amint régi térképeken látható — „Japán" legnagyobb szigetének hanem az egész „japán" birodalomnak a hivatalos neve. — **„Japán" legnagyobb szigete**: Honsiu [„főország"] [j].

Nippes (nip): női pipere. — **Apró díszek**: bibelots (biblo) [f].

Nóbl passzió. Passion noble (pászióñ nobl): nemes hábor.[8]) — **Úri kedvtelés** [ném.: noble Passion, tehát nálunk: nóbl passzió]: passion du grand monde (pászióñ du graoñ móñd) [f].

Nota bene [„jegyezd jól meg!"]: 1. megjegyzendő, 2. megjegyzés[9]) [l].

[1]) Nemzetségnév előtt „Miss" a család legidősb hajadonát jelenti, mintahogy a következő találósmesén látjuk: Welcome be all Fortune's daughters except the eldest. [Miss Fortune — misfortune. Szivesen látom Fortuna bármelyik lányát a legöregebb (a szerencsétlenség) kivételével].

[2]) Lehetetlen szólás hát péld. hogy: Gyerekeimet ma este a miss fölügyeletére hagyom [nyilván a kályha tetején hogy a „miss"-nek „föl" kell rájuk ügyelni], — ahelyett hogy: Miss Bigbony vagy Miss Joe ügyeletére hagyom őket.

[3]) Vk.: „szolgálat" [vallásos cselekedet].

[4]) Úriasszony öltözete sohasem „elhanyagolt".

[5]) Avatatlanok szólása szerint, tehát szabatosan meg nem állapítható jelentéssel: nervositas [idegesség]. Ez a kifejezés azonban — amelyet a tudományos nyelv nem ismer s általán „az idegek érzékenységé"-re érthetünk — nemcsak szerzett hanem örökölt ideggyöngülést is jelenthet.

[6]) Tehát röviden: nervositas: „ingerlékenység"; neurasztenia: „ideggyöngülés"; neuralgia: „idegfájás".

[7]) Vk.: esőreálló felhő. Ilyenbe burkolództak az ókor istenel amikor el akartak tünni.

[8]) Noble eleinte csak „nemes származású"-t jelentett és csak később értődött „nemeslelkű"-re is. [Ellenkezője a Francsföldön néhány év óta fölkapott „ignoble" (inyobl), ami „nemtelen"-t, úriemberhez nem méltót jelent.] Passion noble — amint La Rochefaucauld mondja —: „quelque passion qui élève vos sentiments, qui vous rend plus généreux, plus compatissant, plus humain" [olyan hábor amely érzelmeink föllendítésével nagylelkübbé, könyörületesebbé, emberségesebbé tesz.] Ez a meghatározás bizony sehogy sem illik olyan kedvtelésekre aminőket a német földgömbön szokás e néven emlegetni.

[9]) Iratot csak a bárbár magyar szok bizonyítékkép „NB. alatt" csatolni ahelyett hogy valaminő „jellel" tenné.

Notesz. Notes (not): jegyzetek. — **Jegyzőkönyvecske:** carnet (kárne),[1] calepin (kálpeöñ)[2] [f].

Odaliszk, helyesen: **Odalik:** 1. haremszoba, 2. haremlakó.[3] — **A szultán felesége:** kadin. — **A szultán kegyeltje:** ikbál[4] [t].

Operista: énekesjátékíró [o]. — **Énekesszínész:** cantante d'opera [o], chanteur, cantatrice d'opéra (saöñtőr, kaöñtátrisz dopérá)[5] [f].

Ordinatio: papszentelés. — **Orvosi rendelés** [a német földgömbön: Ordination és ordináció]: consultatio [l].

Paletot (pálto)[6]: bokaverő. — **Tavaszi vagy őszi kabát** általán: pardessus (párdszü) [f].

Pandémia mt.: endémia-nál.

Pansio: megnyitás [l]. — **Pihenőpénz** mt.: pensio-nál.

Paradokszon [para = mellett; dokszon = vélemény; tehát: „különvélemény"]: a közgondolkozással ellenkező váratlan, föltünő [olykor csodás, badar] állítás;[7] — a beszélőművészetben, fogásnak használva: a hallgatóság érdeklődésének fölcsigázását célzó látszi [f.: látszólagos] ellenmondás.[8] — **Ellenmondás** [igazi]: antilogia [g], contradictio [l].

Par adresse (pár ádreesz): ügyességgel. — **Bárki János úr leveleivel:** aux bons soins de M. Machin (ó bóñ szoeöñ dmöszjő Máseöñ) [f].

Parasol (párászol): férfi naphárítója [e.: napernyője].[9] — **Nőé:** ombrelle (óñbreel)[10] [f].

[1]) A negyedréthajtott papirost jelentő latin „quaternium"-tól.

[2]) Calepino olasz tudós nevétől.

[3]) Aki a kadin-oknak szolgál. Ily kitüntetett rabnők közül válogatja a szultán az ő kegyeltjeit, az ikbál-okat. Az „odalik" Görögországban idomult át „odaliszk"-ká, nyilván az „obeliszk[osz]" [gúla] képére.

[4]) Vk.: „szerencse".

[5]) Röviden: „N. N. de l'opéra de X".

[6]) Erősen avuló kifejezés. A németalföldi „paltrok" [vezeklőkabát] ivadéka. Ősi jelentése révén tehát atyjafia a „pèlerine"-nek (pelrin-nek).

[7]) Paradokszonok voltak péld. Galilei-nek (Gáliléji-nek) világraszóló csillagászati tanításai, amelyek miatt fogsággal kellett lakolnia, valamint Galvani-nak az állatok testében rejtőző villamosságot ismertető előadásai, amelyekért kora „béketáncoltató"-nak gúnyolta. Annakidején a hullószilánkokról [aerolit-okról] szóló tudósítások is paradokszonkép hatottak. Lavoisier (Lávoázjé) a párisi tudóstársaság nagy ülésén ünnepi komolysággal jelentette ki róluk hogy: „Il ne peut pas tomber des pierres du ciel, par la bonne raison qu'il n'y a pas de pierres dans le ciel". [Lehetetlenség hogy kő hulljon az égből, merthogy az égben nincsen kő.] Ugyane társaságban esett meg hogy egyik tagja, Bouillaud (Bújó) dr avval gyanusította Edison beszélőgépének [fonográf-jának] az ismertetőjét, hogy maga beszél a hasából. Mostpedig egy hosszu — nagyon hosszu — vonalat húzok. ——————————— Nyájas olvasóim jelentős része bizonyára paradokszonnak érzi azt a véleményemet is amelyet „Varázsrontó"-mmal igyekszem bebizonyítani: hogy az idegen szavak mértéktelen használata nem a műveltségnek hanem a műveletlenségnek a következménye s jelensége.

[8]) Ilyen péld. Voltaire-nak az a mondása hogy: „Le superflu, chose très nécessaire". [A fölösleg nagyon szükséges dolog.]

[9]) Para sole: „hárítsd el a napot!" [o].

[10]) Vk.: esőhárító, merthogy olasz eredetije, az „ombrello" — amely csupán így értődik — a hellén „ombrosz"-tól származik, ez pedig — épúgy mint a latin „imber" — esőt jelent. Tehát csupán a francs „ombre" (óñbör — árnyék) szóhoz hasonlító alakja miatt értődik napharítóra.

Paravent (pàrávaºñ): vendégfal, szélfogó [németesen: spanyolfal].[1]) — **Hőfogó** [„kályhaellenző"]: écran (ékraºñ) [f].[2])

Par force (pàr forsz): erőszakkal [f]. — **Falkásvadászat** [e.: „parforce-vadászat"]: chasse à courre (sássz á kur)[3]) [f], [race-]hunting ([réjsz-] hanting) [b]. — **Falkásvadász:** chasseur à courre (sásőr á kur) [f], hunter (hantör) [b].

Par renommée (pàr rönomé): made in Germany. — **Híréről:** de réputation (dö répütáziófi) [f].

Parte-cédula: a Németföldön termett felemás „Partezettel"[4]) zulus magyar mása [f-n]. — **Gyászjelentés:** annonce de décès (ánóñsz dö dészе) [f].

Parterre (pàrteer): 1. virágoság, 2. a szinház földszintjének a páholyok alá eső utolsó sorai.[5]) — **Földszint:**[6]) rez-de-chaussée (rédsószé) [f].

Parti (pàrti): „jó" házasság. — **Partie** (pàrtí): többek részesedésével rendezett játék, kirándulás sat.[7]) — **Árucsoport** [e.: partieáru]: quantité, bon nombre de marchandises (kaºñtité, bóñ nóñbör dö mársaºndíz). — **Csoportos árulás** [mérsékelt áron, üzlet megszüntetése vagy kellet (f.: kereslet) hiánya miatt]: solde (szold)[8]) [f].

Pas-de-Calais (Pádkálе): Francsország egyik éjszaki kerülete [département-ja]. — **Calais-i tengerszoros:** Pas de Calais [f].

Passager (pászázsé): tengeri utas. — **Szárazföldi utas** [nálunk: pasazsér, röv.: pasas]: voyageur (voåöjázsőr) [f].

Passe-partout (pász-pártu — „mindenhova illő"): tolvajkulcs.[9]) — **Igazolvány** [szabad járás-kelésre jogosító jegy]: laisser-passer (leszépászé) [f].

Passionatus. Pannoniai romándos latin kifejezés. — **Háboros:** concitatus [izgatott], cupidus [epedő], vehemens [heves], ardens [tüzes] [l]; passionné (pászioné) [f].

Patience (pásziaºñsz): türelem. — **Kirakósdi** [kártyajáték][10]): réussite (réüszit — „eredmény") [f]. — **Cigányperec:** croquignolet (krokinyole) [f], cantuccio (kántuccsio) [o], ratafia (retőfiö)[11]) [b].

[1]) Para vento: „hárítsd el a szelet!" [o].

[2]) Rendeltségükön kivül alakjuk is különböző: az elsőnek lábai vannak, a második pedig talpon áll.

[3]) Courre [vadászkifejezés] = futvást.

[4]) T. t.: II. szótáramban.

[5]) Hajdan a földszint közönsége — mintahogy péld. Rostand „Cyrano de Bergerac"-jának a 17. század közepetáján játszó első fölvonásában elénktárt Hôtel de Bourgogne-on látjuk — összevissza álldogálva nézte az előadást. Nyilván ezt a keveredést festi a „parterre" kifejezés, amely Francsföldön alighanem amiatt szorult időmultán a földszint hátulsó részére mert az ottlevő helyek mainapság is számozatlanok és nem válthatók előre.

[6]) Berlinben „Parterre-Etage"-nak is hívják!

[7]) Az első a „groupe parti" [elkülönített csoport], a második a „chose partie" [osztott dolog] kifejezésből kiszakadt szó.

[8]) Nyilván az angol „sold" (szóuld — „eladatik", tehát: eladó) szótól.

[9]) A „passe-partout" nyilván az útilevelet jelentő „passeport" (pászpór) kifejezésből fajult át Németeurópában s a „billet" (bíje) szóval összemesterkedett német kapcsolatából, a „Passepartout-Billet"-ből szakadt ki. Erre vall másik változata, a „Partout-billet" is.

[10]) A „patience"-nak ez a jelentése hazájában épmost van avulófélben.

[11]) Nyilván mint afféle hörpkorcsolya.

Patiens: szenvedő [l]. — **Orvos betege**: aegrotus [l], malade (málád) [f].

Patron (pátrón): minta [régen: töltéstáska]. — **Töltés**: cartouche (kártus)[1] [f].

Pensio (penzio) [l], **Pension** (paᵒñszión) [f]: fizetés. — **Pihenőpénz**: pension de retraite (paᵒñszión dörtreet) [f].[2] — **Teljes ellátás, vendégtanya**: pension [f].

Perfekt: tökéletes. — **Tökéletesen**: plane [l], perfettamente [o], parfaitement (párfetmaᵒñ) [f], perfectly (pörfiktli) [b].

Perron (peerón): épület előtti kis lonkára [terrasse-ra] érő nyílt lépcső. — **Rakodótér** [pályaudvaron is]: quai (ke)[3] [f].

Pianino: halkacskán. — **Szorongó** [zongora]: pianoforte verticale [o], piano droit (piáno droá) [f], upright piano (aprájt pienóu) [b].

Plaidoyer (plédoᵃüjé): szóbeli ügyvédelem [a működés] általán. — **Kir. ügyész vádlóbeszédje**: réquisitoire du ministère public (rékizitoár dü miniszteer püblik) [f]. — **Védőbeszéd**: défense (défaᵒñsz) [f].

Planchette (plaᵒñseet): francsul értve sok mindenfélét jelent, fűzőlemezt azonban nem. — **Fűzőlemez**: busc (büszk) [f].

Plissé (pliszé — „hajtogatott"): redőzet [egész ruháé]. — **Redő** [ránc]: pli (pli) [f].

Plumeau (plümó): tollasporoló. — **Dunyha** [130 × 120 szm.-es pölyhös lábtakaró]: duvet (düve), édredon (ėdᵒrdóñ[4]) [f], — piumino [o].

Point (poeöñ): a. *[kézimunkára értve]*:[5] 1. öltés [péld. point d'ourlet (p. durle): szegőöltés], 2. hímzés [péld. point de la Chine (p. dlá Sin): kacskaringós hímzés atlaszon], 3. varrott csipke [péld. points de Bruxelles (p. dBrüszeel)]; b. *[kockajátékban]*[6]: szem; c. *[kártyajátékban]*[6]: egység [f]. — **Point** (pajnt)[5]: 1. öltés, 2. hímzés, 3. **needle-point** (níd[l]-pajnt — „tűhegyes"): varrott csipke; **needle-point-lace** (níd[l]-pajnt-léjsz): szalagos csipke [b]. — **Pointe** (poeöñt)[7]: él, csattanó [f].

Pointírozni. Pointer (poeöñté): kiélezni. — **A bankos ellen játszani** [fosztogató játékban]: ponter (pónté) [f].[8] — **Pointeur**: tekecsősz [a német földgömbön: „marqueur"]. — **Rakó** [aki nyúzójátékban a „banquier" (baᵒñk[l]é — bankos) ellen játszik]: ponte (pónt) [f].

[1]) Az olasz „cartoccio" (kártoccsio — szütyőcske, e.: stanicli) szótól.

[2]) Ce bon général X est entré en pension: Bárkovics táborfő teljes ellátásra ment. [Hogy miért ép „Bárkovics": megérthető a 160. oldal első hasábján olvasható [1]) jegyzetemből.] — Nyugalomra tért: il a pris sa retraite. Nyugalomban van és pihenőpénzt kap [f.: nyugdíjat élvez]: Il est retraité et pensionné.

[3]) Eleinte alighanem csak parti rakodóra értődött és csupán használata terjesztette ki jelentését egyébfélére, olykép mint péld. a latin „adripare" [partraszállni] igétől származó „arriver" (árivé) kifejezését bármily megérkezésre.

[4]) Pölyhös ágyterítő: dessus de lit (döszüdli), couvre-lit (kúvörli). Lapos lábtakaró: couvrepied (kúvörpié) [f].

[5]) Point: [tű] „hegye".

[6]) Point: „pötty".

[7]) Pointe: a „hegye".

[8]) A spanyol „punto" [pötty, francsul: „point"] szótól amelyet a tresillo [francsul: hombre] játékban a vörös és tök-disznóra szokás érteni. Tőle származik a játszóvendég [a tevékeny kíbic] számára kitalált vendégszék*) francs neve: a „ponteuse" (pónтőz) is.

*) A tetején könyöklővel s benne játszópénznek szánt rekeszes dobozzal készült szék, amelyen hátának fordulva [lovagló helyzetben] szokás ülni.

Poliklinik: orvostanya [betegüket lakásán ingyen látogató fiatal orvosok telepe.][1] [g-n]. — **Rendelőintézet** [nálunk: poliklinika]: Verordnungsanstalt [n].[2]

Pompadour (Pónpádur): nem bárminő, hanem csak XIV. Lajos korabeli kézi tarsoly. — **Kézi tarsoly** [akármilyen]: réticule (rétikül) [f].

Port (paórt): Douro-melléki óbor amelyet Oporto-ból szállítanak szét. [Neve is e portugál kikötőváros rövidítése]. — **Porter** (paórtör): erős sör. [A neve voltaképp „teherhordó"-t jelent; csak olykép ragadt a vele értett sörre hogy leginkább teherhordó munkások szokják fogyasztani] [b].

Porte-chaise (portö-seez): székhordozó[3]. — **Gyaloghintó** [hordozható szék — e.: „hordszék"]: chaise à porteur (seez á portőr) [f].

Porte-épée (port-épé): kardszíj. — **Kardbojt**: dragonne (drágon) [f].

Portier (portyié): kolostor kapuját nyitogató barát. — **Kapus**: concierge (kónszierzs) [f].

Poszt. Poste (poszt): sok mindenfélét jelent, őrséget azonban semmiképp. — **Őrség** [a gyalogságnál]: sentinelle (szaonntineel), [a lovasságnál]: vedette (vödeet) [f].

Posztdatálni: zavaros kifejezés.[4] Honi nyelvünkön a „későbbrekeltezés"-sel fejezhetjük ki jelentését [l].

Pot pourri (po púri): ismert danákból [énekesjátékok, népies dalok, táncdarabok töredékeiből] szerkesztett egyveleg. — **Énekesjáték-egyveleg** [egyetlen énekesjáték legkedveltebb részeinek egybefűzése]: fantaisie sur les airs d'un opéra (faontézí szür lézeer deönnopéra), bouquet de mélodies (búkedmélodí) [f].

Praedicatum [„előremondás"]: ige; jövendölés. — **Nemesember névjelzője** [röv.: jelzője, e.: előneve]: attribulum [„járulék"] [l].

Praematurus [„előreérett"]: koránérett. — **Jelesen érett**: eximio modo maturus [l].

Praline (prálin): cukorral pirított mandola[5]. — **Praliné**: 1. hasonló modon készült egyéb cukorka, 2. pirított [és jobbára megőrölt] mandolával kevert cukorka [egyebek közt csokoládos is]. — **Csokoládcukorka** [nálunk német példára: „praliné"]: bonbons de chocolat (bónbónd sokolá) [f].

Premier (prömijé): első, kiváltkép: emelet. — **Sornyitó** [színműé]: première (prömijeer) [h. é. représentation (röprézaontázión — előadás)] [f].

Presskollé: made in Austria. — **Kényszerüség**: contrainte (kóntreönt[6]) [f].

Prestige (presztízs): varázs [mesterséges eszközökkel keltett csalódás]. — **Tekintély**: autorité (ótorité) [f].

[1]) Polisz = város. Kliniké [h. é.: tehné] = gyógyító művészet. Németül máskép: ambulatorische Klinik [mozgó betegtanya; a mozgás azonban nem a betegekre, hanem az orvosokra értendő].

[2]) Ambulance (aonbülaonsz): mozgó katonai vagy általán hevenyészett betegtanya [f.: kórház] [f].

[3]) A német nyilván amiatt érti gyaloghintóra mert ugyanígy szerkesztett „Tragsessel"-je ezt jelenti.

[4]) Époly zavaros mint az „antedatálni", amelyről a maga helyén van szó.

[5]) Francs nevét Du Plessis-Praslin-ról kapta, aki azonban inasának a dicsőségében sütkérezik, mert ez találta ki készítésének a modját.

Privatchatouille: teuton csudabogár. — **Különpénztár**: cassette particulière (kászeet pártikülijeer) [f].
Privatier (privátyié): made in Germany. — **Magándi** [f.: magánzó]: rentier (raoñtyié) [f].
Próba. Proba (proba): vizsgálás. — **Kísérlet** [ném.: Probe]: experimentum (ekszperímentum), tentamen.[1]) — **Próbálni.** Probare: megvizsgálni; helyeselni. — **Megkísérelni**: experiri, tentare[2]) [l].
Procurator [„gondviselő"]: vagyonkezelő.[3]) — **Ügyvédő** [nálunk: „prókátor"]: advocatus [(segítségül) „odahívott"] [l].
Pruderie (prüdrí): szégyenlősség.[4]) — **Álszemérem**: fausse honte (fósz ónt) [f].
Publikum [melléknév]: nyilvános. — **Közönség** [a német földgömbön: publikum]: populus [nép] [l].
Pudding (puding): mártottas.[5]) — **Száraz mazsoláslepény** [amelyet elköltése előtt forró vízben szokás megfőzni]: plumpudding-conserve (plampudingkanszőrv) [b].
Pulpitus: csak magyar szótárakban tenyésző szó. **Pulpitum**: dobogó. — **Írópolc**: mensa scriptoria. [l].

Quacker (kuekör): kuruzsló. — **Fox hittanításának a híve**: quaker (kuéikör — „reszkető"[6]) [b].
Qui pro quo [„valaki, más helyett"]: félreismerés [személyek összetévesztése]. — **Félreértés** [tárgyak összetévesztése]: quid pro quod [„valami, egyéb helyett"] [l].
Quittelni, Quittírozni mt.: kvittelni, kvittírozni alakkal.

Rabbit (rebit): házinyúl. — **Pirított sajtosszelet**: rarebit (reerbit). Mt.: a maga helyén [b].
Rafinéria. Raffinerie: [cukor-, kőolaj- sat.] finomító. — **Ravaszság**: raffinement (ráfinömaoñ) [f].
Rája [„nyáj"]: olyan török alattvaló aki nem muszlim [t]. — **Rádzsa** [a latin „rex" (király) szóval rokon kifejezés]: hindusztáni herceg [sz].
Rapière (ráplijeer): hegyes kard; markolatát kosáralakú fonadék védi. —

[1]) Ol.: saggio; francs.: essai; ang.: trial.
[2]) Ol. saggiare; francs.: essayer; ang.: to try.
[3]) A „fiscalis procurator" kifejezésből kiszakadt szó. „Fiscalis procurator" a középkorban az állampénztár gondviselőjét jelentette, hazánkban pedig kincstári ügyészre értődött. Nálunk mindegyik részébe [mind a „fiscalis"-ba mind a „prókátor"-rá rövidült „procurator"-ba] az „ügyvédő" jelentés siklott bele.
[4]) Törzsöke, a „prude" (prüd) szó a „prudhomme" (prüdom — régen: becsületes ember; ma: a munkást gazdájával békéltető vegyesbizottság tagja) nőnemű alakjának, a „prudefemme"-nak (prüdfám-nak) rövidítése, amely eleinte csupán „szigoruan erkölcsös"-t jelentett és csak időmultán kezdték ezenkívül „túlon erkölcsös"-re, végül „szégyenlős"-re érteni. A német földgömbön nyilván amiatt értődik „álszemérmes"-nek mert valamennyire hasonlít a „spróde" szóhoz, ez pedig rideget, érzéketlent, rátartóst jelent. Spróde azonban francsul nem „prude", hanem „frêle".
[5]) A francs „boudin" (budeön — hurka) szótól, merthogy mind a hurka mind a pudding burokban szülődik: ez bélben [a disznósajt bendőben], amaz kendőben [szájtörlőbe göngyölve vízbe merítik s így főzik meg]. Emiatt mondom „mártottas"-nak.
[6]) Talán imádságaközben végzett heves mozdulatairól, talán Fox-nak bíráihoz intézett mondásáról: „Reszkessetek az Úr szavától!"

Épée (épé): kétélű, olykor háromszögletes pengéjű vívótőr harangalakú markolatvédővel. — **Fleuret** (flöre): szúrófegyver négyszögletes pengével; markolatának belső [pengéje felé eső] végén egymással szemközt két gyűrűvel amely [a kard testétől szétválasztott] 8-asra emlékeztet. Csupán gyakorlásra szokás használni a vívótőrrel való bánás megtanulásához [f].

Rarebit (reerbit — „ritka falat")[1]: csemege. — **Pirított sajtosszelet** [meleg vason olvasztott vagy sörbe áztatott (jobbára cheshire-i) sajttal borított meleg pirított kenyérszelet] „szkot modra" [tehát: szkot piritós]: Scotch rarebit (szkacs r.), — „francs modra" [tehát: francs piritós]: Welsh rarebit (Uels r.) [b].

Raseur (rázőr): 1. szövetnyíró, 2. unalmas ember.[2] — **Borbély**: coiffeur (koáfőr) [f].

Reális. Réel (réel): valódi. — **Becsületes** [kereskedő]: loyal (loájàl) [f].

Réchaud (réső): független készülék [medence, lábas] étel, tányér sat. melegítésére [meleg vízzel, parázzsal, szesszel]. „Réchaud" péld. egyebek közt a mi „gyorsfőző"-nk is. — **Étel- és tányérmelegítő** tűzhelyen [konyhában] vagy kályhán [ebédlőben]: réchauffoir (résófoár) [f].

Recensio: megszámlálás [l]. — **Recension** (röszaofisziófi): nyomott munka hiteles szövedékének a megállapítása kéziratáéval [f]. — **Színdarab, könyv bírálata ujságban**: compte-rendu (kófit-raofidü) [f], criticism (kritiszizm) [b].

Réclame (réclám): kereskedő vállalatnak ujság szövedékébe [tehát nem: hirdetései közé] iktatott dícsérete; általánosítva: áru keletének előremozdítását célzó bármely *szokatlan* eszköz.[3] — **Hirlapi hirdetgetés**: publicité (pübliszité) [f].

Reconnaissance-Visit (sprich: „Rekonnässanghs-Visitt" — „hálálkodó látogatás"): teuton szókapcsolat.[4] — **Hetelő látogatás**: visite de digestion (vizit dö dizsesztiófi — „emésztő látogatás") [f].

Rédacteur (rédáktőr): dolgozótárs [a szerkesztőé]. — **Szerkesztő**: rédacteur en chef (rédáktőr aofi sef) [f].

Reflektálni. Reflectere [visszahajlítani]: visszafordítani [l]. Riflettere: [vmire] vonatkozni [o]. Réfléchir [f], to reflect [b]: átgondolni, elmélkedni. — **Ügyet vetni** [vmire]: referri [l], fare assegnamento [o], avoir égard (ávoár égár) à qc. [f], to consider (tu kanszidőr) [b]. — **Számot tartani** [vmire]: vindicare [l], aspirare [o], tenir compte (tönír kófit) de qc. [f], to require (tu rikuájr) [b].

[1]) A német szótárak szerint: „rarebit oder rabbit". Az utóbbi mt.: a maga helyén.

[2]) „Personnage dont les discours font autant de plaisir que l'action d'un rasoir promené longuement sur les joues". [Akinek a beszélgetése annyi élvezetet szerez mintha borotvát húzgálnánk végig az arcunkon.]

[3]) A „réclame" kifejezés — amely a latin „reclamare" [visszahívni] igétől származik — Francsföldön 1. sólyomvadászaton madár visszahívására, majd apró madárnak szánt csalakra [e.: csalétekre], 2. könyvben az oldal első szavának az előttelevő oldal alján olvasható előrebocsátására [custos-ra] értődött. A kereskedelem terén meghonosult jelentése Németföldről terjedt át Francsországba.

[4]) Francsföldön az ilyes „Dankbesuch" úritársaságban — ahol látogatójegyet szokás átadni [on dépose sa carte] — ismeretlen fogalom, a kispolgár pedig egyszerüen azt mondja hogy: aller remercier [köszönni menni].

Regale: búgó orgona. — **Polc** [kereskedőinktől behurcolt németes kifejezéssel: regál(e)]: reale[1]) [o]. — **Könyvespolc**: repositorium [l], scaffale [o], rayons (réjóñ) [f], shelves (selvz) [b].

Régie (rézsí): az állam pénzügyének az igazgatása. — **Vállalkozó költsége**: frais généraux (fre zsénéró) [f].

Register: tárgyak jegyzéke. — **Lista**: akár személyeké akár tárgyaké [n][2]).

Remis (römi — „félrerakott"): eldöntetlen [játék]. — **Remise** (römíz): kocsiszín [f].

Renommer (rönomé): magasztalni. — **Dicsekedni** [nálunk: „renomírozni"]: blaguer (blágé), se vanter (szvaᵒñté) [f].

Restauratio: tatarozás [l]. — **Étkező**: taberna [l], restaurant (resztóraᵒñ), [szerényebb:] taverne (távern) [f].

Rest [n], **Reste** (reszt) [f]: maradék. — **Maradok** [kártyás-szakkifejezés]: resto [l,o].

Retour-(rötúr-)jegy: visszatérésre jogosító jegy. — **Oda-visszaszóló**: billet d'aller et retour (bíje dálérértúr), billet de double course (bíjeddúbl kursz) [f].

Retour-recepissz: német gyártmány. — **Vétközlő**: avis de réception (ávidrészepszióñ) [f].

Reverenda [„tisztelnivaló"]: ujhitű [protestáns] lelkész palástja [l]. — **Rómaihitűé**: sottana [„alsószoknya"] [o], soutane (szután), a növendékpapé: soutanelle (szutáneel) [f].

Revier [n]. Rivière (rivieer): folyó. [Tőle a német „Revier" jelentése a „part" — „vidék" — „kerület" fogalmakon végig]. — **Vadászterület**: [terrain réservé pour la] chasse ([teereöñ rézervé pur lá] sász) [f].

Ripsz: germán gyártmány.[3]) — **Bordás pamutszövet**: rep. **Bordás gyapjuszövet**: russel-cord (raszlkᵃóʳd) [b].

Rolette (roleet): flamand vászon. — **Fényfogó-t** lehet ugyan belőle készíteni. Ezt azonban francsul nem „rolette"-nak hívják,[4]) hanem „store"-nak (sztór-nak) [f].

Román. A művelt római a maga nyelvével, a „lingua latina"-val [a „latiumi nyelv"-vel] szemben a latium-i köznépét „lingua romana rustica" [falusi — vk.: „mezei" — római nyelv] néven emlegette. Ez a népies nyelv időmultával végighódította egész Italiát, majd továbbterjedve befészkelődött a meghódított tartományokba, ahol aztán

[1]) Az olasz kereskedő a kelendő [könnyen „realizálható" — értékesíthető] árut „mercanzia reale"-nak mondja; róla nevezte el „reale"-nak azt a polcát amelyre kezeügyéhez rakja.

[2]) A „Register" szó a „földhányás"-ra értett latin „regestum"-tól származó — tehát „összehányt"-félét jelentő — középkori latin „registrum" németes alakja. A középkori latin „lista" viszont a [„léc"-et, „papirosszalag"-ot jelentő] német „Leiste" szó latinos ábrázattal. — Nyilván e két kifejezés párosításával jutottunk mi a mi furcsaképű „lajstrom"-unkhoz amely mind a „Leiste" mind a „registrum" vonásait szemünkbe tükrözi. Tehát amolyan „fiszharmonium"-féle szó.

[3]) Borda: rib. Bordák: ribs (ribz). Bordás szövet, selyem, bársony: ribbed cloth, silk, velvet (ribd klat, szilk, velvit.)

[4]) Szó esik még hasonló tárgyakról: a „jalousie", a „rouleau" s [II. szótáramban] a „salugáter" szónál.

összekeveredett lakóik ősi nyelvével. Az ilykép keletkezett vegyülékeket akkortájt közönségesen „linguae romanae" néven emlegették. Belőlük fejlődött időmultával az olasz, spanyol, portugál, provence-i, francs és oláh nyelv amelyeket együtt ma is „román" [francsul: „romain" (romeöñ), németül: romanisch] néven ismerünk.[1]) — **Oláh:** roumain (rumeöñ) [f], rumänisch [n].[2])

Rondeau (róñdó): francs költői s zenei műfaj. — **Kerektér:** rond-point (róñ-poeöñ — „kerek folt") [f]. — **Körbülő**[3]): centrelanch (szentörléjns)[4]) [b].

Rosette (rozeet): díszítő rózsa. — **Épületen** azonban: rosace (rozász)[5]) [f].

Rouleau (ruló): tekercs. — **Fényfogó** [**vászon**]: store (sztór). — **Kitámasztható vászonsátor:** marquise (márkíz) [f].[6])

Routinirt: ilyesféle francs melléknév nincs. — **Tapasztalt, jártas:** expérimenté (ekszpérimaoñté) [f].

Rumsteak (ramsztéik). Ha volna ilyen angol szó, nyilván „rumos szelet"-et jelentene. — **Óriásszelet:** rumpsteak (rampsztéik) [b].

Sacco: 1. zsák, 2. vezeklő csuha.[7]) — **Zeke:** giacchetta (dzsiákettá), giubetto (dzsiubetto) [o].

Salon-bonbons: német szókapcsolat. — **Omlós cukorka:** fondants (fóñdaoñ) [f].

Sansculotte (szaoñkülot): nem „nadrágtalan"-t hanem „bugyogós"-t [hosszúnadrágost] jelent, merthogy az első francs forradalom ily néven ismert éhenkórászai bugyogóban [pantalons-ban] jártak, nempedig — a modosabb társadalmi köröktől viselt — térdigérő nadrágban [f].

Sarzsi. Chargé (sárzsé): megbízott. — **Tisztet viselő** [ném.: Chargierter]: homme gradé (om grádé) [f].

[1]) Ez a „román" szónak nyelvre értve a tágabb jelentése. Szükebben értve csupán a Graubünden, Tirol és Friaul olyik vidékén dívó változatukat jelenti.

[2]) A „román" szó jelentése eszerint sokkal tágabb az „oláh"-énál. Kár hát fogalmaink világosságát használatával megzavarnunk. A magunk „oláh"-jával szemben az a panasz hogy a gyűlölködés bántó célzatot tapasztott bele. Hát én azt hiszem, ezt a gyűlölködést se magasabbra nem lobbantja sem alább nem lohasztja, akár így akár úgy hívjuk „románajkú testvéreink"-et. Egy-két tízéve zsidainknak volt hasonló kifogásuk mai nevük ellen amely ma époly szürke szó akár a „német" vagy a „tót" vagy az „örmény". Az oláh egyébkép maga se nevezkedik mindig „roman"-nak („román"-nak). A rumân" (rumön) époly közkeletű kifejezése. Nyilván tőle ered mind francs mind német neve, a „roumain" (rumeöñ) és „Rumäne" valamint a mi bozontos „rumuny"-unk is amelynek csak a bocskorát kellene leoldanunk meg egy kicsit meg kellene fésülnünk: „rumán"-ná kivakaródza egész helyre legénynek föstene! Talán már meg is tettük volna ha gazdája jobban megbecsülné magát.

[3]) Németföldi francs nyelven: „pouf" (puf). [Francsföldön azonban az ülőpárnát hívják „pouf"-nak merthogy a „bouffer" igétől ered amely hajdan az arc haragos fölfúvására értődött; a „pouf" tehát „duzzadt"-félét jelent amit hellyel-közzel mi is „pufók"-nak mondunk.]

[4]) Francsföldön vajmi ritkán látható bútor amelyet az úritársaság csupán ez angol nevén ismer.

[5]) Nyilvánhogy „rózsácská"-nak [„rosette"-nak] jobbára kelleténél nagyobb volna. Péld. a párisi Notre-Dame híres rosace-a, amelynek térfogatán egész rózsáskert elférne!

[6]) Hasonló tárgyakról szó esik még a jalousie, a rolette és [II. szótáramban] a salugáter kifejezésnél.

[7]) Németföldön nyilván az angol „sack-coat" (szek-kóut — zsákoskabát) szóból vedlett át olasszá.

Saucier (szószijé): mártáskészítő szakács [nagyszállóban]. — **Mártásos csésze**: saucière (szószijeer) [f].
Sál. Shawl (saol) [b], châle (sál) [f]: négyzetalakú női nagykendő. — **Mellburkoló**: muffler (maflör) [b], cache-nez (kás-né)[1]) [f].
Schalotte[2]): mogyoróhagyma [n]. — **Almáskorong** [morzsába hengergetett almapép] charlotte (sárlot)[3]) [f].
Schliefer: kucsmó [muff] [n]. — **Esős nőlebernyeg**: slipon (szlipön) [b].
Sechsundsechziger [„hatvanhatos"]: a wieni Deutschmeister-ezred hajviselete. — **Halántékra fésült haj általán**: Sechziger [hatos]. Ennek 1866-ra célzó gúnyos változata az előbbi kifejezés [w].
Sekt [a német nyelv uralmának határain kívül ismeretlen kifejezés]: pezsgő [n]. — **Száraz szőlőszemekből gyártott [savanyu] pezsgő**: champagne sec (saoñpány szek) [f].
Sequens: következő [l]. — **Hármas, négyes sat. sor** [terc, kvárt sat. kártyásjátékban]: séquence (székaoñsz) [f].
Sir (Szőr)!: Uram! [b]. — **Sire** (Szir)!: Felség! [f].
Skating-ring (szkéjling ring) vagy **Skating-rink** (sz.-rink): görgő társaság vagy pálya. — **Görgőkorcsolya**: roller-skate (róulör-szkéjt) [b].
Slipper (szlipör — „papucs"): vasúti fékezősaru.[4]) — **Síntalp**: sleeper (szlípör — „alvó", „nyugvó") [b].
Smoking (szmóuking): dohányzás.[5]) — **Estike**: dinner-jacket (dinördzsekit) [b].
Smokk. Schmock: Freytag „Die Journalisten" című romándjának jellemtelen ujságírót ábrázoló alakja [n]. — **Éniske**: snob (sznab)[6]) [b].

[1]) Vk.: „orrejtő" [merthogy hajdan az emberek nagy hidegben állukat is beleburkolták].
[2]) Aszkalon város nevéről. Alighanem a keresztesvitézek hozták onnan földrészünkre.
[3]) Nyilván ennek az átfajulása az „Aepfel im *Schlafrock*", amelynek képére nálunk az „alma pongyolában" szülődött.
[4]) Az angol tervestudomány nyelvén: „tie" (táj — kapcsoló) vagy „cross-tie" (krasztáj — harántkapcsoló).
[5]) Britföldön csak olyan *idegennel szemben* használják kabátra értve akiről úgy sejtik hogy a kabát igazi nevét nem értené meg.
[6]) A mult százév elején a s n o b (sznab) kifejezés előkelősködő málészájú emberre értődött. Ez az alapja mai jelentésének is amellyel olyan semmi emberre értődik aki erőnek erejével el akarja hitetni a világgal hogy valaki. Hogypedig e látszatot megszerezze, olyan divatos gondolkozást, érzést, kedvtelést, ízlést színlel amelyről úgy tapasztalja hogy másokat számottevő alaknak néznek érte. Snob péld. az olyan ember aki azért kardoskodik valamely bölcselő, vallásos, társadalmi nézetért hogy egyedi meggyőződést tanusítson vele, — aki zeneműveletekre [e.: hangversenyekre] járkál holott unja a zenét, — akí művészetről szóló előadásokat hallgat végig amelyeket nem ért meg, — aki futtat hogy futtasson, fürdőzik hogy fürdőzzék sat. Szóval mutogatja hogy *ő is* valaki. Emiatt hívom erőlködését „éniskedés"-nek, magát pedig [kisebbítő képzővel] „éniské"-nek. — Ilyen „zenekedvelő" snob bankostól kérdezte egyszer egy bizalmas barátja hogy mit csinál a zeneműveleteken holott nem ért a zenéhez? — „Ich wart' bis es aus is" [Lesem a végét], volt emberünk őszinte válasza. A „snob" eredeti jelentése: „cipőfoltozó". Nyilván hozzáfűződik mai jelentése is noha másmódon is sokmindenféle elmés találgatással igyekeztek megfejteni. Volt aki a latin „sine obolo" [fillér nélkül, magyarán: templom egere], más aki a „sine nobilitate" [nemesség nélkül] kifejezéstől származtatta. Egy harmadik magyarázat szerint régente a lordok fiait a „fil. nob." [filius nobilis — nemes fiu] jelzéssel szokták a tanulók névsorában kitüntetni, röviden pedig „nob"-oknak hívták őket; majmaik pedig: „quasi-nob"-ok [nemes-félék] voltak s az ő nevük rövidült „snob"-bá.

Solo [egyedül] olyan kártyás játszik akinek nincs segítőtársa [o]. — Aki nem vesz segítőkártyát: „sans prendre" (szaºñ praºñdº — vétel nélkül) kisérti a szerencséjét [f].

Solo-csirág, Solo-rák[1]: egyetlen szál csirág, egyetlen darab rák lehetne [w]. — **Válogatott csirág**: asperges de choix (ászperzs dö soá). — **Válogatott rák**: écrevisses de choix (ékrºvisz dö soá) [f].

Souper, éjjeli lakoma: 1. házimulatságon, 2. könnyüvérű hölgyekkel.[2] — **Vacsorálni** nem szokás Francsföldön. A vacsorának nincs hát ott rendes étkezésre értett neve sem [f].

Souterrain (szúteereºñ): boltozott földalatti építkezés.[3] — **Pincehelyiség** [épületnek földbenyuló alsó része] azonban nem; ennek Francsföldön sous-sol (szú-szol) a neve [f].

Souvenir (szúvnír): emlékeztető [együtt átélt eseményre]. — **Emlék általán** [péld. útról hozott]: cadeau (kádó — ajándék[4]).

Spahi: algérie-beli francs lovaskatona. — **Perzsa vagy török lovas**: szipáhi [perzsa szó].

Spaletta[5]: ablakpárkány[6] [o]. — **Vakablak**: scuri [o], volet (vole) [f].

Spalír mt.: espalier alakkal a maga helyén.

Spencer (szpenször): rövid férfi-felöltő amely alól az alsókabát kikandikál;

[1]) Nehány tízéve nagyon kapós jószág volt Wienben a „szalai rák", amelyet a wieni vendéglős Szalamegyéből szerzett vendégei számára. Hogypedig Wienben „Szala-Krebs" néven szerepelt, persze hamarosan „Szala-rák"-nak hívta dunántúli úrinépünk is. Ámhogy a „Szala-Krebs" nagyon érthetetlenül csöngött a wieni komának, időmultán „Solo-Krebs"-sé európaiasította, nyilvánhogy más holmin szerzett tapasztalata szerint a „Solo"-val *kiváló* dolgot szokás érteni, annyira pedig nem terjedt a tudománya hogy „solo" nem „kiváló"-t hanem „egyetlen"-t jelent. Igy esett meg hogy Wien elsőrendű szállóiban öt-hat rákot hívtak „egyetlen rák"-nak. Hapedig a szép rák „Solo-Krebs", vajjon nem nyilvánvaló-e hogy a jófajta csirág meg — amelyből pedig épenséggel tíztizenöt szálat szokás a vendég elé rakni — „Solo-Spargel"? Tehát magyarul: „szóló-spárga". Jókora pogányság kellett hát hozzá hogy a „szóló-rák" meg „szóló-spárga" *nálunk* „nemzetközi" kifejezéssé váljék. A pogányság ott kezdődik hogy nem mi tanítottuk meg a wieni komát a magunk rákjának a nevére, hanem mi hívtuk az ő példájára „Szala-rák"-nak, holott magyarán „szalai rák"-ról kellett volna beszélnünk. A pogányság folytatása — amint láttuk — odaát esett meg. Csattanója azonban nekünk szól merthogy a mi művelt „európai" úrinépünk *a maga nyelvéről* rontott kifejezést nemcsak *megértetlenül*, hanem [a „solo"-t több darabra értve] *ostobán* használja, — amit ért vele, *okos ember* modjára *nem tudja kifejezni* s kicsinylő mosolygással fogad bármely megjegyzést amely árnyékot vethet az ő előkelő *nemzetközi* kifejezésére amelyet — szerencsénkre — sehol e világon nem ismernek birodalmunkon kívül.

[2]) Igy szerezték számos egyéb nevükhöz a „soupeuse" (szupőz — vacsoráló) nevet. Francsföldön csak a színésznép szok rendesen „souper"-zni merthogy nem játszhat teligyomorral.

[3]) Francs ember e kifejezés hallatára akaratlanul összeesküvésre vagy hamispénzverésre gondol.

[4]) Péld.: Les petits cadeaux entretiennent l'amitié. [Apró ajándékok szorosabbra fűzik a barátságot.] Et les gros entretiennent l'amour. [Nagyok pedig a szerelmet.]

[5]) Vk.: „vállacska". Igy aztán: épület díszítő szögelléke [e.: kiszökellő díszítése], kivált ablak párkánya.

[6]) Wieni népnyelven: „Spalettläden", — sejtelmem szerint „Spaltladen" [hasábos-(ablak)deszka] helyett. A mi ungheriai remekolasz „spaletta"-nk tehát alighanem a „Spaltladen" osztrák változatának, a „Spalettläden"-nek magyarrá latinosításával szülődött.

rövidre szabott nő-kabát.[1]) — **Pitykés rövid flukabát:** Eton-jacket (Itn dzsekit).[2])

Sport (szpórt): edző kedvtelés. A képfogás meg a levéljegygyüjtés tehát époly kevéssé „sport" mint a futtatás [amely csak a lovasúrnak az; a futtatónak pedig kedvtelés ugyan, de nem edző; a lovasnak kereset, a játszónak üzlet, a nézőnek látnivaló] [b].

Spritzer: záporeső. — **Főcos:** G'spritzter [w].

Spurius: fattyu. — **Szimat:** praesentio [l].

Stilét. Stiletto [o], stylet (sztile) [f]: három- vagy négyszögletes tőr. — **Tőrösbot:** bastone con fioretto v. bastone animato [o], canne à poignard (kán á poányár) [f]. **Kardosbot:** bastone con sciabola (básztóne kon slábola) [o], canne à épée (kán á épé) [f].

Sweeter (szuítör): édesgető. — **Izzadságszívó:** sweater (szuetör) [b].

Szaldírozni: megfizetni. [Saldare = fizetni. Conto saldato = megfizetett számadás].[3]) — **Nyugtatni:** quitare. [Nyugtatott számadás (e.: „szaldírozott számla"): conto quitato] [o].

Szemeszter. Semestris (szémesztrisz — sex = hat, mensis = hónap): félévi. Negyedévi: trimestris. — **Negyedév** tehát a „szemeszter" kaptájára „trimeszter" volna. Így érti a francs is a maga „trimestre" (trimesztör) szavát. Ámhogy a német földgömbön a „szemeszter" igazi jelentése ismeretlen: három-négyhavi időszakra épúgy értődik mint félévre [l].

Szeráj: 1. a török szultán isztambuli palotája, 2. moszlim herceg palotája. — **Moszlim nők lakosztálya:** harem [t].

Szituált. Situé (szitüé): valahol elterülő [e.: fekvő]. — **Jómodú** [nálunk: „jól szituált"]: à son aise (á szóñneez) [f].

Szkeleton: aszat [mumi — e.: múmia]. — **Csontváz** [nálunk: szkelett]: osztá [„csontok"] [g]. — **Norvég szánkó** [a német földgömbön: „szkeleton"]: kjelke (helke) [norvég szó].[4]) — **Gyerekszánkó:** selleton (szeltóñ) [f].

[1]) II. Spencer earl-t, a nagy könyvkedvelőt, Althorp lord, a híres államférfi atyját [1758—1834] egy borus téli napon kandallójánál elnyomta a buzgóság. Amikor szemét fölvetette, boszankodva vette észre, hogy kabátjának az alján egy rápattant szikra jókora lyukat pörzsölt. Earl-ünknek az a bohó ötlete támadt, hogy kabátját köröskörül levágassa s így megcsonkítva viselje tovább. Úgy is tőn. Néhány hét mulva London piperkőcei egymásután öltötték magukra e tökéletlen ruhadarabot és „kitalálója" tiszteletére „spencer"-nek keresztelték. Spencert nagy megelégedéssel töltötte el diadala: sikerült bizonyítania hogy nincs olyan bolond divat amelynek nem akadnak követői. [Mintegy tizenöt éve ez a divat ujra kezdett kísérteni, ámde mihamar sutba került.]

[2]) Eton: a Themse partján Windsor-ral szemben elterülő város. Főiskolájának, a [VI. Henriktől 1440-ben alapított] híres „Eton college"-nak [Ítn-kalidzs-nak] növendékei ősidőtől fogva egyenlő intézeti ruhát viselnek, amelyet hazájukban „Eton-suit" (Ítn-szjút — Eton-öltözet) néven ismernek. [Fekete nadrág, pitykés csonka kabát és kürtőskalap.] — Magát a kabátot inasgyerekek is viselik világszerte. Nyilván így szerezte Francsföldön a „veste de groom" (veszt dö grúm — inaskabát) nevet.

[3]) T. t. a 34. o.

[4]) Svédül: kälke (helke). Francsul: skielke (szkílk).

Szolíd. Solidus[1]) [l], solide (szolid)[2]) [f]: erős, tartós. — **Tisztes:** honestus [l], comme il faut (kom il fó) [f]. — **Becsületes** [üzletben]: probus [l], loyal (loajál) [f]. — **Rendes:** ordinatus [l], rangé (raoñzsé) [f].

Szultánnő: a szultán anyja, testvérnője, lánya. — **A szultán felesége:** kadin [t].

Szuperálni. Superare: nehézséggel megküzdeni, ellentárs [riválisz] fölé kerekedni. — **Sikerülni** [szukcédálni]: succedere [l].

Taktus. Tactus: érintés, ütés [l]. — **Lüket** [e.: taktus, f.: ütem[3])]: numerus [l], misura [o], mesure (mözür) [f].

Tantième (taoñtyijem): jutalék [példa kereskedőtársé közös jövedelemből]. — **Szerző jutaléka** [szellemi munkájának nyers jövedelméből]: droits d'auteur (droá dótőr) [f].

Tantus: annyi [l]. — **Számolópénz:** tantos (tántosz)[4]) [s].

Tapéta: szőnyeg.[5]) — **Falazó papiros:** papier peint (pápijé peöñ — föstött papiros) [f].[6])

Tapeur (tápör): garázda ember. — **Tapir** [állat]: tapir. — **Püfölő** [talp alá zongorázó muzsikus]: pianiste (pianiszt)[7][8]) [f].

Tália: a színművészet múzsája [g]. — **Termet, törzsök** [a válltól a derékig], **derék** [a törzsöktől a csipőig; ruhának a törzsöket födő[9]) része]: taille (táj) [f].

Tempo: idő. — **Kedvtelés** [időtöltés]: passatempo, tempone [o].

[1]) Solum = talaj; tehát mintegy: „talajban gyökerező".

[2]) Egy Wienbe telepedett francs fiatal ember hónapos szobát keresett. Egy helyen a háziasszony, aki tűrhetően beszélt francsul, azt a kérdést intézte hozzá: „J'espère, monsieur, que vous êtes solide?" [Remélem uram, „szolíd" emberrel van dolgom.] A lakójelölt csodálkozva nyugtatta meg az asszonyt: „Madame, je ne suis jamais malade." [Nyugodt lehet, asszonyom: kutyabajom.] S hozzágondolta: Voilà une personne qui a bien peur de voir des enterrements dans sa maison. [Be nagyon aggódhat ez az asszonyság hogy a lakásáról találnak valakit eltemetni.]

[3]) Nyilván merthogy lüketet kísérni németül: „Takt schlagen", a szótárban pedig a „schlagen" jelentései közül az: „ütni" van legelül.

[4]) Tanto = annyi. Tantos [Németföldön: „Dantes" oder „Tantes", olykor wohl auch „Tantus"] pedig a töobese.

[5]) A „tapéta" ős, a hellén „tapész" szóval [birtokos esete: „tapétosz"] már Homérosz „Odüsszéja"-jában [IV., 124.] találkozunk ahol egyiptomi terítőre értődik. Későbbi hellén íróknál „tapisz" alakkal szerepel. Francs változata: a „tapis" (tápi) szintén szőnyeget jelent.

[6]) A két kifejezés összetévesztésének az okát könnyen megérthetjük, ha tudjuk hogy az ókortól kezdve falat is szokás szőnyeggel díszíteni. [Hellén és római palotákban pedig nemcsak falra hanem mozgatható falnak is használtak szőnyeget és nagy terneket szükség esetén apró szobákra osztottak vele.] Ilyesfajta díszítő szőnyeg a gobelin (gobleöñ) is. A német „Tapezierer" régente csak szoba falát szőnyeggel borító mesteremberre értődött, amintlhogy „kárpitos"-unknak is voltakép „szőnyeges" a jelentése. [„Kárpit"-unk ős, az angol „carpet" (kárpit) ma is „szőnyeg"-et jelent.]

[7]) Zongorázóművésszel nem téveszthető össze, mert ezt francsul „artiste"-nek (ártiszt-nak) hívják.

[8]) „Tapoter du piano" = zongorán kalapálni [„tapoter" magában = megveregetni]; sőt a zongorán kattogó művészt nem ugyan a „tapeur" de a „tapoteur" névvel a francs is megtiszteli. Talp alá zongorázó emberre azonban ezt se érti.

[9]) Olykor csak odavaló. Péld.: „La robe empire a la taille sous les bras". [A császárságkorabeli ruhának a hónaljában van a dereka.]

Tenor — „tenór"-nak olvasva[1]: magas férfihang [o]. — **Tartalma, veleje** [„alaphang"-ja] vminek: tenor — tökéletesen úgy ejtve mintha magyar szónak olvasnók[2]) [l].

Tetralogia. Wagner ugyan **trilogiának** [hármasműnek] mondja „Ring der Nibelungen" című énekesjátéksorozatát. Ámhogy munkája voltaképen négy részre szakad, nem vét az értelmesség ellen aki tetralogiának [négyesműnek] hívja [g].

Textus [„szövött"]: szövedék [„szöveg"]. — **Összefüggés:** contextus [„egybeszőtt", — modosult jelentéssel Pariz Pápai szerint: „fundámentumos beszéd"]. Aki tehát valamibe megzavarodik, meggabalyodik: a „contextus"-ból esik ki, nempedig a „textus"-ból [l].

Toilette (toáleet)[3]: 1. öltöző helyiség, 2. mosdó helyiség, 3. piperés asztal, 4. mosdóasztal, 5. úrinő ünnepies dísze. — **Esti ruha:** robe de soir (rob dö szoár). — **Törülköző**[4]: serviette de toilette (szervieet dö t.) [f].

Toboggan (tóubógn): fölkunkorodó orrú talpatlan, lapos canadai s hozzá hasonlító deszkaszánkó. — **Edző kedvtelésre használt közönséges kis szánkó:** sleigh (szléj) [b].

Tornado: éjszakamerikai szélforgatag. — **Forgóvihar** [általán]: torbellino (torbellyínó) [s].

Torpedo [zsibbasztó], ujlatin szó: **1.** villamos rája [tengeri hal], 2. robbantó vízilövedék. — **Robbantó naszád:** torpilleur (torpijőr) [f], torpediniera [o], torpedo-boat (tᵃórpídóu-bóut) [b].

Torrero (toreeró): toronyőr. — **Bikabőszítő:** torero (épúgy olvasva) [s].

Touche (tus): francsul sokmindenfélére értődik.[5]) — **Csínai festék**-re azonban nem; ennek: encre de Chine (aᵒñkör dö Sin) a neve. — **Harsoná**-t se jelent; ez francsul: fanfare (faᵒñfár). — **Ázó**-t sem; ez meg: douche (dus — mit weichem t!) [f].

Tournure (turnűr): termet. — **Gömbölyítő párna:** cul de Paris (küd Pári), strapontin (sztrápóñteᵒñ) [f].

Tout égal (spr.: tút egahl — ganz gleich): német alkotás. — **Mindegy** [szakasztott úgy mint honinyelvünkön]: tout un (tuteᵒñ — mind egy) [f].

Tout même chose: francs nyelven hihetetlenül csengő német csudabogár. — **Mindegy:** tout comme (tu kom) [f].

[1]) Az olasz „tenore" (tenóre) csonkulata. Tenore vk. „dallam"-ot jelent és amiatt értődik „magas férfihang"-ra mert énekeskarban jobbára a legmagasabb hang énekli a dallamot.

[2]) Bárbáros kiejtésétől úgy szokhatnánk el legkönnyebben ha a vele összezagyvált olasz „tenore"-t teljes alakjával használnók.

[3]) Toile = vászon. Toilette tehát vk.: vászondarabka; hajdan díszül szokták — kivált tisztálkodásra s öltözéshez használt — asztalra teríteni. Neve később átterjedt az ilyescélú eszközökre, majd tovább az elhelyezésükre szánt bútorra, végül úrinő ünnepi „dísz"-ére [egész megjelenésére] is.

[4]) Dunamelléki szerecsen tájszólás szerint: „essuie-main" [mosogató rongy].

[5]) Péld: a festőművészet terén ecsetforgatásra [e.: ecsetkezelésre], a vívómesterségben találásra, az érzelmek világában csapásra.

Trabalis: szálas.[1]) — **Tagbaszakadt**: robustus [l].
Trabucco (trábukko): olasz hosszuságmérő [o]. — **Vastag rövid szival** [nálunk egy szivalfaj neve]: trabuco (trábúko — eredeti jelentése: rövid puska) [s].
Tracteur (tráktőr) vonógép. — **Etetőgazda**: traiteur (tretőr) [f].
Traîneur (treenőr): vonszoló [f].[2]) — **Idomító**: trainer (tréjnör)[3]) [b], entraîneur (aºñtreenőr)[4]) [f].
Trakta. Tracta [„nyujtott"]: rétes. — **Megvendégelés**: hospitium. **Lakoma**: epulae [l].
Trancsírozni. Trancher (traºñsé): elvágni. — **Szétszelni** [pecsenyét]: découper (dékupé) [f].
Tricot (triko): kötött szövet. — **Színházi tricot-ruha**: maillot (májo) [f].
Trottoir (trotoár): gyalogjáró. — **Kocsikövezet**: pavé (pávé) [f].
Trumeau (trümó): 1. ablakok közé eső fal [magyarul „falszár"-nak mondhatnók], 2. ily falat díszítő faburkolat, 3. ily falba vagy kandalló fölé épített tükör. — **Tükrösasztal**: glace (glász) [f].

Universalgenie: német ostobaság.[5])
Usance (üzaºñsz) kereskedőnyelven: harmincnapos lejárat [kivált váltóé], általán pedig harmincnapos határidő [f].[6]) — **Kereskedőszokás** [f.: szokvány]: usage (üzázs) [f], usage (júzéjdzs) [b], usanza mercantile [o].

Valeur (válőr) általán ugyan „érték"-et jelent, a festő s rajzolóművészet terén azonban a fényhatás egyhangjára, röviden: fényverésre értődik [f].
Variété- (váriété-)színház. Théâtre de Variété: egyik-másik francs színház neve. — **Mulató**: café-concert (káfé-kóñszeer), café-chantant (káfé saºñtaºñ) [f].
Vasistas (vázisztász): ajtóba vagy ablakba illesztett tolóablak. — **Kukucskáló** [csukott kocsi fenekén]: vitre du fond (vitör dü fóñ), lucarne (lükárn) [f].
Vexir: a német „Vexierapparat" és „Vexierschloss" idétlen honi megcsonkítása. — **Ördöngős készülék**: objet [p. e.: boîte] à surprise (obzse, boát á szürpríz) [f].

[1]) Trabs, trabis, feminini generis = gerenda. Tehát: „olyan hosszu mint egy gerenda". — Hasonló zamatú modosulást sejtek „kamasz"-unk jelentésének a kicsucsalodásán is. Csöngéséről ítélve alig származhat máshonnan mint a hellén „kamaksz"-tól amelynek eredetije [épúgymint a francs „échalas"] „szőlőkaró"-t, személyről szólva pedig „égi lajtorjá"-t, „égi meszelő"-t jelent, magyar ivadékát azonban nem termetre hanem korra értjük.
[2]) Traîner = vonszolni.
[3]) To train = gyakoroltatni.
[4]) Entraîner szintén.
[5]) Merthogy a lobogó szellemnek jellemző ismerve hogy jobbára egyetlen térre szorítkozik. Csak nagyritkán esik meg hogy többre terjed [mint péld. Michel-Angelo-é]. „Egyetemes lobogó szellem" azonban nem volt, nincs és nem lesz soha földünkön. [Génie: „talent naturel extraordinaire, capable de créer *en son genre* quelque chose d'originel et de grand". Lobogó szellem: szertelen tehetség *a maga szakában* eredeti s nagy dolog teremtésére.]
[6]) Kereskedőszokásra értett jelentéssel vagy Britföldről került a német földgömbre vagy megfordítva; Britföldről azonban — merthogy helytelen — rég kirakták a szűrét.

Vignette (vinyeet): képes címke.[1]) — **Cimke** [akármilyen]: étiquette (étikeet) [f].

Vitrage (vitrázs): ablakzat. — **Ablakfátyol** [Francsföldön a cselédnép, a német földgömbön pedig az úriközönség nyelvén: vitrage]: rideau de vitrage (ridó dvitrázs, ablaküvegre való akasz) [f].

Volontaire (volóñteer): önkéntes [katona]. — **Ingyenes segéd**: surnuméraire (szürnümèreer — kellőntúli [„számfölötti"]) [f].

A **Z** betü magyar neve nem „Cet" hanem „Zé". — **Cet**: tengeri emlős neve. „Ától cetig" tehát: badarság. Magyar ember azt mondja hogy: „elejétől végéig".

Zsenília. Chenille (sönij): bolyhó [bársonyzsinór]. — **Bolyhós szövet**: tissu de chenille (tiszü dö sníj) [f].

[1]) Vk.: rekenyő, amelyet Francsföldön a 13. században dísztárgyak ékesítésére kaptak föl, a 15. században pedig könyv szélére festegettek. Így értődött később a „vignette" általán ilyes díszítő képre, tehát képes címkére értve is a képét jelenti voltakép.

II. Helytelen alakkal használt szavak tára.

E szótáramban használt külön rövidítéseim magyarázata: h. a.: helyes alakja, — h. i.: helyes írómodja, — h. k.: helyes kiejtése.

Abderita [rátóti] h. a.: abdérai[1]) [g].

Abigel. Eredeti héber alakja: Abigájl [„apja gyönyörüsége"].[2]) Francs vagy angol modra pedig csak a Balkán mellékén olvasódik: „Abigel"-nek. Francsföldön írni „Abigaïl"-nak, olvasni pedig a Abigájl-nak szokás, Britországban meg „Abigail"-nak írják s Ebigéjl-nek ejtik [zs].

Acclimatisatio [meghonosítás] h. a.: acclimatatio [g-l].

Accouratesse (ákuráteesz—pontosság) h. a.: accuratezza (ákkuráteccá) [o][3]).

À conto. Olasz főnév, francs névelő. — **Törlesztés:** a conto (á konto) [o], à compte (á kóñt) [f].

Acquis, Acquit mt.: agí-nál.

Acquisiteur [üzletszerző] h. k.: nem akvizitőr, hanem akizitőr [f]. — **Acquisitor-é**: ákvizítor [l].

Ad absurdum Rómában senkit se „vezet"-tek. — „Absurdum" szószerint: „sükeltől eredő". — Einen „ad absurdum" führen [okoskodásának a lehetetlenségét bizonyítani]: alicuius argumenta confutare [l]. Latin kifejezéssel pedig ezt a bizonyítást a német földgömbön kívül „demonstratio ab absurdo" néven szokás emlegetni [l].

Adagio [kényelmesen] h. k.: nem ádázsió, hanem ádádzsio [o].

Admirális [rajnagy]: az arab eredetű francs „amiral" (ámirál) kifejezésnek[4]) a latin „admirari" [csodálni] igéhez csavart német változatából, az „Admiral"-ból [nyilván a „General = generális" kaptájára] magyarrá latinított csodabogár [f].

Aéroplane[5]) [röpülőgép] h. k.: nem eroplán, hanem áeroplán [h-f].

[1]) Úgyebizony a népdal se úgy szól hogy: „Nem fúj a szél, nem forog a *dorozsmita* szélmalom"?

[2]) Hazájabeli viselői közt leghíresebb volt Nabal özvegye akit Dávid király vett feleségül.

[3]) Pontosság francsul: exactitude (egzáktitűd).

[4]) Arab eredetije: „amir al bár" [tengeri parancsoló].

[5]) A hellén „áér" [levegő] s a francs „planer" (pláné, lebegni) szavakkal alkotott ujdon kifejezés. A „planer" ige a latin „planus" [egyenlős, sima, sík] melléknév származéka s eredeti jelentésével mozdulatlannak látszó szétterjesztett szárnyal magasan lebegő madár röpülésére értődik. Az „aéroplane" jelentését tehát némi modosítással a „kóválygó"-val fejezhetnők ki honinyelvünkön.

Agence Havas, a kormányzati ujdonságok gyüjtésével foglalkozó párisi sürgősség [f.: ügynökség] megalapítója, M. Havas nem volt magyar ember. Igyhát vállalata nevét sem Ázsaoñsz Havas-nak szokás kiejteni, hanem Àzsaoñsz Àvásznak [i].

Agentura [sürgősség] h. a.: agence (ázsaoñsz) [f].

Agi: made in Austria. Helyes alakja s helyes jelentése mt. I. szótáramban [w].

Agio [járulék] h. a.: aggio (ádzsio)[1] [o].

Aix les Bains [francs fürdő neve] h. k.: Ekszlébeöñ [f].

À la guerre mt.: I. szótáramban.

À la mode [divatos] h. k.: nem á lá mód, hanem á lá mod [f].

À jour, Ajour és **Ajouré** mt.: I. szótáramban [f].

Aleopátia [szembeszálló gyógyítás][2] h. a.: allopátia [g].

Algeciras [spanyol kikötőváros nevének] h. k.: Álhetírász [s].

Algir-nak [Algérie (Álzsérí) francs gyarmat fővárosa nevének] h. a.: Alger, h. k. pedig: Álzsé olykor: Alzseer, nempedig: Alzsír [f].

Alios ego iam vidi ventos [Értem én már meg különb vihart] h. a.: „Alios ego vidi ventos"[3] [l].

Alkoven, az arab „al koba" [a szoba] spanyol származékától, az „alcoba" [hálószoba] kifejezéstől eredő francs „alcove" (álkov — hálófülke) németes változatának nyelvünkön egyedül helyes alakja: hálófülke [a-s-f-n-m].

Alló mars. — Jerünk: alloñs (álón). — *Indulj:* allez (álé)! — Előre, iín-*dulj!:* En avant, — *marche* (Aoñnávaoñ, márs)! [f].

Almanach [naptár] h. a.: almaná,[4] magyarosan almana [a].

Alpacca [1. a huanako[5] peru-i faja, 2. ennek gyapjából készült szövet, 3. ujezüst] h. a.: alpaca (álpáká) [s].

Alpesek [havasok][6] h. a.: alpok [f].

Altona [német város nevének] h. k.: nem Áltóna, hanem Áltona [n].

Amortisatio [törlesztés] h. a.: amortissement (ámortiszmaoñ) [f].

Anszienni tás [szolgálat ideje] h. a.: ancienneté (aoñszienté) [f].

Andalucia [spanyol tartomány nevének][7] h. k.: sem Ándálúziá se [„Santa Lucia" kaptájára] Andálúcsiá, hanem: „Ándáluszíá" [s].

---

[1]) Aggiungere [francsul: ajouter] = hozzákapcsolni. Aggio [francsul: ajouté] tehát: „hozzákapcsolt", merthogy a ráfizetést [e.: felpénz-t] az eredeti árhoz szokás kapcsolni. A magunk nyelvén azonban ilyesmit „járulék"-nak mondunk.

[2]) A „homeopátiá"-val [az alkalmazkodóval] szemben. Amannak a neve a hellén „homojosz" [hasonló], emezé a hellén „allosz" [más] szónak a „pátosz" [betegség] kifejezéssel alkotott kapcsolata [merthogy amaz oly szerekkel igyekszik gyógyítani amelyek az egészséges testet „hasonló" betegségbe döntenék, emez a betegséggel ellenkező hatást keltő eszközökkel dolgozik]. Emiatt hívják amazt furcsául „hasonszenvi gyógymód"-nak. [Emezt hát ugyane szellemmel „másszenvi"-nek kellene mondanunk.]

[3]) Cicero: „In Pisonem" [9].

[4]) Eredeti arab alakja: „ál máná" [az időmérő]. Francsul ugyan „almanach"-nak íródik, kiejteni azonban álmáná-nak szokás.

[5]) A lámához hasonlító, nálánál kisebb állat.

[6]) Alpes (álp): a kelt nyelven „meredek sziklá"-t, francsul pedig „havas"-t jelentő „alp" többese.

[7]) Hajdan „Vandalusia" merthogy a vandálok emlékét örökíti meg, bár rövid ideig tartózkodtak ott mielőtt Afrikába vonultak.

Andaluciai h. a.: andaluz[1]) [s].
Anekdota [„kiadatlanok"] helyes alakja mai köznapi jelentésével értve[2]) „anekdoton" volna [g].
Angela [Angyalka] h. k.: nem Ándzsélá, hanem Ándzsélà [o].
Angora [kisázsiai tartomány nevének] h. k.: Angora. Ez pedig a magunk nyelvén semmivel sem idegenebb mint németes kiejtése, az Angóra. Ugyebizony a zongorát se hívjuk „zongórá"-nak?
Angora-macska, kecske, házinyúl h. a.: angorai macska, kecske, házinyúl.
Anonymus [névtelen] h. a.: anónümosz [g], anonymos (ánónimosz) [l].
Anvers [belg város nevének] h. k.: Aºfiversz [f].
Apart, mt: l. szótáramban.
Appretúra [1. elkészítés, 2. posztó fénye] h. a.: apprêt (ápree) [f].
Aranjuez [spanyol város nevének] h. k. nem „Aránzsuec", hanem Áránhuéz"[3]) [s].
Ariosus szó nincs a latin nyelvben. — **Tüzes** [lóról]: ardens [l], arioso [o], ardent (árdaºñ) [f], ardent (árdönt) [b], feurig [n], arios [w].
Artillerista [ágyus] h. a.: artilleur (ártíjőr) [f].
As [egyszem, disznó] h. k.: nem ász, hanem ász [f].
Asceta [sanyargó] h. a.: aszkéta [g].
Asnières [nyaralófalu Páris szomszédságában, a párisi nagy evezősversengések színtere] h. k.: Ánieer [f].
Assaut [támadás] h. k.: nem ásszó, hanem ászó [f].
Atelier [dolgozó] h. k.: nem átelié, hanem átylyéjé [f].
Atletika [testedzés] h. a.: atlétika [g].
Atout [nem pedig: à tout — ütőszín, ütő] h. k.: nem „adutt" hanem „átu" [f].
Auber [francs zeneszerző nevének] h. k.: Óbeer [f].
Automobile [hajtóskocsi] francsos kiejtése: nem otomobíl, hanem: ótomobil [g-l-f].
Avanzsírozni [avancer (ávaºfiszé), emelkedni] olyan állásra is lehet amely nem zsíros; nem esik hát jelentésén csorba, ha avanszolni alakkal használjuk [f].
Aviticismus: pannoniai fülcsiklandó. — **Ősiesség**: antiquitas [l].

Baccarat [kilencesjáték][4]) h. i.: baccara (bákárá) [f].
Baisse [árhanyatlás] h. k.: nem béssz, hanem: beesz [f].
Bajazzo [bohóc] h. a.: pagliaccio (pályáccsio) [o], pojáca [m].
Balett [táncosjáték] h. a.: balletto [o], ballet (bále) [f].

[1]) Spanyolul: „andaluz", francsul „andalou" (aoñdálu).
[2]) Amióta Procopius a 6. században Iustinianus udvaráról szóló korrajzát — merthogy holta utáni kiadásra szánta — „Anekdota" [Kiadatlanok] címmel írta meg, a tudósvilág nagyértékű kézirat első közzétételére érti. Az avatatlan közönség nyilván amiatt kezdte adomára — kivált híres ember velős vagy elmés mondására — érteni mert élőszóval terem, tehát megjelenéséig kiadatlan.
[3]) Az odavaló időjárás változó voltáról ugyan Schiller „Don Carlos"-a példájára — „Die schönen Tage von Aranjuez sind nun zu Ende" — sopánkodunk, emiatt azonban nem kell vele okvetetlenül franccsal kevert német kiejtés szerint európaiaskodnunk.
[4]) T. t. l. szótáramban.

Bambusz [nádfaj] h. a.: bambu [maláj szó], Schreber-től gyártott latin származékáé pedig: bambusa (bámbúzà) [l].

Baroc, Barock, Barokk [1. furcsa, 2. kanyaru (modor)][1]) h. a.: baroque (bárok) [f], barok [m].

Bécs [Osztrákország fővárosa nevének] törvényes alakja: Wien [n].

Beefsteak [javaszelet] h. k.: se bifsztek, se bifsztik, se büftök, hanem: bíf-stéjk [b].

Bel-ami [Az asszonyok bálványa,[2]) Maupassant ismert romándja címének] h. k.: Bel-àmi [f]. — **Bellamy** [amerikai romándíró nevének] h. k.: Belömi [b].

Belletrista: német gyártmány. — **Szépíró:** homme de belles lettres (om dö beel letör) [f].

Belletrisztika: az előbbinek Németföldön összemesterkedett továbbképzése. — **Szépirodalom:** belles lettres (beel letör) [f].

Benediktiner [fécamp-i hörp nevének] h. a.: bénédictine (bènèdiktin) [f].

Bengáli vagy **Bengáliai tűz** h. a.: bengál tűz [m].

Berlioz [francs zeneszerző nevének] h. k.: Berlióz [f].

Berlitz-School [Berlitz-iskola] h. k.: nem Bőrlic-, hanem Berlic-Szkúl. A szemléltető nyelvtanítás meghonosítója Amerikába vándorolt német volt [n].

Bersaglieri (berszállyieeri): vadászkatonák.[3]) — **Vadászkatona** [egy legény]: bersagliere (berszallyieere) [o].

Beyruth [szir város] nevének az európai nyelvektől [nyilván Bayreuth bajor városához cifrított] alakja helyett a magunk nyelvén bizonyára helyesebben írnánk Bejrut-ot [t].

Biarrits vagy **Biarritz** [baszk nyelven: „két szikla"] nem cseh, hanem francs tengeri fürdő neve, tehát h. k. [akár így írjuk akár amúgy]: nem Biárric, hanem Bijárisz [f].

Bigott [szenteskedő] h. a.: bigot (bigo). Magyarosan pedig „bigó"-nak mondhatnók [f].[4])

[1]) A szabálytalan alakú gyöngyöt jelentő portugál „barocco" francs változata. [Ez meg a latin „verruca"-tól ered amelyet Rómában szemölcsre, nemeskövön pedig dúdorodásra értettek.] Így jelent — jobbára a „bizarre" (bizár) fogalmával összeesve — szokatlant, furcsát, bántót, birodalmunkban pedig — nyilván wieni bútorosoktól szakkifejezéssé avatva —: XIII. Lajos korabeli ízlést és modort.

[2]) A „[mon] cher" s a „[ma] chère" [kedvesem] kifejezés csak a 17. századben került a francs nyelvbe, mégpedig az olasz „caro mio" s „cara mia" szólás átgyúrásával. A túlzó kifejezéseket kedvelő francs szellem azonban a „chère"-t [drágá-t] hamarosan „précieuse"-re [értékes-re] fokozta amely mindaddig szélten használt kifejezés volt amíg Molière „Précieuses Ridicules" (Présztjőz Ridikül — A kényeskedők) című vígjátékának maró gúnya el nem pusztította. Molière ugyan kijelentette darabjához írt tájékoztatójában hogy nem az igazi „précieuse"-ökről hanem utánzóikról szól, úgy látszik azonban, nem hitték el neki. Amíg a francs nem ismerte a „mon cher" s a „ma chère" kifejezést, a „beau" s a „belle" [szép] szóval fejezte ki jelentését. Ennek a kapcsolata Maupassant „Bel-ami"-jának a neve is amely tehát époly kevéssé jelent „szép barát"-ot mint beau-père [ipja], belle-mère [napa], beau-frère [veje], belle-fille [menye] sat. szép embert meg szép asszonyt.

[3]) Bersaglio = tárcsa [e.: céltábla].

[4]) Annak ellenére hogy a német „bei Gott!" [Istenemre!] fogadkozástól származik.

Bilance [vagyoni állapot, f.: mérleg] h. a.: bilan [bilaoñ] [f].[1])
Bisquit [száraz sütemény] h. a.: biscuit (biszkü̈i) [f].
Bivouac [szabad tábor][2]) mai h. k.: bivuák. A német földgömbön dívó bivák-os kiejtés rég elavult [f].
Bizarr [furcsa] h. a.: bizarre (bizár). Magyarosan pedig h. i. is: bizár [f].
Blériot [francs légjáró nevének] h. k.: se Blerió se Blájrót, hanem: Blérijo [f].
Bodega [borozó] h. k.: nem bodega, hanem bodégá [s].
Bodeni tó. Soha nem volt a tájékán semmiféle „Boden". Vajjon mitől lehetne hát „Bodeni tó"? Bodensee[3]) magyarul „Boden tó" [n].
Bohème [kóborlélek] h. k.: nem bohém, hanem boem [f].
Boieldieu [francs zeneszerző nevének] h. k: nem Boálgyő, hanem Boaö-jeldijő [f].
Bonhómia. Honi csodabogár. — **Kedvesség:** benignitas [l], bonhomie (bonomí) [f].
Boroszló: sárosmegyei helység neve. — Preussich-Schlesien fővárosáé pedig: Breslau (Brészlau) [n].
Bréma [német szabad város nevének] h. a.: Bremen [n].
Bouillon Gottfried [az első keresztes háboru vezetője nevének] h. a.: Godefroy de Bouillon (Godfroá Dbújóñ) [f].
Bouquetière [virágáruslány] h. k.: nem buketyieer, hanem buktyijeer [f].
Böcklin [baseli festőművész nevének][4]) h. k.: nem Böklín, hanem Böklin [n].
Börsianer: románoskodó német furcsaság. — **Börzés:** borsista [o], boursier (burszijé) [f].
Bracelet [karperec] h. k.: se brászlett se brászlé, hanem: brászle [f].

[1]) A súlymérő [f.: mérleg] latin nevének, a „bis" és „lanx" szavak „bilanx"-szá forradt [tehát vk. „kettős serpenyő"-t jelentő] kapcsolatának a francs nyelvben két származéka él: 1. a „balance" (bálaoñsz — súlymérő) meg a „bilan" (bilaoñ — vagyoni állapot, kivált kereskedő követeléseinek és tartozásainak viszonya). Nyilván e két szóból mesterkedte össze a német az ő „Bilanz"-át amelyet „bilan"-nak értve koptat. Ezt vedlesztette aztán át a mi „nemzetközi" tudományunk „bilance"-szá.

[2]) A német „bei Wacht" [őrségen] kifejezéstől.

[3]) Hahn szerint [Grimm: Deutsches Wörterbuch, II. B., Leipzig, 1860.] régen „podamicus"-nak hívták: „der See, in welchem, aus welchem der Rhein sich giesst, gleichsam des Rheins Guss oder Boden" [az a tó amelybe s amelyből a Rhein ömlik, mintegy ömledéke vagy talaja a Rheinnak]. Ilyen sületlenséget is csak a német földtekén olvashat az ember tudományos munkában. Hátvajjon ha nem ismerjük mai alakjának a történetét és találgatnunk kell, nem sokkal szembeötlőbb-e hogy ugyane cikkben említett latinos nevének, a „lacus potamicus"-nak második tagja mennyire hasonlít a hellén „potamosz" [folyó] szóhoz? „Folyós tó"-nak értve pedig annyira találóan jellemezné a veleértett tavat hogy bajosan keríthetnénk helyére sikerültebb nevet. Mindössze *t*-je tér el *d*-jétől. Ez azonban nyilván a délinémet kiejtés lágyító hatásának a műve.

[4]) Németországban nyilván „Böcklinus"-nak érzik ősi alakját [mint péld. Darwin (Dárwin) angol tudós nevéét „Darwinus"-nak; emiatt nyujtják meg utolsó hangzójukat]. Pedighát a helvét nevekben szereplő „lin" a német „lein" röviden ejtett helvétes alakja. Amikor Böcklin-t egy hölgytisztelője költeménynyel lepte meg és hosszú *i*-vel foglalta bele nevét, az ünnepelt mester következő verses oktatással tiltakozott nevének csúffátétele ellen:

Wart', Frida Schanz, jetzt komm' ich mit dem Stöcklin
Und hau' dir durch das Dichterunterröcklin,
Zum Teufel mit Böcklin, ich heisse Böcklin!

Bravo! [derék!] csak férfinak szólhat. Nőnek: brava! Több személynek: bravi vagy brave! H. k. pedig: nem brávó sat., hanem brávo, brává, brávi s bráve [o].

Bravour (brávúr — vitézség). Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes német írómod. Francsosan bravoure, németesen Brawuhr volna [f].

Bosznia [kapcsolt tartomány nevének] h. a.: Bosnyákország [m].

Briganti: útonállók. — **Útonálló**: brigante[1]) [o].

Brocat, Brocate [hímzett selyem] h. a.: broccato [„hímzett"] [o], brocard (brokár) [f].

Broglie [francs hercegcsalád[2]) nevének] h. k.: Brojj [f].

Bronce (bróñsz — barnaréz) h. a.: bronze (bróñz) [f].

Brosúra, Brosúra [füzet]. Lehetetlennél lehetetlenebb honi gyártmányok. H. a.: brochure (brosűr) [f].

Bruxelles [Belgország fővárosa nevének] h. k.: nem Brüsszl, hanem Brüsszel [f].

Budget [költségvetés][3]) h. k.: budzsöt [b].

Buenos-Ayres [Argentina fővárosa nevének[4])] h. k.: Buenosz-Ájresz [s].

Buffet [tálas szekrény] h. k.: nem büffé, hanem bűfe [f].

Burgszínház h. a.: Burgtheater [n], várszínház [m].

Buridan [Jean, a közvéleménytől Arisztotelész szamarával megajándékozott[5]) francs vallásos bölcselő nevének] h. k.: nem Buridán, hanem: Büridaoñ [f].

Burleszk az olasz „burlesco" [bohókás] szó csonkulata, nincs hát rá szükség, hogy angolos kiejtésével erőlködve bőrleszk-nek olvassuk [o].

Burnusz [kámzsás lebernyeg] h. a.: bornosz [a].

Bűlow [porosz nemzetségnév] h. k.: nem Bülov, hanem Büló [n].

Byron [George Gordon lord] brit költő ugyan [francs eredetű] nemzetségnevét maga Birn-nek ejtette ki; ámhogy nevét világszerte — hazájában is, sőt Francsföldön is — Bájrn-nak szokás olvasni, az utóbbi kiejtést kell helyesnek megállapítanunk [b].[6])

Byzánc [római birodalom és fővárosa nevének] h. a.: Byzantium (Bizáncium) [l].

Cabaret [kocsma; nálunk: művészbarlang][7]) h. k.: se kábárett se kábáré, hanem kábáre [f].

Cachucha [spanyol nemzeti tánc] h. k.: nem [a „kancsuka" (szíjaskorbács) példájára] kacsuka, hanem kácsúcsá [s].

Cadentia [a költészetben: rím, a zenében: zárlat] h. a.: cadenza (kádencá) [o].

[1]) Vk.: „leskelődő", merthogy brigare = leskelődni.

[2]) A piemonti Broglio (Brollyio) nemzetség francs ága amely a 17. századben telepedett meg uj hazájában s itt szerezte hercegi címét.

[3]) A latin „bulga" [tüsző] szótól eredő francs „bougette" (buzseet, bőrtáska) ivadéka, merthogy hajdan [amint ma is megesik] az állam költségvetését táskában cipelték egyik helyről a másikra.

[4]) Jelentése: „jó levegő".

[5]) Merthogy Arisztotelész példája nagyon illik ugyan Buridan-nak a tétlen szabadságról vallott nézetéhez, irataiban azonban egy árva szó sincs róla.

[6]) Michel Angelo (Mikel Ándzselo) nevének e világszerte elterjedt alakját is hazája honosította meg. Ő maga [firenzei tájnyelven] *Michelagniolo*-nak nevezkedett.

[7]) Jelentése t. t. I. szótáramban.

Cadix [spanyol város nevének] h. a.: Cadiz (Kádi**t**) [s].
Caen [francs város nevének] h. k.: Ka°ñ [f].
Cafétier [kávés] h. a.: cafetier (káftyijé) [f].
Cakes (kéiksz — torta, puhasütemény; nálunk: szárazsütemény): gyüjtő többes. — **Egy darab**: cake (kéik) [b].
Calembourg [szójáték][1]) h. a.: calembour (kálaºñbúr) [f].
Camarilla [jólétrontó tanács[2])] h. k.: nem kámárilla, hanem kámárillyá [s].
Camea [képeskő] h. a.: camaeus (kámeeusz) [l][3]).
Canale Grande [Venezia főútja nevének] h. a.: Canal grande [o].
Canoe [bodon] h. k.: nem kánoe, hanem kánú [s].
Cantalup [dinnyefaj nevének] h. a.: cantalupo[4]) [o], cantaloup (kaºñtálu [f].
Caprice-párna [„akaratoskodó párna"]: a felemás osztrák Caprice-Polster mása. — **Kispárna**: oreiller (oreijé) [f], Ohrkissen [n].
Carabinieri [„karabélyosok"]: olasz rendőrök. — **Olasz rendőr** [egy legény]: carabiniere (kárábinieere) [o].
Caracul mt.: karakül alakkal.
Carbonari: szénégetők.[5]) — **Szénégető**: carbonaro [o].
Carmen [Mária][6]) h. k.: nem Kármen, hanem Kármen [s].
Carmencita [Margitka] h. k.: nem Kármencsita, hanem Kármen**t**ítá [s].
Carnegie [„acélkirály" nevének] h. k.: se [valamennyire angolosan] Kárnedzsí se [félangolosan; a másik fele persze németes] Kárnedzsi se véltangolosan Kernedzsí, hanem [szkotosan] Kárnegí.
Carreau [1. négyzet, 2. tök] h. k.: nem kárró, hanem káró [f].
Carricatura [torzkép] h. a.: caricatura [o]. A latin „carrus" [terhes-kocsi] s a tőle eredő „carricare" [megterhelni] kettős *r*-rel íródott ugyan, emennek az olasz ivadéka, az olasz „caricare" [francsul: charger] azonban — amely a jellemző vonások „megterhelése-", túlzásakép értődik torzképre — egyetleneggyel szűkölködik.

[1]) Alighanem Calenberg wesfaleni gróf nevétől, amelynek viselője XIV. Lajos udvarában élt; hogypedig a francs nyelvet semmikép se tudta megtanulni, sikerültnél sikerültebb nyelvbotlásaival derekasan lendített a francs udvar vidámságán.

[2]) Vk.: „kamrácska". Hajdan a spanyol király termeivel szomszédos kis helyiség amelyben az udvari emberek bizalmasan tanácskoztak. Olyan pártjukra amely a közérdeket sértő tanácsaival uralkodik királyán, VII. Ferdinánd óta szokás érteni.

[3]) „Camaea" tehát a felesége lehetne.

[4]) Vk. a pápa Róma melletti nyaralójának a neve.

[5]) Hajdan: az Abruzzo-kban tanyázó szénégetők viskójába rejtőzött guelf összeesküvők. A mult századév eleje óta pedig annak az idegen hatalom ellen szervezkedett szövetségnek a tagjaira értődik amely később a korláttalan honi uralom ellen is a farkastól halálraüldözött bárány emlegetésével szállt síkra s először Murat ellen dolgozott. Maguk közt „buono cugino"-nak [jó unokatestvér-nek] nevezkedtek, gyülekező épületeiket „baracca" [deszkaház], belső helyiségeiket pedig „vendita" [szószerint: eladás; tehát: bolt] néven emlegették.

[6]) A „Maria del Monte Carmen" [Carmen-hegyi Mária] név utolsó szava. Carmen helyesen: Karmel. Karmel hegyén áldoztak hajdan Palesztinában a Tacitus munkáiban is emlegetett szír istennek, Carmelus-nak. Róla nevezkedik a karmeli szerzet is. Vajjon a „Carmen" használata nem amiatt honosodott-e meg Spanyolföldön mert régente [épúgy mint Lengyelországban] annyira tisztelték a „Maria" nevet hogy asszonyi állatnak nem volt szabad viselésével megszentségtelenítenie? Amikor IV. Alfonz, Castilia királya egy fiatal mór lány elvételére készült, határozottan kijelentette hogy nem teszi hitvesévé ha „Maria" névre keresztelkedik.

Carrousel [lovasjáték] h. k.: nem kárusszl, hanem kàruzel [i].
Casanova [olasz kalandozó nevének [honinyelvünkön „Ujházi" volna] h. k.: nem Kasszanóva, hanem Kázánóvá [o].
Casino mt: kaszinónál.
Castagnette [kattogó][1]) h. a.: castagñuelas (kàsztányuélász) [s].[2])
Caudiniumi járom h. a: caudium-i járom [m].
Cavallerista [lovaskatona] h. a.: cavalier (kávájé) [f].
Celler h. a.: seleri (szeleri) piemonti olasz szó. A német is „Sellerie" alakkal használja. A „Zeller" meg a „celler" tehát osztrák-magyar nemzeti kincsünk.
Centiméter [századméret] h. a.: centimètre (szaºñtimetr), magyarosan pedig centimeter [f].
Chablon (sàblóñ)[3]): a német „Schablone" [minta; képesen: kapta] honi francsos alakja. — **Minta:** échantillon (ésaºñtíjóñ), patron (pàtróñ). **Kapta** [képesen]: routine (rutin) [f].
Chaîne de dames (seen dö dàm — hölgylánc) h. a.: chaîne des dames (seen dé dàm — a hölgyek lánca) [f].
Chamonix[4]) [a Mont-Blanc tövében elterülő francs helység nevének] h. k.: Sàmoní [f].
Champagner [pezsgő, sikerült vadonatúj kifejezéssel: csömp] h. a.: vagy champagne (saºñpány) [f] vagy champagne-i [m].
Champs-Élysées [párisi fásított városrész nevének] h. k.: Saºñzèlizé [f].
Chance [eshetőség] h. k.: nem sánsz, hanem saºñsz [f].
Chantecler[5]) [Rostand napkeltő hőse[6]) nevének] h. k.: nem Saañtkleer, hanem Saºñtökleer [f].
„**Chassez-croisez** — hangzott föl a rendező szava energikusan" — úgymond egyik kiváló tárcaírónk. Francsföldön épígy (sàszé-kroázé-nak) csöngött volna mondása. Papiroson azonban „chassé-croisé"-nak íródik [f].
Chatouille (sàtúj — doboz)[7]) h. a.: Schachtel [n].
Chaudeau [tejes mártás[8])] h. k.: nem sodó, hanem sódó [f].

[1]) Korunkban spanyol nemzeti magaféleségnek ismerjük. „Castagñeta" pedig [ujjal müvelt] pattintást jelent. [Hellászban, ahova Keletről került, ércből vagy kagylóból készítették és „krotálon" néven ismerték.]
[2]) Vk.: „gesztenyécskék".
[3]) Német mintája ugyan a lövedéköntők mintázóágyára értett francs „échantillon" ivadéka, a mi francs szellemünk azonban épenséggel nem csapott rá vissza, hanem honi francsos kiejtését rögzítette meg tőrülmetszett francs írómoddal.
[4]) A latin „Campus munitus" [megerősített tábor] kifejezés összecsapódása.
[5]) Vk.: „Chanteclair" [Csengőhangú; magyarul „Kukorikú"-nak hívhatnók], a kakas neve a 12. és 13. században 26 apró verses állatmeséből összeszerkesztett népies „Roman de Renart"-ban [Róka koma romándjában], amelyet mi „Reinecke Fuchs" néven ismerünk s e német *utánzatát* holmi ősi germán alkotásnak tekintjük. [A „Roman de Renart"-t pedig a mi „egyetemes nemzetközi" világnémetesítő tudományunk, amint „Chantecler" történetének egyik honi ismertetésében olvasom, „Reinecke Fuchs" *fordításának* híreszteli.] A „Roman de Renart" első német utánzatának, Heinrich der Glichesäre munkájának ismeretlen szerzőtől származó „Reinhart" című átdolgozását egyébkép — amint nemzeti büszkeségtől dagadó kebellel olvasom német ismerettárakban — [nehány ezer más német költeménnyel együtt] két magyar ember, Majláth és Köffinger adta ki először [a „Coloczaer Codex"-ben, 1834-ben].
[6]) „[. .] je chante clair, afin qu'il fasse clair". [2. fölv., 3. jel].
[7]) T. t. I. szótáramban.
[8]) A német földgömbön divó jelentései t. t. I. szótáramban.

Chauffeur [száguldós] h. k.: nem soffőr, hanem sófőr [f].
Chaussure [lábbeli] h. k.: nem sosszűr, hanem sószűr [f].
Check [fizetőlap][1]) h. k.: nem sekk, hanem csekk [b].
Chef [fő] h. k.: nem séf, hanem sef. — **Chef-d'oeuvre-é** [remekmű-é] nem sédővr, hanem sedövr [f].
Chester-sajt[2]) h. a.: cheshire-i (csesir-i) sajt [b].
Cheviot [az Angol- és Szkotország határán elterülő Cheviot hegységben tenyésző birka gyapjából készült szövet] h. k.: nem seviot, hanem csevijöt [b].
Chevreaux (sövró): gidák. — **Gida[bőr]**: chevreau (sövró) [f].
Chicago [amerikai város nevének] h. k.: nem Csikágó, hanem: Sikaogóu [b.]
Chile [délamerikai köztársaság nevének] h. k.: Csile [s].
Chinchilla [perui gyapjas egér] h. k.: csincsilyá [s].
Chopin [lengyel zeneszerző francs nevének] h. k.: nem Khopín, hanem Sopeöñ[3]) [f].
Chopin-Walzer. Chopin egyetlen „Walzer"-t se költött, annál meg sokkal műveltebb volt minthogy a maga nevére keresztelje szerzeményeit. Amikorhát a németeurópai szerecsen Chopin valse-airól gagyog, bizonyára helyesebben beszélne ha „Chopin-Walzerek" helyett „Chopin keringői"-ről vagy „Chopin-féle keringők"-ről szólna.
Christiania [Norge fővárosa nevének] h. í.: Kristiania [norvég név].
Chrysanthemum [aranyvirág][4]) h. a.: krüzantemon [g], chrysanthemon (hrizántemon) [l].
Cichoria [katáng] h. a.: cichorium [l].
Cinq-Mars [XIII. Lajos kényesztett hívének] nevét hazájában általán Szeöñ-Márs-nak olvassák, Larousse szerint azonban Szeöñ-Már a helyes kiejtése [f].
Citadella [fellegvár] h. a.: cittadella (csittádellá) [o].
Clericalis [pappárti] h. k.: nem klerikális, hanem klérikálisz [g-l].
Clou [csattanó[5]] h. k.: nem klú, hanem klu [f].

[1]) To check = elismerni. A mult századév elején London sűrű ködében a rablók napról-napra gyakrabban és merészebben garázdálkodtak. Ez az állapot vitte rá London kereskedővilágát hogy készpénz helyett utalványokat hordjon magával s ilykép a rablók támadásait céltalanná tegye. [Az ő kezükben a fizetőlap értéktelen papirossá vált.]

[2]) Tulipános magyarsággal „cseszti sajt", nyilván merthogy az „emmenthaler" meg az „eidamer Käse" is „emmenthali" meg „eidami sajt". A kapta azonban nem helyes, mert akár Emmenthal-ra akár Edam-ra [nempedig: Eidam-ra] könnyen ráakadunk a térképen, Chest-re azonban nem. Hasonlóan csengő helynév van ugyan Britországban: *Chester* (Csesztör) városé amelyről a „Chester Käse" nevezkedik, itt azonban nem gyártanak sajtot, hanem csupán a körülte elterülő grófságban, *Cheshire*-ben (Cseszir-ben). Nyilván emiatt hívják angolul „Cheshire cheese"-nek (Cs. csíz — cheshire-i sajtnak).

[3]) Sőt lengyelesen se *Khopín* volna, hanem *Hopín*. Chopin ugyan Lengyelországban szülődött, apja azonban francs jövevény volt. Ő pedig huszonegyéves korától mindhaláláig Párisban élt; bajosan képzelhető hát, hogy tősgyökeres francs nevét [amely „lopás"-t jelent] Francsföldön lengyeles kiejtéssel használta.

[4]) Krüzosz = arany; antemon = virág.

[5]) Vk.: szög; amin az ember figyelme megakad, ígyaztán: vonzó erő, péld. kiállítását, művészelőadását. [Idegen ember okosan cselekszik, ha nem használja francs beszédben, merthogy értéktelen dolgot is jelent s így könnyen megeshet hogy az ellenkezőjét fejezi ki vele mint amit akar. Péld.: „le clou du théâtre" nem színház csillagára hanem szemétjére értődik.]

Club [társulat] h. k.: nem klub, hanem klab [b].
Cochinchina [Annam tartományának] becsületes neve Kocsincsing.
Cocotte [nőcske] h. a.: cocote (kokot) [f].
Colorit [művészi színezés] h. a.: colorito [o], colori [kolori] [f]. A mi nyelvünkhöz bizony akármelyikük inkább illik ma divó német eltorzításuknál.
Comfort [kényelem] h. k.: kófifór [f] vagy kamfört [b].
Comfortaible [kényelmes, közösügyes jelentéssel: egylovas] h. a.: confortable (kófiforlábl) [f] vagy comfortable (kamförtöbl) [b].
Complimentum: Made in Pannonia.[1]) — **Bók**: complimento [o], compliment (kófiplimaofi) [f].
Conducteur [kalauz] h. k.: nem konduktor,[2]) se konduktőr, hanem kófidüktőr [f].
Confucius [a csínai hitalapító] becsületes neve: Konfuce [a „tiszteletet érdemlő agg"] [csínai név].
Conservativismus [óvatagság] h. a.: conservatismus [l].
Console [tükrös asztal] h. k.: nem konzól, hanem kófiszol [f].
Conto-currens [folyószámadás]: olasz főnév, latin jelző. H. a.: conto corrente [o].
Coram et publice, Palam publico etc. h. a.: 1. coram publico [a nyilvánosság előtt], 2. palam et publice [nyilvánosan és bárki szemeláttára] [l].
Corday [d'Armont, Charlotte, Marat gyilkosa nemzetségnevének] h. k.: nem Kordéj, hanem Korde [f].
Cosmétiqueur (kozmetikőr) hellén terméből idétlenül képzett ujdon francs kifejezés amelynek épen nincs kelete hazájában. — **Szépítőmester**: professeur de beauté (profeszördbóté). — **Szépítőszeres**: pharmacien chimiste (fármászijefi simiszt) [f].
Costume [1. jelmez, 2. női öltözet] h. k.: nem kosztűm, hanem kosztüm [f].
Cottage [tanya] angol szó, tehát nem [francsosan] kotázs-nak, hanem kotéjdzs-nak olvasandó [b].
Crême, krême; krème; créme, kréme; crêm, krêm; crèm, krèm; crém, krém [1. tejszín, 2. tejesmártás] h. a.: crème; h. k. pedig: nem krém, hanem krem [f].
Culinaris [latin nyelvről szólva: barátos][3]) h. a.: culinarius [l].

Daudet [Alphonse, francs romándíró nemzetségnevének] h. k.: nem Dodé, hanem Dóde [f].
Davos [helvét telelő] nevének h. k.: Dafósz [n], Dávosz [f].
Davoust [francs hadvezér nevének] h. k.: Dávú [f].

[1]) Hajdan az erkölcsösségről szóló munkának szinte elmaradhatatlan függeléke volt az „Ethica Complimentoria" amelyből meg lehetett tanulni, hogyan kell az erkölcsös viselkedést az előkelő modorral párosítani. Tehát az erkölcsről szóló tanítást egésszé pótolta. Egészítés latinul: complementum. Olaszul [kellemeskedésre, bókra is értve]: complimento. „Nemzetköziül": Kompliment. Latinul azonban csak nálunk: complimentum.
[2]) Conductor = bérlő [l].
[3]) Nyilván a német „kulinarisch"-ból latinnak visszacsinált alak.

Dákó [golyótoló] h. a.: taco [tákó] [s].

Debatter, Débatteur: mindegyikük a magunk nemzeti alkotása, az első alighanem az „ebadtá"-hoz csavarodó szellemmel. — **Vitatkozó szónok**: debater (dibéitör) [b], Parlamentsredner [n].

Demokritosz [vidám hellén bölcselő neve] h. a.: Démokritosz [g].

Dezinficiálni [tisztázni]: latin ige, francs fosztóképző. H. a.: désinfecter (dézeöñfekté) [f].

Diana [római istenlány neve] h. k.: nem Die Ánná [„az Anna"] hanem: Diána [l].

Disszentéria [hasvérzés, f.: vérhas] h. a.: düzenteria [g].

Don [úr] címet csak spanyol uraság szok viselni. Portugálországban a „dom" járja[1]) [s].

Don Juan [János úr] h. k.: nem Don Zsuán, hanem: Don Huán [s].

Don Quijote [Cervantes romándhőse nevének] h. k.: nem Don Kisott, hanem: Don Kihóte [s].

Dortrecht [németalföldi város nevének] h. a.: Dordrecht [h].

Dossier [iratcsomó] h. k.: nem dosszié, hanem dószijé [f].

Dr. Ha egyáltalán szükségünk volna rá hogy a „doctor" rövidítéséhez pontot biggyesszünk, nem az *r* mögé kellene raknunk, hanem [mintahogy mostanság olyik külföldi munkában látható] eléje[2]) [l].

Draisienne [az összetervelőjéről, Karl von Drais, Freiherr von Sauerbronn-ról nevezkedő futógép [1817],[3]) valamint a szintén izomerővel hajtott és vele nyilván e közös tulajdonságuk kapcsán egy névvel büszkélkedő vasúti futógép nevének] h. k.: se nem drezín se dreszszín, hanem francsosan drézien; még helyesebben pedig drájszienne kellene lennie [f].

Dreyfus [a mult százév végén hazaárulás miatt pörbefogott szerencsétlen francs katonatiszt nevének[4])] h. k.: nem Drájfúsz [Háromlábú], hanem Drefü [f].

Drezda [Szászország fővárosa nevének] h. a.: Dresden [Drézdn] [n].

Dresszura [idomítás] h. a.: dressage (dreszázs) [f].

Dr. iuris utriusque [jog- és egyébtudó] helyett kevesebb cifrálkodással és több értelmességgel bátran használhatnók a Britföldön közkeletű „dr legum" kifejezést, még helyesebben pedig a jelentését époly híven kifejező „törvénytudó"-t [l].

Droguista [késszeres][5]) h. a.: droguiste (drogiszt) [f], drogista [„m"].

Duett [kettős] h. a.: duetto [o].

[1]) Egyébkép mindegyikük a latin „dominus" ivadéka.

[2]) Merthát rövidítés mögé csak olyankor illik az odapöttyentett pont amikor a rövidítés a szó végének elhagyásával esett még. Hisz nyilván az elmetszés helyére szánt tapasznak kerül oda. A „doktor"-ból azonban a közepe hullott ki. Közepére való hát a tapasz is. [Én nem rakom sem ide sem oda, merthogy emitt szokatlan, amott pedig oktalan.]

[3]) Mai futókerekünktől kivált avval különbözik hogy nem volt taposója [pedálja], hanem lábbal kellett hajtani: gazdája váltakozva hol az egyik hol a másik lábával a földre toppantott.

[4]) A „három láb"-hoz époly kevés a köze mint gazdájának, merthogy a héber „trájfe" [nálunk: „tréfi" — tiltott] szó latinos alakja. [Ennek a változata Francsföldön: a „Treifous" (Trefu) s a „Tréfousse" (Trefusz) nemzetségnév is.]

[5]) A perzsa „droga" [zamat] szótól. „Kész-szeres", merthogy [az irtárossal szemben] csak kész szert árul.

Dulcinea [Don Quijote imádottja nevének] h. k.: nem Dulcsinea, hanem Dulszineá [s].

Dumas [francs romándíró nemzetségnevének] h. k.: nem Dümá, hanem Dümá. — **Dumas fils-é** [Dumas fiáé]: Dümá fisz [f].

Duránci barack. Durance (Düraᵒñsz): a Rhône egyik mellékfolyója [f]. Abban pedig nem terem gyümölcs. A mi „duránci"-nk az olasz „pesca duracina" (peszká durácsína — magjához tapadó barack) kifejezés jelzőjének eltorzult alakja [o].

Echegaray [spanyol államférfi, tudós és író nevének] h. k. nem Esegaráj sem Esegeráj sem Esegaréj sem Esegeréj, hanem Ecsegáráj [s].

Égal [egyenlő] h. k.: nem egál, hanem égál [f].

Egmont [ősi németalföldi nemzetség nevének] h. a.: Egmond[1]) [h].

Eidam [németalföldi város nevének] h. a.: Edam [h]. A róla nevezkedő sajt tehát: edami sajt [m].

Eiffel [francs vállalkozó terves nevének] h. k.: nem Ájfl, hanem Efel [f].

Ekcéma [bőrbaj] h. a.: ekzéma [g].

Équipage [szerelés, nálunk: fogat] h. k.: nem ekvipázs, hanem ékipázs [f].

Embarras de richesse [zavarbaejtő bőség] h. k.: aᵒñbárá driseesz [f].

Energia [lélekerő] h. k.: nem enerzsia, hanem energia [g].

En face [szembekapott, mondjuk: arckép] h. a.: [portrait] de face (dö fász; portredfász) [f].

Enfin seul [végre egyedül] h. k.: nem aañfeeñ szől, hanem aᵒñfeᵒñ szöl [f].

Enghien hercege [Condé hercege fia nevének] h. k.: nem Aañzsieeñ, sem Aañgieeñ, hanem Aᵒñgeᵒñ [f].

En gros [nagy mennyiséggel] h. k.: nem ángró, sem aañgró, hanem aᵒñ gro [f].

Engrossista [nagyárus] h. a.: marchand de gros (mársaᵒñdgro)[2]) [f].

En passant [futvást] h. k.: aᵒñ pászaᵒñ [f].

En profil [oldaltkapott, péld. arckép] h. a.: [portrait] de profil (dö profil; portredprofil) [f].

Entuziazmusz [lelkesedés, ihlet] h. a.: entuziazmosz [g][3]), enthousiasme (aᵒñtuziázm) [f][4]).

En vogue [fölkapott] h. k.: nem aañ vóg sem aañ vogg, [sprich: ahn wogg], hanem aᵒñ vog [f].

Épaulette [vállrojt] h. k.: nem epolett, hanem épóleet [f].

Éposz [hősköltemény] h. k.: eposz [„beszéd"] [g].

Erika [hanga][5]) h. k.: nem eerika, hanem erika [l].

Essai [„kisérlet", értekezés][6]) h. k.: nem esszéj, hanem: észe [f].

Étape [állomás] h. k.: nem etapp, hanem étáp [f].

[1]) Mai alakjához alighanem úgy jutott hogy Francsföldön „Egmóñ"-nak ejtették, aztán e kiejtéshez símítva „Egmont"-nak írták. Hogypedig a család történetével foglalkozó források javarésze francs munka, a többi idegen nyelvben is ez az alakja honosodott meg. Nyilván így került aztán Goethe tollára is.

[2]) Vagy „marchand en gros". Ennek azonban bajos a kiejtése: szabályosan márchaoñtaoñ gro-nak ejtve erőltetett; szabálytalanul mársaoñnaoñ gro-nak pedig esetlen.

[3]) Eredeti jelentése: istentől megszállottság, rajongás. [Entúsz: akiben isten van.]

[4]) Lelkesedés latinul: inflammatio animi.

[5]) A hellén „erejké" latinított alakja.

[6]) A latin „exagium" [vk.: gondos méregetés; képesen: tüzetes vizsgálat] származéka. Tanulmányra csak szerénykedésképp értődik.

Et compagnie, et compagnon [és társai, és társa] h. k.: nem et kóñpányí, et kóñpányóñ, hanem: é kóñpányí, é kóñpányóñ[1]) [f].
Eugène [Jenő] h. k.: Özsen, nempedig Euzsén[2]) [g-f].
Exporteur [kiszállító] h. a.: exportateur (ekszportátőr) [f].
Exposé [előterjesztés] h. k.: nem ekszpozé, hanem ekszpózé [f].
Extensivitas [terjedelmesség] h. a.: extensitas [l].

Façon [készü] h. k.: nem fazón, hanem fászóñ [f].
Fagott [búgósíp] h. a.: fagotto [o], fagot (fágo) [f].[3])
Farman [Henri, a talpas légfúró föltalálója nevének] h. k: nem Fármann, hanem [Haᵒñri] Fármaᵒñ [f].
Fayence (fájaᵒñsz — nyers porcolán) mai h. i.: faïence [f].
Fiacre[4]) [Francsországban: négyüléses, nálunk osztrák példára: kétlovas bérkocsi] h. k: nem fiákker se fiákkrh, hanem fijákr [f].
Figaro [Beaumarchais „sevillai borbély"-a s róla nevezkedő csonka nőkabát[5])] h. k.: nem Figáró se Figáró, hanem Figáro [f].
Fil d'Écosse [szkot fonál] h. k.: nem fi dekó, hanem fil dékosz [f].
Fiszharmonium [orgonáló] h. a.: fiszharmonika vagy harmonium [g-l].
Fix [állandó] h. a.: fixe (fiksz); tehát fogadó nap: jour fixe (zsúr fiksz) volt [amíg így hívták]; szabott ár: prix fixe (pri fiksz) sat. [f].
Florenz [olasz város nevének] h. a: Firenze (Firence) [o].
Foxterrier[6]) [rókaszorító, borzűző[7]); e.: rókaeb[8])] h. k.: nem fokszterrié, hanem fakszterijör [b].
Frappáns [megkapó, meglepő] h. a.: frappant (frápaᵒñ)[9]) [f].
Fridatto [vékony lepény] a „frittata" (frittátá) olasz szónak Osztrákországban elferdített alakja [o].
Friedrichsruhe [a Bismark-család poroszországi birtoka] helyesen: Friedrichsruh [n].
Frou-frou [selyemsuhogás, nálunk: huncutka] h. k.: nem frufrú, hanem frufru [f].

Galáns [udvarias] h. a.: galant (gálaᵒñ) [f]. Latinul: nem galans, hanem urbanus [l].
Galilei [olasz tudós nevének] h. k.: nem Gállilei, hanem Gáliléji [o].

[1]) Francs szövedékben nem szokás latin kötőszót használni.
[2]) Hellén alakja: Eügenész [„jólszülődött: nemeslelkű"].
[3]) Eredeti jelentése mindegyiküknek: „nyaláb" [latinul: fax]; a búgósípnak amiatt vált nevévé mert úgy szedhető szét s úgy rakható össze mint egy nyaláb fa.
[4]) Eredetének ismertetése mt.: I. szótáramban.
[5]) Merthát a „Figaro" nevet Beaumarchais teremtette a spanyol „picaro" [ravasz, ügyes, semmirekellő] megfrancsosításával, aminthogy a spanyol fehérnép épúgy Páris példájára használja a vele értett nőderekacska nevének is mint bármely más ország nőközönsége. Maga a kabát pedig époly kevéssé spanyol „nemzeti" viselet mint a szintén Parisban keresztelt kerekcsücskű „bolero", habár a torero (bikavadító) hol ilyennel hol amolyannal szok a porondon megjelenni; sőt attól se válik nemzeti viseletté hogy valóságot megörökítő jeleneteken [e.: „természet utáni fölvételek"-ben] annak szerepeltetik.
[6]) Az angol „fox" [róka] s a franes „terrier" [lyuk] kapcsolata; tehát: olyan kutya amely a rókát lyukából kivájja.
[7]) Az európai szerecsen a tacskót hívja „borzeb"-nek [borzfejű kutyának].
[8]) Épelmével értve: rókafejű kutya.
[9]) Megkapó latinul: mirus.

Garçon [legény; ételes-, boros-, kávéslegény] h. k.: nem gárzón, hanem gárszóñ [f].

Geiser, Geyser [szökőforrás][1] h. a.: geysir (gejszir) [islandi szó].

Generosus [nagylelkű] h. k.: nem zsenerózus, hanem generózusz [l]. Francs alakja pedig: généreux (zsénérő) [f].

Geniális [lobogó szellemű] h. k.: nem zseniális, hanem geniálisz [l]. Francsul pedig: génial (zséniál) [f].

Gentleman [úriember] h. k.: nem dzsentlmén, hanem dzsentlmön [b].

Gentlemanlike (dzsentlmönlájk — úriemberhez illő)[2] h. a.: gentlemanly (dzsentlmönli) [b].

Genua [olasz város római nevének] h. a. [a római birodalom összeomlása óta]: Genova (Dzsénová) [o].

Giardinetto [kertecske; nálunk: csemege] h. k.: nem zsárdinettó, hanem dzsiárdinetto [o].

Gig [b], **Guigue** [f] [1. a hajóskapitány csónakja; 2. vadastalyiga] h. k.: dzsig [b], gig [f]. — **Jigg** [b], **Gigue** [f] [szökdécselő tánc nevének] h. k.: dzsig [b], zsig [f].

Gil Blas [1. Le Sage romándjának hőse, 2. fecsegő párisi napilap címe] h. k.: nem Zsil Blá, se Zsil Blász, hanem: Zsil Bláz [s-f].

Giráns [forgató] h. a: girante (dzsiránte) [o].

Girardi-kalap. Ami szalmakalapot nálunk árulnak, Középamerikából, Brit- vagy Olaszföldről kerül hozzánk, közönségebb fajtája pedig itthon készül. A síkkarimását angolul „boater"-nak (bóutör — csónakosnak) [francsul is „canotier"-nak (kánotyié — evezős-nek) vagy „matelot"-nak (mátlo — hajóslegény-nek)], tallyánul pedig „paglietta"-nak (pályiettá-nak) hívják. Vajjon mi közünk akár nekünk akár amerikai, brit, olasz vagy honi szalmakalapunknak Girardi wieni színészhez? Hát nem hívhatjuk mi is bátran „evezőkalap"-nak? [w-m].

Giro [vk.: keringés; váltóforgatás] h. k.: nem zsíró, hanem: dzsíro [o].

Gordiusi csomó h. a.: Gordius csomója [mert Gordius bogozta össze][3] vagy gordiumi csomó [mert Gordium-ban cselekedte meg] [l-m].

Gouvernementális, Guvernementális [kormányzati] h. a.: gouvernemental (guvernömaoñtal [f]. Latinul: gubernatorius (gubernátóriusz) [l].

Graham [híres szkot család nevének] h. k.: nem Grehem, hanem Gréöm [l].

Grand [spanyol főnemes] h. a.: grande (gránde) [s].

Grande ronde [nagy kör] h. k.: nem graañ roñ, hanem: graoñd róñd [f].

Grand hôtel [nagyszálló] h. k.: se nem grándhotel se grándotel, se gránhotel se gránotel, se graañdotel se graañotel, hanem graoñtotel [f].

Gratulálni [köszönteni] h. k.: grátulálni [l-m].

Grupp [csoport] h. a.: groupe (grup), magyarosan írva tehát: grup [f].

Guberálni. Tétjét födözni: couvrir sa mise (kuvrír szá míz) [f-m].

[1]) Islandi (ájlendi) nyelven gejsza = zajjal buzogni.

[2]) Megtalálható ugyan angol szólárakban is; elevenen azonban csupán a német földgömbön tenyészik, merthogy helytelenül alkotott szó [mint minden angol kifejezés amelyben a „hasonló"-t jelentő „like" szócska a német „lich" modjára képzőkép szerepel], hazájában tehát idétlenül csöng. Egyebütt pedig helyes alakját tanulták meg a brittől.

[3]) Ugyebizony nem beszélünk „rákóczii kard"-ról meg „kossuthi iratok"-ról sem?

Guerilla [csatázgatás][1]) h. a.: guerrilla (gerrilyá) [s].
Guido [o], **Guidon** [f] [férfinév] h. k.: Gídó vagy Gvídó [o], Gidóñ [f].
Guinea [Afrika nyugati partvidéke nevének] h. k.: nem Gujneá se Gvineá, hanem Gineá [s].
Guinea [21 shillingre értett angol pénzérték[2])] h. k.: se gujneá se gvineá se gineá, hanem: giní [b].
Guizot [francs államférfi s történetíró nevének] h. k.: nem Gizó, hanem Gízo [f].
Gummi gutti [a „garcinia cambogia"-nak a gyógyítótudományban s a festőművészetben szereplő nedve] h. a.: gummi guttae [gyantacsöppek] [l].
Gusztiózus, Gusztiőz: osztrák gyártmány. Étvágygerjesztő: appetibilis [l], appétissant (ápétiszañ) [f], gustoso[3]) [o].
Gutenberg [a könyvnyomás tökéletesbítője nevének] h. k.: nem Guttnberg, hanem Gútnberg [n].
Guttapercha [gumi-morzsa][4]) h. a.: gutapercha (gutápercsá) [s].
Guyon gróf [szabadságunkért vívott harcunk egyik halhatatlan hőse nevének] h. k.: se nem honi „angol" modra Gájen se magyarjancsisan Gujjon, hanem Gijóñ [f].

Halley [brit csillagász nevének] h. k.: nem Hállej, hanem Heli [b].
Hannibal ante portas [Hannibal a kapu előtt][5]) h. a.: Hannibal ad portas [Hannibal a kapunál] [l].
Harlekin [bohóc] h. a.: arlecchino (árlekkíno) [o], arlequin (árlökeñ) [f].
Hasardeur: szerencsenes szókoholmány[7]). — **Merész játszó:** joueur (zsuőr).[6]) **Háboros játszó:** joueur enragé (zsuőr añrázsé) [f].
Hausse [árszökkenés] h. k.: nem hossz, hanem: hósz [f].
Haute favorite [futtatáson a legtöbb téttel kitüntetett ló] h. a.: grand favori (graañ fávori) [f], great favourit (gréit fevörit), highly favoured (hájli féjvörd) [b].
Havannaszivar h. a: habanai szival [s-m].
Henry Clay [amerikai államférfi s róla nevezkedő habanai szivalfaj nevének] h. k.: nem Haañri Klé, hanem Henri Kléj [b].
Herodot [hellén történetíró nevének] h. a.: Hérodotosz [g].
Herosztrátesz [aki lángot borított Artemisz efezoszi templomára] valósággal Hérosztrátosznak nevezkedett [g].
Hirscheontra: a „recontra"-ból kihámozott német „Reh" [őz] fokozásául elkövetett bunkóznivaló teuton elmésség [n].
Hochparterre [kisemelet][8]) h. a.: rez-de-chaussée surélevé (rédsószé szürélvé) [f].

[1]) T. t. I. szótáramban.
[2]) Hajdan: 20 shillinget érő pénzdarab, aminőt Britföldön 1663—1813 vertek. Nevéhez olykép jutott hogy eleinte guinea-i aranyból s a guinea-i kereskedelem számára készült.
[3]) Németül: gustős.
[4]) A maláj „getah" [gumi] s „percsa" [morzsa] szavak kapcsolata.
[5]) Merthogy németül „vor den Toren", nempedig „bei den Toren".
[6]) Aki nem merész, nem „joueur".
[7]) Merész [melléknév]: hasardeux (házárdő).
[8]) Ha magas: nem földszint. Ha földszint: nem magas.

Holland sajt h. a.: hollandi, még helyesebben: németalföldi sajt [m].
Hollandia[1]) h. a.: Nederland[en] [h], Holland [n], Németalföld [m].
Homogén [egynemü] h. a.: homogen [g].
Horác [római költő nevének] h. a.: Horatius (Horáciusz) [l].
Horizont [szemhatár] h. a.: horizon [g].
Horse-guards [brit lovastestőrezred neve] h. k.: nem Haórsz gárdz [rekedt őrség], hanem: Harsz gárdz [b].
Hôtelier [szállós] h. k.: nem hotelié, hanem ollijé [f].
Humbug [szélhámosság] h. k.: nem humbúg, hanem hömbög, magyarosan: hömbög [amerikai angol szó].
Humor [vidámság] h. k.: nem humór, hanem humor [l].
Humoreszk, Humoresque: hazájában, Németföldön rekedt nemzetközi kifejezés. — **Vidám elbeszélés:** conte humoristique (kónt ümorisztik) [f], humoros sketch (jümörösz szkeccs) [b].
Hügiénikus. Pannoniai hellén-latin remekmű. *Első kapta:* hügi vagy mi: egészséges vagy micsoda; neuraszténia = ideggyöngeség; tehát: egészség = hügiénia.[2]) *Második kapta:* energia = erély; energikus = erélyes; tehát: egészséges = hügiénikus[3]) [g-l-m].
Hüperlojalitás: német vegyítőkonyhán kotyvasztott hellén-francs-brit-latin zagyvalék magyaros latin öröklébe áztatott nemzeti kiadása. — **Talpnyalás:** tapejnotész [g], soumission (szumiszióñ) [f], submissiveness (szöbmiszivnösz) [b].
Hüpermodern [holnapos]: az „űber"-ek honában hellén-olasz terméből készült, hazáján és hazájának szellemi gyarmatain kívül azonban világszerte ismeretlen holnaputános szóhabarcs [g-o].
Huyst [belg tengeri fürdő nevének] h. k.: Hajszt [h].

Identicus: a latin „idem" [egyaz] szóval képzelt francs „identique" (idaöñtik) honi átlatinítása. — **Ugyanaz:** idem (ídem) [l].
Ignorálni [nem ismerni, nem tudni] h. k.: nem inyorálni, hanem: ignorálni. Latin alakja: ignorare (ignoráre) [l]; francs alakja: ignorer (inyoré) [f].
Illojális: Illoyal [tisztességtelen] h. a.: déloyal (délöäjál) [f].
Importeur (eöñportőr — beszállító) h. a.: importateur (eöñportátőr) [f].
Impressario [vállalkozó, nálunk csak: művész-vezető] h. a.: impresario (imprezário)[4]) [o].
Inaktivitás [tétlenség] h. a.: inattività (inattivitá) [o], inaction (inakszióñ) [f]. Latinul tétlenség: segnitia, ignavia [l].
Incognito [ismeretlenül] h. k.: nem inkognitó, hanem inkonyito [o].
Indián [rezesbőrű] h. a.: indiano (indiánó)[5]), tehát magyarosan: indiánó [s].

[1]) „Landia": „land"-ok [országok] hazája!
[2]) Hellénül: hügieja.
[3]) Hellénül: hügiejnosz. A római mindössze egy „hügi"-t ismert: Hygi[ei]á-t, az egészség istennőjét.
[4]) Az olasz „impresa" [vállalat; francsul: entreprise] származéka. A német földgömbön ténfergő „impressario" olaszul értve „sürgető"-félét jelenthetne, merthogy impressare = sürgetni.
[5]) Vk.: hindu.

Intensivitas [tartalmasság, mélység] h. a.: intensitas (intenzitász) [l].
Interview [faggató látogatás] h. k.: nem interjuh sem interjú sem interjúv, hanem: intörvjú [b].
Intím [bentes, meghitt, bizalmas] h. a.: intimus (intimusz) [l], intime (eönfim), tehát honinyelvünkön: intim [f].
Intrigua, Intrika, Intriguálni, Intrikálni [fondorlat; fondorkodni] h. a. latinul: fallacia, fallaciam intendere; francsul: intrigue (eönfrig), intriguer (eönfrigé); tehát magyarul: intriga, intrigálni [f].
Invite [kártyásjátékban: csalogatás] h. a.: invite (eönfivit) [f], invite (invájt) [b].
Irreveláns [súlytalan][1]) h. a.: irrelevans [irrelevánsz][2]) [l].
Ischias [ülőidegzsába] h. k.: nem isiász, hanem [honinyelvünkön egyszersmind helyes írómodja]: iszkiász [g].
Island [sziget nevének] h. k.: nem Iszland, hanem Ájlend [b].

Jamaikarum h. a.: jamaicai rum[3]) [s-m].
Jardinette [csemege] h. a.: giardinetto (dzsiárdinetto) [o].
Jayme [Jakab bourboni herceg, spanyol trónkövetelő személynevének] h. k.: nem [„angolosan"] Dzséjm se [„francsosan"] Zseem, hanem: Hájme[4]) [s].
Jean [János] h. k.: nem Zsán, hanem: Zsaoñ. — **Jeanne** [Janka] h. k.: nem Zsánn, hanem: Zsán [f].
Jerez[5]) [híres spanyol bortermelő város nevének] h. k.: Heret [s].
Jockey [lovas] h. k.: nem [francs modra] zsoké, hanem [amint hazájában olvassák]: dzsaki [b].
John [János] h. k.: nem Zsón, hanem: Dzsan[6]) [b].
Jom kipur [a zsidóság engesztelő ünnepe] h. k. [tehát honinyelvünkön egyszersmind helyes írómodja]: jom kiper [zs].
Jotta [hellén betű] h. a.: ióta[7]) [g]. „Egy jottát sem engedek" pedig magyarán: egy tapodtat sem engedek [m].
Jou-jou [gyermekjáték, nálunk: lógó[8])] h. k.: nem zsuzsú, hanem: zsuzsu [f].
Jour fixe (zsúr fiksz — fogadónap): elavult kifejezés. Mai egyetértője: jour de réception (zsúrdrészepszióñ), mon jour, ton jour (móñzsúr, tóñ zsúr), röviden: jour [f].
Journalistika, Zsurnalisztika [ujságirodalom] h. a.: journalisme (zsurnálizm) [f].

[1]) Revelare: kideríteni, kinyilatkoztatni.
[2]) Relevare: kiemelni.
[3]) Helyes kiejtése pedig — merthogy brit gyarmat — vk.: Dzsemájkö. [Spanyolul: Hámáika.]
[4]) Igy ejti fönséges viselője s mind francs mind angol pajtásai is. Jakab francsul: Jacques (Zsák), angolul: James (Dzséjmz).
[5]) Elavult írómod szerint: Xerez.
[6]) A *h* betűt csak a német használja nyujtófának.
[7]) Az *i* betü „félhangzó"-nak mondott alakja, a *j* mindössze a 17. században szülődött. Amikor a hellén emlegette az ι-t, az ω-ja [ómega: hosszu *ó*-ja] alá került ι-ra gondolt amely ott kis vonássá töpörödött [ϣ] és kiejtetlen maradt. Korunk bárbárja azonban oktalanul tudálékoskodik vele.
[8]) Helyes francs kifejezése mt.: I. szótáramban.

Juror [esküdt] h. k.: nem zsüror, hanem: dzsúrör [b]. Francsul esküdt: juré (zsüré) [f].

Jury [1. bírálóbizottság, 2. esküdtbíróság] h. k.: nem zsüri, hanem: dzsúri [b].

K. [pénzegységünk rövidített jelének] h. a.: nem K. [Krone] [n], hanem k. [korona][1] [m].

Kalbsteak (kalbsztek): telivér szerecsen felemás csudabogár. Ízig angol szerecsenes alakja „calfsteak" (káfsztéjk) volna. Ámhogy a borjuszeletet nem eleven hanem megölt borjuból [nem „érzéki", hanem érzéktelenségi „oktalanságlény"] húsából szokás kihasítani, ezt pedig angolul nem „calf"-nak [borjunak] hanem „veal"-nek[2] [borjuhúsnak] hívják, nyilvánvaló hogy igazi angol neve nem „kalbsteak" hanem „vealsteak" (vílsztéjk) volna. Perszecsak ha nem „loin of veal"-nak (lajn öv víl-nak) hívnák angolul [n-b][3].

Kalucsni [gumicipő][4] h. a.: caoutchoucs (kautsu) [f-w].

Kamilla [székfű] h. a.: kamomilla [g-l].

Kancsuka [szíjas korbács] h. a.: kancsu[5] [r].

Kannstadt [württembergi város nevének] h. a.: Kannstatt[6] [n].

Kantáte [zenés költemény] h. a.: cantata, tehát magyarosan írva: kantáta [o], cantate (kaᵒntát) [f].

Kaput[t] [vége, befellegzett neki] h. a.: capot (kápo) [f].

Karaib [erősen pusztulásnak indult kalózkodó rezesbőrű törzs] h. a.: karib [s].

Karakül [1. buhárai város, 2. róla nevezkedő fényes göndör bárányból nevének][7] h. a.: karakul [tatár szó].

Karthauzi [fogadalmas rend nevének[8]] h. a.: chartreux (sártrő), magyarul: chartreux-i (sártrő-i) [f].

Karusszl mt. carrousel alakkal.

Kaszinó [társalgónak mondott, valósággal azonban jobbára kártyázó

[1]) Ugyebizony a „fillér" rövidítését sem írjuk *F*-fel? Nodehogy amodaát a *K* meg a *h* járja, nagykobakú európai atyánkfiai is ezt a „rendszer"-t honosították meg, amelynek a „tudományos" alapja sejtelmem szerint a Német Birodalomban termett. A német a maga „Mark"-ját, merthogy főnév, *M*-nek jelzi, „Pfennig"-jét azonban a latin „denarius" [fillér] hellénesen írt első betűjével, ϑ-val [deltával]. A „Heller" tőrülmetszett német szó. Az osztrák koma tehát párját ritkító oktalanságot követ el a német példa megértetlen követésével. Mi pedig büszkén majmoljuk marhaságát.

[2]) Ose nyilván az ófrancs „veel" [ma: veau, borju] volt. Tőle ered a francs vélin (véleőñ) is ami voltakép borjubőrből készült sima vékony hártyát [pergamen-t] jelent; mainapság azonban jobbára kiváló papirosból gyártott utánzatára értődik.

[3]) Loin [vesepecsenye]: az ökör „sirloin"-jához hasonlóan elhelyezkedő rész. A „sirloin"-ról a „beefsteak"-nél volt szó [b].

[4]) T. t.: I. szótáramban galoche-nál.

[5]) A török „kamcsi" [bőrös ostor] „kancsug"-gá lengyelesített alakjának orosz változata. Nálunk dívó alakja alighanem olykép támadt hogy eleink összetévesztették a lengyel „kandzsuga" [nyeregszíj] szóval.

[6]) Maradi hivatalos nyelven: Cannstadt.

[7]) T. t.: az 53. és 54. o.

[8]) Grenoble mellett „La Chartreuse" (Lá Sártrőz) névvel épült első kolostoráról ragadt rá. Semmi köze hát se kártyához se házhoz. [A német rég kidobta „Karthäuser"-jából a *h* betűt.] Magyar lélekkel nyilván „sártörő"-vé dolgoztuk volna át. Latinra forgatott alakja „Cartusii".

kör] h. a.: casino (kázíno)[1]) [o], casino (kázino) [f]; tehát magyarosan: kazinó.

Kasztról [serpenyő] h. a.: casserole (kászrol)[2]) [f].

Katarus [hurut] h. a.: katarrúsz[3]) [h].

Keletindia h. a.: Keleti Hindusztán.

Kimóna [nőlebernyeg] h. a.: kimono. Ugyebizony a nő „domino"-ját se hívjuk „domina"-nak? [j].

Kinézer [német eredetije, a „Chineser" is bárbár modra képzett szó]: h. a.: csínai [m].

Kleveland [1. amerikai államfő, 2. ohio-i (ohájóu-i) város nevének] h. a.: Cleveland (Klívlend) [b].

Knallbonbons [durrancs] a nagy nyugati nyelveken: pétard (pétár) [f], cracker (krekör) [b].

Koaleálni [szövetkezni] h. a.: koaleszkálni, merthogy latin eredetijének jelen egyes első személye: coalesco, nempedig [a condoleo kaptájára] coaleo [l-m].

Kodak [képfogótárca, Eastman (Ísztmön) leleménye][4]) h. k.: kóudök [b].

Kohinór [a brit korona főékessége hindu nevének] h. a.: Koh-i-noor (Kóuhinúr) [b], Kóhinúr[5]) [m].

Kókusz [1. pálmafa, 2. gyümölcse] h. a.: cocos (kokosz) [portugál szó].

Kombattáns [küzdőtárs]: francsról latinosított csudabogár. H. a.: commilito [l], combattant (kóñbátaoñ) [f].

Kompót [párolt gyümölcs] h. a.: compote (kóñpot) [f].

Kongó-néger h. a.: kongói néger [m].

Kongó-tea h. a.: kang-fú [csínai szó],[6]) congou (kangú) [b].

Kontrakarrírozni [másnak számítását, tervét keresztezni] h. a.: occurrere [l], contrecarrer (kóñtörkáré)[7]) [f].

Konzekvens [következetes] h. a.: consequens (konszekvensz) [l].

penhága [Dánország fővárosa nevének] h. a.: Köbenhavn (Köbnhaun — jelentése: kereskedő öböl) [dán szó].

[1]) A „casa" (kázá — ház) kisebbített alakja, tehát vk.: „házacska". [Veneziában hajdan oly épületre értődött amelybe a polgárság esténkint beszélgetésre szokott összegyűlni.] Cassino (kászino) = minta.

[2]) A német „Kessel" [üst] származéka.

[3]) Szigorúan fordítva: „lecsurgás." Ennek a középkorban meglatinosított változata a „catarrhus" (kátárrusz). Igazi latin nyelven azonban hurut = pituita. [Tőle ered madár náthájára értett németes „Pips"-ünk és „pip"-pé magyarosított alakja.] A „catarrhus" német alakjának, a „Katarrh"-nak 1850 óta gyakran megcsendülő népies változatai a „Kater" s a vele tovább képzett „Katzenjammer" [francsul: „mal aux cheveux" (mált) svő — „hajfájás," európai magyarsággal: „macskajaj" vagy „cicanyöször," ázsiaival: „másnapos" vagy „zákányos állapot," röviden és velősen: „korhelyláz"], nyilvánhogy a szeszes méreg gyászos hatását sínylő áldozat jobbára „hurut"-tal igyekszik szánnivaló állapotát leplezni.

[4]) A „kodak" jelentésének nincs magyarázata mert szántszándékkal puszta ötletkép teremtett szó.

[5]) Így ejti a hindu is aki „fény-hegy"-nek érti.

[6]) Jelentése: „fáradságos faj," merthogy termelése sok vesződséggel jár; földrészünkön jobbára ezt árulják „karaván-tea" néven, noha legnagyobbrésze Londonon és Königsbergen át kerül hozzánk Nizsnij-Novgorod-ból.

[7]) Carreau = négyzet. Carrer = kiegyenesedni [úgyhogy a mell a vállal négyszögre emlékeztető alakot ölt]. Contrecarrer pedig: vkivel nyíltan szembeszállni. Semmi köze hát a „karrírozás"-hoz [!].

Kordina [színpad akasza] h. a.: cortina (kortína) [l, o].
Kosciusko [lengyel nemzeti hős nevének] h. k.: Koscsiusko [p].
Kraszewski [lengyel romándíró nevének] h. k.: Krásevszki [p].
Kuláns [előzékeny] h. a.: officiosus (oficiózusz) [l], coulant (kulaºñ) [f].
Kurizálni: honi bárbár termék. — **Udvarolni**: faire sa cour (feeʳ szâ kúʳ), courtiser (kurtizé). „Magyarosan" tehát „kurtizálni" volna [f].
Kuzé [a bíjáros visszaszökő, faroló lökése, országszerte dívó együgyü szakkifejezésünkkel: „húzás"]: nyilván a francs „coup sec" (ku szek — „száraz lökés") ujfrancs alakja. Francsföldön azonban bricole (brikol) néven szokás emlegetni [f].

Lady [úriasszony] h. k.: nem ledi,[1]) hanem: léjdⁱ [b].
Lady patroness h. k., ha e kifejezést ismernék Britföldön: nem ledi pátronesz volna, hanem léjdⁱ péitrönesz. Britföldön azonban nincsenek „bálanyák", a jótékony ünnepek védőnőit pedig „patroness"-nak hívják [„lady" nélkül, merthogy nemüket kifejezi az „ess" képző, hogypedig nem mosónők, mindenki tudja róluk] [b].[2])
Laëken [belg város nevének] h. k.: Lákn [h].
Laise (leez), **laisse** (leesz) [„piquet"-játékban az ütések nagyobbik része] h. a.: Lese (Lézé) [n]; francs egyetérője pedig: levée (lövé) [f].
La Manche [tengerszoros nevének] h. a. idegen nyelven: Manche (Maºñs)[3]) [f].
Lambéria [falburkolat] h. a.: lambris (laºñbri) [f].
Lappália [semmiség, haszontalanság]: a német „Lappen" [cafat] szóval képzett nyerslatin „Lappalie" honi remeklatin alakja [n].
„**La présence est toujours exceptée**" [A jelenlét mindig kivétel]: európai zamatú ostobaság a javából. — **Az ittlevőkre nem értődik**: „Les personnes présentes sont toujours exceptés" (Lé pierszon présaºñt szóñ tuzsúʳ zekszepté) [f].
La Rochefoucauld [francs bölcsíró nevének] h. k.: Lárosfukó [f].
Lasciate ogni speranza voi ch'entrate [Aki ide be akar lépni, vessen ki magából minden reménységet![4])] h. k.: Lásiáte onnyi szperáncá voj kentráte [o].
Lavalliers [művészcsokor — lenge csokornak kötött széles nyakravaló neve] h. a.: La Vallière vagy Lavallière[5]) (Láváijeeʳ) [f].
Lazzaroni [napoli koldus] h. a.: lazzarone (láccáróne) [o].
Lefebvre [francs hadvezér nevének] h. k.: Löfeevʳ [f].
Leibjournal [kedves lap]: német-francs kotyvalék. — H. a.: journal favori (zsurnál fávori) [f], Leibblatt [n].
L'hombre [hármasjáték][6]) h. a.: tressilo (treszilyó) [s], hombre (óñbʳ) [f], ombre (ambörʳ) [b].

[1]) Laddie (ledi) = suhanc.
[2]) Francsföldön szokás ugyan „patronnesse"-en kívül olykor „dame patronnesse"-ról is beszélni, a „lady patroness" azonban ott is ismeretlen méltóság.
[3]) Vk.: ruha ujja. Francs térképen ugyan névelőstül szerepel, mondatba fűzve azonban névelője nem alkotórésze nevének. Péld.: „Passer la Manche." [A Manche-on átkelni.]
[4]) Dante: „Inferno" [A pokol], III., 9.
[5]) Talán az ily néven ismert híres francs könyvkedvelőről.
[6]) T. t. I. szótáramban.

Liège [belg város nevének] h. k.: Lieezs [f].
Liferáns [szállító] h. a.: Lieferer [n], fournisseur (furnisző[r]) [f].
Lipcse [szász város nevének] h. a.: Leipzig (Lájpcig) [n].
Loco [ehelyt]. Rég volt az amikor a római volt az úr Pannoniában. Akkor helyén lehetett. Mi azonban nem vagyunk se rómaiak se római rabszolgák.[1])
Lokalpatriotismus [kobakhazafiság,[2]) kocahazafiság] h. a.: particularisme (pártikülárizm[ö]), patriotisme de clocher (pátriotizm[ö]dklosé) [f]; parochialism (peró[u]ki[ö]lizm), parish-patriotism (perispéjtri[ö]tizm) [b].
Lord-mayor [London, Edinburg, Dublin és Cardiff városfője címének] h. k.: nem lord májór, hanem l[a]ó[r]d mee[r] [b].
Loretto[3]) [1. anconai búcsujáró hely nevének, 2. onnan Mária, Jézus anyja jelző nevének] h. a.: Loreto (Loréto) [o].
Lueger [Károly dr, Wien néhai városfője nemzetségnevének] h. k.: nem Luegger, hanem Luég[ör] [n].
Luftballon [röpülőgömb]: felemás kifejezés. H. a.: aérostat (aéroszlá — levegőben lógó) [f].
Lukszor egyptomi falu avval nem vált franccsá, hogy a place de la Concorde-on égnek meredező oszlopot onnan cipelték Párisba. Nem okvetetlenül szükség hát hogy a nevét Lükszor-nak olvassuk, kiváltképen hogy magyarosan szokás ejteni Francsföldön is [ahol Louqsor-nak írják].
Lullaby [altató dal] h. k.: nem lullabáj, hanem: lal[ö]b[i] [b].
Luszter. Lustre [csüngő][4]) h. k.: lüszt[r] [f].
Lützow [német nemzetség nevének] h. k.: nem Lücov, hanem: Lücó [n].
Luxembourg [1. nagyfejedelemség és fővárosa,[5]) 2. a vele szomszédos belg tartomány, 3. XIV. Lajos híres tábornagya (maréchal-ja) nevének] h. k.: nem Luksznburg, hanem: Lükszaoñbú[r] [f].

Madrac, Madrác, Matrac, Matrác [derékalj]: a német „Matratze"-nak idétlennél-idétlenebb „nemzeti" változatai. Pedighát ha a magunk becsületes „derékalj"-a nem tenné szükségtelenné, akár olasz eredetijét, a „materasso"-t akár arab ősét, a vk. „földrehányt"-félét jelentő „matrá"t vajmi csekély fáradsággal egészen szánk ízéhez idomíthattuk volna [a-n].
Maecenas [az előkelő római levente, Horatius bőkezű pártfogója nevének] h. k.: nem Mecénasz[6]) hanem: Meecénász [l].
Maeterlinck [belg színműíró nevének] h. k.: nem Meeterlink, hanem: Máterlink [h].
Maestro [mester] h. k.: nem mesztro, hanem: maesztro [o].

[1]) Hazánkon kívül csak Osztrákföldön dívó kifejezés. A nagy európai nyelveken: en ville (añ vil) [f], città (csittá) [o], hier [n], city (szitl) [b].
[2]) A „kobaktanács" [tökfejűek tanácsa — elferdítve: kupaktanács] példájára.
[3]) Kivált amiatt tűrhetetlen ferdítés mert csengésével erősen emlékeztet az elavult francs „lorette" (loreet — hölgyecske) szóra [amelyet Nestor Roqueplan vasalt ki 1840-ben főfészkük, a rue Notre-Dame de Lorette nevéből].
[4]) T. t. I. szótáramban.
[5]) Ősi neve, „Lützelburg" [a középkorban Luciliburnhut] róla szállt át a nagyfejedelemségre.
[6]) Me caenas = engem falsz meg vacsorára.

Mágendávid [zsidócsillag[1])] h. a.: Mogéndóvid [Dávid címere] [zs].
Magenta [III. Napoleon véres győzelméről híres olasz város nevének] h. k.: nem Mágentá, hanem: Mádzsentá [o].
Mahomed, Mohamed, Muhamed [arab jövőlátó nevének] h. a.: Mohammed [a].
Malkontens [elégedetlen] h. a.: non contentus [l], malcontent (málkóñtaoñ) [f].
Mária Antoinette [francs királyné nevének] h. a.: Marie Antoinette (Márí Aoñtoáneet) [f].
Mária Magdolna h. a.: magdalai Mária[2]) [m].
Marineur [hajóskatona] h. a.: marin (máreoñ), marinier (márinyié) [f].
Maréchal Niel [1. III. Napoleon tábornagya (maréchal-ja), 2. róla nevezkedő rózsafaj] h. k. nem Márséll Níl, hanem: Márésál Niel [f].
Masánoki alma h. a.: borsdorfi vagy meisseni alma[3]) [cseh név].
Massage [dögönyözés] h. k.: nem másszázs, hanem: mászázs [f]. — **Masseur** [dögönyöző] h. k.: nem másszőr, hanem: mászőr [f].
Matador: [1. bikaölő, 2. nagyütő, 3. kolompos][4]) h. k.: nem mátádór, se nem mátádor, hanem mátádor [s].
Matjeshering [süldőhering] h. a.: maatjesharing (mátyeszháring)[5]) [h].
Matric, Matrica [öntőminta, nálunk: enyveskép is][6]) h. a.: matrix [ujlatin szó].
Maxixe [brazil tánc[7]) nevének] h. k.: nem mácsics, hanem másis [brazilföldi portugál szó].
Meilhac [francs színműíró nevének] h. k.: Meják [f].
Mein Liebchen, was willst du noch mehr? [Heine] h. a.: Mein Liebchen, was willst du mehr? [n].
Mentone [francs város és kedvelt üdülőhely nevének] h. a.: Menton (Maoñtóñ) [f].
Menuet [hajlongó][8]) h. k.: se menuett se menüett, hanem: mönüe [f].
Mercantilis [kereskedelmi] h. a.: mercatorius [l], mercantile [o].
Merci [köszönet!][9]) h. k.: nem merszí, hanem: mierszi [f].
Méter [méret] h. a.: mètre (metr) [f], magyarosan: meter[10]) [m].
Metrológia [a levegő tüneteiről szóló tudomány] h. a.: meteorologia [g].

[1]) Alighanem Pitagórász ötszögének két háromszög egymásbaillesztésével alkotott változata. Hajdan számos bölcselőnek a követői a mindenséget megtestítő jelnek használták. Korunkban a zsidóság és a szabadkőművesség képjele.
[2]) Latinul: Maria Magdalena.
[3]) „Borsdorfi" merthogy ez a meisseni helység az ősi hazája. Emiatt hívják németül is „Borsdorfer Aepfel"-nek. „Meisseni" merthogy „masáncki"-nak is ez a cseh jelentése. Ugyebizony a meisseni porcolánt se hívjuk „masáncki"-nak?
[4]) T. t. I. szótáramban.
[5]) Maatje = kis pajtás. [Tehát nem: „Mädchen". Hollandi nyelven lány = meisje. Szűz pedig = vrijster].
[6]) T. t. I. szótáramban.
[7]) A mi mulatóink „ausztráliai"-nak híresztelik, nyilvánhogy az „amerikai" látnivalók már nagyon mindennapivá váltak. Mattchiche (máccsis): ily ránchoz illő népies spanyol dallamok összefűzésével Borel-Clerc-től szerkesztett egyveleg neve amelyet párisi kiadójától kapott.
[8]) Menu (mönü) = apró [lépés].
[9]) Használatának ismertetése mt. I. szótáramban.
[10]) Hellén ősé se métron, hanem metron [mérték].

Metropól [régen: anyaváros, most: főváros] h. a.: métropolisz[1]) [g], métropole (métropol) [f], tehát magyarosan: métropolisz.

Mexico [amerikai köztársaság nevének] h. a.: Mejico (Mehikó)[2])[3]) [s].

Mezzanin [emeletköz] h. a.: mezzanino (meccánino) [o].

Michel Angelo [Buonarotti-nak személyneveiből alkotott művészi neve] h. k.: Mikel Andzselo [o].

Mille-fleurs [„ezervirág": sokféle virág illatából kotyvasztolt szagosító] h. k.: nem mijjflőr, hanem: milfleőr [f].

Ministerium [kormányszék] h. k.: nem minisztérium, se miniszteerium, hanem: miniszterium [l].

Miramare [Miksa császár Triest mellett épített kastélya nevének] h. a.: Miramar [o].

Misbóhesz [pereputty][4]) h. a.: mispóhe [zs].

Modern [ujdon] h. a. [mégpedig nemcsak mert eredeti, hanem mert csonkulatainál inkább illik nyelvünkhöz]: moderno [o].

Modus vivendi [megélés modja] h. k.: nem módusz vivendí, hanem: modusz vivendi [l].

Moët et Chandon [épernay-i (éperne-i) pezsgőgyártó társaság nevének] h. k.: Moeté Saoñdóñ [f].

Mohamed mt. Mahomed-nál.

Momentan [időhatározónak érlve: egyelőre] h. a.: momentaliter (mómentáliter) [l], dans ce moment (daoñ szmomaoñ) [f].

Mont-Blanc [francs hegylánc és hegycsúcs nevének] h. k.: nem Mont Blank, hanem: Móñ Blaoñ[5]) [f].

Montegazza [olasz természetelemző nevének] h. a.: Mantegazza (Mántegáccá) [o].

Montenegro [Feketehegy] h. a.: Cernagora [szerb neve]; helytelen nevének helyes kiejtése pedig: Montenégro [o].

Montezúma [Mejico utolsó aszték uralkodója nevének] h. a.: Moktezúma.[6])

Montreux [helvét üdülőhely nevének] h. k.: Móñrő vagy Móñtrő[7]) [f].

Morse [Sámuel, a róla nevezkedő villámos hírröpítő készülék szerkesztője nevének] h. k.: nem Morze, hanem Maórsz [b].

Moschus (mosusz — pézsma): Németföldön termett latin csodabogár; h. a.: moscus [l], musc (müszk)[8]) [f].

[1]) Métér = anya; polisz = város. A mi németeurópai „metropól"-unkat holmi életrekelt hellén nyilván „mértékárus"-nak értené [merthogy metron = mérték, pólész pedig = árus].

[2]) Teljes neve: „Estados Unidos de Mejico" [Mejico-i Egyesült Államok].

[3]) Mai alakjának helyességét voltakép csupán hivatalosvolta állapítja meg, merthogy ősi neve „Mekszikо". [Jelentése a nyelvtudósok tanítása szerint „ismeretlen", aszték nyelven pedig, amint Mejico címere is mutatja: „kaktuszon sas".] Ámhogy a spanyol nem tudta az *ksz* hangot máskép leírni mint „x" betűvel, ezt pedig a maga olvasószabályai szerint *h*-nak ejtette ki: amikor a spanyol tudóstársaság 1815-ben az „x" betűt „j"-vel helyettesítette, „Mexico" is „Mejico"-vá vedlett át.

[4]) A „mispahah" [nemzetség] ujdon változata.

[5]) Latinul: Mons Albus. Olaszul: Monte Bianco.

[6]) Írva: Motekuhzoma.

[7]) Mindegyik egyaránt dívik. Larousse a másodikat pártolja; én az elsőre szavazok.

[8]) Ennek származéka a „muscat" (müszká — muskotály) kifejezés.

Moszkovsky [lengyel zeneszerző nevének] h. k.: Moskovszki [p].
Motivum [indíték][1]) h. k.: nem motívum, hanem: mótívum [i].
Mouliné[2]) [1. forgó sorompó, 2. szélmalom vitorlájához hasonlóan forgó csuklós kardvágás] h. a.: moulinet (muline) [f].
Mr: az angol „Mister" rövidítése [b]. A francs „Monsieur"-é: M. [f].
Muhamed mt. Mahomed-nál.
Mumps [járványos fültőmirigy-gyulladás] h. k.: nem mumsz, hanem: mampsz[3]) [b].
Murillo [spanyol festő nevének] h. k.: nem Murilló, hanem: Murilyó [s].
Musicalis [1. zeneértő, 2. zenekedvelő] h. a.: musicus [vk.: múzsás] [l], musicale [o][4])
Musset [Alfred, francs költő nemzetségnevének] h. k.: nem Müsszé, hanem Müsze [f].
Muzulmán [az iszlám híve] h. a.: muszlim[5]) [a].
Mysterium [vallásos színjáték][6]) h. a.: ministerium [l].

Naiva szó nincs sem a latin sem az olasz nyelvben. — **Szende** [színpadi alak]: ingenua (indzsenuá) [o], ingénue (eõnzsénü) [f].
Naivitás [gyermekes eredetiség] h. a.: naïveté (náifté), magyarosan: naívság[7]) [f].
Narzsil, Narzsile [vizespipa] h. a.: nargile[8]) [perzsa szó].
Neu-Seeland [ausztrál ország nevének] h. a.: New Zealand[9]) (Nju Zílend) [b].
New York [amerikai város nevének] h. k.: nem Nyujork, se Nüjork, hanem: Nujórk [b].
Niebelung [„sötétség fia", — a német mondavilágban szereplő törpekirály s róla nevezkedő népe nevének] h. a.: Nibelung [n].
Nimród [az ókor regéiből ismert híres vadászó király nevének] h. a.: Nimrud.
Nizza [francs város nevének] h. a.: Nice (Nisz) [f].
Noëmi[10]) h. í.: Noémi.
Nolens volens [akarva nem akarva] h. k.: nem nólensz-vólensz, hanem: nólensz-volensz [l].

[1]) T. t.: a 27—29. o. és I. szótáramban.
[2]) Vk.: „malmocska".
[3]) Vk.: „mammogás" [az arc megdagadásától nehézzé vált beszéd jellemzésekép].
[4]) A francsnak nincs rá mellékneve. Ha vagy egy csipetnyi európaiasság volna benne, nyilván „musiqualiche"-ról (müzikális-ról) beszélne. Az ő „bárbár" lelke azonban megelégszik a maga silány „il a de l'oreille" [füle van] kifejezésével, holott tudhatná hogy az „unmuzikális" emberek legnagyobb részének is van füle, — ugyebizony, tisztelt németlatin nemzetközi vendégnyelvtudós uraim?
[5]) Perzsa többese: muszlimán. Ennek az ivadéka a mi „muzulmán"-unk édes szülője, a német „Muselmann", amely nyilván amiatt értődik egy szál emberre mert a „Mann" csak egyetlen személyt jelent.
[6]) T. t. I. szótáramban.
[7]) Igazi latin alakja, a „nativitas" származást jelent.
[8]) Nargil = kokoszdió. [Hajdan ennek a héjából készült a víztartója.] Francs alakjában sincs zs hang, merthogy „narguilé"-nak (nárgilé-nak) íródik.
[9]) Jelentése pedig nem „Tengeri" hanem „Tengeris" ország, merthogy tenger angolul: sea (szí); zea (zí) pedig: kukorica.
[10]) Naomi = szépség [zs].

Nomen est omen [jól ráillik a neve] h. a.: nomen *et* omen [jellemző név][1] [l].

Non erat his locus [Nem ez volt a helye] h. a.: Non est[2] hic locus [Itt nincs[3] helye[4]] [l].

Non olet [sc. pecunia — a pénznek nincs bűze] h. k.: nem non ólet hanem: nón olet [l].

Non plus (nón plü): a latin „non plus ultra" mondásnak nálunk francs kiejtéssel dívó rövidítése, amelynek páratlan érdekessége abban rejlik hogy Francsföldön ezt a latin mondást: 1. jobbára „Nec plus ultra"-alakkal[5] használják, 2. „nek plüsz ültrá"-nak olvassák, 3. „non plus" jelentése pedig egyedül: „már nem" [f].

Nonsens [oktalanság] h. a.: nonsensus (nónszenzusz) [ujlatin], non-sens (nónszaonsz)[6] [f].

Nosztalzsia [hazavágyás — f.: honvágy] h. a.: nosztalgia[7] [g].

Nota bene [megjegyzendő] h. k.: nem nóta béne, hanem: nota bene [l].

Notes [jegyzetek; a német földgömbön: jegyzőkönyvecske] se nem latin se nem zsidó, hanem francs szó; tehát h. k.: nem notesz, se nótesz, hanem: not [f].

Notre-Dame [Nagyasszonyunk] h. k. nem: Notter Dám, hanem: Notör Dám [f].

Núdlpflanczli [szőlősmetélt] h. a.: Nudlpfanzl[8] [w].

Nye pozvolim [nem engedem meg; a lengyel nemes tiltakozó mondása országgyűlésének határozata ellen] h. a.: nie pozvolen (nye pozvoleon) [p].

Nyugatindia h. a.: Nyugati Hindusztán.

[1]) Eredeti alakja: „nomen atque omen". Igy pergett le Plautus stilus-áról aki „Persa" című színművével hozta forgalomba, s oly névre szok értődni amely egyszersmind gazdájának valamely jellemző tulajdonságát fejezi ki. Péld. ha valakit Torkosnak hívnak és nagybélű. Plautus szavainak rideg fordítása: „név és jóslójelenség" [e.: előjel]. „Nomen est omen"-é: Neve egyszersmind jóslójelenség. Azaz: sejteti a gazdáját. Magyarán: ráillik a gazdájára. Tehát mindegyik mondás ugyanegy gondolatot fejez ki, az egyik hanyagul odavetve, a másik pedig mondattá szerkesztve. A helyesbítést német buch-ok követték el Plautus-on, hazájukon kivül azonban csak nálunk arattak vele sikert.

[2]) Vagy: erat.

[3]) Vagy: nem volt.

[4]) Horatiusnak [Ars poetica, 19.] a tárgyuktól elkalandozó költőkhöz intézett megrovása.

[5]) Így véste be Hercules a rege szerint Calpe [ma: Gibraltar] s Avila [ma: Ceuta] sziklaiba mikor széttolta őket, hogy a Földközi Tengert az Atlanti Nagytengerrel összekapcsolja, merthogy addig itt volt a világ vége. Ennek a derekas munkájának örök emlékére keresztelték aztán e sziklákat „Columnae Herculis" [Hercules oszlopai] névre.

[6]) Ellenkezője a „bon sens" [józan ész] amelyről Descartes azt mondja hogy „Le bon sens est la chose du monde la mieux partagée". [Legjobban járt e világon akinek épelme jutott osztályosrészül].

[7]) Nosztosz = hazatérés. Algosz = fájdalom.

[8]) Nudel = metélt. Pfanzel [németül: Pfannkuchen] = rátotta. Tehát voltaképp: „rátottásmetélt," nempedig „metélt-növényke" mintahogy honi német frónyelvtudományunk sugalja.

Oboa [pásztorsíp[1])] h. a.: hautbois (hóboá)[2]) [f], oboe (oboe) [o].
Odaliszk [1. haremszoba, 2. haremlakó][3]) h. a.: odalik [t].
Odeur [illat] h. k.: nem odőr, hanem ódőr [f].
Odium [gyűlölség] h. k.: nem ódium, hanem odium [l].
Oediposz [Tébé szerencsétlen királya latinból visszagyártott hellén nevének] h. a.: Ojdipúsz [„Dagadtlábú"] [g].
Offenbach [Jacques — francs zeneszerző nevének] h. k.: nem Offnbáhh, hanem Ofeöfibák [f].
Offert [ajánlat] h. a.: offre (ofr)[4]) [f].
Ohnet [francs romándíró nevének] h. k.: nem Óné, hanem: One [f].
Oktogón [nyolcszög] h. k.: oktogon[5]) [g-l].
Olla podrida [húsos egyveleg[6])] h. k.: ollyá podrídá [s].
Opoponax [szagosító neve][7]) h. a.: opopánaksz [g].
Orang-utang [majomfaj] h. a.: orang útán [maláji szó][8]).
Orator [beszélő; f.: szónok] h. k.: nem orátor, hanem: órátor [l].
Organtin [Keleti Hindusztánból eredő — máskép „mull" néven ismert — pamutszövet neve] h. a.: organdi (orgaöfidi) [f].
Orgeade [mandolatej; régente árpával[9]), mostanság mandolával készített hűsítő] h. a.: orgeat (orzsá) [f].
Orheszter [zenekar][10]) francsul ugyan „orchestre"-nek íródik; ezt azonban a művelt francs sem olvassa orseszter-nek, hanem orkeszter-nek [h-f].
Orzsia [tivornya] h. a.: orgia [Dionűzosz ünnepe] [g], orgie (orzsí) [f], orgie [többes szám][11]) [o]. Az „orzsia" tehát a magunk „nemzeti" alkotása.
Ostende [belg tengerifürdő nevének] h. k.: Osztaöfid[12]) [f].
Ovációk [hajdan másodrendű diadalmenet, most zajos ünneplés] h. a.: ovatio[13]) [f].
Ozmán [az első török birodalom megalapítója s róla nevezkedő nemzete nevének] h. a.: Oszmán [t].

[1]) Merthogy nyilván ennek tökéletesített ivadéka.
[2]) Szószerint: „magas" [h. é.: hangú] „fa" [h. é.: síp].
[3]) T. t. I. szótáramban.
[4]) Offerte (ofert) = „fölajánlás" [latinul: offertorium, a rómaihitű misének egyik része]. Ajánlat latinul conditio. [„Offertum" pedig lehetetlen alak.]
[5]) Teljes alakja hellénül: oktagonosz; latinul [nyilván „octo"-hoz hajlítva]: octogonos (októgonosz).
[6]) Vk.: „rothadó húsos fazék"; így aztán: a benneőtt hús. [Ennek fordítása a francs „pot pourri" is.]
[7]) A vele egy nevet viselő növény gyökeréből kiszivárgó gyantából. Oposz = nedv; pánaksz = „mindent gyógyító", tehát: csodás szer.
[8]) Maláji nyelven azonban erdőben élő, vademberre értődik. Nálunk dívó második *g*-jével mainapság már semmiféle művelt nyelven nem találkozunk. [A művelt német se használja.]
[9]) Francsul: orge.
[10]) Hellénül: orhésztra. Vk.: táncolótér. [Orhesztáj = táncolni.] Később: a színtér eleje ahol a karok helyezkedtek el. Aztán: a zenekar helye. Végül: maga a zenekar is.
[11]) Orgia: régi olasz mérték [négy rőf] [o].
[12]) Igaz ugyan hogy német eredetű szó [vk.: „keleti vég"-et jelent] meghogy flamandul is Osztende-nek ejtik, Belgországban azonban a vallonok nyelve, a francs az uralkodó nyelv.
[13]) Merthogy *egyetlen* „ovatio" is jobbára sokkal jelentősebb dolog volt a mi ünnepléseinknél: *tettel* kellett megszolgálni s vajmi kevesen részesültek benne.

Pairschub [főrendek szaporítása]: francs-német szózagyvalék; h. a.: fournée de pairs (furnédpeer) [f].

Pakett [csomó] h. a.: packet (pekit) [b], paquet (pákе) [f].

Paletot [bokaverő] h. k.: nem páletó, hanem pálto [magyarosan tehát: paltó][1]) [f].

Pampas [délamerikai nagy gyöpös síkság] h. a.: pampa (pámpá). [Pampas: a többese] [perui szó].

Panamakalap h. a.: panamai kalap, röv.: panama [m].

Papier mâché [papirospép][2]) h. k.: nem papírmásé, hanem pápjé másé [f].

Parasol [férfi napharítója] h. k.: nem párázól, hanem: párászol [f].

Par distance [1. messziről, 2. kellő távolságról] h. a.: à distance (á disztánsz) [f].

Parfait [fagyos tejszín][3]) h. k. nem párfé, hanem párfe [f].

Parfum [1. illat, 2. szagosító] h. k.: nem párfűm, hanem párfeőn [f].

Parmesan [parma-i sajt[4])] h. a.: parmigiano (pármidzsiáno) [o].

Par renommée [híréről] h. a.: de réputation (dö répütászjóñ) [f].

Partecédula [gyászjelentés][5]) h. a.: billet de décès (bíjeddész) [f].

Partie [jó házasság][6]) h. a.: parti (párti) [f].

„Parturiunt montes: nascitur ridiculus mus" [Vajudnak a hegyek: s a vége hogy bohó egérkét szülnek] h. a.: „Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus" [egérkét készülnek szülni][7]) [l].

Passe-partout [tolvajkulcs; nálunk: igazolvány][8]) h. k.: nem pássz partú, hanem pász pártu [f].

Passzolni [nálunk: 1. illeni (ruháról)[9]), 2. megmaradni (kártyajátékban)] h. k.: pászolni [f-m].

Patról [őrjárat] h. a.: patrouille (pátrúj) [f].

[1]) Jelentésének magyarázata mt. I. szótáramban.

[2]) Szószerint: „rágott papiros".

[3]) Kitalálásakor „créme glacée" (krem glászé) volt a neve, mégpedig „parfumée au café" (párfümé ó kafé — kávéval zamatosított) jelzővel, merthogy első fajtája kávésnak készült. Jelzője azonban hamarosan a maga szárnyára kelt, aztán „parfait au café"-vá modosult, végül pedig „parfait"-vá csökkent. Így siklott bele a „tökéletesség", amelyet azonban nem kell szószerint érteni. Hisz hányszor esik meg vele hogy más házba botlik mint ahol várják avagy vendégül látó gazdasszonyát kétségbe ejti olvadozásával vagypedig sós ízével kelt kínos szörnyülködést!

[4]) Merthogy ott kerül piacra. Gyártása Reggio s Lodi tartományban folyik.

[5]) Szinte hihetetlen oktalansággal; ügyetlenséggel és ízléstelenséggel összehányt idétlen kifejezés. Első része, nyilván a „faire part" (feer pár — tudósítani) kifejezésből szakadt ki, amelyet ugyan Francsföldön általán bárminő családi eseményről szóló jelentéssel használnak [példa: Monsieur et Madame X ont l'honneur de vous faire part de la naissance, du mariage de . . .], csakép gyászt tudatóban soha. [Ez mindig így kezdődik: Vous êtes prié d'assister aux Convoi, Service et enterrement de . . .]. Második része a hellén „szkedannejn" [szétszórni] igétől eredő kk. latin „sc' eda" [papiroslap] kisebbített alakjának, a „schedula" (szkedula, nálunk: cédula) szónak némeles változata amely [épúgy mint latin eredetije] papirosszeletet jelent, tehát kiskutya temetésére szóló meghívóhoz bizonyára inkább illik mint emberéhez.

[6]) Jelentésének magyarázata mt. I. szótáramban.

[7]) Horatius: Ars poetica, 139.

[8]) T. t. I. szótáramban.

[9]) Francsul: aller (álé). Cela peut passer = tűrhető [a német lö'dgömbön is: passabel]. Nyilván ilyes nyilatkozatot magyarázott az a teuton szerecsen teljes megelégedésre aki a „passen" szót ily jelentéssel hozta forgalomba.

Peary [Robert, amerikai naszádkapitány (commander) és sarkkutató nemzetségnevének] h. k.: nem Peeri, hanem Píri [b].

Pecco [csínai fekete teafaj][1] h. a.: pak-hó [csínai szó][2], pekoe (pekóu) [b], pechao (pekáo)[3] [o].

Per absolute [mindenképen, épenséggel, határozottan] h. a.: absolute [l].

Per adresse [címére, leveleivel]:[4] latin határozó, francs főnév; művelt nyelven: au soins de (ó szoeõñ dö) [f]; to the care of (tu dõ keer õv)[5] [b].

Pergament [íróbőr] h. a.: pergamen[6] [l].

Pergament-körte h. a.: bergamot-körte. Így is elég a bárbárságból[7] [t].

Peronoszpóra [szőlőpenész] h. a.: peronoszpora [g].

Perorálni [szószerint: végig elbeszélni; papolni] h. a.: perórálni [l-m].

Per tu. Hajdan mindenki „per tu" volt mindenkivel. A „per tu"-t hát nem kellett a „per Sie"-től meg a „per magá"-tól megkülönböztetni. Igypersze a rómainak nem lehetett kifejezése a tegeződésre.[8] Nyilván emiatt nem fordul elő a római remekírókban. Sőt a német földgömbön kívül egyebütt se.

Pick-nick vagy **Picnic** (piknik — batyubál)[9] akár így akár úgy írva helyes [b].

Piédestal [talpazat][10] h. k.: nem pídesztál, hanem piédesztál [o-f].

Pierrot [„Petyi", bohócalak] h. k.: nem Pierró, hanem Pijeero [f].

Pikantéria. A Németföldön gyártott francs „piquanterie" idétlen honi meglatínosítása. — **Csípősség:** piquant (pikaºñ), picoterie (pikotõrí) [f].

Piré [pép] h. a.: puré (püré — „tisztított") [f].

Pistacea [zöldmandola] h. a.: pistacia [l].

Plagizátor [tolvajíró] h. a.: plagiarius[11] [l].

Plato [az aténéi bölcs nevének] h. a.: Plátón [g]. — **Plátói bölcselet, szerelem:** plátónos bölcselet, szerelem [m].

Plein-air-festés: szabadlevegő festése [péld. ha vki az égboltot festi le]. — **Szabad festés** [ha tetszik: levegősfestés]: peinture en plein air

[1]) Az első aratás legkiválóbb fajtája.

[2]) Jelentése: „fehér pihe", merthogy zsenge sötétbarna levelét, kivált hegye felé, fehérlő selymes pőhöly borítja.

[3]) Pecco [a vétséget jelentő „pecca" kisebbítője] = „hibácska".

[4]) „Par adresse" mt.: I. szótáramban.

[5]) Rövidítve c/o.

[6]) A kisázsiai Pergamum [hellénesen: Pergamon] város nevéről, merthogy hajdan itt gyártottak legtöbbet íráshoz. Pergamena [sc. charta] = pergamum-i [h. é. hártya]. A *t* betűt Nagy Mesterünk kerítette a végére, nyilván részinthogy pergámen-nek ne olvassa részintpedig a Firmament, Sakrament, Temperament és társaik kaptájára.

[7]) Merthogy török eredetije a „bég" [úr] és „armud" [körte] kapcsolata, tehát voltakép „úri körte"-t jelent. A mögé bigygyesztett „Birne" meg „körte" tehát ismétlés.

[8]) Pariz Pápai szerint ugyan tegezni = „singulari nomine aliquem compellere" [vkit egyesszámmal szólítani]; úgy vélem azonban, helyesebb nyomon jár az a német szóláros, aki e kifejezést szellemének átérzésével: „fratrem aliquem appellare" [vkit testvérének hívnij szavakkal fordítja latinra.

[9]) To pick = összegyűjteni. Nick = költség.

[10]) Olasz eredetije: piedestallo. [Piede = láb. Stallo („istálló"-nk őse) = nyugvóhely. Tehát: amin a láb pihen.]

[11]) Tőle erednek román alakjai: az olasz meg a spanyol „plagiario" s a francs „plagiaire" (plázsieer) is. Csak a teuton alkotott helyére [talán a „gladiator" kaptájára] új latin szót: a „Plagiator"-t, amit mi, hogy antul európaibb legyen: „plagizátor"-rá nemzetiesítettünk.

(peöñtűr aºñ plen eeʳ), tehát felemás kifejezéssel: „en-plein-air-festés" [f-m].

Pleine parade [teljes dísz] h. k.: pleenpárád [f].

Pleinpouvoir [korláttalan meghatalmazás] h. a.: plein pouvoir (plen puvoárʳ) [f].

Plombe (plóñb): óra [tolvajnyelven].[1] — **Plomb** (plóñ): ólom. — **Tömet** [fogé]: plombage (plóñbázs) [f].

Pofézni [rátott zsömleszelet] h. a.: pavese [o], pavois (pávoá) [f].[2]

Point de lace (poeöñ dö lész): német-magyar francs-angol zagyvalék. — **Varrott csipke**: point-lace (pajnt-léjsz) [b].

Pointeur (poeöñtőʳ): rövidszőrű *angol* vizsla [t]. Ősi neve, a „pointer" (pajntöʳ — „foltos") jobban illik hát hozzá [b].

Polenda s Polenta [tengeri-pép] egyaránt helyes írómod [o].

Pompadour marquise [XV. Lajos kedvese nevének] h. k.: nem Pompádúr, hanem Póñpáduʳ [f].

Ponderans: pannoniai gyöngy. — **Nyomós**: ponderosus [l].

Ponney [törpelő]: az angolosság netovábbja. Otthon pony-nak, Francsföldön poney-nak íródik. Kiejtése pedig amott: póuniˀ, itt: póni [b].

Portorico [a Nagy Antillák egyik szigetje nevének] h. a.: Puerto Rico (Puertó Rikó — „gazdag kikötő") [s].

Poseur [nagyképű] h. k.: nem pozőr, hanem pózőʳ [i].

Potpourri [zeneegyvelcg][3] h. a.: pot pourri (po púri, nempedig: potpurrí) [f].

Poudding [mártottas][4] h. a.: pudding (pudiŋg) [b].

Pouder [hintőpor] h. i.: poudre (púdöʳ) [f] vagy púder [m].

Poulard [hízlalt jérce] h. a.: poularde (pulárd, nempedig pulár) [f].

Praemontréi [a Norbert kanonoktól alapított fogadalmasrend nevének][5] h. a.: prémontré-i (prémóñtré-i) [f], praemonstratensis [l].

Prága: Warszawa-nak [Varsó-nak] hajdan független külvárosa. — Csehország fővárosa: Prag (Prág) [n].

Preiskurant [árjegyzék] h. a.: prix courant (pri kuraºñ) [f], Preisliste [n].

Pretenzio, Pretanzio [követelődzés] h. a.: prétention (prétaºñszióñ) [f].

Prévost [Marcel, francs romándíró nevének] h. k.: Prévo [f].

Prezenemárka [igazolójegy][6] h. a.: jeton de présence (zsötóñdprézaºñsz [f].

Prisnitz [Vince, a hideg borogatással gyógyító graefenbergi paraszt nemzetségnevének] h. a.: Priessnitz (Prísznic, nempedig Priznic) [n].

[1]) Péld.: — Voilà six plombes et une mèche qui crossent... Tu pionces encore? [Az óra 6½-et üt és te még szundikálsz? — Mémoires de Vidocq].

[2]) Hajdan mind a „pavese" mind a „pavois" ódonalakú kerek pajzsot jelentett. Az első alighanem Pavia városa nevétől származik, tehát vk.: „paviai"-t jelent [talánhogy itt kiváló jófajtát készítettek]. Borjuvelővel töltött zsömleszeletre, később raita kívül rátottra is csak e pajzshoz hasonlító alakjuk kapcsán értődik a német földgömbön. Olasz- és Francsföldön nem is ismerik az ilyes zsömleszeletet.

[3]) Jelentésének helyesbítése int. I. szótáramban.

[4]) T. t. I. szótáramban.

[5]) Merthogy az Égtől „megjelölt mező"-n [au pré montré, in prato monstrato] alapították.

[6]) Márka németül = Mark [a német pénzegység]. Marke pedig magyarul: jegy.

Prima vista: első látás. — **Első látásra**: a prima vista (á primá visztá) [o].
Primipilus [zászlós][1] h. k.: prímipilusz, nempedig: primipílusz [l].
Princesas [„hercegnők", szivalkafaj neve] h. k.: prinţeszász [s].
Privatier [magándi] h. a.: homme privé (om privé), particulier (pártiküljé) [f].
Probírmamzell, Probírszalon: németes kotyvalékok. — **Mutatólány**: essayeuse (észejőz). — **Nézegetőterem**: salon d'essayage (szálőñ dészejázs) [f].
Profil [arcél] h. k.: nem profíl, hanem profil [f].
Profósz [porkoláb] h. a.: prévot (prévo) [f].
Progressivismus [haladás] h. a.: progressus, progressio [l].
Prominoli [borsosmenta][2] h. a.: mentha piperita [l], Pfefferminz [n] peppermint (pepörmint [b].
Provisoricus [ideiglenes] h. a.: ad tempus [l], provisorius [ujlatin].
Protezsálni [segíteni, taszítni, szekerét tolni; f.: pártfogolni] h. a.: protegálni [l].[3])
Pry, Pál [John Poole (Dzsan Pul) remek színpadi alakja nevének] h. k.: nem Préj, hanem Práj[4] [b].
Przemysl [gallizien-i város nevének] h. k.: Psemüszl [p].

Quadrille [négyes][5]) h. k.: nem kádrill, hanem kádríj [f].
Quaker [amerikai felekezet[6])] h. k.: kuéikör [b].
Queue-route (kő-rut — útív): a francs nyelvben ismeretlen szókapcsolat. Eredetét sűrű homály borítja. Francsföldön: „boulevard" (bulvár) dívik helyette [f].

Rabiatus a latin nyelvben ismeretlen szó. — **Dühös**: furiosus [l], rabbiato [o].
Rabouche [társas kirakójáték][7]) h. a.: grabuge (grábűzs) [f].
Ranette, Reinette [későnérő almafaj] h. a.: rainette (reneet) [f].

[1]) A „centurio primi pili" [a legio első századosa] kifejezés roncsa.
[2]) Semmiféle nyomtatott forrásban nem található délinémet csudabogár. Sejtelmem szerint alig keletkezhetett másképp minthogy valamelyik tudálékos bajor vagy osztrák késszeres „Piperc-Minze" néven vesztegette borsosmentáját s ez a kifejezés zsugorodott időmultával „Prominze"-vé.
[3]) Igaz ugyan hogy francsul *zs*-vel ejtik, ámde a pártolót se „protecteur"-nek hívjuk, hanem „protector"-nak.
[4]) To pray (to préj) = imádkozni. — To pry (to práj) = kotnyeleskedni.
[5]) Az olasz „quadriglio" (kádrílyo) származéka.
[6]) Mindenkit tegez, kalapot nem emel senkinek; nem csüszik, nem katonáskodik. Papja nincs. Vasárnaponkint kivül-belül csupasz templomában összegyül és várja a Szent Lelket amely hamarosan megárnyékolja a gyülekezet valamelyik tagját. Ez aztán fölkel s a Szent Lélek sugallatát kinyilatkoztatja. Hímje fecskefarkot, szűk rövid nadrágot, csatos cipőt és alacsony széleskarimájú selyemkalapot visel. Fehérnépe pedig díszítetlen szürke ruhában, ízléstelen nagy főkötővel járkál.
[7]) Anders „Rabouge" oder „Rapouse", verdeutscht wohl auch „Rappuse" oder „Rapuse" genannt: a német szómagyarázó tudomány szerint a latin „raptus" [rablás] származéka, tehát vk.: „Räuberspiel"-t [rablójátékot] jelent. Pedighát az olasz „garbuglio" (gárbullyio — pörpatvar) szótól ered; a veleértett társas kirakó [réussite] játék pedig ártatlan szórakozás.

Raphaël [Santi, helytelenül: Sanzio festőnek művésznevéül választott személyneve] h. a.: Raffaello (Ráfáéllo) [o].
Raquette [labdaverő][1]) h. k.: se rákett se rekedt,[2]) hanem: rakeet [f].
Recompensatio [jutalmazás] h. a.: recompensa [l], récompense (rékóñpa°ñsz) [l].
Reconvalescens, Reconvalescentia [lábadozó, lábadozás] h. a.: convalescens, convalescentia [l], convalescente, convalescenza [o], convalescent, convalescence [f], convaleciente, convalecencia [s].
Redingote [látogatókabát] h. k.: nem redengó, hanem: röde°ñgot (f).
Referáda, Referátum [jelentés] h. a.: relatum [l].
Regatta [evezőverseny] h. a.: regata (regátá)[3]) [o].
Regnard [francs vígjátékíró nevének] h. k.: Rönár [f].
Regnault [francs természettudós és történetfestő nevének] h. k.: Rönó [f].
Reine-Claude[4]) [francs szilva] h. k.: nem Re°ñklód, hanem: Reenklód [f].
Rekuzé [visszaszökő, faroló lökés[5])] ugyan honi idegenszószótártári tudományunk szerint francsul: „récusé, f." Francsföldön azonban nem ismernek efféle szót.[6]) A vele értett alsó lökést pedig rétrograde-nak (rétrográd-nak) hívják [f].
Relief [vésettkép] h. k.: nem relíf, hanem rölief [f].
Rendez-vous [találka] h. k.: nem rándevú, hanem: ra°ñdévu [f].
Renommage: német gyártmány. — **Dicsekvés**: rodomontade (rodomóñtád)[7]) [f].
Rentábilis. Jövedelmező: rendant (ra°ñda°ñ). — **Rentabilitás**. Jövedelmezőség: rendement (ra°ñdōma°ñ) [f].
Requiem [gyászos istentisztelet] h. k.: nem rékviem, hanem rekviem [l].
Restancia [hátrálék] h. a.: reliquum [l], restanza (resztáncá) [o].
Revenge [1. megtorlás, 2. viszonzás] h. a.: revanche (röva°ñs) [f].
Revolver-zsurnaliszta [bicskás író] h. a.: maître-chanteur (meetör-sa°ñtőr)[8]) [f].
Rezonábilis [okos] h. a.: rationa[bi]lis [l], raisonnable (rezonábl) [f].

[1]) A kk. latin „racha" [tenyér] szótól. [Hajdan a tennis-játszók épúgy a maguk úri tenyerével verdesték a labdát mint a „paume"-ozók.]

[2]) Sőt brit ivadékának, a „racket"-nek se „rekedt" a kiejtése, hanem „rekit".

[3]) A „remigata" [evezés] összezsugorodott alakja. A művelt német nyelven használt „Ruderregatta" tehát szakasztott mása a „Kabeltau"-nak [merthogy a francs „câble" épúgy hajókötelet jelent mint a „Tau"], a „Reiterkavalkade"-nak [lovasmenetnek], a népies „Militärsoldaten"-nak [katonaságnak] meg „Regenparaplui"-nek [esőhárítónak] és a német nyelvben nyüzsgő hasonlósütetű európaiasságoknak.

[4]) Magyarázata mt. ringlottá-nál.

[5]) Honi szakkifejezése, amely alighanem angol nevének, a „draw-shot"-nak megértetlen átforgatásával készült: „visszahúzás".

[6]) Nyilván merthogy magunk csináltuk, mégpedig alighanem a „ricochette" (rikoseet — fölugrás) szóból.

[7]) Bojardo „Orlando inamorato" [Lóránt szerelme] című hősköltemények Hári Jánosunkhoz hasonlító alakjáról, Radomonte-ról. Magyarul tehát „háriskodás"-nak mondhatnók.

[8]) Chanter [latinul: cantare] voltakép: énekelni; tágabban értve: megszólalni; kivált bűnösről: vallani. Faire chanter [vk.: bűnöst megénekeltetni]: zsarolni. Maître-chanteur: Wagner „Die Meistersinger von Nürnberg" [A nürnbergi dalosmesterek vagy remekdalosok; f.: mesterdalnokok] című énekesjátékának francs címéből kiszakított kifejezés amely csupán jelentésének elmés elforgatásával értődik „zsarolómester"-nek.

Rheims [francs koronázó város] h. a.: Reims (Reõñsz, nempedig: Rájmsz). Semmi köze a „Rhein"-hoz [f].
Ribillió [zendülés] h. a.: rebellio [l].
Richelieu [bíboros herceg nevének] h. k.: Rislyijő vagy Risölyijő [f].
Ringlotta [francs szilva] h. a.: Reine Claude. (Reen Klód—Claudia királyné)[1]) [f].
Rio de Janeiro [Brazilország fővárosa nevének] h. k.: Rió de Hánejró [s].
Riszkáns [kockáztatott] h. a.: periculosus [l], rischioso (riszkiózo) [o], risquable (riszkábl) vagy risqué (riszké) [f].
Rizalit [szögellék] h. a: risalto (riszálto) [o].
Robber (rabör): rabló. — **Törlés** [whist-ben: két játékszakasz]: rubber (rabör)[2]) [b].
Robespierre [a hatalmas forrongóvezér nevének] h. k.: Robeszpijeer [f].
Rococo [cikornyás] h. a.: rococo (rokoko, nempedig: rokokó) [f].
Rocinante [a világ leghíresebb gebéje nevének[3])] h. k.: nem Rocsinante, hanem Roszinánte [s].
Rothschild [bankos nemzetség brit ága nevének] h. k.: nem Rótsild, hanem Ratcsájld [b].
Rouen [francs város nevének] h. k.: Ruaoñ [f].
Rubel [orosz pénzegység][4]) h. a.: rúbl [r].
Rousseau [íróbölcs nevének] h. k.: nem Russzó, hanem Rúszó [f].
Röntgen [a kutató sugarak kitalálója nevének] h. k.: nem Röntgen, hanem Röntyhön [n].
Rumpsteak [óriásszelet; a „steak"-ek királya] h. k.: nem ramsztek, hanem: rampsztéik [b].
Rutinirt [tapasztalt, jártas] h. a.: expérimenté (ekszpérimaoñté) [f].
Ruysdael, helyesen: **Ruisdael** [németalföldi tájfestő nevének] h. k.: Rajszdál [h].
Rzeszow [gallizien-i város nevének] h. k.: Zsesov [f].

Sacramentum [szentség] h. k.: szakrámentum [l].
Sacre Coeur [Szent Szívről nevezkedő apácarend] h. a.: Sacré Coeur (Szákré Keör) [f].
Sah [király] h. a.: sáh [perzsa szó].
Saint Louis [Missouri fővárosa nevének] h. k.: nem Szeõñ Lui [f], hanem: Szönt Lúisz [b].
Saint Saëns [francs zeneszerző nevének] h. k.: nem Szeõñ-Szaeñsz, hanem Szeõñ Szaoñsz[5]) [f].
Saison morte [holt évad] h. a.: morte saison (mort szezóñ). [f].

[1]) XII. Lajos és Bretagne-i Anna lányának, I. Ferenc francs király hitvesének a tiszteletére. [A forradalom idején persze e név tűrhetetlen volt s a francs szilvát „Citoyenne Claude" (Szitoäöjen Klód — Klaudia polgárnő) néven emlegették.]
[2]) To rub = letörülni [a jegyzéseket].
[3]) Rocin = ló, ante = azelőtt.
[4]) Szószerint: „szelet". Amikor az orosz a 14. században bundák helyett azzal kezdett fizetni, tetemes összeteket ezüstrúdból vagdalt darabokkal fizetgetett.
[5]) Merthogy az ë betűt nem a mögötte következő *ns*-től választják el a rajta díszlő pöttyök, hanem az előttelevő *a*-tól; az *ns*-szel együtt pedig *aoñsz*-nak csöng s az előttelevő *a*-t elnyeli.

Sakk [királyfogás] a perzsa „sáh" [király] szó németes elferdítése. A veleértett játékot — amint tudjuk — Hindusztánban találták ki, ott pedig „csaturanga"-nak [„négy haderő"-nek] hívják.[1]) A perzsa se „sáh", hanem „satrandzs" néven[2]) ismeri [sz].

Salami [rudas kolbász] h. a.: salame (szaláme)[3]) [o].

Salonbonbons [omlós cukorka]: német gyártmány; h. a.: fondant (fónda°ñ) [f].

Salonfähig [úritársaságba illő (1. ember, 2. viselkedés)] h. a.: 1. homme du monde (om dü mónd), femme du monde (fám dü mónd; 2. conduite de bon ton (kónduit dö bón tón) [f].

Salugáter [zsalu]: olyan furcsaképű felemás kifejezés amely „gáter"-estől semmivel se jelent többet mint nélküle[4]) [f-n].

Sandoline [vízszelő] h. a.: sandalino (szándalíno)[5]) vagy [alighanem a „mandolino" képéhez idomítva] sandolino (szándolíno) [o].

Sankt-Moritz [Helvétország német vidékén Graubündenben, az Engadin völgyében] h. k.: Szánkt-Móric [n]. — **Saint-Maurice** [francs részén Valaisban, a Rhône partján] h. k.: Szeöñ Morisz [f].

Sansculotte [bugyogós forrongó][6]) h. k.: nem szaañszkülott, hanem: szao°ñkülot [f].

Saucière [mártásos csésze] h. k.: nem szoszié, hanem szószijeer [f].

Scampi [Fiume s Norge partján tenyésző rózsaszínű tengeri rák nevének] h. a.: scampo. Scampi a többese [o].

Scepter [fejedelmi pálca] h. a.: szkepter vagy szepter [g-f].

Sch., Sh. [a shilling rövidítése] h. a.: s. [b].

Schema [terv, minta] h. k.: nem séma, hanem: szkémá [g-l].

Scherzo [enyelgő zeneköltemény] h. k.: nem sercó, hanem: szkerco [o].

Scheveningen [németalföldi tengerifürdő nevének] h. k.: nem Seveningen, hanem: Szkeveningö°n [h].

Schi, Si, Szki [siklótalp] h. a.: ski (szgí) [norvég szó], skida (sidá) [svéd szó].

Schisma [egyházi szakadás] h. k.: szkizmá [g].

Schlager [baccara-ban] h. a.: bac (bák) [f], Schlag [n].

Schlemm [brit kártyásjátékokban: végigütés] h. a.: slam (szlem) [b].

Schopenhauer [német bölcselő nevének] h. k.: nem Soppenhauer, hanem: Sópnhauö° [n].

Schwadron [lovasszázad] h. a.: escadron (eszkádróñ) [f].

Schwadronneur [kérkedő][7]) h. a.: blagueur (blágőr) [f].

Scirocco [meleg déli szél] h. k.: nem szirokkó, hanem: sirokko [o].

Seguedilla [spanyol népies tánc] h. a.: seguidilla (szegidílyá) [s].

Selbstportrait [a festő arcképe] h. a.: portrait du peintre (portre dü peöñtö°r) [f].

[1]) Az ősi hindu hadseregben: 1. az elefánt, 2. a ló, 3. a hadiszekér s 4. a gyalogos.
[2]) Hindu nevének szanszkritra [óhindura] átforgatott alakja, amely így „négy tag"-ot jelent. [Csatur = négy; anga = tag.]
[3]) Vk.: „sósnemű." Salami pedig a többese.
[4]) T. t. I. szótáramban „jalousie"-nál.
[5]) A „sandalo" [sarú] kisebbített alakja, tehát vk.: „sarucska".
[6]) Jelentésének magyarázata mt. I. szótáramban.
[7]) Nyilván a német „schwadern" [fecsegni] igének a francs „escadron" (eszkádróñ — lovasszázad) németes alakjához, a „Schwadron"-hoz fűjult származéka.

Selters-víz h. a.: selters-i víz [m].
Sentimentalis [érzelgős] h. a.: mollis (mollisz) [l], sentimental (szentimentől) [b].
Settlement [1. letelepedés, 2. megállapodás] h. k.: nem szetlmaeñt, hanem szetlmönt [b].
Sevilla [spanyol város nevének] h. k.: nem Szevillá, hanem: Szevílyá [s].
Shakespeare és **Shakespere**[1]) [a nagy brit színműíró nevének] h. k.: nem Sekszpír, hanem: Sékszpír [b].
Sherry [jerez-i ógor] h. k.: seri [b].
Shirting [ingvászon] h. k.: nem sirting, se nem sirtin, hanem: sörting [b].
Sicilia [olasz sziget nevének] h. k.: nem Szicília, hanem: Szicsíliá [o].
„Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas" h. a.: *Hoc* volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.[2]) [Azt akarom, így parancsolom, okát pótolja akaratom!] [l].
Sienkiewicz [lengyel romándíró nevének] h. k.: Sienkjevics [p].
Sieyès abbé [francs társadalmi író nevének] h. k.: Szieejesz [f].
Single [egyetlen] h. k.; nem szengl, hanem szingl [b].
Si non è vero, è ben trovato [ha nem igaz, ügyes gondolat] h. a.: *Se* non è vero, è ben trovato[3]) [o].
Sixtini kápolna h. a.: Sixtus pápa kápolnája vagy röviden: Sixtus kápolnája [m].
Sixtini madonna [Raffaello-nak e kápolnából a dresden-i kir. képtárba került világhírű festménye] h. a.: Raffaello nagyasszonya [m].
Skunks [szagosgörénybőrök[4])] h. k.: nem szkunksz, hanem: szkanksz [b].
Sleeper [vasúti fatalp][5]) h. k.: nem slipper, hanem szlípör [b].
Sligovic [szilvapálinka] h. a.: szlivovica [szerb szó].
Slips[6]) [nyakra való keskeny szalag] h. a.: slip (szlip) [b]
Smaragd [zöld nemeskő] h. a.: szmaragd [g].
Socrates [görög bölcselő nevének] h. a.: Szókratész [g].
Sole [nyelvhal] h. k.: nem szól, hanem: szol [f].
Souchong[7]) [csínai teafaj] h. k.: szúsófi [f].
Soufflée [bucka[8])] h. a.: soufflé (szuflé)[9]) [f].
Sous [öt centime-ot érő francs pénzdarab] h. a.: sou (szu)[10]) [f].

[1]) Az első a londoni, a második a stratford-i hitelesnek megállapított írómod.
[2]) Iuvenalis, Satirae, VI. 223. Az *első helyen említett változat* jelentése: *„Így* akarom, sat."
[3]) Si (szi) jelentése a francs „on"-éval egyezik. [Péld.: „si dice" = on dit, azt mondják]. — Si (szí) = igen. — Se (sze) = ha.
[4]) Többesben. Tehát nem beszélhetünk „szkanksz-ok"-ról.
[5]) T. t. i. szótáramban.
[6]) Többes szám. „Slips-ek" tehát lehetetlen alak. To slip (tu szlip) = csúszni. Érdekes dolog hogy amíg honi szerecsen „dzsentlmén"-ünk *slipsz*-nek hívja esti *csokrát*, az angol úri ember jobbára *chocker* (csóukör) néven emlegeti a maga *slip*-jét. Ámhogy „choker"-ját „fojtó"-ra érti, nem egész bizonyos vajjon a mi „csokor"-unktól származik-e?
[7]) Csínai nyelven: szić-csang [„apró faj", merthogy a második aratáson szedett rügyekből készül].
[8]) Európaiasan: „fölfujt". Pedighát sehova se fujják föl. A „soufflé" se jelent ilyesmit, hanem „dagadt"-at.
[9]) Az „omelette soufflée" (omleet szuflé — habos bucka; e.: habkók) kifejezésben ugyan *é*-vel íródik, ott azonban jelző.
[10]) „Sous" a többese.

Souverain [független] h. k.: nem szuverén, hanem szuvreẽñ [f].
Souverénitás [fölség] h. a.: souveraineté (suvreẽñté) [f].
Souzerain [hűbéres főúr] h. a.: suzerain (szüzreẽñ)[1] [f].
Spagnolette [forgózár] h. a.: espagnolette (eszpányoleet) [f], catenaccia alla spagnola (kátenáccsia állá szpányólá, spanyolos tolózár)[2] [o].
Spéditeur [szállítkozó, tudományos jogi szaknyelvemenyünk szerint: szállítmányos][3] h. a.: commissionnaire (komiszioneer) [f].
Splendid hotel [fényes szálló] h. k.: szplendid hóutel [b]. — **Hôtel splendide-é**: otel szplaẽñdid [f].
Sport-dress [vadászó, evező, labdázó sat. gunya] h. a.: sporting-clothes (szpaórting-klóudz) vagy sporting-costume (szpaórting-kasztjum) [b].
Stácvizitt [Staat = dísz; visite = látogatás] felemás kifejezés [n-f]. — **Szertartó látogatás**: visite de cérémonie (vizit dö szerémoni) [f].
Staël [Mme de, francs író svéd nemzetségnevének] h. k.: nem Sztáel, hanem Sztál [f].
Staffage [díszítés][4] h. a.: ornements (ornömaoñ) [f].
Stahremberg [osztrák grófnemzetség nevének] h. a.: Starhemberg [n].
Stampiglia [bélyegző; név-, keletnyomó sat.] h. a.: stampiglie (sztámpílye) [o].
Star [csillag] h. k.: nem sztár, hanem sztár [b].
Start [nekiiramodás] h. k.: nem sztárt, hanem sztárt [b].
Stellage [lábaspolc][5] h. a.: étagère (étázseer) [f].
St. Leger [sc. races — St. Leger-futás][6] h. k.: nem Szeeñ Lezseer, hanem Szönt Ledzsör [b].
St. Louis mt.: Saint Louis alakkal.
Stoffade [párolt marhaszelet] h. a.: estouffade (esztufád) vagy étouffée (étufé)[7] [f], stufato [o], estofada [s].
Stracchino [lágy olasz sajt][8] h. k.: nem sztrahhínó, hanem sztrákkíno [o].
Strapác [fáradság] h. a.: strapazzo (sztrápácco) [o]. — **Strapáció** [fáradság] h. a.: labor [l].
Styria [osztrák tartomány nevének] h. a.: Stájerország [m].
Subcontra [nyolcszorozom!] h. a.: supcontra[9] [l].
Succès [siker] h. k.: nem szükszé, hanem szüksze [f].
Suffragette (szüfrázseet): a szavazónénikének csupán a német földgömbön komoly gyanánt használt gúnyos neve [f]. — **Szavazatkérő nő**: suffragist (szöfredzsiszt [b].

[1]) Vk.: „függeteg".
[2]) Spagnoletta pedig = szivalka [o].
[3]) Az olasz „spedire" [szállítkozni; tudományosan: „szállítmányozni"] igéből Németföldön [alighanem a francs „expéditeur" (ekszpéditőr) kaptájára] az olasz „spedizionere" büszke mellőzésével összeremekelt ujgall kifejezés.
[4]) Az elavult francs „estoffer" szótól eredő német „staffieren" igének Németföldön szülődött francs származéka.
[5]) A német „stellen" [állítani] igéből [nyilván a francs „étalage" (étálázs — kirakat) alakjához] gyalult német remekmű.
[6]) Az igazit St. Leger gf alapította Doncasterban háromévesek számára.
[7]) Vk.: „fojtott" [jól elzárt edényben főtt húsos főzelék; péld. „perdrix à l'étouffée", ami tehát nem fojtott foglyot jelent].
[8]) Milano vidékéről, a hegyeken legelészésétől elfáradt tehén tejéből. [Stracco = fáradt.]
[9]) Merthogy a „supercontra" rövidítése.

Suggestio [sugallás] h. k.: nem szuggeszció, hanem szuggesztio [l].
Suresne [bortermő s kirándulóhely Páris szomszédságában a Seine partján] h. k.: Szüreen [f].
Suzanne, Suzon [Zsuzsa, Zsuzska] h. k.: nem Züzánn és Züzóñ, hanem Szüzán és Szüzóñ. Tehát: „Bon jour, Suzon" [Musset] h. k.: Bóñ zsúr, Szüzóñ [f].

Szába [arab tartomány nevének] h. a.: Sába [a].
Szálem alájkum [Üdv veletek!] h. a.: szelámet alejkum [a], szelám alejkum [t].
Szamaritánus h. a.: somroni [zs], samarjai [m].
Számum [forró déli szél a Szaharán] h. a.: szemum [a].
Szerail [palota] török szó. Mirevaló hát francsos cifrázása? A magunk írómodja szerint h. a.: szeráj [t].
Szerajévó [Bosnyákország fővárosa nevének] h. a.: Szarajévo.
Szifón [föccsentő] tősgyökeres hellén szó; h. k. hát: nem szifóñ, hanem szifón [g].
Szilézia [porosz és osztrák tartomány nevének] h. a.: Schlesien [n].
Szimptómikus [jellemző] h. a.: symptomatique [f], symptomatic [b], tehát latinná magyarítva: szimptómatikusz volna[1]) [g-l].
Szmirna-szőnyeg h. a.: szmirnai szőnyeg [m].
Szólon [aténéi bölcs nevének] h. a.: Szolón [g].

Table d'hôte [közös étkezés[2])] h. k.: nem tábldott se tábldó, hanem tábldót [f].
Talleyrand [Bénévent hercege nemzetségnevének] h. k.: nem Tálléjrañ, hanem Táleraoñ [f].
Tandem [1. egymásmögé fogott lovaktól húzott fogat, 2. egymásmögé helyezett ülésekkel szerkesztett futókerék] ugyan latin szó[3]), ilyes tárgyak nevévé azonban Britföldön avatódott. Alig róható hát meg érte aki [angolosan] tendöm-nek olvassa [l-b].
Tariffa [díjszabás, díjjegyzék] h. a.: tarifa (tárifá) [a-s].
Tartuffe [Molière álszentje nevének] h. a.: Tartufe (Tártűf) [f].
Temperamentum [hajladalom] h. k.: temperámentum [l].
Tercett [hármas]: az olasz „terzetto"-nak Németföldön franccsá idomított alakja. Francsföldön azonban változatlanul használják olasz eredetijét [o].
Testamentum [végrendelet] h. k.: nem testamentum, hanem tesztámentum [l].
Teschen, Tetschen egyaránt helyes írómod; az első azonban schlesien-i, a második pedig csehországi város neve [n].
Thomas [Ambroise, francs zeneszerző nemzetségnevének] h. k.: nem Tomász, hanem Tomá [f].

[1]) Hellén eredetijük „szümplómatikosz," ez azonban „véletlen"-t jelentett, tehát jobbára ellenkezőjét mint amire mainapság értődik, aminthogy a „szün" [össze] és „piptejn" [esni] szavakból készült „szümptóma"-t is csak korunk tudatlansága érti „jelenség"-re, holott „baleset"-et jelent. [Jelenség pedig hellénül: tekmérion]
[2]) Vk.: a gazda [a vendéglős] asztala, szemben a table séparée-val, a külön asztallal.
[3]) Jelentése: valahára.

Tientsin [Pecsili fővárosa nevének] h. a.: Tiencin [csínai név].
Tikett [jegy] h. a.: ticket (tikit)[1] [b].
Tissot [Victor, helvét író nevének] h. k.: nem Tisszó, hanem Tiszo [f].
Toast [köszöntő] h. k.: nem toászt, hanem tóuszt [b].
Tolsztoj [Leo, a híres orosz erkölcsujító romándíró nevének] h. a.: Tolsztój [r].
Tour-retour [oda-visszaszóló] h. a.: aller et retour (álérértúr), double course (dúbl kursz) [f].
Tourtánc h. a.: danse tournante (daºñsz turnaºñt) [f], forgótánc [m].
Trick (trzsik) [b], **True** (trük) [f] egyaránt mókát jelent s egyaránt helyes alak.
Trilla, Triller [rezgés] h. a.: trillo [o].
Trillage [rácsozat] h. a.: trilix [l], treillage (trejázs — lugasrács), treillis (treji — rács) [f].
Trouville [Sur-Mer, francs tengeri fürdő nevének] h. k.: nem Truvilly, hanem Truvil [f].
Tula-ezüst h. a.: tulai ezüst[2] [m].
„Tu l'as voulu, George Dandin" [Magad akartad így, George Dandin], Molière mondásának h. a.: „Vous l'avez voulu, G. D." (Vu lávé vulü, Zsorzs Daºñdeºñ) [f].
Túra: a francs „tour" (túr) idétlen honi meglatinosítása, amelyre semmi szükségünk, merthogy „forduló"-nk jelentése betüről-betüre egyezik a „tour"-éval. [Tourner = fordítani; se tourner = megfordulni.] Latinul pedig forduló = iter [f-m].

Ulánus-t Rómában nem ismertek. Mi keresni valója hát benne az „us"-nak?[3] [p].
„Ultima ratio regum." Idegen nyelven eredetiség megóvása végett szokás idézni. Ennek a mondásnak pedig spanyol az eredetije s Calderon egyik színművéből „ultima razon de Reyes" [a királyok utolsó érve] alakkal kelt szárnyra, épúgy fegyverre értve mint XIV. Lajos ágyuiba vésett latin fordítása, amely mit sem veszt üdeségéből, ha a magunk nyelvére továbbforgatjuk [s, l].
Universalis [egyetemes] h. a.: universus [l], universel (üniverszel) [f].
Unfair [kifogásolható] h. k.: nem unfeer, hanem anfeer [b].
Unlojális [helytelen] h. a.: déloyal (délo[46]jál) [f].
Unpopulär [idegenkedést keltő] h. a.: impopulaire (eºñpopüleer) [f].

[1]) Őse a németalföldi „sticke" szó. Ez hajdan olyan hegyes fácskát jelentett aminővel az árukra címkéjüket tűzdelték. Tőle ered a francs „étiquette" (étikeet) amelynek jelentése időmultával általán „címké"-vé modosult. [Később az udvarnál fogadott előkelőségek névsorára, végül az udvarnál megszokott viselkedésre is értődött.] Az „étiquette"-ből szakadt aztán ki az angol „ticket" amelyet Francsföldön is változatlanul használnak; csak a német földgömbön divik „tikett"-té visszafrancsosított alakjával.

[2]) Ámpersze csak amelyik Tulá-ban, Oroszföldön készült. Az efféle zománcos ezüst általános neve: „niello" [o], a vésetébe forrasztott zománc színéről [feketés latinul = nigellum].

[3]) Őse tatár szó s „pajtás"-t jelent. Földrészünkön legelőször a lengyel használta s a tatár betörések ellen szervezett lovasaira értette. Azután Osztrákország honosított meg ilyes katonaságot, később pedig más államok is követték példáját. Francsföldön: uhlan (ühlaoñ), Britföldön: uhlan (júlön) néven ismerik.

Unzsenirt [1. feszlelen, 2. tartózkodás nélkül] h. a.: 1. dégagé (dégázsé), 2. sans gêne (szaºñ zseen) [f].

Utópia [Seholország, More (Maór) Tamás világraszóló romándjának színtere] h. a.: Utopia [1]) [g].

Val Paraiso [Chile fővárosa nevének] h. k.: nem Valpareezo, hanem Válpáráízó [s].

Van der Velde [a 17. század három híres festője nevének] h. k.: Fán der Felde. — **Vandervelde** [belg rendujító-vezéréének] h. k.: Vándervelde [h].

Van Houten [németalföldi kakaogyártó nevének] h. k.: Fán Hautn [h].

„Vare, redde legiones meas" [Augustus ismert mondásának] h. a. nem: „Vare, redde legiones *meas*" [Varus, add vissza *az én* századaimat], se „Vare redde *mihi* legiones *meas*" [Varus, add *nekem* vissza *az én* századaimat], se „Vare, *Vare* redde *mihi* legiones *meas*" [Varus, *Varus*, add *nekem* vissza *az én* századaimat], mintahogy a német földgömbön a „Varus, [Varus], gib [mir] meine Legionen wieder" fordításának változatakép szokás idézni, hanem: „Quinctili Vare, legiones redde!" [„Quinctilius Varus, add vissza századjaimat"] [2]) [l].

Vauxhall-nak Londonban nevezkedett a legelső mulató. Eleinte „New-Spring-Gardens" (Nyú Szpring Gárdnz) néven szerepelt. Később alapítójáról, Faulk-ról a „Faulk's Hall" [Faulk csarnoka] nevet kapta. Legvirágzóbb korát a 18. században élte, amikor az előkelő világ benne rendezte fejes báljait s egyéb vigalmait. Ugyane század végén azonban nyilvános kertté alakult és példájára más nagyvárosok [Páris, Bruxelles sat.] épígy keresztelték bálok és zeneműveletek céljára megnyitott nyilvános kertjeiket. A nevüket pedig Londonban Vaokszhaol-nak, a szárazföldön Vókszál-nak szokás ejteni [b].

Vederemo [majd meglátjuk] az olasz „vedremo"-nak osztrák-magyar nemzeti alakja [o].

Ventillator *[szellőztető]* h. a.: ventilator *[l]*.

Verdictum [esküdtek döntése] h. a.: verdict (vőrdikt) [3]) [b].

Versailles [francs város nevének] [4]) h. k.: Verszáj [f].

Vierwaldstädti tó h. a.: Vierwaldstätti tó [5]) [n].

Villach [kärnthen-i város nevének] h. k.: nem Villah, hanem Filláh [n].

Vitzliputzli az asztékek ősi hadi istenének, Ujcilopócsli-nak nem az igazi, hanem csupán Heine-tól elferdített neve.

[1]) Ú = se. Toposz = tájék.

[2]) Suetonius: De vita Caesarum, II. „Divus Augustus", 23. (A Caesar-ok élete, II., Az isteni Augustus, 23.]

[3]) Honi latin „verdictum"-unknak „veridictum" volna a helyes alakja [merthogy igazmondó latinul = veridicus]. Így „tavaszmondás"-t jelent [ver = tavasz; dictum = mondás]. Angol eredetijét se valami fényes tudással szerkesztették ugyan össze a latin „vere" [igazán] és „dictum" [mondás] szóból, ez azonban nem latin szónak készült.

[4]) Versailles területét — amint tudjuk — XIII. Lajos szerezte meg. Ő azonban csak kis falusi kastélyt építtetett rá. Mind a királyi kastélyt mind a várost XIV. Lajos alapította. Amíg pedig ez meg nem történt, olyan hepe-hupás volt az útja hogy a rátévedt kocsik jobbára fölfordultak [la plupart des voitures y versaient]. Így jutott nevéhez, amely aztán örökre rajtaszáradt.

[5]) A négy „Waldstatt"-ról [erdősvidékről]: Uri, Schwyz, Unterwalden és Luzern kerületről amelyek a he vét szövetség alapját megvetették.

Virchow [a nagyhírű német gyógyító tudós nevének] h. k.: Firjhó [n].
Virgilius [római költő nevének] h. a.: Vergilius [l].
Volat [végigütés] h. a.: volta [o].
Vutki [főttszesz] h. a.: vodka[1]) [r, p].

Waggon [nálunk: vasúti kocsi[2])] h. a.: wagon, magyarosan: vagon [b-f].
Wales [egykori brit tartomány nevének] h. k. nem Velsz, hanem Uéjlz [b].
Warrans [záloglap] h. a.: warrant (uoarənt) [b].
Washington [az Am. Egy. Áll. megállapítójának és fővárosuknak neve] helyesen nem Vesingtn-nek ejtődik, hanem Uoasingtn-nak [b].
Worcestershire [1. brit grófság 2. ottkészült ízesítő nevének] h. k.: nem Vorcseszter, hanem Uusztörsir [b].

X. Y. úr neve mögé nem okvetetlenül szükséges pöttyöt raknunk, merthogy nem rövidítés hanem csupán ismeretlen voltát szemléltető jelzés [x].
Xeres mt. Jerez-nél.
Yacht [kirándulóhajó][3]) h. k.: jat. — **Yacht-club** [hajókázótársulat] h. k.: jat-klab [b].

Zeppelin [német légjáró gróf] nemzetségnevének h. k.: Cepelín [n].

[1]) Vk.: „vizecske". A „vudki" pedig birtokosesete amely nyilván úgy került az idegen nyelvekbe hogy hazájában határozatlan mennyiségre értve jobbára így használják [mintahogy francsul is azt szokás mondani hogy: „donnez-moi *de l'eau de vie*, s. v. p." (kérek pálinkát)].

[2]) Brit eredetije [amely a német „Wagen"-tól származik] csupán terheskocsit jelent, mégpedig akármilyet, csakép vasútit nem. Vasúti kocsi angolul [akár teher akár személy szállítására való]: „railway-car" (réjluéj-kár) vagy „railway-carriage" (réjluéj-keridzs).

[3]) Ose a németalföldi „jagt" [a német „Jagd", vadászat atyjafia], amely egyárbocos *födött parti vitorláshajót* jelent. Yacht-tá angolosodva pedig hajdan hadikikötőtől hírhordást végző hasonlóalakú gyorsvitorlásra értődött.

III. Közkeletű angol szavak tára.[1])

Adventage (ödventidzs): előbbség [tennis-ben].
Albion (Elbiön)[2]): Britország neve a költők nyelvén.
All right (aol rájt): minden rendben!
Astor (Ástör): ingatlanokkal nyerekedő am. pénzes neve.

Banjoe (bendzsóu): néger pengető hangszer.
Bar (bár): italmérés.
Beaconsfield (Beknzfíld): ang. mezőváros és államférfi neve.
Beauty-spot (bjútí-szpat): szépítő tapasz.
Berkeley (Bőrkli vagy Bárkli): ang. mezőváros és bölcselő neve.
Berlitz School (Berlíc-Szkúl): Berlitz-iskola.
Bessie (Beszi): Bözsi.
Bird (Bőrd): am. zeneszerző neve.
Bird's eye (bőrdz áj): „madárszem" [angol dohány neve].
Birmingham (Bőrminghöm): ang. város neve.
Boarding-house (baórding-hausz): házias fogadó.
Bobsleigh (babszléj)[3]): párosszánkó.
Bookmaker (bukméjkör), röv. **Booky** (buki): könyves.
Boom (bum): lendület; szélhámosság.
Box (baksz): rekesz; páholy; doboz; öklözés.
Break (bréik): négykerekű könnyü vadászkocsi.
Breakfast (brekföszt)[4]): első reggeli.
Breeches (brícsiz): lovaglónadrág.
Bridge (bridzs): híd; kártyasjáték.
Brighton (Brájtn): ang. tengeri fürdő neve.
Bristol (Brisztl): ang. város neve.
Broadway (Braoduéj): New York főutcája neve.

[1]) A helytelen jelentéssel vagy helytelen alakkal használtak I. és II. szótáramban találhatók.
[2]) Kelta nyelven: „hegysziget". A hellén és római e néven ismerte a későbbi Britanniát.
[3]) „Himbáló szánkó." [To bob = himbálni; sleigh = szánkó]. Keskeny deszkával egymásmögé kapcsolt vasszánkó-pár 3—5 személy számára. Az egész alkotmányt elülső szánkója igazgatja, amely kormányzókerékkel mozgatható jobbra-balra. Ose a canada-i indiánónak szálfa szállításához meg marti fuvarozáshoz egymásmögé kötözött szánkója volt, amelynek ülődeszkája hepe-hupás talajon elül-hátul himbálódzott.
[4]) „Bőjt-törő".

Brother (bradör): testvér.
Brougham (Brúm): ang. államférfi s róla nevezkedő kocsi neve.
Budget (budzsöt): költségvetés.
Buggy (bagi): am. félfödeles talyiga.
Bulldog (buldag)[1]: bikatépő szelindek.
Bulwer (Bulüör): ang. romándíró neve.
Business (biznisz): üzlet. — **Business is business** (b. iz b.): Ami üzlet, az üzlet.
Butterfly (batörfláj): pillangó.

Cab (keb): bérkocsi.
Cake-walk (kék uaók)[2]: torlástánc.
Cambridge (Kéjmbridzs): ang. és am. egyetemi város neve.
Canter (kentör): könnyed ügetés. [Canter-ben nyerni: könnyeden nyerni.]
Captain (keptn): kapitány.
Carlyle (Kárlájl): szkot bölcselő neve.
Carnegie (Kárnegí): am. acélkirály [szkot] neve.
Chamberlain (Cséjmbörlön): több ang. államférfi neve.
Charles (Csárlz): Károly. — **Charlie** (Csárli): Karcsi.
Chatham (Csetöm): angol város és államférfi neve.
Cheapside (Csípszájd)[3]: londoni utca neve.
Check (csek): fizetőlap.
Cheer (csír)[4]: éljen.
Cherry-brandy (cseri-brendi): cseresznyeszesz.
Cheviot (Csevjöt): szkot hegység és gyapjuszövet neve.
Chippendale (Csipndéjl): pipaszárlábú bútor-faj.[5])
Chippeway (csipöuéj)[6]: rezesbőrű törzs neve.
Christmas [**X mas**] (Kriszmösz): karácsony; karácsony tája [dec. 25.-étől a „twelfth day"-ig, jan. 6.-áig].
Circus (szörkösz): kerektér; lovasporond.
City (sziti): Britföldön vidéken: püspöki székhely; Londonban: a belváros; Amerikában: nagyváros.[7])
Clayton & Shuttleworth (Kléjtn önd Sötluört): ang. gépgyártó társaság neve.
Cleveland (Klívlend): am. város neve.
Clown (klaun): bohóc.
Cobbler (kablör): am. pezsgős hűsítő.

[1]) „Bika-kutya".
[2]) „Torta-séta" [merthogy tortáért szokás vele versengni].
[3]) „Olcsó oldal" [mert hajdan bazárok voltak a helyén].
[4]) „Ujjongás".
[5]) Vk. egy 18. századbeli worcestershire-i bútorműves [e.: műasztalos] neve amelyet hazájában époly helytelenül használnak a veleértett bútorfaj nevének mint világszerte, merthogy Chippendale uram ugyan e könnyed ízlés virágzókorában élt, maga azonban nehézkes modorú bútort gyártott.
[6]) „Elcsenő".
[7]) Nagybritországban „city" olyan várost jelent amelyben püspök székel vagy székelt; a „borough" (baróu) olyat amely a parliamentbe képviselőt küld; város általán: „town" (taun). Amerikában a falvak javarészét „town"-nak, a jelentős town-okat pedig „city"-nek hívják.

Cockney[-walker] (kakn^{i}[-uaók^{ör}])[1]: tősgyökeres londoni.
Cocktail (kaktėjl)[2]: am. szeszes hűsítő.
Coke (kó^{u}k): pörkölt szén.
Cold-cream (kóu^{l}d-krím): hűvös kenő.
Colonel (kő^{r}nöl): ezredes.
Comfort (kamfört): kényelem.
Coney-Island (Kón^{i} Ájl^{e}nd): New-York kispolgárságának egyik legkedveltebb tengeri fürdője.[3]
Connan Doyle (Kan^{ö}n Dajl): am. romándíró neve.
Covent-Garden (Kavnt-Gárdn): londoni födött tér neve.
Cow-boy (kau-baaj)[4]: csikós.
Crab-apple (kreb ep^{l}): vadalma [szagosító].
Crack (krekk): az istálló gyöngye.
Cross-country (krasz-kantzs^{r}l): tüskén-bokron keresztül.
Cunard Line (K^{u}nárd Lájn): Cunard-járat.
Cut stroke (kat sztrzsó^{u}k): nyeső verés [tennis-ben].

Daily Mail (Déjl^{i} Méjl — „Napi Posta"): ang. ujság címe.
Daisy (déjz^{i}): 1. margitka [szászszorszép rükerc], 2. nőnév.
Darwin (Dár^{u}in): ang. természetludós neve.
Derby (Dő^{r}b^{i} vagy Dárb^{i}): ang. grófság, több ang. államférfi s a nagy epsom-i futtatás neve.
Deuce (djúsz)[5]: ott vagyunk ahol a mádi zsidó. — **Deuce again** (djúsz ögéjn vagy ögen): megest ott vagyunk [tennis-kifejezések].
Dickens (Diknz): ang. romándíró neve.
Dining-room (dájn^{i}ng-rúm): étkezőterem.
Dinner (din^{ör}): ebéd.
Distinguished foreigner (d^{i}sztingu^{i}st far^{i}n^{ör}): előkelő idegen.
Dollar (dal^{ör}): az am. pénzegység [kb. öt korona].
Don't (dóunt)[6]: nem illik.
Dopping (dap^{i}ng): [versenyló vérkeringését gyorsító] befecskendezés.
Dreadnought (Drednaot — „Rettenthetetlen"): brit hadihajó neve.
Dress (dresz): öltözet. — **Dressmaker** (dreszmék^{ör}): női szabó.
Driven ball (drivn baól): kergetett labda [tennis-ben].
Drury Lane (Drúr^{i} Léjn): londoni városrész.
Dry (dráj): száraz [pezsgőről: száraz szőlőszemekből készült].
Dry stroke (dráj sztzsró^{u}k): rideg verés [tennis-ben].

[1]) Eredetét leggyakrabban egy londoni őslakó mondásával szokás magyarázni aki falura kirándulva nagy meglepődéssel tapasztalta hogy „a kakasok nyerítenek". [Cock (kak) = kakas; to neigh (néj) = nyeríteni.] Tudományos magyarázata szerint pedig cockney: 1. tojás, 2. kényesztett gyermek [akivel úgy bánnak mint a hímes tojással], 3. elpuhult városi ember [a falusival szemközt], 4. londoni őslakó.

[2]) „Kakasfark".

[3]) Közönségének a kevert voltát szembeszökően jellemzi hogy egyik-másik vendéglője a „Stolen from Hôtel . . ." [. . . szállóból lopva] szavakkal jelzi fehérneműjét.

[4]) „Tehenes-fiu". Régente gulyásra értődött.

[5]) A latin „deus" [Isten] boszankodást kifejező használata „devil" (devl = ördög) helyett.

[6]) „Ne tedd!".

Earl (Őrl): vérbeli angol gróf.
Empire (Empájr): londoni táncosszínház neve.
English tailor (Inglis téjlör): angol[os] férfiszabó.
Erie (Íri): am. tó neve.

Fair (feer): szeplőtlen. — **Fairness** (feernesz): szeplőtlenség.
Fair play (feer pléj): 1. becsületes játék, 2. pártatlan viselkedés.
Falstaff (Faolsztef): Shakespeare elmés naplopója.
Far West (Fár Ueszt): Távol Nyugat [ma: a Missouri-tól a Csöndes Nagytengerig terjedő vidék, a fehérek uralmának végső határa].
Fashionable (fesnöbl): előkelő.
Fault (faolt): hiba [tennis-ben].
Fifteen (fiftín): tizenöt [tennis-ben].
Five o' clock tea (fájv ö klak tí): ötórai tea.
Flirt (flört): enyelgés; udvarlás.
Flying ball (fláj'ng baol): röptében visszavert labda [tennis-ben].
Football (futbaol): rugólabda.[1])
Fourinhand (faórinhend): négyes fogat.
Fourty (faórti): negyven [negyvenöt helyett] [tennis ben].
Fox-terrier (faksz-terijör): borzűző.

Gambler (gemblör): játékos.
Game (géjm)[2]): játékszakasz [tennis-ben].
Garden-party (gárdn-párti)[3]): kerti mulatság.
Gentleman,[4]) többesben: **Gentlemen** (egész egyenlően „dzsentlmön"-nek ejtve): úriember. — **Gentlemanly** (dzsentlmönli): úriemberhez illő.
Gipsy (dzsipszi)[5]): cigány.
Girl (gőrl, a londoni úritársaság kiejtése szerint: geerl): lány.
Gladis (Gledisz): nőnév.
Gladstone (Gledsztn): ang. államférfi neve.
Globetrotter (glóubtrzsatör): világjáró.
Gloucester (Glasztör): ang. grófság, város és számos híres ember neve.
Go ahead! (góu öheed): törtess előre! [am. küzdőmondás].
Goal (góul): cél; labdarugásban: kapu.
Goalkeeper (góulkípör): kapuvédő.
God save the king (Gaad széjv dö king): Isten, óvd meg a királyt!
Gold-cup (góuld-kap): arany serleg.
Good-by[e] (gud báj)[6]): Isten vele[d], bizalmas búcsuzó.
Good templar(s) (gud templör[z][7]): londoni titkos mértékleteskedő egyesület tagja[i].
Grosvenor square (Gróuvnör szkueer): londoni fástér neve.

[1]) A Medici-ek idején Firenzé-ben erősen fölkapott „giuoco del calcio« [rugójáték] ivadéka.
[2]) „Játék."
[3]) „Kerti társaság."
[4]) Britföldön legújabban: „gent" (dzsent) is.
[5]) Az „Egyptian" (idzsipsn — egyptomi) szóból.
[6]) A „God be with ye" (Gaad bi uid jí — Isten legyen Veletek!) mondásból kiszakadt „God bye" elfajulása.
[7]) „Jó templomosok".

Gunpowder (ganpaudör)[1]) apró gömbölyü szemekké sajtolt csínai zöld teafaj.
Gymk[h]ana (dzsimkánö)[2]) hindu-brit edzőjáték.

Hall (haól): csarnok.
Ham and eggs (hem önd egz): tojásos sonka.
Hampshire (Hemsir)[3]): ang. grófság neve.
Hands off! (hendz aof)[4]): félre a kézzel!
Hands up! (hendz ap)[5]): föl a kézzel!
Hansom (Henszöm): bértalyiga.
Haymarket (Héjmárkit): londoni tér neve.
High life (háj lájf): nagyúri élet; előkelő világ.
H. M. S. = His Majesty's Ship (Hiz Medzsösztiz Sip): az angol király ő felsége hajója.
Hobbes (Habz): angol bölcselő neve.
Hockey (haki)[6]): botos labda.
Homespun (hóumszpan): otthonfont gyapju; belőle készült laza szövet.
Homestead (hóumszteed): családi otthon.
Hudson (Hödzn): am. öböl neve.
Huron (Júrn): am. tó neve.
Hyawatha (Hájövátö): vörösbőrű törzsfő neve.[7])

Idaho (Ájdöhóu): am. állam neve.
Illinois (Ilinaajz vagy Ilinaaj): am. állam neve.
Interview (intörvjú): nyájas faggatás.
I. O. U. = I owe you[8]) (áj óu ju): kötelező okirat.

Jackson Haynes (Dzsekszn Héjnz): korcsolyázó művész neve.
Jam (dzsem[9]): gyümölcsbél.[10])
James (Dzséjmz): Jakab.

[1]) „Puskapor".
[2]) Alighanem a hindu „dzsend-hána" kifejezésnek a „gymnastic"-hoz hajlított alakja. Eredetije vk. „labdázó hely"-et, tágabban értve edzőjátékhoz alkalmas teret jelent. A veleértett játék nevévé Britföldön avatódott.
[3]) Máskép: Southampton.
[4]) T. t. I. szótáramban.
[5]) T. t. I. szótáramban.
[6]) Eredeti alakja: hookey (huki). Hook = kampó. Tehát: „kampós".
[7]) Akiről Longfellow mézes gyöngyként pergő versekkel zengi el ugyanily című hőskölteményében:

How he prayed and how he fasted,
How he lived, and toiled, and suffered,
That the tribes of men might prosper,
That he might advance his people.
[Mint imádkozott, mint bőjtölt,
Miként élt és tűrt és fáradt,
Hogy nemzetét boldogítsa,
Hogy népének élve éljen.]

[8]) „Tartozom kegyednek".
[9]) To jam = sajtolni.
[10]) A *méz* tehát nem „jam", merthogy nem sajtolják gyümölcsből.

John (Dzsan): János. **Johnny** (Dzsani): Jancsi.
Jungle (dzsangi): bozót.

Keepsake (kípszéik)[1]: emléktárgy.
Khaki (kéiki): burnótszínű.
Kickapoo (kikëpú): indiánó törzs; a tánca.
Killed ball (kild baol): lecsapott [„megölt"] labda [tennis-ben].
Kitchener (Kicsnër): ang. hadvezér neve.
Knicker-bocker (nikër-bakër): régi németalföldi család new-yorki ivadéka.
Knicker-bockers (nikër-bakërz), ma röviden: knickers (nikërz): térdigérő nadrág.
Knockabout (nakëbaut): hadonászó [bohóc].

Lawn-tennis (laon-tenisz): hálós labdajáték.
Leader (lídër): vezető, kolompos.
Lincoln (Linkën): am. köztársasági elnök neve.
Litterary gentleman (litëreri dzsentlmën): tollforgató úriember.
Locke (Lak): ang. bölcselő.
Longfellow (Langfelóu): am. költő neve.
Lord of parliament (lóord öv párlimënt): az angol fölsőház tagja.
Love (lav): szerelem [tennis-ben = semmi].
Lucy (Lúszi): Luca.
Lullaby (lalëbi): altató dal.
Lunch (lans) vagy: **Luncheon** (lansn): villásreggeli.
Lynch (lins): utcai törvénykezés.

Mackaulay (Mëkaoli): ang. történetíró neve.
Made in Germany (méjd in Dzsërmëni): Németországban készült.
Maidenspeech (méjdnszpics): szűzbeszéd.
Mail-coach (méjl-kóucs): gyorskocsi; hasonló alakú hintó.
Manager (menëdzsër): intéző.
Manshion-house (mensn-hausz): a londoni városfő székháza.
Mark Twain (Márk Tuéjn): Sam. Langhorne Clemens am. vidám író álneve.
Marlborough (Márlbërë): ang. város és hadvezér neve.
Mary (Meeri): Mária. — **Molly** (Mali): Mariska.
Massachusetts (Mezëcsúzëtsz): am. állam neve.
Match (meccs): mérkőzés.
Maud (Maod): Magduska.
Messenger boy (meszindzsër baaj): szalajcs.
Michigan (Micsign): am. állam és tó neve.
Milwaukee (Miluaoki): am. város neve.
Mistletoe (mizltóu): fagyöngy.
Mixed-pickles (mikszt piklz): ecetes zöldség.
Moral insanity (maröl inszeniti): erkölcsi hibbantság.
Muffin (mafin): pirított vajas zsömle.
Mutton-chop (matn-csap): ürüborda.

[1]) „Megtartás végett".

Mutual (Mjúcsuöl): „Kölcsönös" [am. életbiztosító társaság neve].
My darling (máj dárling[1]): kedvesem.
My house is my castle (Máj hausz iz máj kászl): Az én házam az én váram [Coke].

Narraganset (Nerögenzit): am. tengeri fürdő neve.
Newcastle (Nyukászl): ang. város neve.
Newfoundland (Nyufaundlend): am. angol[2]) sziget neve.
New mown hay (nyu móun héj): ujonnan kaszált széna [szagosító].
Newport, több ang. és am. város neve. Amazok kiejlése: Nyupaórt, ezeké: Nupaórt.
New York (Nu Jaórk): am. város neve.
Niagara (Nájegörö): am. folyó neve.
Norfolk (Naórfök): ang. grófság neve.

Odds (adz): különböző kockázattal kötött fogadás.[3])
Ohio (Ohájóu): am. állam neve.
Ossian (Asn): ang. költő neve.
Outsider (autszájdör): váratlan nyerő; avatatlan [ember].
Overworking (óuvöruőrking): megerőltetés.
Owner (óunör — „tulajdonos"): futtató.
Oxford (Akszförd): ang. város neve.
Oxtail (Aksztéjl): ökörfark.
Oysterbay (Ajszlörbéj): am. tengeri fürdő neve.

Pace (péjsz): versengőlépés [akár lassu akár gyors]. — **Pacemaker** (péjszméikör): segítőtárs [aki a versengő előtt halad, hogy legjobb útját és sebességét jelezze s példájával sarkalja].
Pain-expeller (péjn-ekszpelör): „fájdaloműző" [angol gyógyítószer].
Palace-hotel (peléjsz-hóutel): úri szálló.
Pale ale (péjl éjl)[4]): sok komlóval főzött világos angol sör.
Pall Mall (Pel Mel): előkelő londoni utca sok club-házzal.
Partner (pártnör): társ.
Pearpont Morgan (Pírpönt Margön): nyugalomra tért am. vállalkozó bankos neve.
Pedigree (pedigrí): nemzetségfa.
Pennsylvania (Penzlvéjnjö)[5]): am. állam neve.
Perfect gentleman (pörfikt dzsentlmön): tetőtül talpig úriember.
Pickpocket (pikpakit): zsebkotró.
Play (pléj): „játék" [tennis-ben].
Plumpudding (plampuding): [rumban ázó] mazsoláslepény.
Plunger (plandzsör)[6]): ugráló [merész játszó].

[1]) Köznapias kifejezés. Választósabb nyelven: „my sweetheart" (máj szuithárt).
[2]) Ezért ejtendő, bár Amerikában van, Nyu-, nempedig Nufaundlend-nek.
[3]) Ellenkezője: az „evens" (ívnz), olaszul: „al pari".
[4]) „Halvány sör".
[5]) William Penn-ről.
[6]) „Bukó" [f.: búvár].

Plymouth (Plimöt): ang. város neve.
Poë (Póu): am. költő neve.
Pointer (pajntör): rövidszőrű angol vizsla.
Polo (póulóu): lovas labdázás.
Puttee (pati): lábszárpólya [szalagokból csavart lábszárvédő].

Quaker oats (kuéikör-óutsz): zabdara.

Ready (redi): kész.
Record (rikaórd)[1]: versengés eredményének a megörökítése [okiraltal].
Regent Street (Ridzsnt Sztzsrít): London legszebb utcájának a neve.
Richmond (Ricsmönd): több ang. és am. város és ősnemes angol család neve.
Roastbeef (róusztbif): angolos rácsonsült.
Roberts (Rabörtsz): ang. hadvezér neve.
Roosevelt (Rózevelt): am. köztársasági elnök [hollandi] neve.
Rough rider (raf rájdör): zord lovas.
Rudyard Kipling (Rödjárd Kipling): ang. író neve.
Rumpsteak (rampsztéik): óriásszelet.
Run (ran): megrohanás.
Rush (ras): szorítás [végső erőlködés] versengéskor.
Ruskin (Röszkin): ang. művészetbíráló s társadalomujító neve.

Safe deposit (széjf dipazit): biztos letét [vasrekesz].
Safety (széjfti): biztosság.
Shake-hands (séik-hendz): kézrázás.
Salisbury (Szaolzböri): ang. város és államférfi neve.
Salt-Lake-City (Szaolt-Léik-Szити): am. város neve.
Sandwich (szendvics)[2]: bélelt zsömle.
Sandwichman (szendvicsmön): ballagó hirdetés.
Savage (Szevidzs): am. író neve.
Savoy Hotel (Szövaaj Hóutel): londoni [themse-parti] szálló neve.[3]
Selfcontrol (szelfköntzsróul): vigyázkodás.
Selfmademan (szelfméjdmön): maga embere.
Set (szet): játéksorozat [tennis-ben].
Setter (szetör): hosszuszőrű angol vizsla.
Settlement (szetlmönt): megállapodás; telepedés.
Seymour (Szímör): ang. rajnagy neve.
Shaftesbury (Seftszböri): számos kiváló ang. ember neve.
Shirting (sörting): ingvászon.
Shocking (saking): bántó, sértő.
Sidney Jones (Szidni Dzsóunz): am. zeneszerző neve.

[1]) „Hiteles okirat" [a latin „recordari" (megemlékezni) szótól].

[2]) John Montague (Dzsn Mantegju), IV. Earl of Sandwich emlékére, mert ő gondolta össze a 18. századv végén, hogy — Time is money! — rendes étkezéssel ne kelljen az ördög bibliájának a forgatását megszakítania.

[3]) Merthogy az olasz savoya-i hercegek családi kastélya, a Savoy Palace helyén épült. Másult tehát oktalan majmolás, ha így keresztelnek szállót.

Sir Roger (Sőr Radzsör): falusi tánc amellyel nálunk olykor a négyest szokás megszerezni.[1])
Sky-scraper (szkáj-szkréjpör)[2]): felhőkarcoló.
Sleeping-car (szlípíng-kár): hálókocsi.
Smart (szmárt)[3]): garos[4]).
Smash (szmes): lecsapás [tennis-ben].
Smiles (Szmájlz): ang. ismeretterjesztő író (vulgarisateur) neve.
Sousa (Szúzá): am. [spanyol] karvezér és zeneköltő neve.
Southampton (Szautemtn): ang. grófság neve.
Sovereign (szavrin): angol aranypénz. [Értéke: 20 s.]
Splendid isolation (szplendid ájzóuléjsn vagy izóuléjsn): fönséges elszigeteltség.
Square (szkueer): kis fástér városban [aminő péld. a mi Erzsébet- vagy József-terünk].
Square-head (szkueer-heed): négyszögletesfejű [ang. búzafaj].
Star (sztár): csillag.
Stars and stripes (sztárz önd sztzsrájpsz): csillagok és sávok [az Am. Egy. Áll. lobogója].
Start (sztárt): nekiiramodás; indulás.
Starter (sztártör): indító.
Steeple-chase (sztípl-cséjsz)[5]): akadályverseny.
Stephenson (Sztívnszn): a robogó kitalálójának nemzetségneve.
Steward (sztjúörd): ügyelő hajóslegény.
Storm-slipper (sztaórm-szlipör)[6]): gumicipő.
Stout (sztaut)[7]): erős barna angol sör.
Struggle for life (sztzsragl för lájf): a létért vívott küzdelem [Darwin].
Strike (sztzsrájk): munkaszünet.
Stroke (sztzsróuk): visszaverés [tennis-ben].
Stuart (Sztjúört): szkot királyi család neve.
Studio (Sztjúdijóu[8]): ang. művész-folyóirat címe.
Sullivan (Szölövön): ang. zeneszerző neve.
Sweater (szuetör): izzadságszívó.[9])
Sweetheart (szuíthárt): szerelmes párja vkinek.
Swell (szuel): fenegyerek.
Swimmover (szuimóuvör): végigúszás [versengés nélküli győzelem].

[1]) Britföldön „Roger de Coverley" (Radzsör dö Kavörli) néven ismerik és ritkán rakják elé a „Sir"-t. Sir Roger Coverley csak képzelt alak volt. Addison teremtette meg „Spectator"-jében az ósdi modra gondolkozó angol úri ember ősalakjának.

[2]) „Égkarcoló".

[3]) „Maró".

[4]) Tőrülmetszett székely kifejezés amelynek jelentését tökéletesen egyezőnek érzem a „smart"-éval; sőt a velük egy húron pendülő „schneidig"-gal is sok a rokonvonása.

[5]) „Vadászat toronyiránt".

[6]) „Zivatar-papucs."

[7]) „Erős".

[8]) „Dolgozóterem".

[9]) Igy hívja az angol az olyan vállalkozót is aki a nála rendelt munkát független iparosoknak adja tovább s ilykép jármába hajtja a kisipart. [Francsföldön az ilyen viselkedést „marchandage"-nak (mársaoñdázs-nak) hívják].

Teetotler (títatlör): szesznemissza.
Tennessee (Tenöszí): am. állam neve.
Thank you (tenk ju): köszönet, igen. [Köszönet, nem: No (nóu), thank you].
Thackeray (Teköréj): am. gúnyolódó író neve.
The New York Herald (Dö Nu Jaórk Heröld): [Párisban is külön megjelenő] am. napilap címe.
Thirty (tőrti): harminc [tennis-ben].
Tiffany (Tifönі): new-yorki árusház és üveggyár tulajdonosának neve.
Time is money (Tájm iz mani): Az idő pénz.
Times (Tájmz)[1]: londoni napilap címe.
Tipe-writer (tájp-rájtör)[2]: írógép.
Tomahawk (tamöhaok): indiánó hadiszekerce.
Trade mark (tzsréjd-márk)[3]: iparvédőjegy.
Trainer (tzsréjnör): idomító.
Training (tzsréjning): idomítás.
Tramway (tzsremuéj): városi vasút.
Trust (tzsraszt)[4]: kereskedők érdekszövetkezete.
Tudor (Tjúdör): ang. királyi család neve.
Turf (tőrf): gyöp [versengőtér].

Uncle Sam (Ankl Szem): „Samu bácsi"[5] [az éjszakamerikai polgár népies megtestítője].
Unfair (anfeer): kifogásolható.
U. S. A. (Jú Esz Éj) = **United States of America** (Junájtid Sztélsz öv Emerikö): Amerikai Egyesült Államok.

Vacuum-cleaner (vákuum-klínör):[6] porszívó.
Walkover (uaókóuvör)[7]: végigjárás, versengés nélküli győzelem.
Warwick (Uoarik): ang. grófság és hadvezér neve.
Waterproof (uoatörpruf): vízálló.
Whisky (huiszki)[8]: szkot vagy ájr rozspálinka.
Whist (huiszt)[9]: ang. kártyajáték neve.
Whitstable (Huitsztöbl): ang. város, a mesterséges telepeken tenyésztett [„native" (nétiv)] osztriga világhírű hazája.
Wight (Uájt): ang. sziget neve.

[1]) „Idők".
[2]) „Betűíró".
[3]) „Kereskedelmi jelzés".
[4]) „Bizalom".
[5]) Szellemeskedő alkotás az „U. S. *AM.*" betükből.
[6]) „Üresség be tisztító". [„Vacuum" latin szó.]
[7]) „Végigsétálás".
[8]) Az ájrujsge beatha [az élet vize] elferditése.
[9]) A „buch"-ok légbőlkapott magyarázata szerint a „whist!" [csitt!] szócska főnévvé avatásával vált a vele értett játék nevévé. Hazájában hajdan „triumpf" néven ismerték, mégpedig oly tág körben hogy 1529 karácsonyán Latimer püspök belőle szedett képes hasonlatokkal fűszerezte ünnepi beszédjét; később „whisk"-nek hívták, nyilvánhogy a „trick"-ek [a nyerő ütések] megfizetése után jegyzésüket le szokás törülni a tábláról, letörülni pedig angolul: „to whisk" [németül: wischen]. Ez a régi neve változott aztán át időmultával „whist"-té.

Wilde (Uájld, Oszkár): ájr költő neve.
Windsor (Uinzör): ang. mezőváros neve.
Wrong side (rang szájd): helytelen oldal [tennis-ben].

Yacht (jat): vitorlás kirándulóhajó.
Yost (Jóuszt): írógép-szerkesztő neve.

IV. Uj magyar kifejezéseim tára.

A jelentésüket magyarázó idegen kifejezés mögött zárójelbe foglalt szó ma dívó honi egyetérőjük.

Ablakfátyol: rideau de vitrage [vitrázs].
Ablakterítő: garniture de tapisserie [lambrequin[1])].
Ablakzat [épületé]: vitrage.
Adema?[2]): distributeur automatique [önműködő szekrény].
Adót vetni [vmire]: mettre une taxe sur qc. [adót kivetni].
Adu: portio [adag].
Agyagos[3]): parvenu.
Agyonbeszélés: obstruction [közönséges obstrukció].
Agyvelőlágyulás: paralűzisz [agylágyulás[4])].
Ajcsa: insectum [rovar[5])].

[1]) Igazi jelentése t. t. I. szótáramban.
[2]) Ad-e ma?
[3]) Merthogy nem készült nemes terméből és megérzik rajta az agyag.
[4]) Agy = koponya.
[5]) Insectum = rovátkos. A „rovott bar" eggyéforrasztásával [tágabban értett] „bogár"-unk helyére összeoktalankodott „rovar" is ilyesmit igyekszik kifejezni. [A „bar" nyilván a „barom"-nak ez alkalomra hevenyészett megcsonkítása.] Az én „ajcsá"-m is az „insectum" jelentésének a kifejezésére törekszik, merthogy a mi „aj" tövünk rovatékot jelent: tőle származik [arcunk rovatékára értett] „ajak"-unk is; kisebbítve tehát könnyen érthető „kis rovátkos"-nak.

Akaródzás[1]): velleitas.
Akasz: rideau [függöny].
Akaszkeret: bâti à rideau [karnis].
Akasz koronája: lambrequin[2]).
Akaszkodás: reactio [visszahatás[3])].
Akármint — akármint: tout aussi bien — que [csakúgymint — vagy].
Alkalmazkodó gyógyítás: homeopátia.
Alkalom nyíltán: à l'occasion [alkalom adtán].

[1]) Keleties hajlamainkhoz képest ugyan több tevékenységet fejez ki kelleténél [nyilván emiatt használjuk csupán tagadó alakkal]; pedighát az eredménye egy a „nemakaródzás"-éval, merthogy [épúgy mint a „velleitas"] olyan holtanszült akaratot jelent amely soha nem válik tetté.
[2]) Igazi jelentése t. t. I. szótáramban.
[3]) A német „Rückwirkung" rideg fordítása amely époly tökéletlenül fejezi ki a „reactio" jelentését mint eredetije, merthogy voltaképen [igazi magyar szóval kifejezve] huzakodást kellene vele érteni; a „hatás" azonban halványabb fogalom az „actio"-nál [tevékenységnél]. A „reactio" pedig, ahogy értem, olyan törekvést fejez ki amely más cselekvésének a meghiusításán fárad de maga nem cselekszik; eszerint egyfelől a *független* tevékenységnek, másfelől a merő *tétlenség*nek ellenkezője. Valamennyire tehát tétlen tevékenységnek mondhatnók.

Alkotmányos gyűlés: assemblée constituante [alkotmányozó gyűlés].
Almáskorong: charlotte [alma pongyolában].
Alvasztó: gélatine.
Amerikai[1]**:** pschutteux [divathős].
Anka: en-cas.
Aprósütemény: tarteletes [mignon-sütemény].
Aranykalit [épület]: bonbonnière.
Aranyos fiatalság: jeunesse dorée [aranyfiatalság].
Aranyos kor: aetas aurea [aranykor].
Aszat: múmijá [múmia].
Asztalműves: ébéniste [műbútorasztalos].
Augsburgihitű: evangelicus augsburgiensis [ágostai hitvallású].

Ájr: Irish, Irishman [ír]. — **Ájrország:** Ireland [Írország].
Álablak: fausse fenêtre [vakablak[2]].
Álarcos eszkimó: automobiliste.
Államgyűlés: congress [kongreszszus].
Ámbezzeg.
Ámcsak: bien entendu que [ámde csak].
Ámhogy: 1. mais lorsque, 2. mais comme [1. amikor azonban, 2. minthogy azonban].
Ámító mondás [hazug „jelszó"].
Ámpersze: bien entendu [azonban természetesen].
Ápoló [katona]: Sanitätssoldat [szanitéc].
Árnyékvető: ombrelle [napernyő].
Ártakozni [vmibe]: se fourrer dans qc. [magát vmibe ártani].
Ártics óka torzsája: fond d'artichaut.

[1]) Merthogy [hol tengerentúli hol honi] amerikai divat szerint öltözik.
[2]) Az álablak épenséggel nem ablak [tehát vakablak se], hanem ablakhoz hasonlóan díszített fülke.

Ártongni: abuti [visszaélni]. — **Ártongó.** — **Ártongás:** abusus [visszaélés].
Árusház: magasin [áruház].
Árvánszült [gyermek]: posthumus [utószülött].
Átbúvó [hegyben]: tunnel [alagút].
Átfajulás: étymologie populaire [népetimológia].
Átragadás [jelentésé]: contagion.
Átszellemíteni: idéaliser [megeszményíteni].
Átszólni [valakinek]: téléphoner [quelqu'un].
Átszülődni: renaître [ujjászületni]. — **Átszülődés:** renaissance.
Átvájás [hegyben]: tunnel [alagút].
Átváltás: transitus [átmenet]. — **Átváltó:** transitorius [átmeneti].
Ázó: douche [zuhany].
Ázókabát: showerproof [esőkabát].

Babérdíjas [futás]: derby.
Bajhárító[1]**:** Strohmann.
Bajontó: baïonnette [szurony].
Bajviselő[1]**:** Strohmann [olykor bűnbak].
Bakember: szatűr.
Ballangás: Schlendrian. — **Ballangni. Ballangó.**
Ballangó mondás, szó [megszokott „jelszó"].
Bankláb: bank-rate [bankkamatláb].
Bankos: banquier [bankár].

[1]) *Bajhárító:* aki valamely *viszonos* [kacskaringósan: „viszonylagos"] októl kellemetlennek érzett helyzet palástolásával káros következményének elhárítására vállalkozik [péld. akire a hitelező csupán azért forgatja váltóját hogy adósa ne állhasson elő olyan kifogással amely kettejük viszonyában gyökerezik]. *Bajviselő:* aki valamely *mindenkép* [e.: „föltétlenül"] kellemetlen helyzet elviselésére kész [péld. aki sajtópörben a teltes helyett magára vállalja a szerzőséget]. Amaz [aki nem vallja kárát szereplésének] kivált magánjogi viszonyokban, ez [akinek szenvednie kell más helyett] főkép büntető ügyekben szok szerepelni.

Barnaréz: bronze.
Báb: Strohmann.
Bábozni: Kegel spielen [kuglizni]. — **Báb[ozás]**: Kegelspiel [kuglizás]. — **Bábozó**: Kegelbahn [kuglipálya]. — **Bábozótársaság**: Kegelgesellschaft [kuglitársaság].
Bárki János[1]: M. X [N. N.].
Bátorogni [aggódva merészkedni]. — **Bátorgás** [aggódó merészkedés].
Becsevágyás: ambition [becsvágy]. — **Becsevágyó**: ambitieux [becsvágyó].
Belg: Belge [belga]. — **Belgország**: la Belgique [Belgium].
Benedekes: pater ex ordine Scti Benedicti [benedekrendi szerzetes].
Bentes tanácsos: conseiller intime [belső titkos tanácsos].
Beszállító: importateur [importeur].
Beszédözön: obstruction [közönséges „obstructio"].
Beszélgető: téléphone [távbeszélő].
Beszélőfülke: cabine téléphonique [távbeszélő fülke].
Beszélőművészet: rétoriké [szónoklattan].
Beszélőposta: bureau téléphonique [nyilvános telefonállomás].
Betegételre fogni: mettre au régime [diétát rendelni].
Betegtanya: hôpital [kórház].

[1]) Bárki = akárki. János, merthogy: én is János, te is János, Istenurunk is János. Aki akarja, változatlanul használhatja; akinek azonban jobban esik, könnyen átcsavarhatja a maga történetkéjéhez. Ha péld. holmi romándos lelkű leventéről szól az ének: alsó és felsőbárki Bárky Tihamérrá, ha szelíderkölcsű polgári csemetéről: Bárki Jóskává, ha mokány legényről: Bárki Marcivá, ha ützelgőről: Bárki Manóvá, ha hitetlenkedőről: Bárki Tamássá, ha mogorva férfiuról [kiváltha örök hajnat virít az orrán]: Bárki Orbánná, ha vidám fickóról: Bárki Jancsivá sat.

Betüjel: monogramme.
Betüs számvetés: algebra.
Bélelt arany, ezüst: doublé d'or, d'argent [double arany, ezüst].
Bélelt [sonkás, halas, ikrás, sajtos sat.] zsömle: sandwich.
Bérnövelés, Bérrugtatás: Steigern [stájgerolás]. — **Bért növelni, rugtatni**: steigern [stájgerolni].
Bérszáguldó: taxiauto.
Bicó: bicycle [kerékpár].
Bicskás író: Revolver-Journalist [revolver-zsurnaliszta].
Bigó: bigot [bigott].
Bíjár: billard [biliárd]. — **Bíjáros**: joueur de billard [biliárd-játékos].
Bikabőszítő, Bőszítő: torero [bikaviador].
Billegő mt.: mérő-nél.
Blaskóné-val talán elhitetheti erzählen Sie das der Frau Blaschke!
Bírálódüh: kritománia.
Bizsu: bijou [ékszer].
Bodon[1]: canoe.
Bodrozó: coiffeur [fodrász].
Bokaverő: paletot [hosszu felöltő].
Boltjárás: shopping [komissiózás].
Bolygó csemegés: Kutscheber [kucséber].
Bolygókő: aerolit [lebkő].
Bolyhó: chenille [zsenília]. — **Bolyhós szövet**: tissu de chenille [zsenília].
Borsósbőr: chagrin.
Borsóspapiros: papier chagrin.
Borsósrizs: risi-bisi.
Borzűző: fox-terrier [rókaeb].
Botoslabda: hockey.
Bólingó: pagode [pagódli].
Bökősorrú: rhinoceros [orrszarvú].
Bölcsíró: écrivain philosophe.
Börzés: boursier [tőzsér, börziáner].
Brithitű: unitarius.

[1]) A Balaton mellékén: „bodonhajó".

Brit ízesítő: Worcestershire sauce [vorcseszter].
Britkeringő: boston.
Bucka: soufflé [kóh]. — **Csücsköbucka:** Kipfelkoch [kiflikóh]. — **Morzsásbucka:** Schmankerlkoch.
Bugyogós [forrongó]: sansculotte.
Bukó: plongeur [búvár].
Bulvár: boulevard [kőrut].
Buzgondi: Streber [törtető].
Búgó [zongora]: harmonium.
Bútorműves mt.: műves-nél.
Bútoros szálló: maison meublée [hôtel garni].
Bútoros szoba: chambre garnie [bútorozott szoba].
Búvókapocs, Házaskapocs: Annahdruckknopf [patentgomb].
Büdöske: automobile à benzine [benzines].
Büntetőrend: procédure pénale [büntető perrendtartás].
Bűvösital: philtre [varázsital].
Bűvöskincs: amulet.

Cigányperec: croquignolet [patience].
Cikkes, gerezdes, rovátkos dinynye: melon [sárgadinnye].
Címlap: Rubrik [felzet].
Címzet: Rubrum [külzet].
Combverő [nagyon rövid fölöltő].
Cukortojó: distributrice d'oeufs [önműködő tyúk].
Cukrosszekrény: distributeur automatique de bonbons [önműködő].

Családi orgona: harmonium.
Családi orvos: médecin ordinaire [házi orvos].
Csalogatás: invite.
Csalókártyás: tricheur [hamiskártyás].
Csatázgatás: guerrilla [csatározás].
Csavargó: aéroplane.
Cselvető birok: dzsú-dzsicu.

Csempe: marchandise de contrebande [dugáru].
Cserepesszavazás: osztrákizmosz [cserépszavazás].
Csevegő: boudoir.
Csevegő bölcs.
Csicsa: pschulteux [divathős].
Csillagértő: asztrologosz [csillagjós].
Csínai festék: encre de Chine [tus].
Csipkéscuppancs: Zwickibussi.
Csokoládé: chocolat [csokoládé].
Csomb: 1. bulbe, 2. noeud [csomó].
Csomó: packet [csomag].
Csókoscsipke: Zwickibussi.
Csöpögővérű [akinek vagy aminek a *maga* vére csöpög]: saignant [vértől csöpögő].
Csövesostya: Hohlhippe [holipni].
Csucsal: krüsztallosz [jegec]. — **Csucsalodni:** se cristalliser [jegecedni].
Csurgató: entonnoir [tölcsér].
Csuszat[1]**:** douzaine [tucat].
Csúcsosív: ogive [csúcsív].
Csücskös: croissant [kifli]. — **Csücskösbucka:** Kipfelkoch [kiflikóh].
Csücsülő: tabouret.
Csüngő: lustre [csillár].

Dajkáló: crèche [bölcsőde].
Dalkoptató: orgue de Barbarie [kintorna].
Daloskávézó: café chantant [tinglitangli].
Daloslebuj: beuglant [zengeráj].
Dalosmester: Meistersinger [mesterdalnok].
Dalosszínház: cabaret [kabaret].
Dandárfő: chef de brigade [dandárparancsnok].
Derme: gelée [szulc].
Díjmutató: taximètre [taksaméró].
Díszhintós [ló]: cheval de haute taille [carrossier].

[1]) Merthogy együtt csúszik.

Díszítő rózsa[1]: rosace [rozetta].
Díszműves: quincaillier [díszműárukereskedő]. — **Díszművesáru**: article de fantaisie [díszműáru]. — **Díszművesbolt**: quincaillerie [díszműárukereskedés].
Divongni: être en vogue [divatozni].
Dobogány: toboggan.
Dohányosbolt: Trafik.
Domboskép: bas-relief [féldomború].
Domboskő: cabochon [kapison].
Döcögő: omnibus [társaskocsi].
Dölős: smart.
Dögönyözni: masser [masszírozni]. — **Dögönyöző**: masseur [masszőr].
Dunci: dodu [telt, molett].
Durrancs: pétard [knallbonbon].

Ecsetforgatás: touche [ecsetkezelés].
Edzőjáték: sport.
Edző kedvtelés: sport.
Egésszé pótolni: compléter [kiegészíteni]. — **Egészítés**: complément [kiegészítés]. — **Egészítő**: complémentaire [kiegészítő].
Egyenlős: gleichmässig [egyenletes].
Egyestánc: pas seul [magántánc].
Egyetérő: aequivalens [egyenértékű].
Egyetjelentő: gleichbedeutend [azonos jelentésű].
Egyébelőtt: avant tout [mindenek előtt].
Egyébkép: d'ailleurs [egyébként].
Egyébközt: entre autres [egyebek közt].
Egyhang: harmonia [összhang]. — **Egyhangos**: harmoniosz [összhangzó].

[1]) Terméjének megjelölésével: vasrózsa, farózsa sat.

Együtthaladó: parallélosz [párhuzamos].
Együttjátszó: partner.
Együttkelés, Együttnyugvás: lever, coucher héliaque [héliakus fölkelés, lemenet].
Ehelyt: en ville [helyben].
Eleje a társaságnak: crème de la société [színe-java; ez is jó].

Elemzés, Elemzőtudomány: chemia [vegytan]. — **Elemző**: chimiste [vegyész]. — **Elemzőterem**: laboratoire chimique [vegyészeti laboratorium].
Eleségárus: marchand de comestibles [délicatesse-kereskedő]. — **Eleségesbolt**: magasin de comestibles [délicatesse-kereskedés].
Eleségtartó: havre-sac [tornister].
Elevenkép: tableau vivant [élőkép].
Elevenkorlát: cordon [sorfal].
Elhagyottság: abandon [elhagyatottság].
Ellenkezője [vminek]: contraire [ellentéte]. — **Szembevetve, Szemközt** [vmivel]: à l'inverse [ellentétekép]. — **Szembevetni**: opposer [ellentétbe állítani]. — **Szembe, Ellenkezésbe kerülni**: tomber dans une contradiction [ellentétbe kerülni].
Ellenkezőség: contraste [ellentét].
Ellenső: oppositus [ellentétes; szembenálló].
Ellentárs[1]: rivalis [versenytárs].
Előtt nyílként: à tire d'aile [nyílsebesen].
Előbbség: préférence [elsőbbség].[2])
Előremozdítani: promovere [előmozdítani].

[1]) Ellenséges versengőtársnak értve
[2]) Az „elsőség"-nek nincs fokozata a „préférence" pedig nem mindig jelent „elsőség"-et.

Előzet: conditio [föltétel].
Elsőhó, másodikhó sat.: Ianuarius, Februarius etc. [január, február sat.].
Elsősort: d'abord [elsősorban].
Elüljáró darab: lever du rideau.
Elüljáró vizsga: examen d'admission [fölvételi vizsga].
Elülső kettő, három sat., Két, három sat. elülső: les deux, trois etc. premiers [első kettő, három sat.; két, három sat. első].
Elülső v. Vezető csapat: avantgarde [elővéd].
Elvítés: inductio [fölvezetés].
Emelő[fülke]: elevator [fölhúzó, lift].
Emelőlánc: pater-noster.
Emlékeztető: mémoire [számla].
Emléktartó: médaillon.
Enyveskép: métachromatypie [matric].
Epedező: Seufzerallée.
Eresgomba[1]: tuber [szarvasgomba[2]].
Esenyős[3]: superficiel [fölületes]. — **Esenyősség**: caractère superficiel [fölületesség].
Esetke: incident[4] [incidens].
Esőhárító: parapluie [esernyő].
Estike: dinner-jacket [smoking].
Eszközkészlet: trousse [nécessaire].
Etetőgazda: traiteur.
Európaiaskodás.
Európai szerecsen.

[1]) Merthogy metszetének a rajza eres márványéhoz hasonlít.
[2]) Szarvasgomba = clavaria [mert ágas-bogas alakja szarvas agancsára emlékeztet].
[3]) Sárközi tájszólás szerint „esevény" = az esőtől átázott talaj. Ez pedig: 1. a föld színén támad [tehát sekély], 2. vizenyős [nem szilárd], 3. csúszós [tehát az ember könnyen megsiklik rajta], 4. hamar megterem benne a gomba. Minde tulajdonságok jellemzik a „fölületesség"-et is.
[4]) Jobbára = véletlen.

Ezerév: millennium [évezred].
Ezidőtt: alors [ezidőben].

Élőmod: manière de vivre [életmód].
Éltető[lé]: elixirium ad longam vitam [életelixir].
Énekes[szín]ház: opera [dalszínház].
Énekesjáték: opera[1] seria [opera]. — **Énekes vígjáték**: opera buffa [vígopera]. — **Énekes bohóság**[2]: operetta [operett]. — **Énekesmese**: opéra-féerie [meseopera].
Énekeskar: korosz [énekkar].
Énekeslány[3]: chanteuse [chansonnette].
Énekesművész: Konzertsänger [hangversenyénekes].
Énekesszín[mű]ész: chanteur d'opéra [operaénekes].
Éniske[4]: snob [szmokk]. — **Éniskedni**. — **Éniskedés**: snobbism. — **Éniskedő**: snobby.
Épízlés.
Érdekvédő: consul [konzul]. — **Főérdekvédő**: consul général [főkonzul].
Értő: connaisseur [műértő].
Érzéktelen: insensible [érzéketlen].
Érző eszes valód [érzéki észlény].
Éshogy: 1. et lorsque, 2. et comme [1. és amikor, 2. és minthogy].
Ételes: Speisenträger [ételhordó pincér].

[1]) „Opera" vk. „mű"-vet jelent s a 17. században ragadt az énekesjátékra amely az addigi műfajok közül egyikhez se volt sorozható, korának gyámoltalansága pedig nem tudott neki jellemző nevet teremteni.
[2]) Olyan bohóság amelyben dalok vannak: „dalos bohóság".
[3]) Szemben a színházi „énekesnő"-vel [a cantatrice-szal].
[4]) Jelentésének magyarázata mt. a 101. o. [6]) jegyzetében.

Faggató látogatás: interview.
Falazó[papiros]: papier peint [tapéta].
Falbontó [kos]: kriosz [faltörő].
Falkásvadászat, Falkázás: chasse à courre [falkavadászat].
Falkázni: chasser à courre [falkával vadászni]. — **Falkázó, Falkász**: chasseur à courre [falkavadász].
Falszár: trumeau [falpillér].
Faroló [lökés bíjárban]: rétrograde [visszahúzás].
Fástér: square.
Fejedelmecske: Duodezfürst [duodec].
Feketéskanál: cuiller à moka [mokkakanál].
Felhőhorzsoló: sky-scraper [felhőkarcoló].
Fenyítő[ház]: Zuchthaus [fegyház].
Ferences: pater ex ordine Scti Francisci [ferencrendi].
Fertőssejt: bacterium.
Feszes redőzet: indéplissable.
Félüveg: monocle [monokli].
Fényelés [rajzon, festményen: a művésznek fényverést (valeur-t) keltő munkája].
Fényesítő: vernis [kence].
Fényeskalap: chapeau de soie [cilinder].
Fényes kesztyű: gants glacés [glacé-kesztyű].
Fényestopán: souliers vernis [lakkcipő].
Fényfogó: store [roletta].
Fényverés [rajzon, festményen]: valeur.
Filléreskedő: schmutzig [smucig].
Fiókasztal: petite table [kaccntisli].
Fityegő: Hangerl [pincérfüggő].
Fiusasszony: virago [juckerasszony].
Fiuslány: virago [juckerlány].
Fizetőlap: check.
Fogadalmas: monachus [szerzetes].
Fogas[1]: pschutteux [divathős].
Folyószámadás: conto corrente [folyószámla].
Fonadék: filigrana. — **Arany-, ezüstfonadék. — Szemcsés [arany-, ezüst-]fonadék.**
Forgóhinta: manège de cheveaux de bois [körhinta].
Forgólánc: pater-noster.
Forgónaptár: calendrier perpétuel
Forgó sorompó: tourniquet.
Forgótánc: danse tournante [túrtánc].
Forgóvihar: tornado.
Fosztogató játék: jeu de hasard [szerencsejáték].
Föcs: Schorle-Morle [fröccs].
Föcsentő: szifón.
Föntes: supérieur [fölényes]. — **Föntesség**: supériorité [fölény].
Főpostás: Postmeister [postamester].
Főtenger: grand océan [világtenger].
Francs: français [francia]. — **Francsország**: la France [Franciaország].
Francs piritós: Welsh rarebit.
Francs szilva: Reine Claude.
Furulya: Hohlhippe [holipni].
Futkosó: messenger boy.
Futógép: automobile [gépkocsi].
Futókerék: bycicle [kerékpár].
Futóvizsgálat: Stichprobe [kémpróba].
Futtató: Rennstallbesitzer [versenyistálló-tulajdonos].
Függőháló: hamac [hintaágy].
Füles: valise [kézi koffer].
Fürdőbetyár [e. „hullámbetyár" volna].
Fürge [hámosló]: [juckerló].
Fürtös vendéghaj: binette [allonge-paróka].

[1]) Merthogy úgy lóg róla minden mintha vasvillával hányták volna rá.

Gajdolat [megértetlenül használt „jelszó"].
Gázoló: automobile [gépkocsi].
Golyóköpő: machine-gun [gépfegyver].
Golyótoló: taco [dákó].
Gorombóc: rustre [gróbián].
Gömbded: rondelet [gömbölyded].
Göngyölék: enveloppe [göngy].
Görcsös kacagás: rire convulsif [nevetőgörcs].
Görgő: jalousie [görredőny].
Görgőkorcsolya: rollerskate [skating-ring].
Göröngy: croquette [ropogós]. — **Csibésgöröngy:** croquette de volaille [csirkeropogós]. **Rizsesgöröngy:** croquette de riz [rizsropogós]. **Velősgöröngy:** croquette de cervelle [velőropogós].
Gunya: uniforme [egyenruha].
Gurizni: Kegel spielen [kuglizni]. — **Guri[zás]:** Kegelspiel [kuglizás]. — **Gurizó:** Kegelbahn [kuglipálya]. — **Gurizótársaság:** Kegelgesellschaft [kuglitársaság]. — **Gurigolyó:** Kegelkugel [kugligolyó].

Gyalogfogat: bicycle [kerékpár].
Gyalogkoosma: cabaret [likőrkészlet].
Gyaru[1]**:** Kammgarn.
Gyászos istentisztelet: requiem [gyászmise].
Gyermekpalást: Tragmantel [hordköpeny].
Gyémántkolonc, Kolonc: boutons d'oreilles [bulón].
Gyémántlánc, Gyémántsor: rivière.
Gyémántszem: solitaire.
Gyilkos fogadás: duel au suicide [amerikai párbaj].
Gyorsüzenet: télégramme urgent [express-távirat].

[1]) Gyaratott gyapju [szemben a nyírttal, a „Streichgarn"-nal].

Gyógyítóbarát: médecin ordinaire [házi orvos].
Gyógyító [orvos]: Internist [belgyógyász].
Gyógyítószer: medicamentum [gyógyszer].
Gyógyító tudomány: interne Medizin [belgyógyászat].
Győző: champion [bajnok].
Gyurat: pâte [massza].
Gyüjtő többes.
Gyülekező: vestibule [előcsarnok].
Gyümölcsösbor: cup [bóle]. — **Barackosbor. Epresbor.** Sat.

Habosmorzsa: Schmankerl.
Hadonászó [bohóc]: knockabout.
Hajladalom: temperamentum [véralkat].
Hajlat: inclination [hajlam].[1])
Hajlongó: menuet.
Hajnalonta.
Hajókázni: to yacht. — **Hajókázás:** yachting. — **Hajókázó társulat:** yacht-club.
Hajóskatona: marin [tengerész].
Hajóstiszt: officier de marine [tengerésztiszt].
Hajrá [tánc]: galop.
Hajtó: motor [hajtógép].
Hajtóskocsi: automobile [gépkocsi].
Haki: 1. si quis [ha valaki], 2. hockey.
Halálostánc: danse de tarots [haláltánc].
Hallgass, német! [Nix dájcs!]
Hallgatódíj, Néződíj: prix d'entrée [belépti díj].
Hallólány[2])**:** hello-girl [telefonos kisasszony].
Hallom! [messzeszólónál]: hallo! [halló!].

[1]) Hajlam = penchant.

[2]) Az olyan hölgyet aki mindig a „hallom" szóval felel hívásunkra [e.: fölhívásunkra], úgy hiszem, találóan hívhatnánk így.

Hamvazat: nuance [az „árnyéklat" is jó].
Hangcsuszamlás: chant faux [hamis hang].
Hangfogat: register of phonograph [hanglemez].
Hangjel: nota [hangjegy].
Hangos [souper-csárdás].
Hangsiklás: couic [gikszer].
Hangszalajtó: téléphone [távbeszélő].
Hangszóró: Schalltrichter [hangtölcsér].
Hangvetés: accentus [hangsúlyozás].
Hangzós: sonorus [hangzatos].
Haragoskodni, Haragot viselni: être en délicatesse [haragban lenni].
Harang: redingote [császárkabát].
Harsog[at]ó: grammophone [beszélőgép].
Hasonlító: ressemblant [hasonló[1]].
Hasvérzés: düzenteria [vérhas].
Hatásfestő [művész, író]: impressionniste.
Havas Tátra: Hohe Tatra [Magas Tátra].
Hazavágyás: nosztalgia [honvágy].
Hábor: passion [szenvedély]. — **Háboros**: passionné [szenvedélyes]. — **Háborosan**: appassionato [szenvedélyesen]. — **Háborosság**: emportement [szenvedélyesség].
Háborusdi [tekézőjáték]: guerre [à la guerre].
Hálóslabda: lawn-tennis.
Háriskodni[2]: fanfaronner [renomírozni]. — **Háriskodás**: rodomontade [renomázs].
Hármas, négyes, ötös sat. [sor]: séquence [terc, kvárt, kvint sat.].
Hármasjáték: tresillo [l'hombre].

[1]) Hasonló = semblable.

[2]) Magyarázata mt. II. szótáramban renommage-nál.

Hármasmű: trilogia.
Hásítani: aspirare [hehezni]. — **Hásítás**: aspiratio [hehezet].
Hátastű: broche.
Hátkímélő: antimacassar[1]) [suctihli].
Hátsó v. kisérő csapat: arrière-garde [utóvéd].
Hátulsó kettő, három, sat., Két, három sat. hátulsó: les deux, trois etc. derniers [utolsó kettő, három sat.; két, három sat. utolsó].
Házimindenes: Vicehausmeister [vice].
Házőr: Hausmeister [házmester]. — **Házőr lánya**: Hausmeisterfräulein [házmesterkisasszony]. — **Házőrföccs** [házmesterfröccs[2])].
Hegedűsművész: artista di violono [hegedűművész].
Helvét: Suisse [svájci]. — **Helvétország**: Suisse [Svájc].
Helvéthitű: evangelicus reformatus [református, helvét hitvallású].
Helyesolvasás: prononciation correcte.
Hepehupás: hook-backed [hukabak].
Heverő: chaise-longue.
Héjas mandola: coquemolle [krahmandli].
Hiányenyésztő: bouche-trou [hézagpótló].
Hidasmérő mt.: mérő-nél.
Hiszhogy: 1. lors donc que, 2. puis donc que [1. hiszen amikor, 2. hiszen minthogy].
Hímesfészek [lakás]: bonbonnière.
Hímesfolt: milieu [asztalközép].

[1]) Merthogy az ülőbútor hátát megvédi a Britföldön kedvelt macassar nevű hajkenő olajtól.

[2]) 3 szm. [századmérü] bor + 2 szm. szódásvíz.

Hímessáv: Tischläufer [asztalfutó].
Hímzőrece: étamine [kongrészövet].
Hírgyüjtő: reporter [ujdondász].
Hírkeverő [a „méregkeverő" kaptájára]: Revolver-Journalist [revolver-zsurnaliszta].
Hírszalajtó: télégraphe [távirda].
Hívogató: affiche [falragasz].
Hívottság: impetus [hivatoltság].
Hívódás: munus [hivatás].
Hívódni: s'appeler [neveztetni].
Hol inkább hol kevésbé: plus ou moins [többé-kevésbé].
Holnaputános: hypermodern.
Holtanszült: mort-né [halvaszületett].
Homlokonkent: oint [fölkent].
Honinyelv: sermo nativus [anyanyelv].
Honi szerecsen.
Honostárs: compatriote [honfitárs].
Hozzávaló: salata [saláta].
Hőfogó: écran [kályhaellenző].
Hörp: liqueur.
Huncutszőke: impertinent blond.
Hurchordó: Schleppträger [uszályhordozó].
Huzavona: obstruction [obstrukció].
Huziga: Ziehharmonika [harmónika].
Hüsölő [**erkély**]: veranda.
Hűtött pezsgő: champagnefrappé [behűtött pezsgő].
Hűvös kenő: cold cream [goldkrém].

Idegenes: étrange [idegenszerű]. — **Idegenesség**: étrangeté [idegenszerűség].
Igazolójegy: jeton de présence [prezencmárka].
Ikerlap: feuille à souche [juxtalap]: 1. **törzslap**: souche, 2. **lógólap**: volant.
Ikrásmártás: sauce Moscovite.
Ikres[**mandola**]: Vielliebchen [fifiphen][1]).
Iktatott [**levél**]: recommandé [ajánlott].
Illemesség: bienséance [illem, illedelmesség, illendőség].
Indiánó: indiano [indián].
Ínyengőe: gourmet [ínyenc].
Iparoskirály [az acél-, réz-, hús-, olaj- sat. király gyüjtőneve].
Írásnyomat, Névnyomat: facsimile.
Iringó: skida [szki, hótalp]. — **Iringózni**. — **Iringós** [ember][2]).
Író, Írószár: crayon [irón].
Íróbőr: pergamen.
Írómod: ortográfia [irásmód].
Írósegéd: Schreiber [irnok].
Írózsivány: Revolver-Journalist [revolver-zsurnaliszta].
Írtár: pharmacie [gyógyszertár]. **Írtáros**[3]): pharmacien [gyógyszerész].
Ismeretlen tájék: terra incognita.
Ismerv: indicium [ismérv].
Istenlány[4]).
Istenurunk: Herrgott [Uristen].
Italos: Weinkellner [italhordó pincér].
Itatólány: Animiermädel.
Ittenes: Eingeborener [benszülött].
Ív, Útív: boulevard [körút].
Ízértő: gourmet [ínyenc].

[1]) A „fülöpke" ugyan európaiasabb az én „ikres"-emnél — hisz Francsföldön is azt mondják hogy: „manger une philippine" [fülöpkét enni] és „Bonjour, Philippine" [jó reggelt, Fülöpke], sőt Britföldön szintén „phillipeen"-ről beszélnek — a bárbárság azonban nem válik vele értékesebbé ha tekintélyek követik el.

[2]) Ma iringálni = csuszkálni; iringa = csuszka.

[3]) „Írtárnok" amiatt nem mert a „tárnok" idegen táron őrködik.

[4]) Hajadon istennő.

Janosiliget: Wurstlprater [vurstli].
Javarák: écrevisses de choix [szólórák].
Javaszelet: beefsteak.
Javatüdő: Salonbeuschel.
Jákó: jaquette [zsakett].
Járulék: aggio [ázsió].
Játékárus: bimbelotier [játékkereskedő]. — **Játékosbolt**: magasin de bimbelots [játékkereskedés].
Játszóhábor: passion de joueur [játékszenvedély].
Játszókártya [még helyesebben: kártya, merthogy a magunk nyelvén nincs rá szükségünk egyéb fogalom kifejezéséhez]: carte à jouer [játékkártya].
Játszópénz: fiche [játékpénz].
Játszóvendég: parieur [brócicccer].
Jellemző név: nomen et omen.
Jerünk [csöndesben]: vorpass.
Jégeső: volta [volát].
Jóviselkedés: bonne conduite [jómagaviselet]. — **Jólviselkedő**: sage [jómagaviseletű].
Józanság: realismus.
Jövőlátó: profétész [próféta].

Kabát csücske: Frackschössl [frakseszli].
Kagylósszekrény: dispositif téléphonique [távbeszélő készülék].
Kamaszúr: parvenu.
Kanyarítani [ruhát]: schweifen [svájfolni]. — **Kanyarítás**: Schweifung [svájfolás]. — **Kanyaru**: geschweift [svájfolt].
Kanyarodó: boulevard [körút].
Kanyaru: baroque.
Kapat: portio [adag].
Kapcsolatot megszakítani [hangszalajtóét]: interrompre la communication [lecsöngetni].
Karatyoló: phonographe [beszélőgép].
Karácsonyfia: Weihnachtsgeschenk [karácsonyi ajándék].
Karmeli [fogadalmas]: pater ex ordine Carmelitarum [karmelita].
Karospad: canapé [kanapé].
Karvezér: chef d'orchestre [karmester].
Kas: cupola.
Kastos: clairet [siller].
Katonatanya: caserma [laktanya]. **Huszár-, ágyus-, gyalogos-, szekeres-tanya.**
Károlni [egyszer], **Károngni** [többször]: abuti [visszaélni]. — **Károlás, Károngás**: abusus [visszaélés].
Káró: carreau [négyzet]. — **Kárós**: quadrillé [kockás].
Kávésvendéglő: café-restaurant.
Kávézó: café [kávéház].
Kávézónénike: Klatschschwester [kávénénike].
Kedvelő, Művészetkedvelő: amateur [műbarát].
Kellengeni, Kellődzni: coqueter [magát kelletni].
Kellet: demande [kereslet].
Kellő távolságról [olykor]: par distance [távolból].
Kerengés, Kerengő okoskodás: circulus vitiosus [körbenfutó okoskodás].
Kerekezni: aller à bicyclette [kerékpározni].
Kerektér: rond-point (körönd).
Kerített liptói [körített[1]) liptói].
Keríték: bordure [garnírung].
Kertipáholy: veranda.
Kerülék: contour [körvonal].
Kezdődző: primitivus [kezdetleges].
Kezdőfogás: hors-d'oeuvre [előfogás].
Képállás [művésznek]: nu [akt]
Képes szalag: film.
Képjel: szümbolon [jelkép].
Képeskő: camaeus [kamea].
Képfogás: photographie [fényképészet]. — **Képfogat**: pho-

[1]) Köríteni = körré tenni.

tographie [fénykép]. — **Képfogó:** photographe [fényképész]. — **Képfogógép:** appareil photographique [fényképezőgép]. — **Képfogótárca:** kodak. — **Képfogóterem:** atelier de photographe [fényképészeti műterem].

Kérdőkönyvecske: katéhizmosz [káté].

Kéretlenül: ex officio [hivatalból].

Későbbrekeltezni: postdater [hátrakeltezni].

Késszer: droga. — **Késszeres:** droguista.

Készü: façon [1. szabás; 2. készítés díja].

Kész valóság: fait accompli [befejezett tény].

Kétágú kesztyű: moufle [ökölkeztyű].

Kétegy szó [kettőből eggyé vált szó].

Kettőzöm: kontra. — **Négyszerezem:** rekontra. — **Hegyibe** [vágok]: supkontra. — **Tetézem:** hirschkontra.

Kézikocsma: cabaret [likőrkészlet].

Kilences [játék]: baccara. — **Kilences, nyolcas:** bac [sláger].

Kínálkozás [tarokban]: invite.

Kínálótál: plat.

Kínzópad: chevalet [kínpad].

Kirakó[sdi]: réussite [patience].

Királyfogás, Királyosjáték: échecs [sakk].

Kirekesztés: excommunicatio [kiközösítés].

Kisemelet: rez-de-chaussée surélevé [magas földszint].

Kisszótár: Taschenwörterbuch [zsebszótár].

Kiszállító: exportateur.

Kiugratni [bérelt helyiségből]: heraussteigern [kistájgerolni]. — **Kiugratás:** Heraussteigern [kistájgerolás]. — **„Kiugratás miatt elköltözöm":** Wegen Heraussteigerung Lokalwechsel [Kistájgerolás miatt helyiségváltoztatás].

Kiválthogy: 1. surtout lorsque, 2. surtout comme [1. különösen amikor, 2. különösen minthogy].

Kivetni: ex civitate pellere [száműzni]. — **Kivetés:** exsilium [száműzetés]. — **Kivetett:** exsul [száműzött].

Kivéttelen: sans exception [kivétel nélküli].

Kobakhazafiság: patriotisme de clocher [lokálpatriotismus].

Kóborárus: camelot.

Kóborlegény: Wandergesell [vándorlegény].

Kóborlélek: bohème.

Kocahazafiság: patriotisme de clocher [lokálpatriotismus].

Kocogó: Einspänner [egyfogatú].

Kocsigyártó: carrossier [kocsigyáros].

Kokainos, Kokainszedő: cocaïniste [kokainomaniakus]. — **Kokainosság:** cocaïnisme [kokainománia].

Kolonc mt: gyémántkolonc-nál

Kongó: tam-tam.

Kontyvirágos mártás: sauce béarnaise.

Kopogó, Kopogólány: typist [kopogtató, kopogtató kisaszszony].

Koppasztó játék: jeu de hasard [szerencsejáték].

Korábbról keltezni: antidater [hátrakeltezni].

Korláttalan: illimité [korlátlan].

Korláttalan meghatalmazás: plein pouvoir [teljhatalom].

Kormányos [légszelő]: dirigeable [kormányozható léghajó].

Kormányszék: ministerium. — **Kormányzó:** minister. — **Főkormányzó:** président du conseil [miniszterelnök]. — **Helyettes kormányzó:** secrétaire d'état [államtitkár].

Kormoskép: silhouette [árnykép].

Korszakos: epochal [korszakalkotó].
Kószáló: frock-overcoat [lordkabát].
Kotyogó: conférencier.
Kóválygó: aéroplane.
Költöztető: déménageur [bútorszállító]. — **Költöztető vállalat**: entreprise de déménagement [bútorszállító vállalat]. — **Költözőkocsi**: voiture de déménagement [bútorszállító kocsi].
Könnyülő: lieu d'aisance [closet].
Köntös: redingote [császárkabát].
Könyves Németország.
Könyvnyomó: imprimerie [könyvnyomda].
Kösöntyűs: joaillier [ékszerész].
Köszöntő: toast [pohárköszöntő].
Kötelességszegő: gewissenlos [lelkiismeretlen]. — **Kötelességszegés**: Gewissenlosigkeit [lelkiismeretlenség].
Kötős szemmel: les yeux bandés [bekötött szemmel].
Követkabát: frac [diplomatakabát].
Közbensült [kontyvirágos mártással]: Châteaubriant [à la sauce béarnaise].
Közelhozó: lunette d'approche.
Középiskolai tanító, Tanító[1]: professeur de lycée [középiskolai tanár].
Közkocsi: omnibus [társaskocsi].
Közösruha, Ezred-, Vasutas-, Tornázó sat. ruha: uniforme [egyenruha].
Közszáguldó: autobus.
Köztár: entrepôt [közraktár].
Köztelen: immediatus [közvetetlen].
Köztes: mediatus [közvetett].
Kőnyelv: molo.
Kőszesz: gazolin.
Kucsmó: manchon [karmantyú].

[1]) Elemi iskolai tanító: oktató.

Küldődés: missio [küldetés]. — **Küldődéskép, Küldve**: missus [küldetéskép, küldetve].
Különárult dohány és szivar: Tabak- und Cigarrenspezialitäten [dohány- és szivar-különlegességek].
Különbség: supériorité [fölény][1]).
Különcipó: Extrawurst.
Különdi: Sonderling [különc].
Különpénztár: cassette particulière [magánpénztár].

Labdaverő: raquette [labdaütő].
Lakótorony: sky-scraper [felhőkarcoló].
Lábaspolc: étagère [állvány].
Lábhuzat: gamache[2]).
Lámhogy.
Lámpakürtő: verre à lampe [lámpaüveg].
Láncfej: porte-mousqueton [karabíner].
Láték: horizon [láthatár].
Látogatójegy: carte de visite [névjegy].
Látogató[kabát]: redingote [császárkabát].
Látószeres: opticien [látszerész].
Látótáj, Látótér: horizon [láthatár].
Látszi: apparent [látszólagos].
Lázasnátha: influenza [náthaláz].
Lebegőtáncos: danseur de corde [kötéltáncos].
Lebujvirág.
Lelemény: inventio[3]) [találmány].
Levegős[festő]: peintre en plein-air [plein-air-festő].
Leventés: chevaleresque [lovagias].
Légálló: hermétikosz [légmentes].
Légfúró: aéroplane. — **Talpas légfúró**: biplane. — **Talpatlan légfúró**: monoplane.

[1]) Différence = különbözőség.
[2]) Mivolta t. t. I. szótáramban.
[3]) Tulajdonságnak értve: „leleményesség".

Légjáró: aéronaute [léghajós].
Légsugár: vent coulis [légvonat].
Légrontó: automobile à benzine [benzínes].
Légszelő: aérostat [léghajó].
Lépcsővédő: tapis d'escalier [futószőnyeg].
Lépeslap: Absichtskarte.
Lépes mondás [hazug „jelszó"].
Lézengő művész, író: bohème.
Lobogó szellem: génie [lángész].
Lopvást: furlim.
Lornyó: lorgnon [orrcsíptető].
Lovas: jockey.
Lovasjáték: carrousel [karusszl].
Lovasművész: écuyer de cirque [műlovar].
Lovasporond: circus.
Lovasúr: gentleman-rider [úrlovas].
Lódító: queue de billard [dákó].
Lóréme: automobile [gépkocsi].
Lökő: taco [dákó].
Lótó: auto [autó].
Lövőgép: machine-gun [gépfegyver].
Ludasfejő: maître-chanteur [revolver-zsurnaliszta].
Lugastornác: veranda.
Lúdvesztő: automobile [gépkocsi].
Lüket: misura [ütem].

Maga embere: selfmademan [magalett ember].
Magaféle: specialis [különleges]. — **Magaféleség**: specialitas [különlegesség].
Magárahagyni: to boycott. — **Magárahagyás**: boycott.
Magás: egoista [önző]. **Magásság**: egoismus [önzés]. — **Magátlan**: altruista [önzetlen]. **Magátlanság**: altruismus [önzetlenség].
Magyar Jancsi[1]: Ungarischer Michel [Magyar Miska].
Marabu: pschutteux [divathős][2].

[1]) Én is János, te is János, Istenurunk is János.
[2]) Csak az élemedettje.

Margitka: marguerite [százszorszép rükerc].
Marsolni: marcher [menetelni].
Maszlagos mondás: [hazug „jelszó"].
Mazsoláslepény: plumpudding.
Mángó: aimant [delej]. — **Mángós**: magnétique [delejes]. — **Mángósság**: magnétisme [delejesség]. — **Mángózni**: magnétiser [delejezni].
Mártottas: pudding.
Másoló: 1. Schreiber, 2. Schreibstube [1. irnok, 2. iroda].[1])
Másuttlét: alibi.
Megnevezkedni: se présenter [bemutatkozni].
Megrátani: backen [kirántani].
Megrögzött: chronicus [idült].
Megszemélyíteni: personnifier [megszemélyesíteni].
Megtalálható: vide [lásd].
Megtestíteni: symboliser [jelképezni]. — **Megtestítő**: szümbolon [jelkép].
Megtöppenni: se rétrécir [hirtelen összehúzódni].
Megujdonítani: remettre au goût du jour [modernizálni].
Megujhodás: renaissance.
Megváltó döfés: coup de grâce [kegyelemdöfés].
Megváltó harc[2]: guerre d'indépendence [szabadságharc, függetlenségi harc].
Megyek [csöndesben]: zupass.
Meisseni alma: borsdorfer Aepfel [masáncki alma].
Mellborító [nyakravaló]: plastron.
Mellburkoló: muffler [sál].
Mellettes: 1. parallélosz [párhuzamos], 2. secrétaire [titkár].
Mellke: blouse [blúz].
Mellszirtcsont, Szirtcsont: clavicula [kulcscsont].

[1]) Ha nem *csak* másoló: „írószoba".
[2]) Merthogy az ivadékok megváltására törekszik.

Menetterv: itinéraire [marsruta].
Mentőpör: Widerspruchsklage [igénypör].
Merev [fordítás]: servilis [szolgai].
Messzefíró: télégraphe [távíró[1])].
Messzenéző: télescope [távcső].
Messzeszóló: téléphone [távbeszélő[2])].
Mezős: quadrillé[3]) [kockás].
Még beljebb [csöndesben]: rebesser.
Mélyreszabott: décolleté [kivágott].
Mértelt: géométrique [mértani].
Mérlekező: bascule automatique [önmérleg].
Méret: mètre [méter].
Mérés, Mérőtudomány: geómetria [mértan].
Mérő, Súlymérő: balance [mérleg]. — **Billegő**: balance commune [kétserpenyős mérleg]. — **Hidasmérő, Mérőhíd**: bascule[4]) [hidas mérleg]. — **Súlymutató**: bascule automatique [önműködő mérleg].
Mérőhíd mt.: az előbbi szónál.
Mérőrúd, Mérőszalag: centimètre [centiméter].
Mérü: litre [liter].
Míjár: milliard [milliard]. — **Míjárdos**: milliardaire [milliárdos].
Milgyu: peronoszpora [szőlőpenész; ez is jó].
Minden egyéb előtt: avant tout [mindenek előtt].
Mindenesernyő:[5]) en-cas.
Minthogy: pour que [hogysem].
Mokány kifejezés: Kraftausdruck.
Mondalom: sermo [szónoklat].
Mondatraj [terjedelmes]: periodosz [körmondat].
Monok: monocle [monokli].
Morzsásbucka: Schmankerlkoch.
Mosogatólegény: dish-washer [eszcájgpucoló].
Mosolyárus: marchande de sourires.
Mozgóképvető: cinématographe.
Mozgókorlát: cordon [sorfal].
Mt. mt.: megtalálható-nál.
Mulattató: conférencier.
Mumi: múmijá (múmia).
Mutatkozó[dal]: entrée [belépődal].
Mutató: mostra [mustra].
Mutogató[terem]: salon d'essayage [probírszalon].
Mutogatólány: essayeuse [probírmamzell].
Mügésbor: Maibowle [májusi ital].
Művelet [orvosi]: opération chirurgique [műtét]. — **Műveletet végezni** [betegen], **megművelni** [beteget], **elművelni** [bajt]: opérer [operálni]. — **Művelő orvos**: opérateur [műtő orvos].
Művelő, Festegető, Zenélő, Zongorázó, Hegedüs sat: dilettante [műkedvelő].
Művelődés: civilisation [polgáriasultság].
Művelődhetnékség.
Művelődött: civilisé [civilizált[1]).
Művelt társadalomban élő ember: homme civilisé [kultúrember].
Müves: Kunst-[mű-]. — **Bútorműves**: Kunsttischler [műasztalos]. — **Lakatműves**: Kunstschlosser [műlakatos]. Sat.
Művészbarlang: cabaret chantant.
Művészcsárda [magyar]: cabaret chantant.
Művészcsokor: Lavallière.

[1]) Nyilvánhogy „táv"-ot írunk vele [mégpedig „sürgöny"-nyel: olyan „öny"-nyel amelyik „sürög"].
[2]) Merthogy Ferne = „táv", Sprecher pedig = „beszélő".
[3]) T. t.: tarkás-nál.
[4]) Eredeti jelentése: hintázódeszka. [Battre le cul: a (hintázó) fenekét veregetni].
[5]) Nem „minden-esernyő" hanem „mindenes-ernyő".

[1]) Műveltség: instruction. — Művelt: instruit.

Művészet-, Művészpártoló: maecenas [műpártoló].
Művészforduló: tournée artistique [művészi körút].
Művészrovat: chronique des arts [művészeti rovat].
Művészvezető: impresario [impresszárió].

Nagyadós: Virilist [virilista].
Nagyárus: marchand en gros [nagykereskedő].
Nagyütő: matador.
Napháritó: ombrelle [napernyő].
Napnyugati böles.
Nedvszivó: diahülón [deákflastrom].
Nemeskő: pierre précieuse [ékkő].
Nemzetségnév: nom de famille [vezetéknév].
Nevezkedni: s'appeller [nevet viselni].
Négyesmű: tetralogia.
Négyzetes: quadrillé [kockás].
Németeurópa.
Német földgömb.
Némethitű: evangelicus Augsburgiensis [ágostai hitvallású].
Németkávé: cichorium [cikória].
Némies: quelque peu [valamelyes].
Néplélekeredetiségköltő.
Népművelő egyesület: Kulturverein [közművelődési egyesület].
Népnevelő egyesület: Schulverein [iskolaegyesület].
Névjelző, Jelző: attributum [előnév].
Névlap: carte de visite [névjegy].
Névnyomat mt.: írásnyomat-nál.
Nézegető, Nézegetőterem: salon d'essayage [probírszalón].
Nézővendég: gallerie [kíbic].
Nézővilla [amelyik az]: binocle.
Nikó: nickel [álany].
Nikónyelő: distributeur automatique [önműködő].
Norvégszánkó: kjelke [szkeleton].
Nőszoba: appartement de[s] femmes [női szoba].

Nyarga: struthio [strucc].
Nyavalyás jókedv: Galgenhumor [akasztófahumor].
Nyálaskendő: bavette [szakálka].
Nyeles szemüveg: lorgnon.
Nyelvbúvó, Nyelvcsibor: linguiste [nyelvbúvár].
Nyelvszellemidéző.
Nyelvműivelgő.
Nyerész: spéculateur [üzér].
Nyerssziny: beige [drapszínű].
Nyíltfény: plein air.
Nyíltkép: panoráma [körkép].
Nyilvánhogy: 1. évidemment comme [nyilván minthogy], 2. évidemment pour [nyilván avégett hogy].
Nyilvános betegtanya: hôpital public [közkórház].
Nyolcszög [Oktogon-tér].
Nyomat: gramme [gramm].
Nyomó: imprimeur [nyomdász].
Nyugati gyöngyhalász.
Nyúzójáték: jeu de hasard [szerencsejáték].
Nyüzsge, Nyüzsgő[sejt]: bacterium. — **Csavargó nyüzsge**: spirillum. — **Nyüzsgő-fürt**: sztafülokokkosz. — **Nyüzsgő-lánc**: szkeptrokokkosz. — **Nyüzsgő-pálca**: bacillus. — **Páros nyüzsge**: diplokokkosz. — **Rezgő nyüzsge**: vibrio.

Oda-visszaszóló [jegy]: aller et retour [menettérti].
Ógörög[hitű]: graecus orthodoxus [görögkeleti].
Ojtószer: matière inoculable [oltóanyag].
Oktató: 1. instituteur [tanító], 2. instructif [tanulságos]. — **Oktatónő**: instituteur femme [tanítónő].
Oktatólány: gouvernante [bonne supérieure].
Oktatótudós: agrégé à l'université [egyetemi magántanár].
Okvetés: considérant [indokolás].

Okvetés nélkül: absolument [okvetetlenül].
Olajosmártás: mayonnaise.
Oldaltkapott [péld. képfogat]: [portrait] de profil [profil fénykép].
Ólmostapasz: diahülón [deákflastrom].
Óráskocsi: voiture à taximètre [taxaméteres bérkocsi].
Ordas [kártya]: matador.
Orgonaszínű: lilas [lilaszínű].
Orgonáló [zongora]: harmonium
Óriásszelet: rumpsteak.
Orvosjelölt: „medicus rigorosans" [szigorló orvos].
Orvostanya: Poliklinik.
Ószesz: cognac.
Osztályosrész: hereditas [osztályrész].
Osztoztató: totalisateur.
Osztrákország: Oesterreich [Ausztria].
Ottanas: Eingeborener [benszülött].
Óvatostáplálkozás: régime [diéta].
Ózsidó[hitű]: iudaeus orthodoxus [ortodox zsidó].

Őgyelgő: commissionnaire [hordár].
Öltöztető: marchand de confections. — **Öltöztető terem**: salle de confection.
Ördögszekere: automobile [gépkocsi].
Ördöngős készülék: objet à surprise [vekszír]. — **Ördöngős zár**: serrure à secret [vekszírzár].
Őrködés: contrôle [ellenőrzés]. — **Őrködő**: contrôleur [ellenőr].
Őrlőkő: meule [malomkő].
Öröklé: Generalsaft.
Ősi csapat: vieille garde [régi gárda].
Ősalak: typus. [Typicus=jellemző.]
Összefajulás.
Összegondolni: invenire [kieszelni].
Összelehetetlenkedni.
Összeremekelni.
Összesíteni: synthétiser [összefoglalni]. — **Összesítés**: synthèse [összefoglalás]. — **Összesítő**: synthétique [összefoglaló].
Összetervezni: invenire [föltalálni].
Összetöprengni: elucubrare.
Összíteni: addere [1. összeadni, 2. összegezni]. — **Összítés**: additio [1. összeadás, 2. összegezés]. — **Összet**: summa [összeg]. — **Összítő, Összetes**: sommaire [sommás].

Padlóvédő: Laufteppich [futószőnyeg].
Pajzsostetű: coccina [pajzstetű].
Paltó: paletot [hosszu felöltő].
Papos gallér: étole [stólagallér].
Papirosiomez: carton [lemezpapiros].
Papirospép: papier mâché [gyúrt papiros].
Paroklya: parochia [1. papi hivatal, 2. pap lakása].
Part [amelyik annak mondható]: terrace.
Párolgatni[1]: distillare [párolni].
Párosszánkó: bobsleigh.
Pergőkocka: toton [mariandli].
Pezsgő málnaszörp: Himbeergazeuse.
Példahordó.
Pénzes: financier [pénzember].
Pénzimádó. — **Pénzimádás.**
Pénznyelő: distributeur automatique [önműködő].
Picimű [picikép, picirajz sat.]: miniature.
Pihenőpénz: pension de retraite [nyugdíj]. — **Pihenőpénztár**: caisse de retraite [nyugdíjintézet]. — **Pihenőjogosultság**: droit à pension [nyugdíj-jogosultság].

[1]) Csurog; csurgat. Párolog; párolgat.

Pofozóbáb: Watschmann.
Porcolán: porcellana [porcellán].
Porondos kövezet: macadam.
Porrázúzott: pulvérisé [pulverizált].
Postán hagyva: poste restante.
Postáskocsi: voiture de la poste [postakocsi].
Pörgetyű: toton [mariandli].
Pörköltív: nougat [grillage].
Pörkölt szén: coke [pirszén].
Pörgő: roulette.
Puttonos: Krampus.
Púposkő: cabochon [kapison].
Puskahegy: baïonnette [szurony].

Ragyogó: brillant [brilliáns].
Rajnagy: amiral [tengernagy]. — **Másodrajnagy** v. **Helyettes rajnagy:** vice-amiral [altengernagy]. — **Mellettes rajnagy:** contre-amiral [ellentengernagy].[1])
Rajkormány: amirauté [admiralitás].
Rakó: ponteur [pointeur].
Rakószék: ponteuse.
Rakosgató: 1. réussite [patience], 2. parieur [brócicczer].
Rakottas: mosaico [rakmű].

[1]) A francs „amiral" (ámirál) az arab „amir al bár" [tengeri parancsoló] ivadéka. A német nyilván a latin „admirari" [csodálni] kaptájára teremtette át „Admiral"-lá. Mi persze ezt az „über"-európai alakját tanultuk el tőle; csupán a végét toldottuk meg [nyilván a „General = generális" kaptájára] latin nemzeti „is" képzőnkkel. Node mindez a szertelen érdekesség eltörpül honi terméből összeremekelt „tengernagy"-unk mellett, amelyet értelmességtől duzzadó ujdon nemzeti szellemünk a „tábornagy" másának teremtett meg. Megértheljük belőle hogy a „tábor"-nak a „tenger" az ellenkezője. [A „szárazföld"-é meg ugyebizony a „hajóraj"?] Ennek a „szellem"-nek a legtobzódóbb remeklése aztán az „ellentengernagy" amely az ehelyütt „mellett"-et jelentő „contre" szócskát „ellen" re fordította. [J'étais tout contre lui: szorosan mellette álltam.]

Rácsonsült: roastbeef.
Ráfizetés: aggio [ázsió].
Rákosiasság: chauvinisme hongrois.
Ráköszöntő: toast [pohárköszöntő]
Rátottszelet: rouelle de veau à la Villeroi [bécsi szelet].
Rásó: réchaulfoir [resó].
Rázós: branle.
Recsegni: grasseyer [raccsolni].
Rejtelmes árnyéklat, érzés: je ne sais quoi.
Remekdalos: Meistersinger [mesterdalnok].
Remeknyelv: langue classique [klasszikus nyelv].
Rendcsősz: pedante.
Rendelőlap: bulletin de commission [megrendelő jegy].
Rendeltség: destination [rendeltetés].
Rendes állam, Rendezett[jogú] állam: Rechtsstaat [jogállam].
Rendjelző [péld.: herceg, gróf sat.]: titre de noblesse.
Rendszeres gondolkozás, Gondolkozás rendszere [tudomány]: logiké.
Rendujítás: socialisme. — **Rendujító:** socialiste.
Resszenni.[1]) — **Resszenés.** — **Reszegni.**[2]) — **Reszegés.** — **Reszegtetni.**[3]) — **Reszegtetés.**
Reszegő: Waffel [vafli].
Rezesbőrű: redskin [rézbőrű].
Rezes jókedv: Galgenhumor [akasztófahumor].
Régikönyvárus, Régikönyves: bouquiniste [ódondász]. — **Régikönyves bolt:** bouquinerie [ódondászat].
Részítő: action [részvény]. — **Részítőtársaság:** société anonyme [részvénytársaság]. — **Ré-**

[1]) Száraz [péld. léckerítés ajtajának nyitásakor vagy száraz sütemény harapdálásakor hallható] neszt kelteni.
[2]) Tartósan resszenni.
[3]) Reszegéssel járó dolgot művelni.

szes: actionnaire [részvényes]. — **Részestőke**: fonds social [részvénytőke].
Rideg [fordítás]: servilis [szolgai].
Rideg [labda]: dry [lapos; ez is jó].
Rikkanó: dernier cri.
Rikoltó: 1. criard [rikító], 2. affiche [falragasz].
Rístály: krüsztallosz [hegyi jegec].
Robbantyú: bomba.
Robogó: locomotive [mozdony]. **Robogós**: mécanicien [mozdonyvezető].
Románd: roman [regény].
Rongyos szilva: Zwetschgenrőster.
Ropogós burgonya: pommes frites.
Roppancs: coquemolle [krahmandli].
Roszkor ne mondjam: unberufen [Jó órában legyen mondva].
Rókaszorító: foxterrier [rókaeb].
Rómaihitű: catholicus Romanus [római katolikus].
Rózsa[1]: rosette [rozett].
Rőfögő: automobile [gépkocsi].
Röpködés: aviation. — **Röpködő**: aviatique.
Rudas[2]: miserable dog [pechvogel].
Rudas[kolbász]: salame.
Rudasmatyi[3]: pschutteux [divathős].
Ruhakészítő, Készítő: confectionneur.
Rücskös bőr: chagrin.
Rücskös papiros: papier chagrin.

Sajtófesték: encre d'imprimerie [nyomdafesték].
Sajtosrizs: risotto.
Sandasors[4]: guignon [pech].

[1]) T. t.: díszítő rózsá-nál.
[2]) Akire ráját a rúd [leventéink ősi rúdhányásáról vett hasonlattal].
[3]) Merthogy ajkán-karján rudat lógat.
[4]) Guigner = sandítani.

Sarkmutató, Sarkraforgó: bussola [delejtű].
Sarkonálló, Sarokvirág: commissionaire [hordár].
Sarkoselv: dogma [hitágazat].
Sarkosigazság: vérité incontestable [sarkalatos igazság].
Sáh, Sáhosjáték: échecs [sakkjáték]. — **Sáhozó**: joueur d'échecs [sakkjátékos]. — **Sáhozódeszka**: échiquier [sakktábla].
Segédnép: personnel [személyzet].
Segédszoba: bureau [iroda].
Selejtező: jeu du content [nóblájnundrájszig].
Selyemnemű: soierie.
Semmi színnel: nullo modo [semmi szín alatt].
Seszínű [bor]: clairet [siller].
Sétáló: promenade [sétatér].
Sétálóbetyár [aszfaltbetyár].
Sétálóruha: robe de promenade [utcai ruha].
Síkföldi német: niederdeutsch [alnémet].
Siklósaru, Siklótalp: skida [hócipő].
Sillo: clairet [siller].
Síposszekrény: orgue de Barbarie [sípláda].
Soha nem látott: nie dagewesen.
Sornyitó: première [bemutató].
Sorvatag: décadent. — **Sorvatagság**: décadence.
Sóhajtozó: Seufzerallée.
Söröző: Bierhaus [sörház].
Sötét úriember: colored gentleman.[1]) — **Sötét úrinő**: colored lady.[1])
Sőthogy: 1. lors même que, 2. puis même que [1. sőt amikor, 2. sőt minthogy].
Sugallódzás: autosuggestion.
Sugdosó: vis-à-vis [causeuse].
Suhaj [széltől hajlongatott vessző suhogása].

[1]) Az amerikai szerecsen értelmiségtől a „nigger" (nigör) és „negro" (nígroú) helyére alkotott kifejezés.

Suttyongni: rôder.
Súgvást: en chuchotant [súgva; ez is jó].
Súlymutató mt.: mérő-nél.
Súlytalan: insignifiant [jelentéktelen].
Sürgő[1]**:** agent [ügynök]. — **Sürgőség:** agence [ügynökség].
Süteményes: pâtissier [cukrász]. — **Süteményesbolt:** pâtisserie [cukrászda].

Szabadalmas: 1. breveté [szabadalmazott], 2. possesseur de brevet [szabadalomtulajdonos].
Szabadalmazó hivatal: bureau de brevets [szabadalmi hivatal].
Szabadharcos: guerrillero.
Szabadművészet: art nouveau [szecesszió]. — **Szabadművész** [szecesszionista].
Szabadrendű: Sozialdemokrat [szociáldemokrata]. — **Szabadrendűség:** Sozialdemokratie [szociáldemokrácia].
Szabott díj, költség: Pauschale [általány].
Szalajcs: messenger boy. — **Szalacstanya:** messenger boy company [messengerboy-vállalat].
Szavazónénike: suffragist [szüffrazsett].
Száguldó: automobile [gépkocsi].
Száguldós: chauffeur d'automobile [fűtő].
Száguldószín [a száguldó gazdájáé]: garage d'automobile.
Száguldótár [kereskedőé]: garage d'automobile.
Szájaskő: éhó [viszhang].
Szájtörlő: serviette [asztalkendő].
Szálasbársony: peluche.
Szállítkozni: spedire [szállítmányozni]. — **Szállítkozó:** spedizionere [szállítmányos]. — **Szállítkozás:** spedizione [szállítmányozás].
Szállós: hôtelier [szállodatulajdonos].
Számjel: chiffre [számjegy].
Számoló [legény]: Zalkellner [fizetőpincér].
Szánkó: Rodel [slitni, ródli, tobogán, szkeleton]. — **Szánkózni:** rodeln [slitnizni, ródlizni sat.].
Szárazsütemény: biscuit [teasütemény].
Százév: saeculum [század].
Szedet[orvosságból]: dózisz[adag].
Szegő öltés: point d'ourlet [szegélyöltés].
Szekeres: soldat du train [szekerész].
Szeleri: seleri [celler].
Szellem [kártyásjátékban]: mort [strohmann].
Szellemítés: idéalisation [eszményítés].
Szembekapott [péld. képfogat]: [portrait] de face [en face fénykép].
Szembeszálló gyógyítás: allopátia.
Szembevetni, Szembevetve, mt.: ellenkezőjé-nél.
Szemesfagylalt: sorbet.
Szem[e]tája [valakié]: horizon [láthatár].
Személyes, személytelen alak [igéé][1]: verbum activum, passivum [cselekvő[2]), szenvedő[3]) alak].
Személyíteni: personnifier [személyesíteni].
Személynév: nom de baptême [keresztnév].
Szemfi[4]**:** semita.
Szemső: de face [szemközti].

[1]) Sürögni = „valamiről tevékenységet gyakorolva vagy valamiről gondoskodva fürgén ide-oda járni, kelni, mozogni, forogni".

[1]) Amit ma tanítanak „személytelen"-nek, voltakép „egyszemélyes".
[2]) Péld.: „henyélek".
[3]) Péld.: „megvendégeltettem".
[4]) Szem ivadéka.

Szemtér: horizon [láthatár].
Szent színjáték: ministerium [mysterium].
Szerencséjén lendíteni: corriger la fortune [szerencséjét korrigálni].
Szertartó: 1. cérémonial, 2. cérémonieux [szertartásos]. — **Szertartó látogatás**: visite de cérémonie [stácvizitt].
Szertekelt: szporádikosz [szórványos].
Szerteség [állapot].
Szesznemissza: antialkoholista.
Szesztelen: sans alcool [alkoholmentes].
Szélfogó: paravento [spanyolfal].
Szélforgatag: tornado.
Széllelbélelt: *pommes soufflées*.
Szélsugár: vent coulis [légvonat].
Szépítőmester: professeur de beauté [cosmétiqueur].
Szépítőszeres: pharmacien chimiste [cosmétiqueur].
Szépműveltség.
Szétfajulás.
Szétkülönbözés [a fejlődésről szóló tudományban]: Differenziierung.
Szigoru [fordítás]: servilis [szolgai].
Szilánktorony: croquembouche.
Szilvaszesz: szlivovica [szilvórium].
Szimatoló: interviewer. — **Szimatoló látogatás**: interview.
Színcsarnok: cabaret chantant.
Színhús: aloyau [bélszín].
Színjátszó, Színváltó: changeant.
Színnéző, Néző: lorgnette [színházi látcső].
Színre vetni: mettre sur le tapis [szőnyegre hozni]. — **Színre vetődni**: être proposé [szőnyegre kerülni].
Színszelet: filet.
Színvaj: beurre superfin [teavaj].
Színvétő: achromatope [színvak].
Szirtcsont mt: mellszirtcsont-nál.
Szival: cigarro [szivar]. — **Szivalka**: cigarillo [szivarka].
Szkot: Scotch [skót].
Szkot fonál: fil d'Ecosse.
Szkot piritós: Scotch rarebit.
Szoborállás [művésznek]: nu [akt].
Szokadalom: coutume.[1])
Szoknyacsősz: chaperon [gardedám].
Szoknyáspolgár: suffragist [szüffrazsett].
Szoknyásvezér: leader of suffragists.
Szoknyász: coureur de femmes [szoknyavadász].
Szorongó[2]): pianoforte verticale [pianino].
Szódásvíz: eau de Seltz [szódavíz].
Szókigyó.
Szómagyarázás: étümologia [szófejtés].
Szögellék: risalto [kiszökellés].
Szövedék: textus [szöveg].
Szőttkép: gobelin.
Szurtosíró: pornographe. — **Szurtosirodalom**: pornographie.
Szülődni: nasci [születni].

Tagolgatni: szüllabídzejn [silabizálni]. — **Végigtagol[gat]ni** [kisilabizálni].
Takarítólány: femme de chambre [szobalány].
Talajmüvelő: Kulturingenieur [kultúrmérnök].
Találmány: découverte [fölfedezés].
Találós magyarázat.[3])
Talmitársaság: demi-monde [félvilág].
Talpalávaló: musique à danser [tánczene].

[1]) Szokás = usage, habitude.
[2]) Merthogy szük helyen [a falhoz szorulva] kuporog.
[3]) Olyan magyarázat amelyet nem lehet megérteni.

Talpastál [csemegés-, sütemények-, gyümölcsös- sat. tál]: compotier [aufzacc].
Talpazat: affut [talapzat].
Talpraállító házasság.
Tanító: professeur [tanár]. — **Tanítónő**: professeur femme [tanárnő].
Tanítólány: institutrice.
Tanítótudós: professeur à l'université [egyetemi tanár].
Tanulókönyv: manuel [tankönyv].
Tapiskáló: two step.
Tarka előadás: concert de cabaret.
Tarkaszínház: cabaret chantant.
Tasak: valise [kézikoffer].
Tarkás: mêlé[1]) [melírt].
Táborfő: général [tábornok].
Tájfestő: peintre paysagiste [tájképfestő].
Tákó: taco [dákó].
Tálaló[szekrény]: credenza[2]) [kredenc].
Tálas[szekrény]: buffet.
Táncosjáték: balletto [balett].
Táncoskar: corps de ballet [tánckar].
Táncoslakoma: bal [bál; ez is jó].
Táncoslány: danseuse [táncosnő; ez is jó].
Táncos mese: ballet-féerie.
Táncosmulatság: soirée dansante [táncestély].

[1]) Francsföldön a férfikelmének négyféle mintáját szokás megkülönböztetni: az „uni"-t [egyszínűt], a „quadrillé"-t [mezőst], a „rayé"-t [csíkost] meg a „mêlé"-t [kevertet]. Az utolsóhoz sorozzák mindazt ami a többi közül egyikhez se tartozik.

[2]) Amikor hajdan az előkelő családokban nagyon lábra kapott a mérgezés, az olasz hercegek tálaló asztalt tolattak terített asztalukhoz s odarendelt tisztviselőiknek minden ételt meg kellett róla izlelniük vajjon nem mérgezett-e? E bizalmatlanság juttatta a tálaló asztalt a „credenza" [bizalom] névhez, amelyet aztán a szokás terjesztett ki a tálalószekrényre. [Szakkifejezésképp azonban csupán fölső részére szokás érteni].

Tárlatnyitás: vernissage.
Táncosszínház[1]): music-hall [balett-színház].
Távollét: alibi.
Teás est: jour prié.
Teázó: salon.
Teázóbetyár [szalonbetyár].
Tejeskávé[2]): Kapuziner.
Telelő[hely]: station d'hiver [klimatikus hely].
Tengeri sáska: langouste.[3])
Terhelés [futáson]: handicapping. — **Terhesfutás, Terhesversengés**: handicap.
Terheskocsi: camion [teherkocsi].
Terme: materia [anyag].
Természetelemzés: physiologia [élettan].
Természetoskedő [művész, író]: naturalista.
Természet rendje: füziké [természetlan].
Terves: ingénieur [mérnök]. — **Tervezőtudomány** [műszaki tudomány]. — **Vasúttervező** [vasúti mérnök]. — **Épülettervező** [építészmérnök]. — **Géptervező** [gépészmérnök]. — **Talajmívelő** mt. a maga helyén. — **Vállalkozó terves** [vállalkozó mérnök]. — **Tervezősegéd** [segédmérnök]. — **Magyar tervesek és építők egyesülete** [Magyar mérnök- és építészegylet].
Tervesegyetem [a tudósegyetemmel szemben]: école polytechnique [műegyetem].
Testvérnő: soror [nővér].
Térdigérő: pardessus [rövid felöltő].

[1]) Péld. a londoni Alhambra, Empire sat.
[2]) Amit ma hívunk így: kávéstej.
[3]) A francs tévedésből keresztelte így az ollótlan rákot, merthogy sáskának nézte. [Sáska latinul = locusta.] Ámhogy valósággal nagyon hasonlit hozzá, bátran hívhatjuk így.

Tévedést megelőzni: éviter une erreur [tévedést kikerülni].
Tévengni: herumirren [tévelyegni]
Tízév: decennium [évtized].
Tojema[1])**?**: distributrice d'oeufs [önműködő tyúk].
Tokos vetemény: légumineuses [hüvelyes vetemény].
Tollas apaos: Revolver-Journalist.
Tollasporoló: plumeau [tollporoló].
Tollkígyó: boa de plume [tollboa].
Tolvajíró: plagiarius [irodalmi tolvaj].
Többszörözni: multiplicare [szorozni]. — **Többszörözés**: multiplicatio [szorzás]. — **Többszöröző**: multiplicator [szorzó]. — **Többszörözet**: multiplicatum [szorzat].
Töltő: entonnoir [tölcsér].
Törlés: rubber.
Törökkő: turchese[2]) [türkiz].
Történetjegyző: kronografosz [krónikás].
Tudományos hibbantság.[3])
Tudó, Szaktudó: doctor [tudor]. — **Vallástudó**: dr theologiae [hittudor]. — **Jogtudó, Magánjogtudó**: dr iuris [jogtudor]. — **Közjogtudó**: dr politicae [államtudor]. — **Törvénytudó**: dr legum[4]) [jog- és államtudor]. — **Gyógyító szaktudó**: dr medicinae [orvostudor]. — **Terves szaktudó**: dr technicae [mérnöktudor].
Tudósegyetem: université [tudományegyetem].
Tusa, Tusakodás: duel [párbaj]. — **Vivótusa**: duel à l'épée [kardpárbaj]. — **Lövőtusa**: duel au pistolet [pisztolypárbaj]. — **Tusára hívni**: appeler en duel [párbajra kihívni]. — **Tusára kelni**: se battre en duel [párbajozni].
Túlon: excessivement [túlságosan].
Tündérhajlék [épület vagy lakás]: bonbonnière.
Tündérjáték: jeu des graces [rájf].
Tüskés bunkó, gombóc sat.: cactus.
Tüzelőgép: machine-gun [gépfegyver].
Tüzesgyik: szalamandra [tűzgyik].
Tüzet[1]): tâche [föladat].
Tűz[öt]tes: piqué.
Tűző: safety-pin [biztonsági tű].

Ubulért kiáltozni, Ubulhoz fohászkodni: St. Ulrich anrufen.
Udvarnál fogadott: admis à la cour [udvarképes].
Ugyanilyes: pareil.
Ujdon: moderno.
Ujdon modor: style moderne [szecesszió].
Ujdondi: style moderne [szecessziós].
Ujdondiság, Ujdonkodás: modernisme [modernismus].
Ujgörög[hitű]: graecus unitus [görög egyesült].
Ujhitű: Protestant [protestáns].
Ujnyugateurópa.
Ujságirodalom: journalisme [hírlapirodalom].
Ujzsidó[hitű]: iudaeus neologus [neolog izraelita].
Urdung[2]): Krampus [krampusz].
Uralkodóközösség: union personelle [perszonálúnió].
Úribál: Élite-Ball [elitbál].
Úrikocsma [amelyik az]: cabaret.

[1]) Toj-e ma?
[2]) Hazája ugyan Perzsaország, az olasz azonban török kéztől kapta; emiatt hívja töröknek.
[3]) Angolul „scientific insanity" lehetne.
[4]) A német földgömbön: dr iuris utriusque.

[1]) Amivel célul tűzötten [tüzetesen] foglalkozunk.
[2]) Merthogy német ős, Knecht Ruprecht a pogánykorból származik, a mi eleink pedig így hívták az ördögöt.

Úri szálló: palace-hotel.
Uszkáló: Schwimmschule [uszoda[1])].
Utasjegy: Fahrschein [menetjegy].
Utazóbetyár [vagonbetyár].
Útilevél: passeport [útlevél].
Útraigazítani: zurechtweisen [útbaigazítani].
Útszabás: itinéraire obligé [kötött marsruta].

Üdítő fürdő: Gesundheitsbad [egészségi fürdő].
Ügyelőlány: bonne d'enfants.
Ügyvédelem [az ügyvédő hívódása].
Üres váltólap: modèle de lettre de change [váltóürlap].
Ürmös jókedv: Galgenhumor.
Ütőszín, Ütő: atout [adutt].
Üzenőposta[2]: bureau de télégraphe [távirda].
Üzelgő: homme d'affaire [üzletember, üzér].

Vadastalyiga: gig [vadásztalyiga].
Vadnyelv[3]: argot.
Vajassajt: Roquefort au beurre [passzírozott Roquefort].
Vakablak[4]: volet [spaletta].
Vakond: taupe [földalatti vasút]. — **Vakondút** [a föld színe alatt]: tunnel [alagút].
Vaktára [határozó, csöndesben]: blind [vak].
Valamennyi orosz cárja [minden oroszok cárja].
Vallásos bölcselő: scholasticus.
Valód: être [lény]. — **Alantas valód**: protista [véglény].

[1]) Aki szűk helyen „úsz": nemcsak „oda" úsz hanem „ide" is, tehát: úsz oda, úsz ide, oda-ide úsz. Ezt pedig magyarán „uszkálás"-nak mondjuk.
[2]) Posta: 1. üzenő, 2. beszélő, 3. szállító [a. levél-, b. érték-, c. csomó-szállító].
[3]) Mert vadon tenyész mint a dudva s nincs aki gondozza.
[4]) Mai jelentésének helytelen volta t. t.: álablak-nál.

Valódiasság: verismo [verismus]
Valóságot megörökítő jelenet: scène d'après nature [természet utáni fölvétel].
Varancs: warrant [warrans].
Vaskofa, Vastolvaj: distributeur automaque [önműködő szekrény].
Vastyúk: distributrice d'oeufs [önműködő tyúk].
Vádlóbeszéd: réquisitoire [vádbeszéd].
Választós: elegans[1]) [választékos].
Válogatósdi: jeu du content [fájer].
Válogatott csirág: asperges de choix [szólóspárga].
Válogatott rák: écrevisses de choix [szólórák].
Váltogató [keringő]: boston.
Városfő: Bürgermeister [polgármester].
Vegyíték: emulsio.[2])
Velejáró: Beilage [auflág].
Vendégjárás[3]: rout.
Vendéglátó: salon.
Vendégotthon, Vendégtanya: pension.
Vendégszék: ponteuse.
Vendégszótudomány. Vendégszótudós.
Versengőtárs: rivalis [versenytárs]
Vezeklődomb: calvaria.
Vezető gondolat: idée dominante [vezéreszme].
Vesztekezés: suicide [öngyilkosság]. — **Együttes, páros vesztekezés**: suicide double [kettős öngyilkosság]. — **Vesztekező**: suicide [öngyilkos]. — **Vesztekező fogadás**: duel au suicide

[1]) Elegans jobbára = előkelő.
[2]) Ha az olyan keveréket amely magától vegyült össze: „vegyülék"-nek mondjuk, a mesterséggel vegyítettre nyilván a „vegyíték" illik.
[3]) A „sáskajárás" és „tatárjárás" szellemével értve.

[amerikai párbaj [1]]. — **Vesztekező kisérlet:** tentative de suicide [öngyilkos kisérlet].
Végigütés: volta [volát].
Végsőség: extrémité [véglet].
Vérbenfürdő [ami nem „úszik"]: sanglant [vérbenúszó].
Vésettkép: haut relief [magas dombormű].
Vészkongó: tocsin [vészharang].
Vétközlő: avis de réception [tértivevény].
Vidatánc: chorea Sancti Viti [Vitustánc].
Vigadás: carnevale [farsang].
Vigyázkodás: self-control [önfegyelem]. — **Vigyázkodni.** — **Vigyázkodó.**
Világnémetesítő: alldeutsch.
Világosult: éclairé [fölvilágosult].
Virágos lonkák [2]**:** jardin suspendu [függő kert].
Virágostál: surtout [aufzacc].
Virágó: virago [juckerlány, juckerasszony].
Visszaszóló: éhó [viszhang .
Visszaszökő [lökés bíjárban]: rétrograde [visszahúzás].
Viszonodó, Viszonos: relativus [viszonylagos]. — **Viszonosság:** relativitas [viszonylagosság].
Viszontas: reciprocus [kölcsönös]. — **Viszontasság:** reciprocitas [kölcsönösség].
Viszonyság: relation [összeköttetés].

[1]) *Művelt európai* nyelven nyilván amiatt hívják így: 1. mert nem amerikai, 2. mert nem tusa. Az igazi amerikai tusához az ellenfelek meztelenre vetkőznek, sötét szobába zárkóznak s ott éles késsel egymásnak esnek. Tusának pedig tanuk jelenlétével megeső valóságos küzdelmet szokunk érteni. — Vajjon helyesen nem „osztrák tusá"-nak kellene hívnunk ezt a gyilkos fogadást? Chateauvillard a mult százév elején mindössze egy esetet ismert, ez pedig „Essai sur le duel" [Paris, 1836.] című munkája [214. o.] szerint osztrák katonatisztek közt fordult elő.

[2]) Lonka [székely tájszólás szerint] = terrasse.

Vitáratermett: schlagfertig. — **Vitáratermettség:** Schlagfertigkeit.
Vizenélő, Vízivó: antialkoholist.
Vizespipa: nargile [narzsíl].
Vízszelő: sandalino [szandolín].
Vonásolni: tratteggiare [srafírozni].

Wagnerosság: Wagnerismus.
Wieni koma: ce cher cousin de Vienne [bécsi sógor].

Záklyás úr [1]**:** parvenu.
Zászlós: primipilus.
Zeke: veston [zakkó].
Zenebona: [tehnikai] obstruction [tehnikai obstrukció].
Zeneművelet: concerto [hangverseny]. — **Zeneművelő terem:** sala dei concerti [hangversenyterem].
Zenélő: conservatorio [zenede].
Zivataroskabát: slipon [slífer].
Zöcsköllő [souper-csárdás].
Zökögő: 1. cabriolet [2]) [kordéj], 2. bobsleigh.
Zöldrozsda: vert-de-gris [rézzöld].
Zuhogó: douche [zuhany].
Zúzottbőr: écrasé.
Zűrzene: quodlibet.
Zsebkotró: pickpocket [zsebtolvaj]
Zsidófaló: antisémite [zsidógyűlölő].
Zsidószidó [magyar „zsidógyűlölő"].
Zsója: joyau [ékszer]. — **Zsójás:** joaillier [ékszerész]. — **Zsójatartó:** écrin [ékszerszekrény].

[1]) Olyik vidéken a keletlen [szalonnás] kenyeret hívják „záklyás"-nak. Ez a hiba pedig vagy attól származik hogy rossz kovászt raktak bele vagyhogy nem jól dagasztották vagy hirtelen sütötték vagypedig több ily ok együttes hatásától. A parvenu-t is ilyes hibái miatt emésztik meg nehezen uj körében.

[2]) Jelentése egyenlő „zökögő"-mével, mertlhogy az olasz „capriola" [bakugrás] ivadéka s zökkenéseitől értődik kordélyra.

"Pátria" irod. vállalat és nyomdai r.-t. nyomása Budapest, IX., Üllői-út 25. (Kőztelek).